

Jules Verne

*Put oko svijeta
u 80 dana*

s francuskog prevela
Maja Ožegović

eLektire.skole.hr

Sadržaj

POGLAVLJE I. U KOJEMU SE PHILEAS FOGG I PASSEPARTOUT MEĐUSOBNO PRIHVAĆAJU KAO GOSPODAR I SLUGA _____	5
POGLAVLJE II. U KOJEMU JE PASSEPARTOUT UVJEREN DA JE NAPOKON NAŠAO ONO ŠTO JE TRAŽIO _____	9
POGLAVLJE III. U KOJEMU SE PHILEAS FOGG UPUŠTA U RAZGOVOR KOJI BI GA MOGAO SKUPO STAJATI _____	12
POGLAVLJE IV. U KOJEMU ĆE PHILEAS FOGG PRIREDITI NEUGODNO IZNENAĐENJE SVOJEMU SLUGI _____	17
POGLAVLJE V. U KOJEMU SE NA LONDONSKOJ BURZI POJAVLJUJU NOVI VRIJEDNOSNI PAPIRI _____	20
POGLAVLJE VI. U KOJEMU INSPEKTOR FIX POKAZUJE POSVE RAZUMLJIVO NESTRPLJENJE _____	22
POGLAVLJE VII. KOJE DOKAZUJE DA PUTNE ISPRAVE NISU NIMALO OD POMOĆI POLICIJI _____	26
POGLAVLJE VIII. U KOJEMU PASSEPARTOUT PRIČA VIŠE NEGO ŠTO BI TREBAO _____	28
POGLAVLJE IX. U KOJEMU CRVENO MORE I INDIJSKI OCEAN POKAZUJU SVOJU BLAGONAKLONOST PREMA NAMJERAMA PHILEASA FOGGA _____	31
POGLAVLJE X. U KOJEMU PASSEPARTOUT MOŽE BITI SRETAN ŠTO JE OSTAO SAMO BEZ CIPELA _____	36
POGLAVLJE XI. U KOJEMU PHILEAS FOGG KUPUJE PRIJEVOZNO SREDSTVO PO NEVJEROJATNOJ CIJENI _____	40
POGLAVLJE XII. U KOJEMU SE PHILEAS FOGG SA SVOJOM DRUŽINOM UPUŠTA U AVANTURU KROZ INDIJSKE ŠUME I JOŠ U ŠTOŠTA DRUGO _____	46
POGLAVLJE XIII. U KOJEMU PASSEPARTOUT JOŠ JEDNOM DOKAZUJE DA SREĆA PRATI HRABRE _____	51
POGLAVLJE XIV. U KOJEMU PHILEAS FOGG PRELAZI CIJELU VELIČANSTVENU DOLINU GANGESA, KOJU NIJE NITI POGLEDAO _____	55
POGLAVLJE XV. U KOJEMU ĆE TORBA S NOVCEM OLAKŠATI ZA NEKOLIKO TISUĆA FUNTI _____	60

POGLAVLJE XVI. U KOJEMU SE INSPEKTOR FIX PRETVARA DA PRVI PUT ČUJE ZGODE I NEZGODE O KOJIMA MU SE PRIČA _____	65
POGLAVLJE XVII. U KOJEMU ĆEMO SAZNATI ŠTO SE DOGAĐALO NA PUTU OD SINGAPURA DO HONG KONGA _____	69
POGLAVLJE XVIII. U KOJEMU ĆE PHILEAS FOGG, PASSEPARTOUT I FIX OTIĆI SVATKO NA SVOJU STRANU I ZA SVOJIM POSLOM _____	73
POGLAVLJE XIX. U KOJEMU PASSEPARTOUT STRASTVENO BRANI SVOGA GOSPODARA _____	77
POGLAVLJE XX. U KOJEMU SE FIX IZRAVNO SUOČAVA S PHILEASOM FOGGOM _____	82
POGLAVLJE XXI. U KOJEMU VLASNIK TANKADERE RISKIRA NAGRADU OD DVJESTO FUNTI _____	87
POGLAVLJE XXII. U KOJEMU PASSEPARTOUT UVIĐA DA JE I U ANTIPODIMA PAMETNO IMATI NEŠTO NOVCA U DŽEPU _____	93
POGLAVLJE XXIII. U KOJEMU ĆE PASSEPARTOUTOV NOS PREKOMJERNO NARASTI _____	98
POGLAVLJE XXIV. TIJEKOM KOJEG SU PREŠLI TIHI OCEAN _____	102
POGLAVLJE XXV. U KOJEMU ĆE PUTNICI VRLO KRATKO RAZGLEDATI SAN FRANCISCO NA DAN IZBORA _____	106
POGLAVLJE XXVI. U KOJEMU SE PUTUJE EKSPRESNIM VLAKOM PACIFIČKOM ŽELJEZNICOM _____	111
POGLAVLJE XXVII. U KOJEMU PASSEPARTOUT, BRZINOM OD DVADESET MILJA NA SAT, PRATI PREDAVANJE IZ MORMONSKE POVIJESTI _____	115
POGLAVLJE XXVIII. U KOJEMU PASSEPARTOUT NE USPIJEVA NIKOGA UVJERITI DA SASLUŠA GLAS RAZUMA _____	119
POGLAVLJE XXIX. U KOJEMU SE PRIČA O RAZLIČITIM NEZGODAMA KOJE SE MOGU DOŽIVJETI SAMO NA AMERIČKIM ŽELJEZNICAMA _____	125
POGLAVLJE XXX. U KOJEMU PHILEAS FOGG JEDNOSTAVNO ISPUNJAVA SVOJE OBAVEZE _____	130
POGLAVLJE XXXI. U KOJEMU INSPEKTOR FIX OZBILJNO RAZMIŠLJA O INTERESIMA PHILEASA FOGGA _____	135
POGLAVLJE XXXII. U KOJEMU SE PHILEAS FOGG IZRAVNO BORI S LOŠOM SREĆOM _____	139
POGLAVLJE XXXIII. U KOJEMU PHILEAS FOGG POKAZUJE DA JE NA VISINI ZADATKA _____	142
POGLAVLJE XXXIV. U KOJEMU SE PASSEPARTOUT OPASNO IGRA RIJEČIMA, KAKO JOŠ NITKO DO SADA NIJE _____	148

POGLAVLJE XXXV. U KOJEMU PASSEPARTOUTU GOSPODAR NE MORA DVA PUTA PONAVLJATI ŠTO MU JE ČINITI _____	150
POGLAVLJE XXXVI. U KOJEMU PHILEAS FOGG OPET KOTIRA NA BURZI ____	154
POGLAVLJE XXXVII. U KOJEMU SE POKAZALO DA PHILEAS FOGG NA OVOM PUTU OKO SVIJETA NIJE ZARADIO NIŠTA OSIM SREĆE _____	157

POGLAVLJE I.

U KOJEMU SE PHILEAS FOGG I PASSEPARTOUT MEĐUSOBNO PRIHVAĆAJU KAO GOSPODAR I SLUGA

Godine 1872. na broju sedam u ulici Saville Row pokraj Burlington Gardensa¹, u kući u kojoj je 1814. umro Sheridan², stanovao je Phileas Fogg, esq.³, jedan od najneobičnijih i najistaknutijih članova Londonskog kluba Reform, iako se na prvi pogled doimao da ne čini ništa čime bi na sebe privukao pažnju.

Jednoga od najvećih govornika kojim se Engleska ponosi zamijenio je tu Phileas Fogg, zagonetna osoba o kojoj se nije znalo ništa osim da je jedan od uljudnijih i ljepših primjereka gospode iz visokog engleskog društva.

Govorilo se da nalikuje na Byrona⁴ – barem u licu, jer su mu noge bile bespriekorne; ozbiljni Byron s brkovima i zaliscima, neprolazni Byron koji je mogao živjeti tisuću godina i zauvijek ostati mlad.

Phileas Fogg je zasigurno bio Englez, iako ne nužno iz Londona. Nikad nije viđen ni na burzi, ni u banci, ni u nekom od ureda Cityja.⁵ Ni londonski lučki bazeni ni dokovi nisu nikada primili brod u vlasništvu Phileasa Fogg. Taj gospodin nije bio član niti jednog upravnog odbora. Njegovo se ime nije moglo čuti ni u jednom odvjetničkom klubu, ni u Templeu, Lincoln's Innu ili Gray's Innu.⁶ Nikad se nije žalio ni na Court of Chancery,⁷ ni na Queens Bench,⁸ ni na Court of Exchequer,⁹ ni na Court of Christianity¹⁰. Nije bio ni industrijalac, ni špekulant, ni trgovac, ni poljoprivrednik. Nije pripadao niti jednoj znanstvenoj ili obrazovnoj instituciji, nije bio član Kraljevskog instituta Velike Britanije, ni

---

¹ Savile Row i Burlington Gardens su ulice u dijelu Londona koji se zove Mayfair.

² Richard Brinsley Sheridan (1751-1816), pisac i političar, poznati govornik; uništen kockanjem, umro u siromaštvu. Zbilja je živio u ulici Savile Row, ali na broju 14.

³ Esq. – skraćena za Esquire, vitez, štitonoša, titula kod engleza koja označava plemenito porijeklo i piše se iza imena.

⁴ George Gordon Byron ili samo Lord Byron (1788-1824), jedan od najvažnijih britanskih pjesnika romantizma. Slovio je za izuzetno lijepu osobu i poznat je po brojnim ljubavnim aferama, ali je od rođenja bio hrom zbog deformiranoga desnog stopala.

⁵ City of London, često samo City, povijesna jezgra i poslovno središte Londona.

⁶ To su londonska udruženja odvjetnika, odvjetničke komore, koje su nadzirale rad odvjetnika, ali i bile mjesto okupljanja, svojim članovima nudile biblioteku, prehranu, smještaj i slično.

⁷ Nekadašnji engleski najviši sud za imovinske sporove, zemljišne sporove, skrbništvo i slično; upravljao mu je Lord Kancelar.

⁸ Vrhovni, kraljevski sud u Engleskoj.

⁹ Nekadašnji viši prizivni sud za civilne i imovinske sporove (Exchequer of Pleas).

¹⁰ Vrhovni sud za vjerska pitanja.

Londonskog instituta, ni Društva obrtnika, ni Instituta Russell, ni Književnog instituta Zapada, ni Pravnog instituta, niti Instituta znanosti i umjetnosti koji je bio pod izravnim pokroviteljstvom Njezinog Preuzvišenog Veličanstva. Prijestolnica Engleske bila je košnica različitih udruženja, od Društva harmonikaša do Društva entomologa, osnovanoga s ciljem uništavanja štetnih insekata, ali on nije pripadao nijednome.

Phileas Fogg je bio član kluba Reform – i to je bilo sve.

Onima koji su se čudili kako to da se takav zagonetni gospodin ubraja u članove ovog uvaženoga društva odgovaralo se kako je u njega ušao na preporuku braće Baring,¹¹ kod kojih je imao otvoren račun. Kod njih je uživao izvjestan ugled jer je svoje račune plaćao bez odgađanja, sredstvima s uvijek izdašnog debitnog računa.

Je li Phileas Fogg bio bogat? Bez sumnje. No, kako je došao do bogatstva, to nisu znali reći ni oni koji su mu bili najbliži, a g. Fogg je bio posljednja osoba koja bi se o tome očitovala. U svakom slučaju, nije bio ni rastrošan, ni škrt. Tamo gdje je manjkalo sredstava za kakvu plemenitu, korisnu ili velikodušnu stvar, on je darivao bez suvišnog isticanja, gdjekad i anonimno.

Sve u svemu, nije bilo samozatajnijeg čovjeka od tog gospodina. Suzdržavao se od suvišnog trošenja riječi, a bio zagonetan onoliko koliko i tih. Iako svoj dnevne navike nije skrivao, a one su se odvijale uvijek istom matematičkom točnošću, ljudska je radoznalost tražila više od toga.

Je li putovao? Vrlo vjerojatno, jer nitko nije bolje od njega poznavao kartu svijeta. Nije postojalo tako zabačeno mjesto na zemaljskoj kugli o kojem on ne bi znao neku pojedinost. Ponekad bi s nekoliko kratkih i jasnih riječi opovrgnuo tisuće prijedloga koji bi kružili klubom na temu zalutalih ili izgubljenih putnika. Skromno bi ukazivao na ono vjerojatno. Njegove su riječi zvučale nadahnute iskustvom, a rasplet događaja bi ih uvijek potvrdio. Zacijelo je mnogo putovao, bar duhom, ako ne drugačije.

Međutim, znalo se da Phileas Fogg već dugi niz godina nije napuštao London. Oni koji su imali čast upoznati ga bolje od drugih tvrdili su kako ga nije bilo moguće vidjeti nigdje drugdje osim na putu koji je svaki dan prelazio, od svoje kuće do kluba. Jedina mu je razonoda bila čitanje novina i igranje whista¹². U ovoj tihoj igri, bliskoj njegovoj naravi, često je pobjeđivao, a dobitak nikad nije uzimao za sebe, već je unaprijed bio namijenjen u dobrotvorne svrhe. Treba naglasiti da je g. Fogg igrao radi igre, nikada radi dobitka. Igra je za njega predstavljala nadmetanje, borbu s poteškoćama, ali borbu bez pokreta, pomicanja ili napora, što je odgovaralo njegovom karakteru.

Nije se znalo ima li ženu ili djecu – što se moglo dogoditi i s najpoštenijim ljudima, ali ni rodbine ili prijatelja – a to je zacijelo bio rjeđi slučaj. Phileas Fogg je živio sâm u svojoj kući u ulici Saville Row u koju nitko nije ulazio. Nikad se nije pričalo o njenoj unutrašnjosti. Bio mu je dovoljan jedan sluga. Doručkovao je i večerao u klubu, u točno određene sate, u istoj prostoriji, za istim stolom, nikad u društvu svojih kolega ili gostiju. Kući se vraćao točno u ponoć, kada je išao i na spavanje, bez da je ikada koristio udobne sobe koje je društvo davalo na raspolaganje svojim članovima. Od dvadeset četiri sata, deset je provodio kod kuće, spavajući ili se spremajući. Šetao je jednoličnim, uvijek istim kora-

---

¹¹ Barings Bank je bila jedna od najstarijih londonskih trgovačkih banaka.

¹² Kartaška igra popularna u 19. stoljeću. Igraju je 4 igrača s 52 karte. Iz nje se razvila kartaška igra bridge.

kom po intarzijama¹³ u parketu u primaćoj sobi, ili po kružnoj galeriji nadsvođenoj plavom, staklenom kupolom koju je nosilo dvadeset jonskih stupova od crvenog porfira. Bilo da je večerao ili doručkovao, klub ga je opskrbljivao najukusnijim obrocima iz vlastite kuhinje, smočnice, spreme, ribarnice ili mljekare. Posluga kluba, ozbiljni ljudi u crnim odijelima i cipelama s potplatom od meke tkanine, posluživali su ga jelom u finom porculanu, na prekrasnom stolnjaku od saksonskog platna. U klupskom lijevanom kristalu donosili su mu njegov šeri, porto ili claret¹⁴ s cimetom, uvijek rashlađene skupocjenim ledenim kockicama dopremljenim s američkih jezera.

Ako se život u ovakvim uvjetima naziva ekscentričnošću, onda treba priznati – ekscentričnost ima svoje prednosti!

Kuća u ulici Saville Row, premda nije bila raskošna, bila je izrazito udobna. Nepromjenjive navike njezinog stanovnika iziskivale su jako malo od njegovog jedinog sluge, ali je zato Phileas Fogg od njega iziskivao nevjerojatnu točnost i preciznost. Tog dana, 2. listopada, Phileas Fogg je otpustio Jamesa Forstera. Mladić je bio kriv što mu je za brijanje donio vodu zagrijanu na osamdeset i četiri stupnja po Farenhajtu, umjesto na osamdeset i šest. Čekao je njegovog nasljednika koji se trebao ukazati između jedanaest sati i jedanaest sati i trideset minuta.

Phileas Fogg, pravilno smješten u svojoj fotelji, s nogama skupljenim kao vojnik u povorci, s rukama na koljenima, uspravnog držanja, podignute glave, gledao je kako se pomiče kazaljka na satu, - složena je naprava pokazivala sate, minute, sekunde, dane, mjesece i godine. Kad je zazvonilo jedanaest sati i trideset minuta, g. Fogg je trebao, prema svojoj svakodnevnoj navici, izaći iz kuće i zaputiti se prema klubu Reform.

U tom se trenutku začulo kucanje na vratima malog salona u kojem je Phileas Fogg čekao.

Pojavio se otpušteni James Forster.

»Novi sluga«, reče.

Ušao je mladić od nekih tridesetak godina, te pozdravio.

»Vi ste Francuz i zovete se John?« upita Phileas Fogg.

»Jean, s dopuštenjem, gospodine«, odgovori pridošlica, »Jean Passepartout,¹⁵ ime koje mi je ostalo zbog moje prilagodljivosti i snalažljivosti. Smatram se poštenim mladićem, gospodine, ali, da budem iskren, radio sam svakojake poslove. Bio sam putujući pjevač, cirkuski jahač, skakao sam na konju i plesao na žici kao poznati cirkuski izvođači Léotard i Blondin.¹⁶ Zatim sam bio profesor gimnastike. Na kraju sam svoje talente učinio korisnima i postao šef vatrogasne službe u Parizu. Svojevremeno sam doživio neke nevjerojatne požare. Ima već pet godina otkako sam napustio Francusku. Zaželio sam se obiteljskog života i tako postao sobar u Engleskoj. Sada sam se našao bez namještenja, saznao sam da je g. Phileas Fogg najtočniji čovjek u Ujedinjenom Kraljevstvu koji nikada ne iz-

---

¹³ Ukrašavanje drvenih predmeta umecima od drva, metala, slonove kosti itd.

¹⁴ Vrste alkoholnih pića.

¹⁵ "Dobar za sve"

¹⁶ Jules Léotard (1838-1870) je bio glasoviti francuski akrobat, izumitelj letećeg trapeza. Charles Blondin (1824-1897) je francuski akrobat najpoznatiji tome što je na žici prehodao preko slapova Nijagare.

biva iz kuće, i došao sam pred gospodina u nadi da ću tu pronaći miran život uz koji ću zaboraviti to ime Passepartout...«

»Passepartout mi odgovara«, odgovori gospodin. »Preporučili su vas. Imam dobre informacije o vama. Poznati su vam moji uvjeti?«

»Da, gospodine.«

»Dobro. Koliko je sati kod vas?«

»Jedanaest sati i dvadeset i dvije minute«, odgovori Passepartout, izvukavši iz dubine svoje torbe golemi srebrni sat.

»Kasnite«, reče g. Fogg.

»Neka mi gospodin oprost, ali to je nemoguće.«

»Sat vam kasni četiri minute. Nebitno. Dovoljno je da utvrdimo koliko kasni. Dakle, od ovog trenutka, u jedanaest sati i dvadeset devet minuta ujutro, u srijedu, 2. listopada 1872., u mojoj ste službi.«

Nakon što je to izrekao, Phileas Fogg je ustao, uzeo svoj šešir lijevom rukom, stavio ga na glavu pokretom automata i nestao bez riječi.

Passepartout je jedan put čuo zatvaranje ulaznih vrata: bio je to zvuk njegovog novog gospodara na odlasku. Zatim je čuo zatvaranje vrata po drugi put: to je bio njegov pret-hodnik, James Forster, koji je otišao.

Passepartout je ostao sam u kući u ulici Saville Row.

POGLAVLJE II.

U KOJEMU JE PASSEPARTOUT UVJEREN DA JE NAPOKON NAŠAO ONO ŠTO JE TRAZIO

»Vjere mi«, reče Passepartout iznenađen, »upoznao sam veselije ljude od mog novog gospodara kod Madame Tussaud¹⁷.«

Ovdje treba napomenuti da su »ljudi« kod Madame Tussaud voštane figure. Muzej uživa veliki ugled i posjećenost, a figure su toliko uvjerljive da se čini kao da će svaki tren progovoriti.

U tih nekoliko trenutaka koliko je imao da promotri Phileasa Fogg, svoga budućega gospodara, Passepartout ga je na brzinu ali pomno proučio. Bio je to muškarac od nekih četrdeset godina, finog i lijepog držanja, visok, jak po konstituciji. Kosa i zalisci su mu bili plavi, čelo ujednačeno, bez bora na sljepoočnicama, ten bijel, zubi prekrasni. Doimao se kao da posjeduje u najvećoj mogućoj mjeri ono što su fizionomisti¹⁸ nazivali »odmor u djelovanju«, osobinu onih koji naprave više posla nego buke. Miran, flegmatičan, bistrog oka, nepomičnih zjenica, doimao se kao jedan od onih hladnokrvnih Engleza koje je Angelica Kauffmann¹⁹ tako spretno prikazala svojim kistom. U različitim aspektima svoga života, ovaj je gospodin, pravilno ugođen kao kronometar Leroya ili Earnshawa²⁰, ostavljao dojam savršene uravnoteženosti. Phileas Fogg je, sve u svemu, bio personificirana točnost, čemu su svjedočili pokreti njegovih ruku i nogu, jer kod ljudi, kao i kod životinja, upravo su udovi izražajno mjerilo strasti.

Nikada u žurbi, uvijek spreman, Phileas Fogg je bio jedan od onih matematički preciznih ljudi koji obazrivo raspolažu vlastitim koracima i pokretima. Korake nikada nije uzalud trošio, birajući uvijek najkraći mogući put. Čak ni njegove oči nikad ne bi zalutale prema stropu. Nije si dopuštao jedan suvišan pokret. Nikad nije bio uzrujan ili zabrinut. Bio je to čovjek koji se od svih na svijetu najmanje žurio, ali je uvijek stizao na vrijeme. Živio je sam, moglo bi se reći, bez ikakve društvene veze. Znao je da u životu sve podrazumijeva određenu količinu trenja o suvišne površine koje je izbjegavao, jer površina po svojoj prirodi daje otpor tijelu koje se po njoj kreće i tako ga usporava. Iz istih je razlog izbjegavao i ljude.

Jean, zvani Passepartout, pravi Parižanin iz Pariza, već je pet godina proveo u Londonu kao sobar, uzalud tražeći gospodara koji bi mu odgovarao.

---

¹⁷ Madame Toussaud (1761-1850), osnovala poznati muzej voštanih figura.

¹⁸ Fizionomist – izgledoznalac, izgledoslovac, onaj tko po izgledu i izrazu lica prosuđuje osobnost čovjeka.

¹⁹ Angelica Kauffmann (1741-1807), jedna od najpoznatijih slikarica neoklasicizma i povijesnih tema.

²⁰ Leroy ili Earnshaw: Julien Leroy (1686-1759) ili njegov sin Pierre Leroy (1717-1785), poznati francuski urari; Thomas Earnshaw (1749-1829), poznati engleski urar.

Passepartout nije nimalo nalikovao onim drznicima kao što su Frontin ili Mascarille²¹, s podignutim ramenima, nosom u oblacima, odvažnog pogleda, suhих očiju. Ne. Passepartout je bio dobar dečko, privlačne vanjštine, naglašenih usnica, spremnih za kušanje i nježnost, milo i uslužno biće, okrugle glave, onakve kakvu bi svako rado vidio na ramenima prijatelja. Plavih očiju, rumenih obraza, punašan dovoljno da vidi vlastite jagodice, širokog grudnog koša, jak i muževan, posjedovao je zadivljujuću snagu koju je razvio vježbanjem u mladosti. Kosa mu je bila smeđa i pomalo neposlušna. Antički su kipari osmislili dvadeset i osam načina da prikažu kosu Minerve²², ali Passepartout je poznao samo jedan, s tri jednostavna poteza češljem.

Ni s najvećom pronicljivošću nije bilo moguće procijeniti hoće li se njegova živahna priroda slagati s g. Foggom. Hoće li Passepartout biti temeljit i točan sluga kakvoga treba njegov novi gospodar? Samo će vrijeme pokazati. Nakon svih lutanja koja je doživio u mladosti trebao mu je odmor. Nakon što je čuo za englesku sistematičnost i poslovičnu smirenost engleske gospode, sreću je potražio u Engleskoj. Do sada ga sreća nije služila. Nigdje se nije našao. Promijenio je deset domaćinstava, u svakom nailazeći na vrcaste i nestašne gospodare u stalnoj potrazi za avanturom i ladanjem, što Passepartoutu nikako nije odgovaralo. Njegov posljednji gospodar, član Parlamenta, mladi Lord Longsferry, svoje je noći provodio u gostionicama Hay Marketa²³, nakon čega se kući često vraćao na ramenima policajaca. Želeći, više od svega, odati poštovanje svome gospodaru, Passepartout je riskirao s prijateljskim primjedbama koje nisu bile dobro primljene, pa je morao otići. Čuo je da g. Phileas Fogg traži slugu. Raspitao se i saznao da taj gospodin živi uredno, uvijek spava kod kuće, ne putuje. Pomislio je da je to pravo mjesto za njega. Predstavio se i bio primljen u službu u okolnostima koje su nam već poznate.

U jedanaest sati i trideset minuta Passepartout se našao sam u kući u ulici Saville Row. Istog ju je trenutka počeo proučavati, od podruma do potkrovlja. Svidjela mu se ta uredna, sređena, ozbiljna, puritanska i za njegovu službu dobro organizirana kuća. Ostavila je na njega dojam puževe kućice, osvjetljene i ugrijane plinom, koji je obadvije te svoje svrhe dobro ispunjavao. Passepartout je s lakoćom pronašao sobu na drugom katu koja mu je bila namijenjena. Odgovarala mu je. Električna zvona i cijevi za dozivanje posluge su omogućavale komunikaciju sa svim prostorijama u prizemlju i na prvom katu. Na kaminu je stajao sat usklađen u sekundu s istim takvim u spavaćoj sobi Phileasa Fogg. Dva su stroja otkucavala istu sekundu, u isti tren.

»Ovo mi odgovara, to je to!« reče Passepartout.

U svojoj je sobi također primijetio poruku ostavljenu pokraj sata. Bio je to dnevni raspored. U njemu je bilo sve što se od njega očekivalo, od osam sati ujutro, kada je Phileas Fogg po običaju ustajao, do jedanaest sati i trideset minuta, kada je odlazio na doručak u klub Reform. Čaj i tost u osam sati i dvadeset tri minute, voda za brijanje u devet sati i trideset sedam minuta, frizura u devet sati i četrdeset minuta, itd. Zatim, dnevni red od jedanaest sati i trideset minuta ujutro do ponoći, kada je gospodin u pravilu išao na spavanje. Sve je bilo zabilježeno, predviđeno, ustaljeno. Passepartout je uživao proučavajući ovaj program, pokušavajući zapamtiti što više detalja.

---

²¹ Likovi iz Molièreovih komedija (18. st.) kojima je ironizirao i ismijavao društvo i suvremenike; prepredeni i lukavi sluge kojima su vlastiti interesi na prvom mjestu.

²² Rimski božica mudrosti i rata, grčki Atena.

²³ Haymarket; londonska ulica u četvrti Westminster.

Gospodinova garderoba je bila jako dobro opremljena i potanko probrana. Svake hlače, odijelo ili prsluk imali su redni broj pod kojim su bili uneseni u registar ulaznih i izlaznih stavki, koji je sadržao datum, ovisno o godišnjem dobu, kada su naizmjenično trebali biti nošeni. Isto pravilo važno je i za cipele.

Udobno namještena kuća u ulici Saville Row, koja je zacijelo bila hram nereda u doba slavnog ali nesređenog Sheridana, odisala je komforom i najavljujivala veliku udobnost. Nije bilo biblioteke, niti knjiga, niti su g. Foggu bili od koristi, s obzirom da je klub Reform imao na raspolaganju dvije biblioteke, jednu posvećenu književnosti, drugu pravu i politici. U spavaćoj sobi se nalazio sef srednje veličine, svojom konstrukcijom jednako otporan na vatru kao i na krađu. U kući nije bilo nikakvog oružja, pa ni za lov. Sve je odavalo miroljubivost vlasnika.

Nakon što je detaljno proučio novo prebivalište, Passepartout je protrljao ruke, a na licu mu se pojavio smiješak dok je zadovoljno ponavljao: »Ovo mi odgovara! Eto mi posla! Ja i g. Fogg ćemo se odlično slagati! Koji kućni i uredan čovjek! Pravi stroj! E pa, ako i je stroj, meni ne smeta!«

POGLAVLJE III.

U KOJEMU SE PHILEAS FOGG UPUŠTA U RAZGOVOR KOJI BI GA MOGAO SKUPO STAJATI

Phileas Fogg je napustio kuću u ulici Saville Row u jedanaest sati i trideset minuta. Nakon što je petsto sedamdeset peti put zakoračio desnom i petsto sedamdeset šesti put lijevom nogom, stigao je u klub Reform, veliku zgradu smještenu u ulici Pall Mall koja je koštala najmanje tri milijuna.

Phileas Fogg se uskoro našao u blagovaonici. Devet je prozora gledao na vrt u kojem je jesen bila već zlačano obojila stabla. Sjeo je za svoj uobičajeni stol koji ga je čekao spreman. Ručak je činilo predjelo, riba kuhana u prvoklasnom »Reading sauceu«, crveni komad goveđeg pečenja s »mushrooms«, kolač punjen vlatima rabarbare i zelenim ribizom, komad chestera, sve to posluženo uz nekoliko šalica vrhunskog čaja, čija je mješavina bila posebno probrana za klub Reform.

U dvanaest sati i četrdeset sedam minuta gospodin je ustao, te se zaputio prema velikom salonu, raskošnoj prostoriji ukrašenoj slikama i zlatnim okvirima. Sluga mu je pružio još neotvoreni *Times*, a Phileas Fogg je njegove još neizrezane stranice počeo odvajati s lakom koja je svjedočila o velikom iskustvu u ovoj kompliciranoj radnji. Čitanje *Timesa* ga je zabavilo do tri sata četrdeset pet minuta, a *Standarda* do večere. Taj je obrok bio isti kao i ručak, s dodatkom »royal British sauce«.²⁴

U dvadeset minuta do šest sati gospodin se ukazao u velikom salonu i udubio u čitanje *Morning Chroniclea*.

Pola sata kasnije, članovi kluba Reform su se počeli okupljati oko kamina u kojem je gorila vatrica. Bili su to uobičajeni partneri g. Phileasa Fogg, kao i on strastveni igrači whista: inženjer Andrew Stuart, bankari John Sullivan i Samuel Fallentin, pivar Thomas Flanagan, te Gauthier Ralph, jedan od direktora Engleske banke, sve redom uvažene i bogate ličnosti, istaknute čak i u klubu čiji su se članovi ubrajali u samu industrijsku i financijsku elitu.

»Pa, dobro, Ralph«, upita Thomas Flanagan, »dokle ste došli s onom vašom krađom?«

»Pa, dobro«, odgovori Andrew Stuart, »banka će izgubiti novac.«

»Nadam se«, reče Gauthier Ralph, »naprotiv, da ćemo uhvatiti lopova. Poslali smo najsposobnije policijske inspektore u sve važnije američke i europske luke, i tom će gospodinu biti teško umaći.«

»To znači da je kradljivac ostavio nekakav trag?« upita Andrew Stuart.

»Kao prvo, to nije kradljivac«, odgovori ozbiljno Gauthier Ralph.

»Kako, molim? Čovjek uzme pedeset i pet tisuća funti, i nije kradljivac!?«

»Ne«, odgovori Gauthier Ralph.

---

²⁴ kraljevskog britanskog umaka

»Da nije možda industrijalac?« reče John Sullivan.

»U *Morning Chronicleu* tvrde da je riječ o džentlmenu.«

Upravo je g. Phileas Fogg dao ovu opasku, provirivši ispod gomile papira i blago se naklonivši svojim kolegama.

Slučaj o kojemu su gorljivo pričali, ne samo oni, već sve novine Ujedinjenog Kraljevstva, dogodio se tri dana ranije, 29. rujna. Snop novčanica, u izdašnom iznosu od pedeset i pet tisuća funti, otuđen je glavnom blagajniku Engleske banke.

Onima koji su se čudili lakoći kojom je krađa izvedena, zamjenik guvernera Gauthier Ralph nije znao što reći, osim da je u tom trenutku blagajnik ispisivao račun od tri šilinga i šest penija²⁵, i nije mogao raditi dvije stvari odjednom.

Ovdje treba dodati činjenicu koja pomaže da cijela stvar bude jasnija. Sjajna institucija poput Engleske banke izuzetno je držala do dostojanstva svojih korisnika. Bez čuvara, bez zaštitara, bez rešetaka! Zlato, srebro i novac ostavljeni su na milost i nemilost onome tko prvi naiđe. Nije se sumnjalo u čast nijednog namjernika. Jedan od najboljih poznavalaca engleskih običaja ispričao je zanimljivu anegdotu. Jednog se dana našao u prostorijama banke gdje je vidio kako čovjek uzima s blagajnikovog pulta zlatnu polugu tešku sedam ili osam funti. Uzeo je, dakle, polugu, proučio je, i prosljedio svom susjedu, a on pak onome do sebe, i tako dalje, sve dok poluga nije došla do kraja mračnog hodnika gdje se nalazio izlaz. Na svoje se mjesto vratila pola sata kasnije, a da blagajnik nije ni glavu podigao.

No, tog 29. rujna stvari se nisu odigrale svojim uobičajenim tokom. Svežanj novčanica se nikad nije vratio na svoje mjesto, a kad je u pet sati glomazni sat iznad »drawing-officea«²⁶ označio kraj radnog vremena, iznos od pedeset i pet tisuća funti je morao biti izostavljen iz evidencije dobiti i gubitka.

Čim je krađa otkrivena, najsposobniji detektivi²⁷ preplavili su sve važnije luke, Liverpool²⁸, Glasgow²⁹, Havre³⁰, Suez³¹, Brindisi³², New York itd. U slučaju uspjeha, obećana im je nagrada od dvije tisuće funti, te pet posto od svote koja se vrati. Sudska je istraga smjesta započela, a glavni je istražiteljski zadatak bio temeljiti nadzor putnika.

Prema *Morning Chronicleu*, bilo je opravdanih razloga za vjerovanje da počinitelj nije pripadao nijednoj lopovskoj bandi. Na dan krađe pristao gospodin, lijepih manira, profinjelog izgleda, primijećen je u sobi za uplate gdje je zločin počinjen. Istraga je dala njegov detaljan opis koji je odmah prosljeđen svim detektivima Ujedinjenog Kraljevstva i kontinenta, tako da optimisti – a među njima je bio i Gauthier Ralph – nisu imali osnova misliti da bi lopov mogao uteći.

---

²⁵ Najmanja britanska valuta, 240. dio funte prije svođenja na decimalni sistem 1971. godine.

²⁶ Odjel zadužen za održavanje bankovnih računa i pružanja usluga njihovim vlasnicima.

²⁷ Riječ *detektiv* u to je vrijeme nova i neobična, ušla je u uporabu tek 1850-tih godina.

²⁸ Grad na sjeverozapadu Engleske.

²⁹ Grad u Škotskoj.

³⁰ Grad u Normandiji na ušću Seine u La Manche. Jedna od najvažnijih francuskih luka.

³¹ Pomorski grad u sjeveroistočnom Egiptu, strateški važan radi Sueskog kanala koji razdvaja Afriku i Aziju, te je najbliža pomorska veza između Zapada i Istoka.

³² Grad i važna luka na jugu Italije.

Cijeli London i Engleska brujali su o nemilom događaju. Strastveno se raspravljalo o mogućnostima i nemogućnostima uspjeha policije. Stoga su i rasprave u klubu Reform bile posve logična posljedica, tim više što je zamjenik guvernera banke bio njegov član.

Časni Gauthier Ralph je odbijao mogućnost neuspjeha, misleći da će nagrada snažno potaknuti žar i inteligenciju istražitelja. Ali njegov kolega Andrew Stuart nije dijelio njegovo mišljenje. Rasprava se nastavila uz partiju whista. Stuart i Flanagan igrali su protiv Fallentina i Phileasa Fogg. Igralo se u tišini, a rasprava bi oživjela kad su se dijelile karte.

»Smatram da su izgledi na strani lopova, koji je očito jako sposoban!« reče Andrew Stuart.

»Ma, daj«, reče Ralph, »ne postoji zemlja na svijetu u kojoj bi se mogao sakriti.«

»Ne vjerujem!«

»Kamo bi išao?«

»Ne znam«, odgovori Andrew Stuart, »ali Zemlja je dovoljno velika.«

»Bila je nekoć...«, reče poluglasno Phileas Fogg. »Na vama je da siječete, gospodine«, dodao je pruživši karte Thomasu Flanaganu.

Rasprava je na trenutak, tijekom igre, zamrla, ali ju je Andrew Stuart ubrzo nastavio: »Kako mislite, nekoć? Zar se Zemlja kojim slučajem smanjila?«

»U to nema sumnje«, odgovori Gauthier Ralph. »Slažem se s g. Foggom. Zemlja se smanjila jer danas putujemo deset puta brže nego prije sto godina, i upravo to će nam omogućiti brzo rješavanje našeg slučaja.«

»I olakšati bijeg našem lopovu!«

»Na vama je red da igrate, g. Stuart!« reče Phileas Fogg.

Ali Stuart nije bio uvjeren, te je nastavio po završetku igre: »G. Ralph, moram priznati da ste na duhovit način uspjeli dokazali da se Zemlja uistinu smanjila! Tim više što nam danas treba tek tri mjeseca da je cijelu obiđemo...«

»Osamdeset dana«, reče Phileas Fogg.

»Zaista, gospodo«, doda John Sullivan, »osamdeset dana, nakon što je Great Indian Peninsular Railway³³ otvorio dionicu Rothal – Allahabad³⁴. Evo što *Morning Chronicle* kaže o tome:

Od Londona do Sueza preko Mont-Cenisa³⁵ i Brindisija, željeznicom i parobrodom – 7 dana.

Od Sueza do Bombaya³⁶, parobrodom – 13 dana.

Od Bombaya do Kalkute³⁷, željeznicom – 3 dana.

---

³³ Glavna indijska željeznička kompanija u vrijeme britanske vlasti, osnovana 1845. godine.

³⁴ Indijski gradovi.

³⁵ Prijevoj u Savoju na Alpama između Francuske i Italije, gdje je probijen prvi željeznički tunel ispod Alpa 1871. godine.

³⁶ Glavni grad indijske države Maharashtre i najveća luka na zapadu Indije. 1995. preimenovan u Mumbai.

³⁷ Glavni grad države Zapadni Bengal u istočnoj Indiji. U njemu se rijeka Ganges ulijeva u Bengalski zaljev.

Od Kalkute do Hong Konga³⁸, parobrodom – 13 dana.
Od Hong Konga do Yokohame³⁹, parobrodom – 6 dana.
Od Yokohame do San Francisca, parobrodom – 22 dana.
Od San Francisca do New Yorka, željeznicom – 7 dana.
Od New Yorka do Londona, parobrodom i željeznicom – 9 dana.
Ukupno – 80 dana.«

»Da, osamdeset dana!« uzviknuo je uzbuđeno Andrew Stuart, te nepažnjom krivo podijelio karte. »Ali nisu računali na vremenske nepogode, nepovoljne vjetrove, brodolome, nezgode na prugama, itd.«

»Sve uključeno«, odgovori Phileas Fogg i nastavi igrati, jer se sada rasprava vodila i za vrijeme igranja whista.

»Čak i kad bi Hindusi ili Indijanci maknuli tračnice!?!« usklikne Andrew Stuart, »Kad bi zaustavili vlakove, opljačkali vagone, skalpirali putnike!?!«

»Sve uključeno«, odgovori Phileas Fogg, te spustivši karte doda: »Dva aduta.«

Andrew Stuart, kojeg je bio red da dijeli, skupio je karte dodavši: »Teoretski ste u pravu, g. Fogg, ali u praksi...«

»I u praksi, gospodine Stuart.«

»Da mi je to vidjeti.«

»Ovisi o vama. Hoćemo li na put?«

»Sačuvaj me Bože!« uzvikne Stuart, »Kladim se u četiri tisuće funti da je put pod takvim uvjetima nemoguć!«

»Naprotiv, vrlo je moguć«, odgovori g. Fogg.

»Onda krenite!«

»Na put oko svijeta u osamdeset dana?«

»Da.«

»Bit će mi zadovoljstvo.«

»Kada?«

»Odmah.«

»To je ludost!« uzvikne Andrew Stuart, iznerviran upornošću svojih kolega. »Nastavimo s igrom!«

»Ponovite dijeljenje«, odgovori Phileas Fogg, »niste dobro dijelili.«

Andrew Stuart ponovo uzme karte grozničavim pokretom, te ih iznenada odloži na stol.

»E pa dobro, gospodine Fogg«, reče, »kladim se u četiri tisuće funti!...«

»Dragi moj Stuarde«, reče Fallentin, »smirite se. To je samo šala.«

»Kad kažem da se kladim, uvijek mislim ozbiljno«, odgovori Andrew Stuart.

»Dogovoreno!« reče g. Fogg, te nastavi okrenuvši se prema kolegama: »Kladim se u dvadeset tisuća funti koje imam kod braće Baring. Svojevoljno ih stavljam na kocku...«

---

³⁸ Grad na južnoj obali Kine, dugo pod britanskom vlašću, po specifičnoj mješavini kulture poznat kao grad u kojem »Istok susreće Zapad«.

³⁹ Luka u Japanu.

»Dvadeset tisuća funti?!« uzvikne John Sullivan. »Dvadeset tisuća funti koje biste mogli izgubiti radi jednog nepredvidivog kašnjenja?!«

»Nepredvidivo ne postoji«, odgovori kratko Phileas Fogg.

»Ali, gospodine Fogg, ovaj put od osamdeset dana je najkraći mogući put samo kao teorijski minimum!«

»I minimum će biti dobar ako se dobro iskoristi.«

»Ali ako želite doći na vrijeme, morate matematičkom preciznošću skakati iz vagona u parobrode, i obrnuto!«

»S matematičkom preciznošću ću skakati.«

»Vi se šalite!«

»Pravi Englez se nikada ne šali kada je riječ o nečem tako ozbiljnom kao što je oklada«, odgovori Phileas Fogg. »Kladim se u dvadeset tisuća funti sa svima vama da ću proplovati Zemlju u osamdeset dana ili manje, to jest, u tisuću devetsto dvadeset sati, ili sto petnaest tisuća dvjesto minuta. Prihvaćate li?«

»Prihvaćamo«, odgovorili su Stuart, Fallentin, Sullivan, Flanagan i Ralph, nakon što su se međusobno konzultirali.

»U redu«, reče g. Fogg. »Idem vlakom za Dover⁴⁰ u osam sati i četrdeset pet minuta.«

»Večeras?« upita Stuart.

»Večeras«, odgovori Phileas Fogg, izvadiвши kalendar iz džepa. »Obzirom da je danas srijeda, 2. listopada, morao bih se vratiti u London u istu ovu prostoriju kluba Reform u subotu 21. prosinca, u osam sati i četrdeset pet minuta navečer, a ako ne uspijem, dvadeset tisuća funti koje se trenutno nalaze na mom računu kod braće Baring će vam pripasti u potpunosti, gospodo. – Izvolite ček u tom iznosu.«

Dogovor je na licu mjesta stavljen na papir i potpisan od strane svih šestorice uključenih. Phileas Fogg je ostao miran i sabran. Očito mu nije bilo do novaca, jer kladio se u dvadeset tisuća funti, polovinu svoga bogatstva, predviđevši da će mu preostalih dvadeset tisuća trebati kako bi priveo kraju ovaj težak i gotovo neizvediv podvig. Njegovi su se suparnici doimali uznemirenima, ne toliko radi svoga uloga, već radi uvjeta tako nepovoljnih po njihova prijatelja.

Odzvonilo je sedam sati, a društvo je predložilo da se igra prekine kako bi se g. Fogg mogao pripremiti za put.

»Ja sam uvijek spreman!« mirno je odgovorio ovaj gospodin. »Igram karo«, reče, »na vama je red, g. Stuart.«

---

⁴⁰ Grad i luka na jugoistoku Engleske.

POGLAVLJE IV.

U KOJEMU ĆE PHILEAS FOGG PRIREDITI NEUGODNO IZNENAĐENJE SVOJEMU SLUGI

Nakon što je osvojio dvadesetak gvineja⁴¹ na whistu, Phileas Fogg se u sedam sati i dvadeset pet minuta oprostio od svojih kolega, te napustio klub Reform. Dvadeset pet minuta kasnije otvorio je vrata svoje kuće i kroz njih prošao.

Passepartout, koji je to tančine proučio svoje obaveze, poprilično se iznenadio vidjevši G. Fogg kod kuće u ovaj neuobičajeni sat. Prema dnevnom redu gospodin se u Saville Row trebao vratiti tek točno u ponoć.

Phileas Fogg se popeo u svoju sobu te zazvao:

»Passepartout!«

Passepartout nije odgovorio. Ovaj poziv nije mogao biti upućen njemu. Još nije bilo vrijeme.

»Passepartout«, ponovi g. Fogg istim tonom.

Passepartout se napokon ukazao.

»Već vas drugi put zovem«, reče g. Fogg.

»Ali, još nije ponoć«, reče Passepartout gledajući svoj srebrni sat.

»Znam«, nastavi Phileas Fogg, »i ne zamjeram vam. Za deset minuta krećemo za Dover i Calais.«

Okruglo se lice Francuza razvuklo u grimasu. Bilo je očito da ništa ne razumije.

»Gospodin ide na put?« upita.

»Da«, odgovori Phileas Fogg. »Idemo na put oko svijeta.«

Passepartout je stajao širom otvorenih očiju, podignutih obrva, skupljenih ruku, obamrlog tijela. Pokazivao je sve simptome nevjerice koja prelazi u zaprepaštenost.

»Put oko svijeta!« promrmljao je.

»U osamdeset dana«, doda g. Fogg. »Ne smijemo gubiti ni trenutka.«

»Ali vaši kovčezi?...« izusti Passepartout nesvjesno klimajući glavom lijevo-desno.

»Nikakvi kovčezi. Samo jedna torba s dvije lanene košulje i tri para čarapa. Isto to pripremite i za sebe. Kupovat ćemo usput što nam zatreba. Pripremite moju kabanicu i putni pokrivač. Obujte dobre cipele. Uostalom, hodat ćemo vrlo malo. Krenite.«

Passepartout je pokušao odgovoriti. Nije uspio. Napustio je sobu g. Fogg, popeo se u svoju sobu te utonuo u naslonjač, rekavši na francuskom: »E, samo mi je to trebalo! A ja sam mislio da sam konačno pronašao mir!...«

---

⁴¹ Engleska valuta koja se koristila u 19. st. Po vrijednosti je odgovarala otprilike jednoj funti.

Zatim se, bez oklijevanja, stao spremati za put. Put oko svijeta u osamdeset dana! Što ako ima posla s luđakom? Ne... To mora da je šala! Idu u Dover? Dobro. Calais? Neka mu bude. To ipak nije suviše smetalo radišnog mladića koji već pet godina nije kročio na rodno tlo, a zasigurno mu ne bi bilo mrsko ponovo razgledati lijepu prijestolnicu, ako gospodin odluči produžiti do Pariza. On koji tako pažljivo raspolaže svojim koracima zasigurno će se tamo zaustaviti... Da, bez sumnje, iako je bilo sasvim nevjerovatno da taj, do ovoga trenutka kućni tip, kreće na put!

Do osam je Passepartout je pripremio skromnu torbu u kojemu se nalazila njegova odjeća i odjeća njegovog gospodara. Potom je, još uvijek u nevjerici, napustio svoju sobu pažljivo zatvorivši vrata, i potražio g. Fogga.

G. Fogg je bio spreman.

Pod rukom je držao Bradshawov *Kontinentalni željeznički, parobrodski i opći vodič*⁴² iz koje ga je trebao dobiti sve potrebne informacije za put. Uzeo je torbu od Passepartouta, otvorio je, te unutra ubacio svežanj onih lijepih novčanica koje vrijede u svim državama svijeta.

»Niste ništa zaboravili?« upita.

»Ništa, gospodine.«

»Moja kabanica i pokrivač?«

»Tu su.«

»Dobro. Uzmite torbu.«

G. Fogg pruži torbu Passepartoutu.

»Budite oprezni«, doda, »unutra ima dvadeset tisuća funti.«

Passepartout je umalo ispustio torbu iz ruku, kao da je unutra dvadeset tisuća funti u zlatu, a ne novčanice.

Gospodar i sluga su zatim izašli, a ulazna su vrata zaključana dva puta.

Ušli su u jednu od kočija koje su čekale na kraju ulice, te se brzo uputili prema kolodvoru Charing Cross, s kojim se završava jedan od ogranaka Jugoistočne željeznice.

U osam sati i dvadeset minuta vozilo se zaustavio pred kolodvorom. Passepartout je iskočio van. Njegov je gospodar izašao za njim i platio kočijaša.

U tom se trenutku G. Fogg obratila neka žena u dronjcima, bosih, blatnih nogu, otrcanog šešira s kojeg je tužno visjelo jedno pero, te pohabanog šala. Na rukama je držala malo dijete. Tražila je milostinju.

G. Fogg promptno izvadi iz džepa dvadeset gvineja koje je zaradio na whistu, te ih pruži sirotici: »Uzmite, dobra ženo, drago mi je da sam vas sreo!« reče, te produži.

Passepartoutu su se oči u tom trenutku orosile, te zasjale. Taj je čin duboko dirnuo njegovo nježno srce.

G. Fogg i on su ušli u veliku dvoranu kolodvora. Tamo je Phileas Fogg naložio Passepartoutu da kupi dvije karte prvog razreda do Pariza. Zatim je, okrenuvši se, ugledao svojih pet kolega iz kluba Reform.

»Gospodo, krećem,« rekao je, »a moja putovnica s vizama koje prikupim će vam, po mome povratku, biti potvrda puta kojega sam prešao.«

---

⁴² George Bradshaw(1801-1853.), engleski kartograf i izdavač.

»Oh, g. Fogg, to neće biti potrebno«, odgovori uljudno Gauthier Ralph. »Uzdamo se u vašu časnu riječ.«

»Ovako smo sigurni«, reče g. Fogg.

»Ne zaboravite da se morate vratiti...« primijeti Andrew Stuart.

»Za osamdeset dana«, odgovori g. Fogg. »U subotu, 21. prosinca 1872., u osam sati i četrdeset pet minuta uvečer. Do viđenja, gospodo.«

U osam sati i četrdeset minuta Phileas Fogg i njegov sluga smjestili su se u kupeu prvog razreda. Pet minuta kasnije začuo se zvižduk. Vlak se polako pokrenuo.

Noć je bila mirna. Padala je sitna kišica. Phileas Fogg se smjestio u svome kutu bez riječi. Još uvijek u čudu, Passepartout je, kao opčinjen, stiskao na grudima torbu punu novaca.

Vlak nije stigao ni do Sydenhama⁴³, kad je ispustio očajnički uzdah.

»Što vam je?« upita g. Fogg.

»Ja... ovaj... u žurbi... zaboravio sam...«

»Što?«

»Nisam ugasio plinsku svjetiljku u svojoj sobi!«

»Pa dobro, moj dječake«, odgovori Phileas Fogg, »znajte da gori na vaš račun!«

---

⁴³ Predgrađe Londona. Tu je premještena Kristalna palača podignuta za Svjetsku izložbu u Hyde Parku 1854. godine.

POGLAVLJE V.

U KOJEMU SE NA LONDONSKOJ BURZI POJAVLJUJU NOVI VRIJEDNOSNI PAPIRI

Kada je napuštao London, Phileas Fogg bez dvojbe nije mogao niti zamisliti kakva će se prašina podignuti za njim! Vijest o okladi nije ostavila ravnodušnim niti jednoga od uglednika iz kluba Reform, a zatim se, zahvaljujući novinama, proširila Londonom i Ujedinjenim Kraljevstvom.

O pitanju »puta oko svijeta« strastveno se i gorljivo komentiralo, raspravljalo, te svađalo, kao da se radi o novoj aferi Alabama.⁴⁴ Jedni su zauzeli stranu Phileasa Fogg, ali se ubrzo velika većina izjasnila protiv njega. Smatralo se da je, obzirom na vrijeme i dostupna prijevozna sredstva, takav pothvat neizvediv i besmislen, osim u teoriji i na papiru.

Times, *Standard*, *Evening Star*, *Morning Chronicle* i još dvadesetak respektabilnih novina izjasnili su se protiv pothvata g. Fogg, samo ga je *Daily Telegraph* donekle podržavao. Smatrali su ga manijakom i budalom, a njegovim se kolegama iz kluba zamjeralo što su pristali na okladu koja dovodi u pitanje mentalne sposobnosti njezinog začetnika.

Pojavili su se strastveni, ali logični članci o cijeloj stvari. Opće je poznat engleski interes za sve zemljopisne teme, pa su retke posvećene Phileasu Fogg strastveno čitali svi, bez obzira na društveni sloj kojem su pripadali.

U početku su ga podržavali samo hrabri, u pravilu žene, pogotovo kada su *Illustrated London News* objavile njegovu fotografiju pronađenu u arhivima kluba Reform. Pojedinci su se usuđivali reći: »Ha! Zašto ne? Događale su se i čudnije stvari!« To su redom bili čitatelji *Daily Telegrapha*, ali su ga i ove novine sve manje podržavale.

Konačno se 7. listopada u *Biltenu Kraljevskog geografskog društva* pojavio dugački članak u kojem su minuciozno ispitana oprečna stajališta, uz zaključak da je pothvat čista ludost. Prema tom članku sve je bilo protiv putnika, i prirodne i ljudske prepreke. Da bi bio uspješan u svome naumu, ništa nije smjelo prekinuti savršeno isplanirani niz dolazaka i odlazaka, što se smatralo nemogućim. U Europi, gdje su udaljenosti bile umjerene, još se moglo računati na točnost vlakova, ali misliti da će za tri dana prijeći Indiju, ili za sedam Ameriku, može li se računati na istu takvu točnost? Nepouzdanost strojeva, nesreće na željeznicama, kolizije, to jest preklapanja dolazaka i odlazaka, loše vrijeme, snijeg, nije li sve to moglo biti protiv Phileasa Fogg? Parobrodi su, osobito zimi, prepušteni na milost i nemilost udara vjetrova i magle. Je li zbilja neobično da i ponajbolji prekooceanski parobrodi kasne i do dva, tri dana? Bilo je dovoljno jedno kašnjenje, jedno jedino, da se lanac

---

⁴⁴ U Američkom građanskom ratu (1861-65) *Alabama* je bio ratni brod koji je zadao velike gubitke Sjeveru, a izgrađen je u Velikoj Britaniji, te prodan Konfederaciji (Jugu), zbog čega je Velika Britanija nakon rata, po presudi međunarodnog suda u Genevi, morala platiti veliku odštetu Sjedinjenim Državama, jer je Unija optužila da je time prekršila proglašenu neutralnost.

komunikacije nepopravljivo prekine. Kad bi Phileas Fogg zakasnio tek nekoliko sati, morao bi čekati sljedeći parobrod, a s time bi cijelo putovanje propalo.

Dotični novinski članak izazvao je burne reakcije. Gotovo su se sve novine povele za njim, što je izazvalo pad dionica Phileasa Fogg.

U prvih nekoliko dana, neposredno nakon početka ove avanture, sklopljene su važne oklade. Klađenje u Engleskoj uživa neku vrstu ugleda i više se cijeni od kocke. Ono je dio engleskog temperamenta. Nisu se samo članovi kluba Reform znatnim sredstvima kladi-li za ili protiv Phileasa Fogg, ovaj je trend zahvatio široku javnost. Phileas Fogg se našao upisan u knjige za klađenje poput trkaćeg konja. Na londonskoj burzi su se pojavile nove dionice. Tražio se i nudio »Phileas Fogg«, redovan ili povlašten. Nevjerojatne količine novca su uložene u njega. No samo pet dana nakon njegovog polaska, kada se u Biltenu Kraljevskog geografskog društva pojavio taj članak, ulozi su počeli padati. »Phileas Fogg« je pao. Nudio se u dioničkim paketima, najprije od pet, pa deset, dvadeset, zatim pedeset, i na kraju čak sto dionica!

Samo je jedan čovjek ostao na njegovoj strani. Bio je to Lord Albermale, stari paraličar. Ovaj časni gospodin, vezan za fotelju, bio bi dao cijelo svoje bogatstvo da proputuje svijet, pa makar to trajalo i deset godina. Kladio se na Phileasa Fogg u pet tisuća funti. Kada su ga uvjerovali u besmislenost cijelog pothvata, on je odgovorio: »Ako je stvar izvediva, drago mi je da će je prvi napraviti Englez!«

Sve manje je bilo onih koji su podržavali Phileasa Fogg, ne bez razloga. Oklade protiv njegovog uspjeha su rasle od sto pedeset do dvjesto naprema jedan. No sedam dana nakon njegova odlaska izbio je neočekivani incident zbog kojeg više nitko nije polagao nade u njega.

Toga je dana, u devet sati navečer, šef londonske policije primio telegram na kojem je pisalo:

»Suez za London.

Rowan, šef policije. Središnja uprava, Scotland Yard.

Pronašao sam pljačkaša banke, Phileasa Fogg. Po hitnom postupku poslati u Bombay nalog za uhićenje.

Fix, istražitelj.«

Posljedice tog telegrama osjetile su se odmah. Ugladjeni gospodin je nestao i ustupio mjesto pljačkašu banke. Fotografija Phileasa Fogg deponirana u klubu Reform zajedno s fotografijama drugih članova kluba izvađena je iz klupske arhive te pomno proučena. Svaki je detalj odgovarao opisu pljačkaša kojega je dala istraga. Sve zanimljivosti iz života Phileasa Fogg su izašle u javnost, njegov život u osami, te iznenadni odlazak. Odjednom su se put oko svijeta i oklada doimali kao paravan kradljivcu kako bi naveo istražitelje na krivi put.

POGLAVLJE VI.

U KOJEMU INSPEKTOR FIX POKAZUJE POSVE RAZUMLJIVO NESTRPLJENJE

Evo okolnosti pod kojima je nastao telegram u kojemu se spominje g. Phileas Fogg.

Te srijede, 9. listopada, u jedanaest sati ujutro, u Suez je trebao stići željezni parobrod imenom *Mongolia*, vlasništvo Poluotočne i orijentalne parobrodske kompanije, nosivosti dvije tisuće osamsto tona, snage petsto konja. *Mongolia* je redovito plovila od Brindisija do Bombaya, preko Sueskog kanala.⁴⁵ Bio je to jedan od najbržih brodova kompanije, koji je redovito premašivao zadanu mu brzinu, koja je na relaciji Brindisi – Suez iznosila deset čvorova,⁴⁶ a između Sueza i Bombaya devet čvorova i pedeset i tri stotnine.

Dok su čekali *Mongoliju*, dva su se čovjeka šetala po dokovima kroz gomilu domorodaca i stranaca koji tu nisu bili rijetkost. Ovo nekoć malo selo, sada je, zahvaljujući g. de Lessepsu,⁴⁷ bio grad u punom cvatu.

Jedan od dvojice muškaraca bio je konzularni agent Ujedinjenog Kraljevstva u Suez, koji je, unatoč nepovoljnim predviđanjima britanske vlade i inženjera Stephensona⁴⁸, svaki dan gledao kanal pun engleskih brodova. Put od Engleske do Indije, dokle se nekoć išlo oko Rta dobre nade, sada je bio dvostruko kraći zahvaljujući kanalu.

Drugi se muškarac, sitan i mršav, nervoznog, inteligentnog pogleda, neprestano mrštio. Ispod dugih trepavica sjale su živahne oči, ali taj je sjaj mogao nestati čistom snagom volje. U tom je trenutku pokazivao očite znakove nestrpljenja. Šetkao se gore-dolje, ne uspijevajući ostati mirno na mjestu.

Taj čovjek se zvao Fix, i bio je to jedan od detektiva, to jest policijskih inspektora, koji su bili na zadatku u svim važnijim lukama nakon pljačke Engleske banke. Njegov je zadatak bio pažljivo promatrati putnike koji prolaze kroz Suez, te pratiti bilo koga tko mu se učini sumnjivim, dok ne dobije nalog za uhićenje.

Fix je točno dva dana ranije dobio opis pljačkaša od šefa londonske policije. Bio je to opis ugledne i dobrostojeće osobe koja je viđena u sali za isplate Engleske banke.

---

⁴⁵ Sueski kanal otvoren je 17. studenoga 1869. godine, dakle tri godine prije zbivanja u ovom romanu.

⁴⁶ Čvor je jedna morska milja na sat, odnosno 1,852 km/h.

⁴⁷ De Lesseps, Ferdinand-Marie (1804-1848), francuski diplomat i inženjer zaslužan za izgradnju Sueskog kanala.

⁴⁸ Robert Stephenson (1803-1859), poznati engleski inženjer, sin Georgea Stephensona, "oca željeznice" i graditelja prve javne željezničke pruge Stockton-Darlington, koji je surađivao s ocem te kasnije i sam bio uspješni željeznički inženjer i poduzetnik. Smatrao je da će Sueski kanal biti neisplativ i predlagao da se umjesto njega izgradi željeznička veza između Aleksandrije i Sueza, što je potom i realizirao.

Detektiv je, očito jako motiviran nagradom obećanom u slučaju uspjeha, s lako razumljivim nestrpljenjem čekao *Mongoliju*.

»Vi kažete, gospodine konzule«, upita on po deseti put, »da ovaj brod ne može kasniti?«

»Upravo tako, g. Fix«, odgovori konzul. »Javljeno je da je jučer isplovio iz Port Saida, a sto šezdeset kilometara kanala koji ga od nas dijele ne predstavljaju za takav stroj nikakvu prepreku. Podsjećam vas da je *Mongolia* svaki put do sada osvojila nagradu od dvadeset i pet funti, koju vlada dodjeljuje za prijevremeni dolazak veći od dvadeset i četiri sata.«

»Dolazi direktno iz Brindisija?« upita Fix.

»Iz samog Brindisija. Tamo preuzima indijsku poštu, a iz njega je isplovio u subotu, u pet sati popodne. Imajte strpljenja. Neće kasniti. No, ne znam kako ćete, s opisom koji ste dobili, prepoznati vašega pljačkaša, čak i ako se nalazi na *Mongoliji*.«

»Gospodine konzule«, odgovori Fix, »te je ljude lakše osjetiti nego prepoznati. Morate imati poseban osjet za njih, nešto poput šestog čula koje kombinira sluh, vid i njih. Neće biti prvi put da sam stao na kraj nekome od takve gospode, a ako se moj lopov uistinu nalazi na brodu, uvjeravam vas da mi neće kliznuti kroz prste.«

»Nadam se, gospodine Fix. Ovo je ipak velika pljačka.«

»Sjajna pljačka«, odgovori oduševljeno inspektor. »Pedeset i pet tisuća funti! Takve se stvari ne događaju svaki dan! Lopovi se danas bave sitnim krađama. Sheppardova⁴⁹ rasa izumire. Danas dopuštaju da ih se objesi za šaku šilinga!«

»Gospodine Fix«, odgovori konzul, »govorite sa takvom sigurnošću da vam zaista želim svu sreću, ali kažem vam, u situaciji u kojoj se nalazite, bojim se da to neće biti lako. Zna-te da, prema opisu koji ste primili, vaš kradljivac izgleda kao svaki pošten čovjek.«

»Gospodine konzule«, odgovori neumoljivo policijski inspektor, »veliki se lopovi nikad ne razlikuju od poštenih ljudi. Oni koji izgledaju kao hulje nemaju izbora nego da ostanu pošteni, inače ne bi daleko dogurali. S druge strane, treba znati raskrinkati one samo izgledom nevine. Uvjeravam vas da to nije nimalo lak posao, već prava umjetnost.«

Dotičnom Fixu očito nije manjkalo samoljublja.

U međuvremenu, mol je oživio. Preplavili su ga pomorci iz raznih zemalja, trgovci, mešetari, nosači, felasi⁵⁰. Dolazak parobroda se očito približio.

Bio je lijep dan, iako je s istoka puhao hladan vjetar. Iznad kuća uzdizali su se minareti obasjani blijedim zrakama sunca. Prema jugu, gdje se nalazilo sidrište⁵¹, poput divovske se ruke koja grli luku Suez rastegao lukobran od dvije tisuće metara. Po površini Crvenog mora klizili su ribarski brodovi, te brodovi obalne plovidbe. Neki od njih sačuvali su elegantne gabarite starih galija.

Našavši se u središtu te gomile, Fix je, prema navici svoje profesije, oštrim pogledima šibao prolaznike.

Bilo je već deset sati i trideset minuta.

»Gdje je više taj parobrod?!« povikao je u trenutku kad se začuo lučki sat.

---

⁴⁹ Jack Sheppard (1702-24), glasoviti londonski lopov koji je četiri puta spektakularno pobjegao iz zatvora prije nego što je uhvaćen i smaknut.

⁵⁰ Felah, zemljoradnik u arapskim zemljama. U Egiptu potomak starosjedilaca.

⁵¹ Dio luke ili uvale pogodan za sidrenje brodova.

»Ne može biti daleko«, odgovori konzul.

»Koliko će stajati u Suezu?« upita Fix.

»Četiri sata. Koliko mu treba da ukrca ugljen. Od Sueza do Adena⁵² s druge strane Crvenog mora ima tisuću tristo deset milja i treba mu nova zaliha.«

»Iz Sueza ide izravno za Bombay?« upita Fix.

»Izravno, bez iskrcavanja.«

»Pa, dobro«, reče Fix, »ako je pljačkaš na brodu, zasigurno će se iskrcati kako bi se zaputio prema nizozemskim i francuskim dijelovima Azije. Sigurno zna da u Indiji, koja je engleski posjed, neće biti siguran.«

»Osim ako se ne radi o jako lukavom čovjeku«, odgovori konzul. »Znate, engleski kriminalac prije će se uspješno sakriti u Londonu nego na stranom tlu.«

Nakon ove primjedbe, koja je inspektora nagnala na razmišljanje, konzul se vratio u svoj ured koji se nalazio u blizini. Policijski je inspektor ostao sam. Obuzet nestrpljenjem, osjećao je da se njegov lopov krije na *Mongoliji*. Zaista, ako je razbojnik napustio Englesku u namjeri da se domogne Novog svijeta⁵³, put preko Indije imao je prednost u odnosu na onaj preko Atlantika jer ga se manje nadziralo i bilo ga je teže nadzirati.

No Fix se nije dugo bavio ovim razmišljanjima. Oštri su zvižduci najavili dolazak parobroda. Horde nosača i felaha potrčale su prema doku, uznemirivši ostale prolaznike, a tucet brodica otisnuo se ususret *Mongoliji*.

Uskoro se vidio gigantski trup *Mongolije* kako prolazi između obala kanala, te je odzvonilo jedanaest sati kada se parobrod usidrio u luci, dok je para uz veliku buku izlazila iz ispušnih cijevi.

Broj putnika na brodu bio je prilično velik. Neki među njima ostali su na palubi i gledali slikovitu panoramu grada, ali ih se većina spustila u čamce koji su pristali uz *Mongoliju* i iskrcala na obalu.

Fix je pažljivo promatrao sve koji su stupili na tlo.

U tom trenutku, jedan od njih se energično obranio od felaha koji mu je nasrtljivo nudio vlastite usluge, prišao inspektoru, te ga uljudno zamolio da ga uputi prema uredu engleskog konzula. Putnik mu je istovremeno pokazivao putovnicu, u koju je bez dvojbe želio dodati britansku vizu.

Fix je instinktivno uzeo putovnicu, te hitrim pogledom pročitao opis njezinog vlasnika.

S naporom je prikrio iznenađenje. Dokument mu je zadrhtao u ruci. Opis u putovnici bio je identičan opisu kojega je dva dana ranije dobio od šefa londonske policije.

»Ovo nije vaša putovnica?« upita putnika.

»Ne«, odgovori ovaj, »to je putovnica moga gospodara.«

»A gdje je on?«

»Ostao je na brodu.«

»Mora osobno doći u konzulat, kako bi se utvrdio njegov identitet.«

»Molim? Zar je to potrebno?«

»Neophodno.«

---

⁵² Grad u Jemenu i najvažnija jemenska luka u Adenskom zaljevu.

⁵³ Amerika. Izraz se počeo koristiti u 15. st. kada su Ameriku otkrili Europljani.

»A gdje se nalazi ured konzulata?«

»Tamo, na kraju trga«, odgovori inspektor pokazujući na zgradu udaljenu nekih dvjestotinjak metara.

»Idem po svoga gospodara. Ovo mu uznemiravanje neće biti po volji.«

Potom je putnik pozdravio Fixa i vratio se na parobrod.

POGLAVLJE VII.

KOJE DOKAZUJE DA PUTNE ISPRAVE NISU NIMALO OD POMOĆI POLICIJI

Inspektor je napustio dok, zaputivši se hitro prema konzulatu. Ubrzo se, na vlastito uporno inzistiranje, našao u društvu konzula.

»Gospodine konzule«, reče bez suvišnih riječi, »imam čvrste razloge da vjerujem kako se naš čovjek nalazi na *Mongoliji*.«

Fix je ispričao što se malo prije dogodilo sa slugom i putovnicom.

»Dobro, gospodine Fix«, odgovori konzul, »neće mi biti žao ako se susretнем s tom huljom. Ali, možda se uopće ne pojavi u mome uredu, ako je to zbilja onaj koga tražite. Lopovi ne vole za sobom ostavljati tragove. Tako i tako ta formalnost s putovnicama više nije obavezna.«

»Gospodine konzule«, odgovori detektiv, »ako se radi o lukavom čovjeku, kao što smo pretpostavili, doći će!«

»Da dobije vizu?«

»Da. Putovnice ne služe ničemu, osim za maltretiranje poštenih ljudi dok lopovi slobodno bježe. Uvjeravam vas da će se pojaviti, ali se nadam da mu vizu ipak nećete dati...«

»Zašto ne? Ako je njegova putovnica valjana«, odgovori konzul, »ja nemam pravo uskratiti mu vizu.«

»Ja ga pak moram nekako zadržati dok ne dobijem nalog za uhićenje iz Londona.«

»Ah! To je vaša stvar, gospodine Fix«, odgovori konzul, »ali ja, ja ne mogu...«

Konzul nije uspio završiti rečenicu jer se u tom trenutku na vratima ureda začulo kućanje i uredski je pomoćnik uveo dvojicu stranaca. Jedan od njih bio je upravo onaj koji se u luci obratio inspektoru.

Bili su to zaista gospodar i sluga. Gospodar je pružio svoju putovnicu i jednostavno zamolio konzula da mu odobri vizu.

Ovaj je uzeo putovnicu, pažljivo je proučio, dok je Fix iz kuta ureda promatrao, dapače, očima proždirao stranca.

Kad je konzul završio s čitanjem, reče:

»Vi ste Phileas Fogg?«

»Da, gospodine«, odgovori džentlmen.

»A ovaj gospodin je vaš sluga?«

»Da. Francuz imenom Passepartout.«

»Dolazite iz Londona?«

»Da.«

»Kamo idete?«

»U Bombay.«

»U redu, gospodine. Svjesni ste da je ova formalnost s vizom nepotrebna i da više niste obavezni dati na uvid vašu putovnicu?«

»Svjestan sam, gospodine«, odgovori Phileas Fogg, »ali želim da mi vaša viza bude potvrda da sam prošao kroz Suez.«

»U redu, gospodine.«

I konzul, potpisavši se i stavivši datum, udari pečat u putovnicu.

G. Fogg, dobivši vizu, smireno pozdravi, te izađe u društvu svoga sluga.

»Dakle?« upita inspektor.

»Dakle«, odgovori konzul, »izgleda kao najobičniji putnik!«

»Moguće je«, odgovori Fix, »ali ne radi se o tome. Slažete li se, gospodine konzule, da ovaj čovjek detaljno odgovara opisu našega lopova?«

»Slažem, ali i sami znate da je taj opis...«

»Provjerit ću«, odgovori Fix. »Sluga mi se čini pristupačniji od gospodara. Štoviše, on je Francuz, teško će se suzdržati od priče. Doviđenja, gospodine konzule...«

Izrekavši to, inspektor izađe te se dade u potragu za Passepartoutom.

G. Fogg je, napustivši konzulat, krenuo prema dokovima. Tamo je dao nekoliko uputa svome slugi, ušao u jednu od brodica koja ga je odvela na *Mongoliju*, te se vratio u svoju kabinu. Zatim je uzeo plan puta u kojem je pisalo:

Polazak iz Londona, srijeda 2. listopada, 8 sati 45 minuta uvečer.

Dolazak u Pariz, četvrtak 3. listopada, 7 sati 20 minuta.

Polazak iz Pariza, četvrtak, 8 sati 40 minuta.

Dolazak u Torino preko Mont-Cenisa, petak 4. listopada, 6 sati 35 minuta.

Polazak iz Torina, petak, 7 sati 20 minuta.

Dolazak u Brindisi, subota 5. listopada, 4 sata popodne.

Ukrcao se na *Mongoliju*, subota, 5 sati popodne.

Dolazak u Suez, srijeda 9. listopada, 11 sati ujutro.

Ukupno trajanje putovanja: 158 sati 30 minuta, u danima: 6 i pol dana.

G. Fogg je zapisao te datume u plan puta podijeljen u stupce koji su prikazivali – od 2. listopada do 21. prosinca – mjesec, dan i sat predviđenog i stvarnog vremena dolaska u sve važnije točke putovanja: Pariz, Brindisi, Suez, Bombay, Kalkutu, Singapur, Hong Kong, Yokohamu, San Francisco, New York, Liverpool, London, u koju je također bilo moguće zabilježiti dobitke na vremenu ili kašnjenja na svakoj dionici putovanja.

Taj metodički itinerar sadržao je sve potrebno, a g. Fogg je u svakom trenutku znao da li kasni ili ne.

Tog dana, u srijedu 9. listopada, zabilježio je svoj dolazak u Suez, što se poklapalo s predviđenim vremenom dolaska, te nije bilo ni dobitka ni kašnjenja.

Zatim je doručkovao u svojoj kabini. Nije mu ni palo na pamet da razgleda grad, jer on je pripadao onoj vrsti Engleza koji su takve stvari prepuštali svojim slugama.

POGLAVLJE VIII.

U KOJEMU PASSEPARTOUT PRIČA VIŠE NEGO ŠTO BI TREBAO

Fix se uskoro pridružio Passepartoutu u šetnji i razgledavanju, a ovaj potonji pak nije vjerovao što sve njegove oči vide, iako mu to nije bio posao.

»Prijetelju moj«, rekao je Fix sustižući ga, »dobili ste vizu u putovnicu?«

»Oh, to ste vi, gospodine«, odgovori Francuz. »Vaš sam dužnik. Sve je u savršenom redu.«

»Razgledate grad?«

»Da, ali sve se odvija tako brzo, čini mi se da sanjam. Dakle, to je Suez?«

»Da, to je Suez.«

»U Egiptu?«

»Tako je, u Egiptu.«

»U Africi?«

»U Africi.«

»U Africi!« ponovi Passepartout. »Ne mogu vjerovati. Zamislite, gospodine, nisam nikad pomislio da ću putovati dalje od Pariza, kojeg sam imao čast razgledati od sedam sati i dvadeset minuta ujutro do osam sati i četrdeset, i to od Gare du Nord⁵⁴ do Gare du Lyon⁵⁵, kroz prozor kočije i po pljusku! Kako mi je samo žao! Tako sam želio opet vidjeti Père-Lachaise⁵⁶ i cirkus na Elizejskim poljanama⁵⁷!«

»Izgleda da vam se jako žuri?« upita policijski inspektor.

»Meni ne, već mome gospodaru. Kad smo kod toga, morao bih kupiti čarape i košulje! Krenuli smo na put bez ičega, s jednom jedinom torbom.«

»Odvest ću vas do bazara⁵⁸ gdje ćete naći sve što vam treba.«

»Gospodine, jako ste ljubazni!...« odgovori Passepartout.

Dok su se šetali prema bazaru, Passepartout je veselo ćaskao.

»Moram samo paziti da stignem na brod«, dodao je.

»Imate vremena«, odgovori Fix. »Nije još ni podne!«

---

⁵⁴ Sjeverni željeznički kolodvor.

⁵⁵ Lyonski željeznički kolodvor.

⁵⁶ Poznato groblje u Parizu, na kojemu su pokopani brojni uglednici.

⁵⁷ Champs Élisées, najpoznatiji bulevar u Parizu; na njemu se od 1841-1900. nalazio cirkus.

⁵⁸ Tržnica u orijentalnom stilu.

Passepartout pogleda svoj veliki sat, te reče: »Podne. Dajte! Sad je devet sati i pedeset dvije minute!«

»Vaš sat kasni«, odgovori Fix.

»Kako, molim?! To je obiteljski sat koji sam naslijedio od pradjeda! Ne zaostaje niti pet minuta godišnje. To je pravi kronometar!«

»Znam u čemu je stvar«, odgovori Fix. »Vi ste još uvijek na londonskom vremenu, zaostajete oko dva sata za Suezom. Kada dođete u neku zemlju, morate svaki put namjestiti sat po lokalnom vremenu.«

»Ja da diram svoj sat?!« uzvikne Passepartout. »Nikad!«

»Kako hoćete, ali on više neće pokazivati pravo vrijeme s obzirom na kretanje sunca.«

»Šteta za sunce, gospodine! Ono kasni!«

Dobri mladić ponosno vrati sat u torbu.

Nekoliko trenutaka kasnije reče Fix: »Napustili ste London u žurbi?«

»Tako je! Prošle srijede, u osam sati navečer, g. Fogg se neočekivano vratio kući. Četrdeset pet minuta kasnije bili smo na putu.«

»Pa kamo ide vaš gospodar?«

»Uvijek naprijed! Ide na put oko svijeta!«

»Put oko svijeta?« izusti uzbuđeno Fix.

»Da, u osamdeset dana! Navodno se radi o okladi, ali, neka ostane među nama, ne vjerujem mu ni riječi. Ta oklada je zbilja besmislena. Mora da se radi o nečemu drugom.«

»Baš je poseban taj g. Fogg, zar ne?«

»I ja bih rekao.«

»Da li je bogat?«

»Očito, kad sa sobom nosi toliku količinu novca i to u novim novcatim novčanicama! I ne šteti na putu! Pogledajte! Obećao je pozamašnu novčanu nagradu brodskom strojaru *Mongolije* ako stignemo u Bombay prije vremena!«

»A vi dugo poznajete svoga gospodara?«

»Počeo sam raditi za njega onoga dana kada smo krenuli na put!« odgovori Passepartout.

Lako je zamisliti kakav su dojam ostavili Passepartoutovi odgovori na policijskog inspektora, koji je, uostalom, svoje mišljenje već imao.

Izenadni odlazak iz Londona neposredno nakon pljačke, velika svota novca koju je nosio sa sobom, želja da se što prije domogne dalekih krajeva i ta ekscentrična oklada, sve je potvrđivalo sumnje inspektora Fixa. Nakon što je popričao s Francuzom, bilo mu je jasno da taj mladić uopće ne poznaje svojega gospodara, zagonetnog gospodina čijem se bogatstvu nije znalo porijekla i koji je u Londonu živio povučeni životom. Fix je bio uvjeren da se Phileas Fogg neće iskrcati u Suez, već u Bombay.

»Je li daleko taj Bombay?« upita Passepartout.

»Poprilično«, odgovori inspektor. »Čeka vas još nekih dvanaest dana plovidbe.«

»U kojoj se zemlji nalazi?« upita Passepartout.

»U Indiji.«

»U Aziji?«

»Naravno.«

»Zaboga! To sam vam htio reći... ima jedna stvar koja mi ne da mira... moja svjetiljka!«

»Kakva svjetiljka?«

»Moja plinska svjetiljka koju sam zaboravio ugasiti i koja sada gori o mome trošku. Izračunao sam da ću izgubiti dva šilinga svaka dvadeset i četiri sata, a to je šest penija više od moje plaće, i shvaćate, ako se naše putovanje produži...«

Je li Fix obraćao pozornost na Passepartoutove probleme? Malo je vjerojatno. Prestao ga je slušati, zaokupljen vlastitim mislima. Francuz i on stigli su na bazar. Fix je ostavio svog sugovornika da obavi kupnju, posjetivši ga da ne zakasni na *Mongoliju*, te se užurbano vratio u konzulat.

Potvrdivši svoje sumnje, Fix je vratio hladnokrvnost.

»Gospodine«, obrati se konzulu, »nema sumnje da sam našao svoga čovjeka. Pretvara se da je ekscentrik koji želi proputovati svijet u osamdeset dana.«

»To je dakle zločinac koji se namjerava vratiti u London, nakon što sve detektive na dva kontinenta navede na krivi trag!« zaključio konzul.

»To ćemo još vidjeti«, odgovori Fix.

»Jeste li sigurni da se niste prevarili?« upita još jednom konzul.

»Siguran sam.«

»Zašto je onda vaš lopov inzistirao na vizi tu u Suez?«

»Zašto?... ne znam, gospodine konzule«, odgovori detektiv, »ali slušajte me pažljivo!«

U nekoliko riječi Fix je prepričao razgovor koji je vodio sa slugom g. Fogga.

»Zaista«, doda konzul, »sve govori protiv toga gospodina. Što ćete učiniti sada?«

»Poslat ću telegram u London i tražiti da mi u Bombay pošalju nalog za uhićenje, ukrcaj ću se na *Mongoliju*, pažljivo pratiti pljačkaša do Indije, gdje ću mu, na engleskom tlu, staviti ruku na rame i mirno mu uručiti nalog.«

Hladno izgovorivši ove riječi, inspektor se pozdravio s konzulom, te zaputio u telegrafski ured, odakle je šefu londonske policije uputio telegram čiji sadržaj već znamo.

Četvrt sata kasnije, Fix se sa svojom laganom ručnom torbom i dovoljno novaca ukrcao na *Mongoliju*. Ubrzo je parobrod zaplovio svom snagom vodama Crvenog mora.

POGLAVLJE IX.

U KOJEMU CRVENO MORE I INDIJSKI OCEAN POKAZUJU SVOJU BLAGONAKLONOST PREMA NAMJERAMA PHILEASA FOGGA

Udaljenost između Sueza i Adena iznosi točno tisuću tristo deset milja koje, po pravilima kompanije, parobrodi moraju prijeći u sto trideset osam sati. *Mongolia*, čija je vatra bila dodatno potaknuta, uspjela je to vrijeme skratiti.

Većina je putnika iz Brindisija putovala za Indiju. Neki su išli za Bombay, neki za Kalkutu, ali kraćim putem, preko Bombaya, s obzirom da se željeznica sada protezala cijelim Indijskim poluotokom, nije više bilo potrebno ploviti oko rta Cejlona.⁵⁹

Među putnicima *Mongolije* bilo je raznih činovnika, te vojnih službenika različitih činova. Od ovih potonjih, jedni su bili britanski vojnici u pravom smislu riječi, drugi su bili sepoji, Indijci na britanskoj plaći, skupo plaćeni otkako je britanska vlast preuzela nekadašnju Britansku istočnoindijsku kompaniju:⁶⁰ potporučnici 280 funti, zapovjednici 2 400 funti, generali 4 000 funti. [Službenici su uživali još veće povlastice. Pomoćnici na najnižem stupnju hijerarhijske ljestvice dobivaju 480 funti; suci 2 400 funti; predsjednici suda 10 000 funti; guverneri 12 000 funti, a generalni guverner više od 24 000 funti. (Op. a.)]

Boravak na *Mongoliji* bio je ugodan u tom društvu službenika, među kojima je bilo i mladih Engleza koji su se, s milijunom u džepu, htjeli okušati u trgovini i tako steći bogatstvo. Brodski blagajnik, kompanijin čovjek od povjerenja, imao je ovlasti poput brodskog kapetana i sjajno je odrađivao svoj posao. Od jutarnjeg doručka, preko ručka u dva sata, zatim popodnevno čaja u pet i trideset, te večere u osam, stolovi su se savijali pod teretom svježeg mesa i poslastica iz brodske mesarnice. Putnice su – a bilo ih je ponešto – dva puta dnevno mijenjale toaletu. Svirala je živa glazba, čak se i plesalo kad je more to dozvoljavalo.

Ali Crveno je more bilo nepredvidivo i često nemirno, kao i svi drugi dugi i uski zaljevi. Kada bi vjetar puhao bilo iz smjera Azije ili iz smjera Afrike, *Mongolia*, brod dugačkog trupa s propelerom na krmu, ploveći pod pravim kutom u odnosu na vjetar prilično bi se valjala. Dame bi pohitale u potpalublje, a glazba bi utihnula. Svaki ples i pjesma bi odjednom zamrli. Ali čak ni tada, unatoč udarima vjetra i valovima, moćni parobrodski motori nisu usporavali, jureći prema tjesnacu Bab-el-Mandeb⁶¹.

---

⁵⁹ Staro ime za otok Šri Lanka, danas neovisnu državu jugoistočno od Indijskog poluotoka.

⁶⁰ Britansko dioničko društvo osnovano 1600. godine, koje je imalo pravo trgovine s Indijom, ali njime nije upravljala država nego privatni vlasnici. Kompanija je s vremenom stekla državne i vojne ovlasti te zavladała velikim dijelovima Indije, koje je zadržala sve do 1857. godine i velike pobune sepoja, vojnika Indijaca u službi kompanije, nakon čega britanska kruna preuzima kompaniju a Indija postaje izravna kolonija Velike Britanije.

⁶¹ Tjesnac koji razdvaja Afriku i Aziju (Arapski poluotok), te spaja Crveno more i Adenski zaljev.

Što je u tim trenucima radio Phileas Fogg? Možemo li očekivati da se, uznemiren i zabrinut, brinuo o nepredviđenim promjenama vjetra koje su mogle usporiti ili oštetiti brod, o udarima valova koji bi mogli pokvariti stroj, ukratko, o svim mogućim problemima koji bi mogli prisiliti *Mongoliju* da potraži utočište u nekoj nepredviđenoj luci, što bi moglo ugroziti njegovo putovanje?

Ako je i bilo tako, to se na Phileasu Foggu nije moglo vidjeti. Ovog vječno suzdržanog člana kluba Reform ništa nije moglo iznenaditi. Brodski kronometri su se uzbuđivali više od njega. Rijetko ga se moglo vidjeti na palubi. Nije ga previše zanimalo Crveno more, ta riznica prvih sjećanja ljudske povijesti, niti obalni gradići i sela, čije su se pitoreskne siluete mogle vidjeti na horizontu. Nije razmišljao ni o opasnostima Arapskog zaljeva⁶², o kojima su stari povjesničari kao Strabon⁶³, Arijan⁶⁴, Artemidor⁶⁵, i Edrisi⁶⁶ uvijek govorili sa strahom i radi kojih se pomorci nisu usudili otisnuti od obale bez žrtve prinesene za naklonost bogova.

Što je, dakle, radio taj posebni gospodin zarobljen u utrobi *Mongolije*? Prije svega, jeo je svoja četiri dnevna obroka, jer nikakvo valjanje ili posrtanje broda nije moglo omesti tako dobro organiziran stroj. Osim toga, igrao je whist.

Da! Našao je partnere, jednako strastvene ljubitelje whista kao što je on sam: jednog pozreznika koji se vraćao na svoje radno mjesto u Gou,⁶⁷ zatim pastora, velečasnog Decimusa Smitha koji se vraćao u Bombay i jednog brigadnog generala engleske vojske koji se trebao pridružiti svojim trupama u Varanasiju.⁶⁸ Ova su tri putnika dijelila strast g. Fogg za whistom i igrali su satima u tišini baš poput njega.

Ni Passepartout nije bolovao od morske bolesti. U svojoj kabini u blizini blagovao je isto tako smjerno. Treba napomenuti da mu se ovakvo putovanje poprilično svidjelo. Nije se mogao požaliti. Dobro nahranjen i udobno smješten uživao je u pogledu na krajeve pored kojih su prolazili, a sebe je uvjeravao da će cijela ova ludost završiti u Bombayu.

Dan nakon što su isplovili iz Sueza, 10. listopada, imao je zadovoljstvo sresti na palubi ljubaznog čovjeka kojemu se obratio pri iskrcaju u Egiptu.

»Nisam se prevario?« pristupi mu ljubazno se smješkajući. »To ste zaista vi, gospodine? Bili ste ljubazni prema meni u Suezu.«

»Ja sam«, odgovori detektiv. »Prepoznao sam vas! Vi ste sluga onog posebnog Engleza...«

»Upravo tako, gospodine...?«

»Fix.«

»Gospodine Fix«, odgovori Passepartout, »drago mi je što sam vas opet sreo. Kamo putujete?«

---

⁶² Do 19. stoljeća za Crveno more koristio se i naziv Arapski zaljev, prijevod antičkog naziva Sinus Arabicus. Verne dakle ne misli na današnji Perzijski ili Arapski zaljev.

⁶³ Strabon (o. 63. – o. 20. pr. Kr.), grčki geograf i povjesničar. Važan je izvor za antičku geografiju.

⁶⁴ Arijan (o. 2. st.), rimski povjesničar, vojni zapovjednik i filozof grčkog porijekla.

⁶⁵ Artemidor (o. 2. st. – o. 1. st. pr. Kr.), grčki geograf.

⁶⁶ Edrisi (o. 12. st.), arapski geograf.

⁶⁷ Goa, grad na zapadnoj obali Indije, portugalska kolonija od 1510. do 1957.

⁶⁸ Sveti grad hinduista na rijeci Ganges, sjeverna Indija.

»Kao i vi, u Bombay.«

»Odlično! Jeste li već ovuda putovali?«

»U nekoliko navrata«, odgovori Fix. »Ja radim za parobrodsku kompaniju.«

»To znači da poznajete Indiju?«

»Pa... da...«, odgovori Fix, ne želeći se kompromitirati.

»Zanimljiva je ta Indija?«

»Jako zanimljiva! Džamije, minareti, hramovi, fakiri⁶⁹, pagode⁷⁰, tigrovi, zmije, bajadere⁷¹! Mislite li da ćete za te stvari imati vremena?«

»Nadam se, gospodine Fix. Ipak se od jednog razumnog čovjeka ne očekuje da će tratiti svoje vrijeme po parobrodima i vlakovima, pod izlikom da želi proputovati svijet u osamdeset dana. Ne. Svim ovim vratolomijama doći će kraj u Bombay, u to nema sumnje.«

»G. Fogg se dobro snašao?« upita Fix posve prirodno.

»Jako dobro, gospodine Fix. Kao i ja, uostalom. Jedem kao gorostas koji se sprema za post. To je od morskoga zraka.«

»A vaš gospodar? Nikad ga ne viđam na palubi.«

»Nikad. Ne zanima ga.«

»Znate li, gospodine Passepartout, da se iza ovog vašeg tobožnjeg putovanja u osamdeset dana možda krije neka tajna misija... diplomatska misija, na primjer?«

»Vjere mi, gospodine Fix, ja ne znam ništa o tome i, priznat ću vam, ni najmanje me ne zanima.«

Nakon ovog susreta, Passepartout i Fix su često ćaskali. Policijski inspektor se iz koristiljublja htio približiti slugi g. Fogga. Često bi mu u brodskom baru *Mongolije* ponudio pokojnu čašicu viskija ili piva, koje bi poštenu mladić prihvatio bez previše prenemaganja, ne ostajući mu dužan i vjerujući u njegovu čestitost.

Za to je vrijeme parobrod brzo napredovao. 13. listopada ugledali su Moku⁷², opasanu razrušenim bedemima oko kojih su rasle datulje. U daljini, na planinama, prostirala su se polja kave. Passepartout se oduševio tim slavnim gradom, koji ga je sa svojim zidinama i razorenom utvrdom u obliku drške podsjećao na ogromnu šalicu kave.

Tijekom naredne noći, *Mongolia* je prošla kroz tjesnac Bab-el-Mandeb, čije ime na arapskom znači Vrata suza, a sutradan, 14., zaustavila se u Steamer Pointu⁷³, sjeverozapadno od adenskog sidrišta, kako bi obnovila zalihe ugljena.

Opskrba parobroda ugljenom, na tako velikoj udaljenosti od rudnika, bila je jako složena i skupa stvar, samo Poluotočnu kompaniju stajala je nekih osamsto tisuća funti godišnje. Trebalo je izgraditi spremišta u raznim lukama, a u ovim dalekim morima cijena ugljena je rasla do četiri funte za tonu.

---

⁶⁹ Krotitelj zmija.

⁷⁰ Budistički hram.

⁷¹ Indijska plesačica i pjevačica u hramu.

⁷² Luka u Jemenu nedaleko izlaska iz Crvenog mora, koja je u 19. stoljeću izgubila svoj stari značaj. U okolici se uzgajala poznata istoimena vrsta kave.

⁷³ Nekadašnja luka za parobrode u Adenu.

Mongolia je imala za prijeći još tisuću šesto pedeset milja do Bombaya, a u Steamer Pointu se nije trebala zadržati više od četiri sata, koliko je potrebno da obnovi zalihe.

Ovo zadržavanje, ipak, nije moglo naštetiti Phileasu Foggu. Bilo je predviđeno. Osim toga, *Mongolia* je u Aden stigla 14. listopada uvečer, umjesto 15. ujutro, što je značilo da je uranila čak petnaest sati.

G. Fogg i njegov sluga iskricali su se na obalu. Džentlmen je želio otisnuti vizu u svoju putovnicu. Fix ih je neprimjetno slijedio. Nakon što je obavio formalnosti oko vize, Phileas Fogg se vratio na brod kako bi nastavio prekinutu partiju.

Passepartout je, po običaju, lutao uokolo među stanovništvom Adena, koje su činili dvadeset i pet tisuća Somalaca⁷⁴, Banijanaca⁷⁵, Parsa⁷⁶, Židova, Arapa, i Europljana. Divio se utvrdama ovog Gibraltara⁷⁷ Indijskog oceana i veličanstvenim cisternama, na kojima su sada radili engleski inženjeri, dvije tisuće godina nakon inženjera kralja Salomona.⁷⁸

»Jako zanimljivo, jako zanimljivo!« govorio je Passepartout dok se vraćao na brod. »Putovanje je odlična stvar ako čovjek želi vidjeti nešto novo.«

U šest sati popodne *Mongolia* je lopaticama svog propelera grabila po površini Adenskog mora, na putu prema Indijskom oceanu. Imala je još sto šezdeset osam sati da od Adena stigne u Bombay. Indijske su joj vode, uostalom, bile naklonjene, a motoru su pripomagala i jedra jer je puhao povoljni sjeverozapadnjak.

Brod je plovio mirno, pa su se u putnici u svojim novim toaletama opet pojavili na palubi, nastavivši pjesmu i ples.

Putovanje se odvijalo na najbolji mogući način. Passepartout je bio presretan što mu je sudbina dodijelila takvog simpatičnog suputnika kao što je g. Fix.

U nedjelju 20. listopada, oko podneva, ugledali su indijsku obalu. Dva sata kasnije na palubu *Mongolije* popeo se lučki pilot.⁷⁹ Na horizontu, na nebeskoj pozadini, skladno su se ocrtavali brežuljci. Uskoro su se jasno vidjeli redovi palmi koji su presijecali grad. Parobrod se zavukao u zaljev zaštićen otocima Salsette, Colaba, Elephanta i Butcher, i u četiri sata pristao je uz dokove u Bombayu.

Phileas Fogg je upravo završavao trideset i treću partiju whista od početka putovanja. On i njegov partner dobili su svih trinaest rundi, i zahvaljujući domišljatom potezu, završili igru veličanstvenom pobjedom.

---

⁷⁴ Stanovništvo Somalije, države Sjeveroistočne Afrike, poznate kao Rog Afrike.

⁷⁵ Indijski trgovci, pogotovo iz Gujarata. Izraz se koristi i za sve Hinduse iz zapadne Indije.

⁷⁶ Jedan od brojnih indijskih naroda, sljedbenici religije Zoroastrizma koja potiče iz Irana. Nakon što su Iran osvojili muslimani, njegovi pripadnici koji nisu htjeli prihvatiti islam izbjegli su u Indiju u 10. stoljeću.

⁷⁷ Teritorij na južnom rtu Pirinejskog poluotoka između Sredozemnog mora i Atlantskog oceana, pod vlašću Engleza. Gibraltarski tjesnac odvaja Europu i Afriku.

⁷⁸ Devetnaest velikih cisterni, o čijim se izvornim graditeljima malo zna, do 16. st. su služile za čuvanje zaliha vode i obranu grada od poplava. Otkrivene su u doba britanske kolonizacije kada su se opet počele koristiti. Danas su povijesni spomenik.

⁷⁹ Pilot ili lučki peljar je osoba koja dobro poznaje uvjete u nekoj luci ili na nekom dijelu mora, te iz sigurnosnih razloga provodi brod u luku ili iz luke.

Mongolia nije trebala stići u Bombay prije 22. listopada, a stigla je 20. Bio je to dakle, od polaska iz Londona, dobitak od puna dva dana, što je Phileas Fogg pažljivo zabilježio u svoj plan puta, u rubriku dobitaka.

POGLAVLJE X.

U KOJEMU PASSEPARTOUT MOŽE BITI SRETAN ŠTO JE OSTAO SAMO BEZ CIPELA

Indija je svima poznata – veliki trokut čija se baza nalazi na sjeveru, a vrh na jugu. Ima površinu od milijun četiristo tisuća kvadratnih milja, na kojoj se neravnomjerno rasporedilo sto osamdeset milijuna stanovnika. Velika Britanija vlada velikim dijelom ove nepregledne zemlje. Postavila je generalnog guvernera u Kalkuti, guvernera u Madrasu,⁸⁰ Bombayu, u Bengalu⁸¹, te zamjenika guvernera u Agri.⁸²

No, Britanska Indija ima površinu tek nekih sedamsto tisuća kvadratnih milja, te sto do sto deset milijuna stanovnika. Treba reći da jedan veliki dio teritorija izmiče vlasti engleske krune, a nekoliko strašnih i okrutnih hinduskih radža⁸³ u unutrašnjosti zemlje uživa apsolutnu samostalnost.

Glasovita Britanska istočnoindijska kompanija bila je na vlasti od 1756., kada su Englezi prvi puta stupili na tlo Indije na mjestu gdje se danas nalazi grad Madras, pa sve do ustanka sepoja⁸⁴. Polako je sebi pripajala razne pokrajine koje je za mizerne ili nikakve novce pokupovala od radža, da bi potom na vlast dovela svog generalnog guvernera, te civilne i vojne službenike. Danas kompanija više ne postoji, a engleski se teritorij nalazi pod izravnom vlašću engleske krune.

Izgled te zemlje, te običaji, materijalne i duhovne tekovine pojedinih zajednica mijenjaju se svakodnevno. Nekoć su jedina prijevozna sredstva bile noge, konji, zaprege, kola, palankini⁸⁵, ili pak ramena lokalnog stanovništva, itd. Sada rijekama Ind i Ganges jure parobrodi. Željeznica se proteže i grana cijelom širinom poluotoka, a Bombay i Kalkutu dijele samo tri dana putovanja.

Željeznica se, međutim, ne proteže cijelom Indijom u ravnoj liniji. Udaljenost od Bombaya do Kalkute iznosi između tisuću i tisuću i sto milja zračne linije, i vlakovi bi je umjerenom brzinom prešli u manje od tri dana. Međutim, ta je udaljenost vlakom veća barem za trećinu, zbog toga što se od Bombaya na zapadu željeznica penje na sjever do Allahabada⁸⁶, da bi se zatim opet spuštala do Kalkute na istoku.

---

⁸⁰ Grad u jugoistočnoj Indiji na obali Bengalskog zaljeva; danas se zove Chennai.

⁸¹ Regija na sjeveroistoku Indije. Danas je podijeljen između Indije i Bangladeša.

⁸² Grad na sjeveru Indije poznat po mauzoleju Taj-Mahal, najpoznatijoj indijskoj građevini.

⁸³ Titula kralja, kraljevih nasljednika i pripadnika feudalne kaste u Indiji.

⁸⁴ Indijski vojnici u službi stranih vlasti, odnosno u službi Istočnoindijske kompanije. Digli su veliku bunu 1857. godine.

⁸⁵ Lagana pokrivena nosiljka za dostojanstvenike.

⁸⁶ Grad u sjevernoj Indiji.

Ovo su glavne stanice »Great Indian Peninsular Railway⁸⁷«: iz Bombaya kreće preko otoka Salsette⁸⁸, te prelazi na obalu ostavljajući za sobom Tannah⁸⁹, prelazi planinski lanac Zapadnih Gata, te nastavlja sjeveroistočno prema Burhanpuru⁹⁰, presijeca uglavnom neovisni teritorij Bundelkunda⁹¹ sve do Allahabada, zatim zaokreće prema istoku, u Varanasiju susreće Ganges, te se potom ponešto udaljava od rijeke i spušta prema jugoistoku do Burdivana i francuskog grada Chandernagora,⁹² da bi završila svoju dugu putanju u Kalkuti.

U četiri sata i trideset minuta popodne putnici su se iskrkali u Bombayu. Vlak za Kalkutu je kretao u osam sati navečer.

G. Fogg se oprostio od svojih kartaških kolega, napustio parobrod, objasnio svome slugi što mu je činiti, te ga upozorio da na željezničkom kolodvoru bude obavezno prije osam. Zatim je jednoličnim korakom, poput klatna kakvog astronomskog sata, odšetao prema uredu za putovnice.

Nije imao u planu razgledati divote Bombaya: gradsku vijećnicu, prekrasnu biblioteku, utvrde, dokove, tržnicu pamuka, bazare, džamije, sinagoge, armenske crkve, te prekrasnu pagodu na Malabar Hillu⁹³ s dva višekutna tornja. Nisu ga zanimala ni remek-djela s otoka Elephanta⁹⁴, njegovi tajnoviti hipogeji skriveni na jugoistoku sidrišta, ili pećine Kanheri na otoku Salsette,⁹⁵ ti zadivljujući ostaci budističke arhitekture!

Ne! Ništa. Nakon što je dobio svoju vizu, Phileas Fogg se mirno zaputio na kolodvor, gdje je i večerao. Između ostalog što mu je bilo servirano, domaćin je posebno preporučio gulaš od gibelota, domaćeg zeca o kojemu mu je napričao čudesa.

Phileas Fogg je prihvatio prijedlog, te pažljivo probao gulaš koji mu je nažalost bio suviše ljut i nejestiv.

Pozvao je domaćina.

»Gospodine«, reče mu netremice ga gledajući, »ovo je zec?«

»Da, mylord⁹⁶«, odgovori odvažno smiješni čovjek, »to je zec iz džungle.«

»Da nije slučajno mijaukao kad je ubijen?«

»Mijaukao! O! Mylord! To je zec! Kunem vam se...«

---

⁸⁷ Engl. Velika indijska poluotočna željeznica.

⁸⁸ Indijski otok sjeverno od starog Bombaya, na kojemu se nalazi veći dio današnjeg megalopolisa Mumbaija.

⁸⁹ Tane; nekoć samostalni grad na otoku Salsette, a danas predgrađe Mumbaija.

⁹⁰ Grad u središnjoj Indiji, u državi Madhya Pradesh.

⁹¹ Nekadašnje kraljevstvo, danas je regija u središnjoj Indiji.

⁹² Francuska kolonija i trgovinska ispostava u bengalskoj delti nedaleko od Kalkute, uz prekide pod francuskom vlašću od 1673. do 1950. godine.

⁹³ Brdašce u južnom Mumbaiju.

⁹⁴ Otok kraj Mumbaija, danas se zove Gharapuri. Poznat po divovskom kipu slona, hipogejima, podzemnim spiljskim grobnicama hramovima, i drugim hinduističkim hramovima posvećenima bogu Shivi.

⁹⁵ U tim se pećinama nalaze divovski budistički kipovi iz 2-9. st. n. e.

⁹⁶ Engl. »moj gospodar«.

»Gospodine«, nastavi hladno g. Fogg, »nemojte se kleti i sjetite se da su mačke nekoć u Indiji bile svete životinje. To su bila dobra vremena.«

»Za mačke, mylord?«

»A možda i za putnike!«

Zatim je g. Fogg u miru nastavio s večerom.

Nekoliko trenutaka nakon G. Fogg inspektor Fix također je napustio *Mongoliju*, te otrčao do šefa policije u Bombayu. Predstavio se kao detektiv, ispričao kojim se poslom tu našao, te objasnio svoj trenutni položaj prema navodnom počinitelju pljačke. Jesu li dobili nalog za uhićenje iz Londona?... Nisu dobili ništa. Zapravo, nalog koji je poslan za Foggom nije mogao još stići.

Fix je bio bolno razočaran. Zahtijevao je od šefa policije nalog za uhićenje g. Fogg. Bio je odbijen. Stvar nije bila u njihovoj nadležnosti i jedino je londonska policija mogla izdati nalog. Ova strogoća i rigorozno poštovanje procedure vrlo se lako može objasniti engleskim običajima, koji u pitanjima osobnih sloboda ne odstupaju od pravila.

Fix nije ustrajavao, shvativši da će ipak morati pričekati svoj nalog. Odlučio je da neće ni na tren izgubiti iz vida svoga zagonetnog kradljivca za vrijeme njegovog boravka u Bombayu. Nije ni na časak pomislio, kao ni Passepartout, da se Phileas Fogg tu neće zadržati. Računao je da će tu napokon primiti svoj nalog.

No, po iskrcavanju s *Mongolije*, nakon što je dobio posljednje upute od svojega gospodara, Passepartout je shvatio da će njegov posjet Bombayu nalikovati onome Suezu i Parizu, te da se putovanje nastavlja barem do Kalkute, ako ne i dalje. Počeo se pitati nije li možda oklada g. Fogg ozbiljna stvar. Pomislio je kako ga sudbina stavlja na kušnju, poslavši ga na put oko svijeta u osamdeset dana, njega, koji je sanjao život bez uzbuđenja!

Nakon što je kupio košulje i čarape, krenuo je u šetnju ulicama Bombaya koje su vrvjele ljudima različitih nacionalnosti. Bilo je tu različitih Europljana, Perzijanaca sa šiljastim kapama, Banijanaca s okruglim turbanima, Sindijaca s četvrtastim kapicama, Armenaca u dugim haljama, Parsa s crnim mitrama⁹⁷. U tijeku je bila jedna od svetkovina Parsa ili Gebrijaca. To je rasa direktnih potomaka sljedbenika Zaratustre.⁹⁸ Najpoduzetniji su, najciviliziraniji, najinteligentniji, i najozbiljniji od svih indijskih naroda. Toj rasi pripadaju bogati bombajski trgovci. Toga se dana odvijala neka vrsta vjerskog karnevala s procesijom i zabavom, s bajaderama obučenima u prozirne crvene materijale prošivene zlatom, koje su, uz zvuke glazbala i ritam tam-tam⁹⁹ bubnjeva, plesale prekrasno i decentno.

Da je Passepartout upijao ovu zanimljivu ceremoniju, da su se njegove oči i njegove uši posve rastvorile kako bi bolje vidjele i čule, da je njegova pojava i fizionomija nalikovala na vojnika novaka koji je prvi puta u službi, nije potrebno niti napominjati.

Na žalost njegovu i njegovog gospodara, znatiželja ga je odvela dalje nego što je trebala, ugrozivši tako cijelo putovanje.

Nakon što je uživao u parskom karnevalu, Passepartout se zaputio natrag prema koldvoru. Prolazio je pokraj pagode na Malabar Hillu, te ga je obuzela želja da posjeti njezinu unutrašnjost.

---

⁹⁷ U orijentalnih vladara kapa s dvije trake, ili u bogoslužju kapa biskupa, opata itd.

⁹⁸ Iranski vjerski reformator poznat i kao Zoroaster, vjerojatno živio u 6. st. pr. Kr., začetnik religije zoroastrizma (zaratustrizma), koja se iz Perzije proširila do Indije.

⁹⁹ Tu autor zapravo misli na azijski gong. Tam-tam je zapravo iz Afrike.

Nije znao dvije stvari: da je u neke hinduističke pagode zabranjen ulazak kršćanima, te da vjernici moraju unutra ući bosonogi. Ovdje treba napomenuti da iz političkih razloga engleski guverner strogo poštuje i zahtjeva poštivanje lokalnih religijskih običaja do najmanjeg detalja, te strogo kažnjava one koji se o njih ogriješe.

Passepartout, ušavši unutra, ne misleći zla, kao najobičniji turist, divio se unutrašnjosti pagode na Malabar Hillu, tom sjajnom ukrasu brahmanske ornamentike. Iznenada se našao na oboren na svete podne ploče. Tri su se svećenika, s bijesom u očima, obrušila na njega, skinula mu cipele i čarape, te ga počela tući uz ljutite povike.

No, snažni je Francuz žustro ustao. Jednim pokretom ruke i noge oborio je dvojicu protivnika, nespretno zapetljanih u svojim dugim haljama, te pobjegao iz hrama koliko ga noge nose. Uskoro je daleko za sobom ostavio trećeg hindusa, koji se dao za njim uzbudivši gomilu.

U pet minuta do osam sati, nekoliko minuta prije polaska vlaka, bez šešira i bosih nogu, izgubivši u tučnjavi paket sa stvarima koje je kupio, Passepartout je stigao na željeznički kolodvor.

Fix je bio tamo, na peronu. Slijedio je g. Fogga, shvativši da njegov lopov ipak napušta Bombay. Odlučio ga je pratiti do Kalkute, a i dalje ako treba. Passepartout nije zamijetio Fixa koji se skrivao u sjeni, ali je zato Fix čuo priču o njegovim avanturama, koje je Passepartout ispričao u nekoliko riječi svome gospodararu.

»Nadam se da vam se to više neće događati«, odgovori kratko Phileas Fogg, zauzimajući mjesto u jednom od vagona vlaka.

Mladić je jadan, bosonog i potišten slijedio svojega gospodara bez riječi.

Fix je upravo namjeravao ući u susjedni vagon, kad se dosjetio nečega što mu je u zadnji tren promijenilo planove.

»Ne, ostajem!« rekao je sam sebi. »Zločin počinjen na indijskom tlu... sad ga imam!«

U tom je trenutku lokomotiva ispustila glasan zvižduk, a vlak je iščeznuo u noći.

POGLAVLJE XI.

U KOJEMU PHILEAS FOGG KUPUJE PRIJEVOZNO SREDSTVO PO NEVJEROJATNOJ CIJENI

Vlak je krenuo u predviđeno vrijeme. Njime su putovali vojni i civilni službenici, trgovci opijumom i indigom, koji su zbog posla putovali u istočne krajeve poluotoka.

Passepartout je dijelio odjeljak sa svojim gospodarom. Treći se putnik smjestio u kutu preko puta.

Bio je to brigadni general engleske vojske Sir Francis Cromarty, jedan od kartaških partnera g. Fogg na putu od Sueza do Bombaya, koji se trebao pridružiti svojim trupama u Varanasiju.

Sir Francis Cromarty bio je veliki i plav čovjek od kojih pedesetak godina, koji se poprilično istaknuo u posljednjem sepojskom ustanku, te zasluživao naziv pravog Indijca. Još je u mladosti došao u Indiju, a rodnu je zemlju rijetko posjećivao. Bio je to učen čovjek koji bi bio rado podijelio svoje poznavanje običaja, povijesti i državne organizacije Indije, da ga je Phileas Fogg samo upitao. Ali ovaj gospodin nije pitao ništa. On nije ni putovao, on je opisivao kružnicu poput teškog tijela u Zemljinoj orbiti, slijedeći racionalne mehaničke zakone. U tom je trenutku u sebi izračunavao sate utrošene na putu od trenutka kada je napustio London. Zadovoljno bi bio trljao ruke, da su takve trivijalne geste bile u skladu s njegovom naravi.

Sir Francis Cromarty je zacijelo prepoznao osebnost svoga suputnika, bar za vrijeme igre, to jest dok su se karte dijelile. Imao je puno pravo zapitati se kuca li ispod te hladne vanjštine ljudsko srce. Je li Phileas Fogg imao dušu osjetljivu na prirodne ljepote? Je li imao moralne težnje? Za brigadnog generala to je bilo pitanje vrijedno pažnje. Od svih osebnih ljudi koje je do sada imao čast upoznati nitko se nije mogao usporediti s ovim produktom egzaktnih znanosti.

Phileas Fogg nije pred Sir Francisom Cromartyjem skrivao svoje planove o putu oko svijeta, niti uvjete pod kojima putuje. No brigadni je general u ovoj okladi vidio samo ekscentričnost bez korisnog cilja i bez *transire benefaciend*¹⁰⁰, što je trebao biti moto svakog razumnog čovjeka. Nastavi li tako, ovaj gospodin će umrijeti a da ništa korisno neće napraviti na ovome svijetu, ni za sebe, ni za druge.

Sat vremena nakon što su napustili Bombay, vlak je, prešavši preko vijadukta, ostavio za sobom otok Salsette, te je sada jurio prema unutrašnjosti. Na stajalištu u gradu Kalyanu s desne je strane ostavio ogranak koji se kroz gradove Kandlu i Punu spušta prema jugu Indije, stigavši do stajalištu u Pauwellu. Zatim se zaputio preko vrlo razgranatih planina

---

¹⁰⁰ Lat. "putovati čineći dobro".

Zapadnih Gata, planinskog lanca od trapa¹⁰¹ i bazaltnih¹⁰² stijena, čiji su najviši vrhovi prekriveni gustom šumom.

S vremena na vrijeme Sir Francis Cromarty i Phileas Fogg bi razmijenili pokoju riječ, a brigadni general bi često započinjao razgovor koji još nikako nije zaživio, rekavši:

»Da ste krenuli na put prije nekoliko godina, gospodine Fogg, na ovome biste mjestu izgubili vrijeme i okladu.«

»Zašto to kažete, Sir Francis?«

»Zato što bi se željeznica zaustavila u podnožju ovih planina, a preko njih biste morali ići na palankinu ili na poniju sve do stajališta u Kandallahu s druge strane planine.«

»To kašnjenje ne bi nikako ugrozilo moje putovanje«, odgovori g. Fogg. »Računao sam na moguća kašnjenja.«

»Ipak, gospodine Fogg«, nastavi brigadni general, »mogli ste imati ozbiljnih problema radi avanture u koju se uvalio ovaj vaš momak.«

Passepartout je, nogu zamotanih u pokrivač, spavao čvrstim snom i nije ni sanjao da netko priča o njemu.

»Engleska je vlast izuzetno stroga kad je riječ o takvome nedjelu, i ima dobre razloge za to«, nastavio je Sir Francis Cromarty. »Hinduistički vjerski običaji se strogo poštuju, a da su vašeg slugu kojim slučajem uhvatili...«

»Da su ga uhvatili, Sir Francis«, odgovori g. Fogg, »osudili bi ga, on bi odslužio svoju kaznu, a zatim bi se mirno vratio u Europu. Ne vidim zašto bi cijela stvar ugrozila namjere njegovog gospodara!«

I tako je razgovor još jednom završio. Vlak je preko noći prešao Gate, došao u grad Nasisik, a sutradan, 21. listopada, krenuo je prema ravnom teritoriju Khandesha¹⁰³. Pomno obrađena zemlja okruživala je sela iznad kojih su se, umjesto zvonika europskih crkava, uzdizali minareti i pagode. Plodno tlo su presijecali brojni potočići, najčešće pritoci ili pod-pritoci rijeke Godavery.

Passepartout se probudio, u čudu gledajući oko sebe, ne vjerujući da putuje vlakom kroz Indiju. To mu se činilo toliko nevjerojatno, iako su ga oči uvjeravale u suprotno! Lokomotivom je upravljala spretna ruka engleskog strojovođe i zagrijavao ju je engleski ugljen. Izbacivala je dim po plantažama kave, muškatnog oraščića, klinčića i crvenog papra. Para se uvijala oko palmi između kojih su provirivale živopisne kolibe, pokoji napušteni vihar, to jest nešto poput samostana, te veličanstveni hramovi ukrašeni bogatom ornamentikom indijske arhitekture. Potom su stigli do beskrajnih ravni u kojima se gubio pogled. Rzanje vlaka plašilo je zmije i tigrove u džungli, a šume su presijecali utabani putovi kojima su se kretali slonovi, te zamišljeno promatrali vlak.

Tog su jutra, prošavši stanicu Malligaum, putnici prolazili zlokobnom zemljom po kojoj su sljedbenici božice Kali često prolijevali krv. Nedaleko se nalazi hram Ellora s njegovim veličanstvenim pagodama, nedaleko slavnoga grada Aurangabada, nekoć prijestol-

---

¹⁰¹ Specifične vodoravne, stepeničaste naslage eruptivnih stijena u skandinavskim se jezicima nazivaju *trapp*.

¹⁰² Kamen vulkanskog podrijetla.

¹⁰³ Regija u centralnoj Indiji, pripada državi Maharashtra.

nice opasnog cara Aurangzeba,¹⁰⁴ a sada glavnog grada jedne od provincija koje su se odvojile od kraljevstva Nizam. Nekad je tom zemljom vladao Feringhea, vođa Thuga¹⁰⁵, te kralj davitelja. Te ubojice, ujedinjeni u zajednicu i neuhvatljivi, u čast božice Smrti davili su svoje žrtve, bez obzira na dob, bez da proliju jednu jedinu kap krvi. Nekoć na toj zemlji nije bilo kutka u kojem se nije moglo naći truplo. Engleska je vlada smanjila drastično broj ubojstava, ali ova strašna sekta postoji i djeluje i dan danas.

U podne i trideset vlak se zaustavio na stanici u Burhanpuru, a Passepartout je uspio nabaviti par tradicionalnih indijskih papuča. Ukrašene umjetnim biserima i kupljene naravno po cijeni zlata, laskale su njegovoj taštini.

Putnici su žurno doručkovali i vlak je nastavio prema stanici u Assurghuru. U jednom trenutku prešli su rječicu Tapy koja se ulijeva u zaljev Cambaya, blizu grada Surata.

Bilo bi zgodno znati što je u tim trenucima zaokupljalo Passepartoutove misli. Sve do dolaska u Bombay vjerovao je kako ga tamo čeka kraj ovog putovanja. Međutim sada, dok je punom parom jurio Indijom, u njemu se nešto promijenilo. Vratilo mu se sve što je godinama pokušavao potisnuti. Preplavile su ga maštarije iz mladih dana i sada je planove svoga gospodara shvaćao poprilično ozbiljno. Vjerovao je u istinitost oklade, isto kao i u put oko svijeta, a vrijeme je za njega postalo dragocjeno. Čak je bio zabrinut za moguća kašnjenja i nezgode na putu. Osjećao se kao dio ove teške misije i stresao bi se na pomisao da je cijela stvar mogla propasti večer prije zbog njegove neopreznosti. Nimalo flegmatičan poput g. Fogga, puno se više od njega uzrujavao. Prebrojavao je uvijek nanovo dane provedene na putu, proklinjao je svako zastajkivanje vlaka, prigovarao na njegovu sporost. U mislima je zamjerao g. Foggu što nije obećao novčanu nagradu strojovođi. Ovaj vrlo mladić, međutim, nije znao da domišljatost koja im je pošla za rukom s parobrodom nije bila moguća s vlakom, čija je brzina bila ograničena.

Uvečer su se zaputili prema planinama Sutpour koje razdvajaju pokrajine Khandesh i Bundelkund.

Dan poslije, 22. listopada, na pitanje Sir Francisa Cromartya, Passepartout je pogledao na svoj sat odgovorivši da su tri sata izjutra. Taj je slavni sat zapravo još uvijek bio podešen prema Greenwichu¹⁰⁶, koji se nalazio sedamdeset sedam stupnjeva zapadnije, te je sada kasnio puna četiri sata.

Sir Francis je ispravio Passepartouta, rekavši mu istu stvar koju je on već čuo od inspektora Fixa. Pokušao mu je objasniti da treba podesiti sat prelaskom svakog novog meridijana i da se, obzirom da se kreću prema istoku, to jest prema suncu, dani skraćuju četiri minute za svaki stupanj koji pređu. Uzalud. Bez obzira je li tvrdoglavi mladić shvatio primjedbu brigadnog generala ili pak ne, bio je ustrajan u odluci da ostavi svoj sat na londonskom vremenu. Ovo pogrešno, ali nevino uvjerenje ionako nije nikome moglo nanijeti štetu.

U osam sati ujutro, petnaest milja prije stajališta u Rothalu, vlak se zaustavio na širokom proplanku, s tek pokojom kućicom i radničkom kolibom. Konduktar je, prolazeći kroz vagone, upozoravao:

---

¹⁰⁴ Zloglasni mogulski (muslimanski) car Indije (1618-1707), odgovoran za uništavanje brojnih hinduskih hramova.

¹⁰⁵ Fanatični sljedbenici božice Kali koji su davili svoje žrtve.

¹⁰⁶ Opservatorij na Greenwichu u Londonu kroz koji prolazi nulti meridijan, referentna točka po kojoj se računaju vremenske zone.

»Putnici ovdje izlaze van.«

Phileas Fogg je pogledao Sir Francisa Cromartya kojemu očito nije bio jasno zašto se vlak zaustavio usred šume datulja i akacija.

Ništa manje iznenađen, Passepartout je otišao ispitati situaciju. Ubrzo se vratio.

»Gospodo, nema više pruge!« uzviknuo je.

»Što želite reći?« upita Sir Francis Cromarty.

»Želim reći da vlak ne ide dalje odavde.«

Brigadni general je uskoro sišao iz vlaka. Phileas Fogg ga je mirno pratio. Zajedno su se obratili kondukeru.

»Gdje smo?« upita Sir Francis Cromarty.

»U zaseoku Kholby«, odgovori konduker.

»Tu se zaustavljamo?«

»U to nema sumnje. Pruga nije dovršena...«

»Kako molim? Nije završena!?«

»Nije! Treba završiti još ovaj dio od nekih petnaest milja do Allahabada gdje se pruga nastavlja.«

»Sve su novine razglasile da je pruga u cijelosti dovršena!«

»Što da vam kažem, generale, novine su u krivu.«

»A vi prodajete karte od Bombaya do Kalkute!« nastavi uzrujano Sir Francis Cromarty.

»To je očito«, odgovori konduker, »ali putnici jako dobro znaju da im treba drugi prijevoz od Kholbyja do Allahabada.«

Sir Francis Cromarty bio je bijesan. Passepartout bi u tom trenutku bio zdušno udario kondukeru. Nije se usudio ni pogledati svojega gospodara.

»Sir Francis«, reče kratko g. Fogg, »raspitat ćemo se kojim sredstvima možemo dalje do Allahabada.«

»Gospodine Fogg, bi li ovo kašnjenje moglo biti kobno za vaše planove?«

»Ne, Sir Francis, bilo je predviđeno.«

»Kako molim! Znali ste da pruga...«

»Nikako, ali znao sam da će prije ili kasnije biti problema na putu. Sve će biti u redu. Imam dva dana prednosti koje mogu žrtvovati. Parobrod iz Kalkute kreće prema Hong Kongu 25. u podne. Danas je tek 22., a u Kalkutu ćemo stići na vrijeme.«

Sir Francis nije imao ništa za reći na odgovor koji mu je upućen s takvom potpunom sigurnošću.

Gruba istina je bila da pruga jednostavno tu završava. Novine su poput onih satova koji imaju maniju da uvijek idu unaprijed, pa su tako preuranjeno objavile završetak radova na pruzi. Većina je putnika bila upoznata s ovom činjenicom. Izlazeći iz vlaka uzimali su svakojaka vozila koja su se mogla naći u selu. Palkigariji¹⁰⁷ na četiri kotača, kola koje su vukli zebui, vrsta volova za vuču, zatim kočije koje su nalikovale pagodama, palankini, poniji i ostalo. G. Fogg i Sir Francis Cromarty su pretražili cijelo selo. Nisu pronašli ništa.

»Ići ću pješke«, reče Phileas Fogg.

---

¹⁰⁷ Vozilo slično palankinu, ali na kotačima.

Passepartout, koji je sustigao svog gospodara, značajno se namrštio promatrajući svoje prekrasne ali neodgovarajuće papuče. Na svu sreću i on je gledao uokolo, te s oklijevanjem reče:

»Gospodine, mislim da sam nam našao prijevoz.«

»Koji?«

»Slon! Indijac koji živi nekih stotinjak koraka od nas ima slona!«

»Hajdemo ga pogledati«, reče G. Fogg.

Pet minuta kasnije su Phileas Fogg, Sir Francis Cromarty i Passepartout stigli pred kolibu kraj koje se, ograđena palisadama¹⁰⁸, nalazila životinja. U kolibi je živio Indijac koji je, na zahtjev g. Fogga, primio njega i njegovo društvo.

Unutra ih je dočekala napola pripitomljena životinja koju je njezin gospodar pripremao za borbe, a ne za tovarne poslove. U tu je svrhu polako mijenjao karakter ove po prirodi mirne životinje, i to na način da je dovede do stanja krajnjeg bijesa koji se na hindi jeziku zove »musth«. To je postizao hraneći životinju tri mjeseca samo šećerom i maslom. Ovaj se način može doimati neprimjerenim, ali upravo ga uzgajivači slonova često koriste. Srećom za g. Fogga, slon je bio tek na početku svoje preobrazbe, pa još ni jednom nije iskusio »musth«.

Zvao se Kiouni i mogao je, kao što i priliči njegovoj vrsti, putovati dugo i brzo. U nedostatku drugog sredstva, Phileas Fogg ga je odlučio uzeti.

Ali slonovi su u Indiji skupi jer ih je sve manje. Mužjaci koji se koriste u cirkuskim borbama su jako traženi. Ove se životinje rijetko razmnožavaju u zarobljeništvu, i zato se hvataju u divljini. Zahtijevaju neizmjernu brigu, i kad je g. Fogg upitao Indijca želi li ga iznajmiti, ovaj ga je odmah odbio.

Fogg je inzistirao ponudivši za životinju pretjerano visok iznos od deset funti na sat. Bijaše odbijen. Dvadeset funti? Ponovo odbijen. Četrdeset funti? I opet odbijen. Passepartout se na svako povećanje svote lecnuo. Ali Indijac se nije dao tako lako.

Svota je već bila jako lijepa. S obzirom da slonu treba petnaest sati do Allahabada, njegov bi vlasnik zaradio šesto funti.

Phileas Fogg je zatim, potpuno miran, predložio Indijcu da mu proda životinju, ponudivši mu tisuću funti.

Indijac nije pristajao ni na prodaju! Možda je lukavac nanjušio dobru priliku da zaradi.

Sir Francis Cromarty je pozvao g. Fogga na stranu rekavši mu da razmisli prije nego nastavi dalje ovako. Phileas Fogg je svom prijatelju odgovorio kako nema naviku postupati nepromišljeno, i da se ipak radi o okladi od dvadeset tisuća funti, da mu je ovaj slon neophodan te da će mu pripasti, makar ga morao platiti dvadeset puta više nego što vrijedi.

G. Fogg se vratio Indijcu čije su male oči sjajile od pohlepe i davale naslutiti da se za njega ipak radi samo o novcu. Phileas Fogg je ponudio tisuću dvjesto funti, pa tisuću petsto, zatim tisuću osamsto, i napokon dvije tisuće. Passepartout, inače rumen u licu, sada je bio blijed kao krpa.

Indijac je napokon pristao na dvije tisuće funti.

»Tako mi papuča«, uzviknu Passepartout, »lijepu je cijenu smislio za jednog slona!«

---

¹⁰⁸ Ograda od oštih kolaca.

Posao je bio zaključen. Sada je samo trebalo naći vodiča, a to je bio znatno lakši posao. Bistri i mladi Parsi ponudio im je svoje usluge. G. Fogg ih je prihvatio obećavši mu bogatu naknadu, na čiji se sam spomen njegov trud udvostručio.

Slon je u kratkom roku bio spreman. Parsi je bio jako dobar »mahout«, to jest čuvar slonova. Na slona je stavio nekakvu vrstu pokrivača, a poviše njega dva sjedala koja nisu obećavala veliku udobnost. Phileas Fogg je platio Indijcu u novčanicama koje je izvadio iz svoje slavne torbe. Činilo se kao da ih izvlači iz samog Passepartouta. Zatim je g. Fogg predložio Sir Francisu Cromartyu da ga preveze do stanice u Allahabadu, što je brigadni general zdušno prihvatio. Jedan putnik više nije ništa značio divovskoj životinji.

Namirnice su kupljene u Kholbyu. Sir Francis Cromarty se smjestio u jednom od sjedala, a Phileas Fogg u drugom. Passepartout je opkoračio životinju između svog gospodara i brigadnog generala. Parsi se smjestio na slonovu vratu. U devet je sati životinja napustila selo zaputivši se najkraćim putem kroz gustu šumu palmeta.¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ Mala vrsta palmi.

POGLAVLJE XII.

U KOJEMU SE PHILEAS FOGG SA SVOJOM DRUŽINOM UPUŠTA U AVANTURU KROZ INDIJSKE ŠUME I JOŠ U ŠTOŠTA DRUGO

S namjerom da skрати put, vodič je skrenuo lijevo od dijela na kojem pruga još nije bila dovršena. Put kojim je pruga trebala proći, zahvaljujući hirovitim planinama Vindhias, nije bio najkraći, kako se nadao Phileas Fogg. Parsi koji je vrlo dobro poznao putove naumio je skratiti put za dvadesetak milja kroz šumu. Ukazalo mu se povjerenje.

Phileas Fogg i Sir Francis Cromarty, skriveni do vrata u svojim sjedalima, tresli su se od krutog kasa životinje, koju je njen »mahout« tjerao da ide što brže. Ekstremna britanska hladnokrvnost nije im dopuštala da pokažu bilo kakvu slabost. Razgovor se sveo na najmanju moguću mjeru, jer su se ionako jedva vidjeli.

Passepartout se, smješten na leđima slona, te izravno izložen udarcima, držao vrlo dobro. Njegov mu je gospodar predložio da drži jezik za zubima, inače će ostati bez njega. Hrabri je mladić čas bio odbačen na vrat, čas na trticu slona, letio je amo-tamo poput klauna na trampolinu. Međutim, on se zabavljao, smijao se dok je poskakivao poput šarana, a s vremena na vrijeme bi iz torbe izvadio kocku šećera koju bi pametni Kiouni uzeo vrškom surle bez da imalo uspori svoj pravilni kas.

Nakon dva sata hoda, vodič je životinji dao sat vremena odmora. Životinja je proždimala granje i grmlje, nakon što se zaletjela u obližnje jezerce. Sir Francis Cromarty se nije žalio na zaustavljanje. Bio je slomljen. G. Fogg se doimao svjež kao da se upravo ustao iz vlastitog kreveta.

»Pa taj čovjek je sazdan od željeza!« reče brigadni general zadivljeno.

»Od kovanog željeza«, reče Passepartout pripremajući objed.

U podne je vodič dao znak za nastavak puta. Sve više su zalazili u divljinu. Veliku je šumu zamijenilo gusto grmlje datulja i patuljastih palmi, zatim prostrane i puste nizine, na kojima se našao tek pokoji grmić usred velikih blokova granitnih stijena. Cijelo je to područje gornjeg Bundelkunda slabo posjećeno od strane putnika, te naseljeno fanaticima, okorjelima u najstrašnijim ritualima indijske religije. Engleska prevlast se nije uspjela ravnomjerno nametnuti u svim područjima na kojima vladaju radže, pogotovo ne u nedostupnim zakucima planina Vindhias.

Više su puta susreli divlje indijske bande, koje je prolazak brze četveronoge životinje očito razbjesnio. Parsi ih je izbjegavao u najvećoj mogućoj mjeri, znajući da iz susreta s njima ništa dobro ne može proizaći. Nekolicina životinja se našla na njihovom putu, bijesno bježeći pred njima, što je neizmjereno zabavljalo Passepartouta.

Jedna je misao više nego more ostalih mučila ovog mladića. Što će biti sa slonom kad G. Fogg stigne na stanicu u Allahabadu? Hoće li ga povesti sa sobom? Nemoguće! Cijena prijevoza životinje, uz cijenu po kojoj je kupljena, njegovom bi novom gospodaru donije-

la nevjerojatno visoke financijske izdatke. Hoće li je prodati ili pustiti na slobodu? Ipak, ta je veličanstvena životinja zaslužila posebnu pažnju. Kad bi g. Fogg odlučio pokloniti Kiounija njemu, Passepartoutu, zaista bi se našao u čudu. Nije mogao prestati razmišljati o tome.

U osam sati navečer, ostavili su za sobom najviše vrhove planina Vindhias. Putnici su se još jednom zaustavili kako bi se odmorili, u napuštenoj kolibi na sjevernom obronku planine.

Toga su dana prešli dvadeset i pet milja. Do stanice u Allahabadu ostalo im je još toliko.

Noć je bila hladna. U unutrašnjosti je kolibe Parsi zapalio vatru od suhog granja. Njezina je toplina svima godila. Večera se sastojala od namirnica kupljenih u Kholbyju. Putnici su jeli potpuno iscrpljeni i prebijeni. Razgovor je započeo s nekoliko nedorečenih rečenica i ubrzo se završio glasnim hrkanjem. Vodič je stražario kraj Kiounija koji je spavao na nogama, naslonjen na deblo ogromnog stabla.

Noć je protekla mirno. Nekoliko je puta tišinu prekinulo rikanje geparda i pantera, pomiješano s ostrim kricima majmuna. Krvoločne zvijeri su se povukle kao i krici, ne pokazujući nikakve neprijateljske namjere naspram gostiju u kolibi. Sir Francis Cromarty je spavao čvrstim snom, kao hrabri vojnik izmoren od borbe. Passepartout je pak u nemirnom snu ponovno proživljavao nemirno truckanje od prethodnog dana. G. Fogg je pak spavao spokojno kao da se nalazi u miru svoje kuće u ulici Saville Row.

Put se nastavio u šest sati ujutro. Vodič je planirao iste večeri stići u Allahabad. Na taj način g. Fogg neće izgubiti svih četrdeset i osam sati koje je uštedio na putu.

Kiouni je nastavio svoj brzi hod ostavljajući za sobom posljednje obronke planina Vindhias. Oko podne su prošli kraj sela Kallenger, smještenog na Caniju, jednome od pritoka rijeke Ganges. Još uvijek su izbjegavali nastanjena područja, odabravši sigurnost pustih predjela kojima počinju prve doline velike rijeke. Stajalište u Allahabadu nije sada bilo udaljenije od dvanaest milja prema sjeveroistoku. Zaustavili su se među grozdovima banana, čiji su plodovi, zdravi kao kruh, ujedno »sočni i kremasti«, tako su ih na svoju radost opisali putnici.

U dva sata vodič ih je uveo pod pokrov gustih krošnji neke šume kroz koju su se trebali probijati nekoliko milja. Draže mu je bilo putovati u njihovom zaklonu. Do tog trenutka ionako nisu doživjeli nijedan ružan susret. Doimalo se kako će se putovanje mirno završiti, kad se slon najedanput zaustavio, očito uznemiren.

Bijaše to oko četiri sata.

»Što se događa?« upita Sir Francis Cromarty, provirivši iz svog sjedala.

»Ne znam, moj časnice«, odgovori Parsi, osluškujući čudne zvukove koji su dopirali ispod gustog pokrova nedaleko od njih.

Nekoliko trenutaka kasnije zvukovi su postali jasniji. Bio je to koncert ljudskih glasova i udaraljki od kože, još uvijek prilično daleko od njih.

Passepartout se pretvorio u oči i uši. G. Fogg je strpljivo čekao, ne progovorivši ni riječi.

Parsi je skočio na zemlju, zavezao slona za stablo, te se izgubio u gustom zelenilu. Vratio se nekoliko minuta kasnije, rekavši:

»U tijeku je brahmanska procesija. Pokušajmo proći nezamijećeni, ako je ikako moguće.«

Vodič je odvezao slona, te ga uveo u grmlje, upozorivši putnike da se ni slučajno ne spuštaju na tlo. On sam je bio u svakom trenutku spreman uzjahati životinju, ako bude po-

trebe za bijegom. Nadao se da će vjernici proći kraj njih, jer ih je gusto zelenilo u potpunosti sakrivalo.

Buka glasova i instrumenata sve više se približavala. Jednolične melodije miješale su se sa zvucima bubnjeva. Uskoro su pod krošnjama, na nekih pedesetak koraka od mjesta na kojemu su se nalazili, g. Fogg i njegova družina ugledali početak procesije. S lakoćom su kroz granje mogli razabrati neobične sudionike ove religiozne ceremonije.

U prvim redovima stajali su svećenici s mitrama na glavi i u šarenim haljama. Bili su okruženi muškarcima, ženama i djecom koji su pjevali nekakvu posmrtnu melodiju, koju su u jednakim intervalima pratili zvukovi bubnjeva i cimbala. Iza njih dva bogato ukrašena zebua vukli su kola s velikim kotačima, čije su žbice bile u obliku isprepletenih zmijsa, a na njima jezivu statuu. Imala je četiri ruke, tijelo obojeno u tamnocrvenu boju, izbezumljene oči, razbarušenu kosu, isplažen jezik, usne obojene kanom i betelom.¹¹⁰ Oko vrata joj je visjela ogrlica s lubanjama, a oko tijela remen od odsječenih ljudskih šaka. Ispod nje se nalazio oboreni, obezglavljeni div.

Sir Francis Cromarty je prepoznao statuu.

»Božica Kali«, promrmljao je, »božica ljubavi i smrti.«

»Smrti možda, ali ljubavi nikako!« reče Passepartout. »Kako li je samo ružna!«

Parsi im je dao znak da utihnu.

Okolice statue se talasala, komešala i previjala gomila starih fakira,¹¹¹ išaranih trakama oker boje poput zebri, s obrednim posjekotinama iz kojih je polako kapala krv – glupi fanatici koji se još uvijek u indijskim ceremonijama bacaju pod kola Jugernauta.¹¹²

Iza njih je nekoliko brahmana,¹¹³ u svojim raskošnim orijentalnim haljama, vuklo ženu koja je jedva stajala na nogama.

Žena je bila mlada i bijela poput Europljanke. Njezina glava, vrat, ramena, uši, ruke, šake, nožni prsti, bili su bogato ukrašeni nakitom, ogrlicama, narukvicama, kopčama i prstenjem. Obrisi njenog tijela nazirali su se ispod tunike ukrašene zlatom i presvučene laganim muslinom.¹¹⁴

Iza nje išli su stražari, koji su sa svojim sabljama utaknutim za remenje i dugim izrezbarenim kuburama predstavljali čistu suprotnost mladoj ženi, a koji su na palankinu nosili leš.

Bilo je to tijelo starca, obučenog u bogatu nošnju radže, koji je, kao i za života, imao svoj turban s ušivenim biserima, nošnju ispletenu od svile i zlata, remen od kašmira ukrašen dijamantima, te veličanstveno oružje kakvo doliči indijskom princu.

Na začelju povorke išli su glazbenici, te straža fanatika koji su svojim kricima nadglasavali zaglušujuću buku instrumenata.

---

¹¹⁰ Vrsta palme iz tropske Azije.

¹¹¹ Indijski ili islamski asketi koji na putu svog usavršavanja ovladavaju tijelom na način koji se protivi uobičajenom poznavanju prirodnih zakona i njihovu racionalnom tumačenju.

¹¹² Jedan od naziva boga Krishne. Na procesijama se njegova statua vozila velikim kolima pod koja su se bacali vjerski fanatici.

¹¹³ Svećenik brahmanizma i pripadnik najviše kaste.

¹¹⁴ Lagana, prozirna, koprenasta tkanina, koja se izvorno proizvodila u iračkom gradu Mosulu po kojemu je dobila ime.

Sir Francis Cromarty gledao je ovu cijelu ovu pompu neuobičajeno tužan, obrativši se vodiču:

»Sati!« reče.

Parsi potvrdno kimne glavom te stavi prst preko usana. Duga je procesija polako prolazila ispod krošnji, te su uskoro posljednji redovi iščezli u gustoj šumi.

Malo po malo, smirili su se i zvukovi. Mogao se čuti još pokoji udaljeni krik, a zatim je uslijedila grobna tišina.

Phileas Fogg je čuo tu riječ, te se obratio Sir Francisu Cromartyju, netom nakon što je procesija nestala:

»Što je to sati?« upita on.

»Sati je, g. Fogg«, odgovori brigadni general, »ljudska žrtva, koja se prinosi dobrovoljno. Ova žena koju ste upravo vidjeli sutra s prvim zrakama sunca bit će spaljena.«

»Ah! Jadnica!« uzviknuo je Passepartout, ne mogavši se suzdržati.

»A truplo?« upita g. Fogg.

»To je tijelo princa, njenog muža«, odgovori vodič, »neovisnog radže Bundelkunda.«

»Kako, molim!« nastavi Phileas Fogg bez emocije u glasu. »Zar ovi barbarski običaji još uvijek postoje u Indiji, a Englezi ih nisu uspjeli zaustaviti?«

»U velikom dijelu Indije«, odgovori Sir Francis Cromarty, »ovakve se žrtve više ne prinosi, ali mi nemamo nikakav utjecaj na ove divlje predjele, pod tim na prvom mjestu mislim na teritorij Bundelkunda. Cijela sjeverna strana planina Vindhias pozornica je neprestanih ubojstava i razbojstava.«

»Nesretnica!« mrmrljao je Passepartout. »Spaljena živa!«

»Da«, nastavi brigadni general, »spaljena. Niste ni svjesni što bi sve pretrpjela od svojih bližnjih kada bi pokazala neposluš. Odrezali bi joj kosu, hranili bi je tek pokojom šakom riže, odgurivali bi je, smatrali bi je nečistim stvorenjem, a umrla bi u nekom kutu poput šugavog pseta. Takvi strašni izgledi, a ne ljubav ili vjerski fanatizam, tjeraju najčešće ove nesretnice da pristanu na žrtvu. Gdjekad je žrtva zaista dobrovoljna, te zahtjeva energičnu intervenciju vlade kako bi se spriječila. Ima k tome nekoliko godina, bio sam u Bombayu, kad je neka mlada žena došla pitati guvernera za dopuštenje da je se spali s tijelom njenoga muža. Kao što pretpostavljate, guverner je odbio. Udovica je zatim napustila grad, pobjegla kod jednog neovisnog radže, te se tamo žrtvovala.«

Dok je brigadni general izgovarao te riječi, vodič je klimao glavom u znak neodobravanja, a kad je ovaj završio, reče:

»Žrtva koja će biti prinesena sutra u osvit dana neće biti dobrovoljna.«

»Kako znate?«

»Ta je priča dobro poznata svima u Bundelkundu«, odgovori vodič.

»Nije izgledalo kao da nesretnica pruža otpor«, primijeti Sir Francis Cromarty.

»To je zato što je opijena dimom konoplje¹¹⁵ i opijuma.«

»Ali gdje je vode?«

»U pagodu u Pillaji, dvije milje odavde. Cijelu će noć provesti čekajući trenutak žrtve.«

---

¹¹⁵ Biljka (*canabis sativa*), služi kao sirovina za tkanine i užad. Osušeni cvjetni vršci grana koriste se kao droga marihuana ili kanabis.

»I ta će žrtva biti prinesena?...«

»Sutra u zoru.«

Na ove je riječi vodič izveo slona iz gustog grmlja, te mu skočio za vrat. Ali u trenutku kad je namjeravao dati znak životinji odgovarajućim zviždukom, g. Fogg ga zaustavi i obrati se Sir Francisu Cromartyju:

»Zašto je ne bismo spasili?« reče.

»Spasiti ovu ženu, gospodine Fogg!...« uzvikne brigadni general.

»Imam još dvanaest sati prednosti. Mogu ih utrošiti za to.«

»Neka vam bude! Vi ste zbilja čovjek sa srcem!« reče Sir Francis Cromarty.

»Gdjekad«, odgovori kratko Phileas Fogg, »kad imam vremena.«

POGLAVLJE XIII.

U KOJEMU PASSEPARTOUT JOŠ JEDNOM DOKAZUJE DA SREĆA PRATI HRABRE

Plan je bio smion, pun opasnosti, nemoguć čak. G. Fogg je možda riskirao svoj život, u najmanju ruku svoju slobodu, a s time i uspjeh svojih planova, ali nije oklijevao. Također, u Sir Francisu Cromartyu imao je odlučnu podršku.

Što se Passepartouta tiče, bio je spreman i na njega su mogli računati. Ideja njegovog gospodara ga je oduševila. Znao je da se ispod te ledene vanjštine krije srce i duša. Shvatio je da je zavolio Phileasa Fogg.

Ostao je vodič. Koju će stranu on zauzeti u ovom slučaju? Neće li se pridružiti Indijcima? Ako već neće pomoći svojim putnicima, trebalo bi barem osigurati njegovu neutralnost.

Sir Francis Cromarty ga je izravno upitao što će.

»Moj generale«, odgovori vodič, »ja sam Parsi, a i ova žena je Parsi. Recite što mi je činiti.«

»Odlično!« reče g. Fogg.

»Ipak, znajte«, nastavi Parsi, »ne samo da riskiramo vlastite živote, već i strašne posljedice u slučaju da nas uhvate. Imajte to na umu.«

»Imam«, odgovori g. Fogg. »Mislim da bismo trebali pričekati da se smrači prije nego krenemo?«

»Slažem se s vama«, odgovori vodič.

Hrabri je Indijac zatim ispričao što zna o mladoj žrtvi. Bila je to Indijka poznata po svojoj ljepoti, kći bogatih trgovaca iz Bombaya, pripadala je rasi Parsa. U tom se gradu školovala poput Engleskinje, te se po svome ophođenju i obrazovanju zbilja doimala kao prava Europljanka. Zvala se Aouda.

Ostala je siročić, a zatim su je protiv njezine volje udali za starog radžu od Bundelkunda. Tri mjeseca kasnije postala je udovica. Znajući kakva je sudbina čeka, pokušala je pobjeći, no ubrzo je uhvaćena. Radžina je obitelj u njezinoj smrti vidjela svoj interes, te je prisilila mladu ženu na ovu žrtvu od koje više nije mogla pobjeći.

Ova priča nije mogla drugo nego ohrabriti g. Fogg i njegovo društvo u njihovoj plemenitoj namjeri. Odlučeno je da vodič usmjeri slona prema pagodi u Pillaji, te da joj se pokuša približiti što je više moguće.

Polu sata kasnije zaustavili su se usred gustog grmlja, nekih petsto koraka od pagode, koju, međutim, nisu mogli vidjeti, ali su zato jasno čuli strastvene povike fanatika.

Zatim su razmotrili mogućnosti koje su imali da se približe žrtvi. Vodič je dobro poznao pagodu u Pillaji, u kojoj je prema njegovim riječima bila zatočena mlada žena. Da li ući kroz vrata, kad svi omamljeni utonu u san, ili probiti rupu u zidu? Te su se odluke mogle donijeti jedino na samom licu mjesta, u trenutku spašavanja. Ono u što nije bilo

sumnje bila je činjenica da su morali djelovati te noći, prije nego što počne svitati, a ne kada žrtvu odvedu, jer će biti prekasno. U tom je trenutku više nikakav ljudski pothvat neće moći spasiti.

G. Fogg i ostatak društva pričekali su noć. Čim se smračilo, oko šest sati uvečer, odlučili su otići u izviđanje oko pagode. Uskoro su utihnuli i posljednji krici fakira. Poznavajući njihove navike, Indijci su trebali biti snažno omamljeni »hangom«, tekućim opijumom pomiješanim s čajem konoplje, što je družini omogućavalo da se možda neopaženo prišulja hramu.

Parsi je vodio g. Fogg, Sir Francisa Cromartyja i Passepartouta, i bešumno se probijao kroz šumu. Nakon desetak minuta laganog gmizanja ispod gustog pokrova stigli su do male rječice, gdje su, pod svjetlošću željeznih baklji na kojima je gorila smola, opazili gomilu naslaganih drva. Bila je to lomača od skupocjene sandalovine, već natopljena mirisnim uljima. Na vrhu se nalazilo balzamirano tijelo radže s kojim je trebala biti spaljena i njegova udovica. Nekih stotinjak koraka od lomače nalazila se pagoda, čiji su se tornjevi ocrtavali u tmuni visoko iznad krošnji.

»Dođite!« reče vodič tiho.

Zajedno s ostatkom družine, oprezno i u tišini, uputio se kroz visoku travu.

Tišinu je remetio samo vjetar u krošnjama drveća.

Uskoro se vodič zaustavio na početku čistine. Nekoliko je baklji osvijetljavalo prostor. Na tlu su omamljeni, u skupinama, spavali sudionici procesije. Prizor je nalikovao na bojno polje prekriveno leševima. Muškarci, žene, djeca, posve izmiješani. Poneki su narušavali tišinu svojim pijanim naklapanjima.

U pozadini se kroz gusto drveće nejasno ocrtavao hram. Ali na veliko razočaranje vodiča, pod svjetlošću baklji, radžini su se čuvari, s isukanim sabljama, šetali gore-dolje pred ulazom u pagodu. Bilo je za pretpostaviti da su unutra stražarili i svećenici.

Parsi nije išao dalje. Uvidio je da neće biti moguće ući u hram, te dao znak ostatku družine za povlačenje.

Phileas Fogg i Sir Francis Cromarty su, kao i on, shvatili da s ove strane neće moći mnogo toga učiniti.

Zaustavili su se i počeli razgovarati šaptom.

»Pričekajmo«, reče brigadni general, »još nije niti osam sati. Vjerojatno će i stražari u nekom trenutku utonuti u san.«

»To je vrlo vjerojatno«, odgovori Parsi.

Phileas Fogg i ostatak družine su potom su legli ispod jednog stabla, te čekali.

Vrijeme je sporo prolazilo. Vodič ih je povremeno ostavljao nasamo i odlazio izvidjeti situaciju s ruba šume. Radžini čuvari još uvijek su stražarili pod svjetlošću baklji, a kroz prozore na pagodi provirivali su tračci svjetlosti.

Čekali su tako sve do ponoći. Ništa se nije promijenilo. Čak ni ispred pagode. Više nisu mogli očekivati da će se stražari u nekom trenutku uspavati. Vjerojatno im je opijanje »hangom« bilo zabranjeno. Trebalo je, dakle, naći neki drugi način da uđu u pagodu. Trebalo je doznati jesu li i svećenici u unutrašnjosti pagode bili tako revni u svojoj dužnosti kao i stražari na ulazu.

Nakon što su završili s dogovorom, vodič je bio spreman za izvršavanje plana. G. Fogg, Sir Francis i Passepartout su ga slijedili u stopu. Dugo su hodali naokolo kako bi došli do

stražnje strane pagode.

Okolo ponoći i trideset minuta stigli su do pagode. Nije bilo nikoga. S te strane nije bila postavljena nikakva straža, ali treba reći i to da tu nije bilo ni prozora ni vrata.

Noć je bila mračna. Mjesec se u svojoj zadnjoj četvrti jedva nazirao na horizontu, iza gustih oblaka. Gusta je tmina bila još veća ispod visokih stabala.

Ali nije bilo dovoljno samo doći do pagode, trebalo je također naći otvor na njoj. Za ovu operaciju Phileas Fogg i njegovo društvo nisu imali ništa osim džepnih nožića. Na sreću, zidovi hrama sastojali su se od mješavine cigli i drva, te ih nije bilo teško probiti. Nakon što su izvadili prvu ciglu, druge su ispadale s lakoćom.

Bacili su se na posao u najvećoj mogućoj tišini. Parsi s jedne strane a Passepartout s druge pažljivo su izvlačili cigle, kako bi dobili otvor širok dvije stope.

Posao je napredovao, kad se u unutrašnjosti hrama začuo krik, da bi zatim na njega odgovorili povici izvana.

Passepartout i vodič se zaustaviše. Jesu li su ih čuli? Jesu li su digli uzbunu? Razum im je nalagao da se udalje. U tom su trenutku isto napravili Phileas Fogg i Sir Francis Cromarty. Nanovo su nestali pod šumskim pokrovom, čekajući da uzbuna prođe – ako je do nje uopće došlo – kako bi mogli nastaviti svoju misiju.

Ali, na njihovu nesreću, u podnožju pagode pojavio se stražari, te i tu uspostavio stražu.

Teško je opisati razočaranje koje su tom trenutku osjetila ova četiri čovjeka kada su shvatili da im je plan propao. Kako će je spasiti sada kada joj se više nisu mogli približiti? Sir Francis Cromarty je grizao nokte. Passepartout je bio van sebe, a vodič ga je jedva obuzdavao. Uvijek miran, g. Fogg nije pokazivao emocije.

»Nemamo drugog izbora nego da odemo?« upitao je potihom brigadni general.

»Nema nam druge nego da odemo«, odgovori vodič.

»Čekajte«, reče Fogg, »ja moram biti u Allahabadu tek sutra prijepodne.«

»Što očekujete?« odgovori Sir Francis Cromarty. »Preostaje nam još nekoliko sati prije svitanja i...«

»Sreća koja nam je izmakla može se ponovo ukazati u svakom trenutku.«

Brigadni general bi volio da je u tom trenutku mogao pogledati Phileasa Fogg u oči.

Kakve su misli padale na um tom hladnom Englezu? Nije valjda pomišljao da otme mladu ženu iz ruku krvnicima kada je budu stavljali na lomaču?

To bi bila potpuna ludost, a još teže bi bilo povjerovati da bi g. Fogg postupio tako nepromišljeno. Bez obzira na sve, Sir Francis Cromarty je ipak odlučio pričekati ishod ove strašne situacije. Vodič pak nije bio zadovoljan njihovim skrovištem, te ih je odveo s druge strane čistine. Tamo su, zaklonjeni drvećem, mogli promatrati uspavanu gomilu.

Za to je vrijeme Passepartout, smješten na niskim granama, razmišljao o nečemu što mu je sijevnulo kroz misli poput munje, te mu se sve više motalo po mozgu.

Počeo je sam sebi govoriti: »Kakva ludost!«, a potom je ponavljao: »Uostalom zašto ne? To je prilika, možda čak jedina, a s tim divljacima!...«

U svakom slučaju, Passepartout svoju misao nije bolje od toga oblikovao, kada je, spretno poput zmije, kliznuo prema vrhu grane koja se savijala prema tlu.

Prolazili su sati, i uskoro su tračci svjetlosti najavili svitanje dana. No, tama je i dalje bila gusta.

Bilo je vrijeme. Uspavana gomila kao da je uskrsnula. Grupice su se počele micati. Začuli su se zvuci bubnjeva. Pjevanje i krici su se nastavili. Stigao je čas kada je nesretnica trebala umrijeti.

U tom su se trenutku vrata pagode otvorila. Iznutra je dopirala jaka svjetlost. G. Fogg i Sir Francis Cromarty sada su mogli promotriti žrtvu obasjanu svjetlošću, dok su je dva svećenika vukla vani. Nesretnica se, u pokušajima da se otme svojim krvnicima, doimala kao da je instinktom za preživljavanje uspjela savladati obamrlost i omamljenost. Srce Sir Francis Cromartyja snažno je tuklo, te je grčevito stisnuo ruku Phileasa Fogg. U njoj je pak napipao otvoreni nož.

U tom se trenutku gomila pomakla. Mlada je žena opet podlegla utjecaju dima konoplje. Prošla je kroz fakire, koji su je ispratili vjerskim poklicima.

Phileas Fogg i njegovo društvo pratili su gomilu, miješajući se s njezinim posljednjim redovima.

Dvije minute kasnije stigli su na obalu rječice, zaustavivši se na pedesetak koraka od lomače na kojoj je počivao radža. U polutami, mogli su vidjeti žrtvu kako potpuno nepomično leži pokraj trupla svoga muža.

Netko je prišao s bakljom, te je drvo natopljeno uljima počelo brzo izgarati.

Sir Francis Cromarty i vodič morali su zadržati Phileasa Fogg, koji se u trenutku veliko-dušne ludosti zaletio prema lomači...

Phileas Fogg ih je već bio odgurnuo, kad se dogodilo nešto neočekivano. Začuli su se prestravljeni krici. Preplašena gomila se bacila na zemlju.

Stari radža ipak nije bio mrtav? Odjednom se ustao poput prikaze, podigao mladu ženu u svoje naručje, sišao s lomače u vrtlozima dima, od kojih je nalikovao na priviđenje.

Fakiri, stražari, svećenici, prestravljeno su se bacili na tlo, ne usuđujući podignuti pogled prema tom čudu!

Žrtva je nepomično stajala u snažnim rukama koje su je nosile s nevjerojatnom lakoćom. G. Fogg i Sir Francis Cromarty su stajali na nogama. Parsi je pognuo glavu, a Passepartout, bez sumnje, nije bio ništa manje iznenađen!...

Uskrsnuli se sasvim približio mjestu na kojem su stajali g. Fogg i Sir Francis Cromarty, da bi potom brzo uzviknuo:

»Bježmo!...«

Bio je to sam Passepartout, koji se kroz gusti dim prišuljao lomači! Upravo je on, uz pomoć mraka, oteo mladu ženu iz ruku smrti! Odigravši hrabro svoju ulogu s ludom srećom, prošao je kroz preneraženu gomilu!

Trenutak kasnije, sva su četvorica nestali u šumi, da bi brzo pobjegli na leđima slona. Povici, hajka, a i metak koji je prošao kroz šešir Phileasa Fogg, govorili su da je lukavština otkrivena.

Na lomači je još uvijek stajalo truplo starog radže. Svećenici su, na svoje zaprepaštenje, shvatili da je žrtva zapravo oteta.

Družina je potrčala prema šumi. Stražari su ih pratili. Čuli su se pucnjevi, ali otmičari su se brzo udaljili, te su se nekoliko trenutaka kasnije našli izvan dometa metaka i strijela.

POGLAVLJE XIV.

U KOJEMU PHILEAS FOGG PRELAZI CIJELU VELIČANSTVENU DOLINU GANGESA, KOJU NIJE NITI POGLEDAO

Odvažni je pothvat uspješno priveden kraju. Sat vremena kasnije Passepartout se još uvijek nije mogao suzdržati od smijeha zbog svog uspješnog poduhvata. Sir Francis Cromarty je stisnuo ruku neustrašivom mladiću. Njegov gospodar mu je rekao: »Dobro«, što je iz usta toga gospodina zapravo bila velika pohvala. Na koju je Passepartout odgovorio da sve zasluge pripadaju njegovom gospodaru. On je samo dobio tu »luckastu« ideju. Smijao se razmišljajući kako je on, Passepartout, jednom davno gimnastičar i šef vatrogasaca, na trenutak bio udovac jedne šarmantne žene, te stari balzamirani radža!

Mlada se Indijka, međutim, nije sjećala ničega što joj se dogodilo. Umotana u putni pokrivač, odmarala je na jednom od sjedala.

Za to je vrijeme slon, pod odlučnim vodstvom mladog Parsija, brzo trčao kroz još uvijek mračnu šumu. Sat vremena nakon što su ostavili za sobom pagodu u Pillaji, stigli su do velike ravnice. U sedam su se sati zaustavili. Mlada je žena još uvijek bila u potpunosti klonula. Vodič joj je dao da popije nekoliko gutljaja vode i brendija, no šok i iznenađenje je nisu napuštali još neko vrijeme.

Sir Francis Cromarty, koji je poznao posljedice omamljenosti dimom indijske konoplje, nije se niti malo zabrinjavao za mladu ženu.

Brigadni general nije dovodio u pitanje oporavak mlade žene, no to se nije moglo reći i za njenu budućnost. Nije oklijevao reći Phileasu Foggu da će gospođa Aouda, ako ostane u Indiji, sigurno nanovo pasti u ruke svojim krvnicima. Cijeli je poluotok vrvio od fanatika koji su, unatoč engleskoj policiji, sigurno bili u stanju opet doći do svoje žrtve, bilo to u Madrasu, Bombayu ili Kalkuti. Sir Francis Cromarty je, u prilog ovog svog zaključka, ispričao sličnu priču koja se dogodila nedavno. Prema njegovom mišljenju, mlada žena neće biti na sigurnom sve dok definitivno ne napusti Indiju.

Phileas Fogg je na to odgovorio kako će imati na umu njegove riječi, te da će joj pokušati dati savjet.

Oko deset sati vodič je najavio skori dolazak na kolodvor u Allahabadu. Neprekinuta željeznička pruga omogućavala je vlakovima da udaljenost koja razdvaja Allahabad od Kalkute pređu za samo jedan dan i za jednu noć.

Phileas Fogg je, dakle, mogao stići na vrijeme da se ukrca na parobrod koji je sutradan, 25. listopada, u podne, kretao za Hong Kong.

Mladu su ženu smjestili u jednu putničku sobu na kolodvoru. Passepartout je zadužen da joj nabavi razne potrepštine za toaletu, haljinu, šal, krzno, i ostalo, ono što uspije naći. Njegov mu je gospodar za ovu kupnju dao neograničena sredstva.

Passepartout je uskoro užurbano pretraživao gradske uličice. Allahabad je bio božji grad, jedan od najštovanijih u Indiji, jer je sagrađen na ušću dviju svetih rijeka, Gangesa i Jumne, čije vode privlače hodočasnike iz svih krajeva poluotoka. Prema legendama iz indijskog epa Ramajane, izvor rijeke Ganges nalazi se na nebu, odakle zahvaljujući bogu Brahmhi silazi na zemlju.

Dok je obavljao kupnju, Passepartout je imao priliku razgledati grad, koji je nekada štiti-la veličanstvena tvrđava danas pretvorena u državni zatvor. Više nije bilo trgovine i obrta po kojima je ovaj grad nekoć bio poznat. Passepartout je uzalud tražio radnju s novim stvarima, kao da je u ulici Regent¹¹⁶ na nekoliko koraka od trgovine Farmer et Co. Morao se svojski potruditi da bi kod nekog starog, prilično neugodnog židovskog preprodavača našao stvari koji su mu trebale – haljinu sa škotskim uzorkom, široki baloner, te divan kaput od vidre za koji nije ni na tren oklijevao platiti sedamdeset i pet funti. Zatim se, ponosan na obavljenju kupnju, vratio na kolodvor.

Gospođa Aouda je polako dolazila k sebi. Utjecaj kojemu su je izložili svećenici u Pillaji je polako blijedio, a njezine su lijepe oči poprimile svoju indijsku ljupkost.

Kada kralj-pjesnik, Yusuf Adil¹¹⁷, veliča ljepotu svoje kraljice Ahmehnaraga, on kaže sljedeće:

»Njene sjajne kose, uredno začesljane u dva dijela, dodiruju skladne obrise nježnih i bijelih obraza, sjajnih od glatkoće i svježine. Njene obrve boje ebanovine imaju oblik i snagu luka Kame, boga ljubavi, a ispod dugačkih, svilenih trepavica, u crnim zjenicama velikih bistrh očiju, plivaju, kao u svetim jezerima Himalaja, najčistiji odrazi nebeske svjetlosti. Lijepi, uredni i bijeli, njeni zubi blistaju između nasmiješenih usana, poput kapljica rose u naručju napola procvjetale ruže. Njene malene uši, pravilnih linija, ruke boje rubina, obla stopala, nježna poput lopočeva pupoljka, blistaju sjajem najljepših bisera iz Cejlona, te najljepših dijamanta iz Golkonde.¹¹⁸ Njen sitan i tanan pas stane u zagrljaj jedne ruke, te ističe elegantni luk i raskoš oblikih grudi u kojima je sama mladost u cvatu pokazala svoja najvrednija blaga. Ispod svilenih nabora tunike nazire se tijelo koje je poput čistog srebra oblikovala božanska ruka Višvakarme,¹¹⁹ vječnog kipara.«

No dovoljno je reći, i bez ovog dodatnog opisa, da je gospođa Aouda, udovica radže od Bundelkunda, bila jedna šarmantna žena u svakom značenju te riječi i onoga što se pod njom podrazumijeva u Europi. Jako je dobro govorila engleski, a vodič nije niti malo pretjerao rekavši da se ova mlada žena iz kaste Parsa u potpunosti promijenila s obrazovanjem koje je primila.

Vlak je bio spreman napustiti kolodvor u Allahabadu. Parsi je čekao. G. Fogg mu je dao točan iznos koji su dogovorili, ni penija više. To je malo začudilo Passepartouta, znajući koliko je odanost vodič pokazao njegovom gospodaru. Parsi je, naime, dobrovoljno riskirao vlastiti život u Pillaji, i ako Indijci to saznaju, teško će umaći njihovoj osveti.

Ostalo je otvoreno pitanje Kiounija. Što napraviti sa slonom kojega su tako skupo platili? Ali Phileas Fogg je već bio donio odluku po tom pitaju.

---

¹¹⁶ Regent Street, jedna od najpoznatijih trgovačkih ulica u Londonu.

¹¹⁷ Yusuf Adil (1489-1510), islamski kralj Bijapura, pokrovitelj umjetnosti.

¹¹⁸ Nekadašnji grad i kraljevstvo u središnjoj Indiji, poznat po svojim rudnicima dijamanta.

¹¹⁹ Hinduski bog obrta i arhitekture.

»Mladiću«, reče on vodiču, »bio si koristan i odan. Platilo sam ti za tvoje usluge, ali ne i za tvoju odanost. Želiš li ovog slona? Tvoj je.«

Vodičeve su oči zasjale.

»Poštovani gospodine, to što mi dajete je pravo bogatstvo!« uskliknu.

»Prihvati, vodiču«, odgovori g. Fogg, »i još ću ja tebi ostati dužan.«

»Tako i treba!« uzvikne Passepartout. »Prihvati, prijatelju! Kiouni je dobra i hrabra životinja!«

Zatim ode do slona, ponudi mu nekoliko kockica šećera, i reče:

»Uzmi, Kiouni, uzmi, uzmi!«

Slon se zadovoljno oglasi, a zatim uzme Passepartouta, obuhvati ga surlom oko pasa, te ga podigne do visine svoje glave. Neustrašivi Passepartout pomiluje životinju, koja ga zatim spusti natrag na zemlju, te poštenu mladić svojom snažnom rukom pomilova dobrog Kiounija po vršku surle.

Nekoliko trenutaka kasnije vlak je punom parom jurio prema Varanasiju. Phileas Fogg, Sir Francis Cromarty i Passepartout udobno su se smjestili u vagonu u kojem je najbolje mjesto pripalo gospođi Aoudi.

Za dva sata su prešli udaljenost od nekih osamdeset milja koje taj grad dijele od Allaha-bada.

Dok su putovali, mlada žena je posve došla k sebi. Omamljujuća svojstva »hanga« su u potpunosti prestala djelovati.

Njenom čuđenju nije bilo kraja kad je shvatila da se nalazi u odjeljku vlaka, obučena po europskoj modi, među putnicima o kojima nije znala apsolutno ništa!

Najprije su joj njezini pratioci dali nekoliko gutljaja alkohola kojima je mlada žena povratila snage. Zatim joj je brigadni general ispričao što se dogodilo. Inzistirao je na predanosti Phileasa Fogg, koji ni na tren nije oklijevao riskirati život kako bi je spasio, te na domišljatosti plana kojega je smislio hrabri Passepartout.

G. Fogg ga je pustio da govori bez da je rekao i riječi. Passepartout je, sav posramljen ponavljao:

»Nije to ništa!«

Gospođa Aouda je zahvalila svojim spasiocima, suzama više nego riječima. U njezinim se lijepim očima zahvalnost vidjela više nego što se riječima može izraziti. Zatim se u mislima vratila u trenutke kada je trebala biti »sati«, gledajući indijsku zemlju u kojoj je još uvijek vrebalo toliko opasnosti. Stresla se od straha.

Phileas Fogg je shvatio što se događa u mislima gospođe Aoude, te joj je ponudio da je odvede u Hong Kong, u kojem može ostati sve dok se njezina situacija u Indiji ne riješi.

Gospođa Aouda je sa zahvalnošću prihvatila ponudu. Upravo je u Hong Kongu imala rodbinu, Parsije poput nje, jednog od najuspješnijih trgovaca u tom potpuno engleskom gradu na kineskoj obali.

U dvanaest sati i trideset minuta, vlak se zaustavio na stajalištu u Varanasiju. Prema brahmanskim legendama ovaj se grad nalazi na mitskom mjestu Kasi, koje je nekoć lebdjelo u zraku između zenita i nadira¹²⁰, kao Mahometova¹²¹ grobnica. Ali u današnje do-

---

¹²⁰ Zenit je točka na nebeskoj sferi koja se nalazi izravno iznad promatrača. Nadir je točka na nebeskoj sferi suprotno od zenita (ispod promatrača).

ba koje se odlikuje objektivnošću, Varanasi, Atena Indije, kako su ga nazivali orijentalisti, počivao je na tlu. Passepartout je mogao na trenutak promotriti njegove kuće od cigle, njegove pletene kolibe, koje su izgledale žalosno, lišene svakog lokalnog kolorita.

Upravo tu se trebao iskrcati Sir Francis Cromarty. Njegove su trupe bile smještene nekoliko milja sjeverno od grada. Brigadni general se pozdravio s Phileasom Foggom, zaželjevši mu svu potrebnu sreću. Poželio mu je da ovo isto putovanje sljedeći put bude manje neobično, a više profitabilno. G. Fogg je stisnuo ruku svome suputniku. Gospođa Aouda mu je uputila najljepše komplimente. Nikada neće zaboraviti ono što je Sir Francis Cromarty napravio za nju. Passepartout je ponosno stisnuo ruku koju mu je brigadni general pružio. Na trenutak se, preplavljen emocijama, zapitao kako će se ikad odužiti ovom gospodinu. Zatim su se rastali.

Nakon Varanasija pruga je kroz dolinu pratila tok rijeke Ganges. Kroz prozore vlaka iščezavao je raznoliki krajobraz Behara, zelene planine, polja ječma, kukuruza i pšenice, rijeke i bare prepune zelenkastih krokodila, uredna sela, te guste, zelene šume. Slonovi i volovi su se kupali u vodama svete rijeke, skupa s grupama Indijaca i Indijki koji su, unatoč poodmakloj sezoni i hladnom zraku, pobožno izvršavali svoj sveti ritual kupanja. Ovi su vjernici zakleti neprijatelji budizma, te gorljivi sljedbenici brahmanizma kojega utjelovljuju tri božanstva: Višna, bog sunca, Šiva, božanska personifikacija snage prirode, te Brahma, vrhovni vođa svećenika i zakonodavaca. No, što li su Brahma, Šiva i Višna trebali misliti o Indiji koja je sada bila »britanizirana«, dok su svete vode Gangesa mutili bučni parobrodi, strašeći lastavice koje su letjele tik iznad njegove površine, te kornjače koje su se povlačile na njegove obale, na kojima su se izležavali vjernici.

Svi ti prizori prolazili su pored njih poput bljeskova, čije su detalje sakrivali oblačići bijele pare. Putnici su jedva mogli vidjeti tvrđavu Chunar, dvadeset milja jugoistočno od Varanasija, nekoć davno utvrdu radža iz Behara; Ghazepur i njegove slavne tvornice ružine vodice; grobnicu Lorda Cornwallisa¹²² na južnoj obali Gangesa; utvrđeni grad Buxar, te Patnu, veliko industrijsko i trgovačko središte, u kojem se nalazi najveća tržnica opijuma u Indiji; Monghir, posve europski grad poput Manchestera ili Birminghama, poznat po svojim ljevaonicama željeza, te tvornicama alata i hladnog oružja, čiji su visoki dimnjaci prekrili crnim dimom nebo boga Brahme – pravi udarac ovoj zemlji iz snova!

Zatim je pala noć i više se ništa nije vidjelo. Čula se samo rika tigrova, medvjeda i vukova koji su bježali pred lokomotivom. Vlak je punom brzinom grabio naprijed i više se nisu mogla vidjeti čuda Bengala i ruševine gradova Golkonde i Goura, niti nekadašnja prijestolnica Mourshedabad, niti Burdiwan, Hougly ili Chandernagor, točka od koje počinje francuski teritorij na kojem bi Passepartout ponosno gledao kako se viju francuske zastave!

Konačno, u sedam sati ujutro, stigli su u Kalkutu. Parobrod je trebao isploviti tek u dva naest sati. Phileas Fogg je pred sobom imao, dakle, još pet sati.

---

¹²¹ Muhamed.

¹²² Charles Cornwallis (1738-1805) – istaknuti britanski general i kolonijalni upravitelj; vodio je englesku vojsku u američkom ratu za neovisnost, potom bio generalni upravitelj Indije i zapovjednik engleske vojske u toj zemlji, zatim potkralj Irske, gdje je suzbio ustanak, da bi se 1805. vratio u Indiju i tamo preminuo. U gradu Ghazepuru sagrađena mu je veličanstvena grobnica.

Prema planu puta, ovaj je gospodin trebao stići u indijsku prijestolnicu 25. listopada, dvadeset i tri dana nakon što je napustio London, i u njega je zbilja stigao točno na vrijeme. Niti je uranio, niti kasnio.

Nažalost, dva dana koja je dobio na putu od Londona do Bombaya su izgubljena, zna se kako, na putu kroz Indiju – ali bilo je za pretpostaviti da Phileas Fogg zbog toga nije žalio.

POGLAVLJE XV.

U KOJEMU ĆE TORBA S NOVCEM OLAKŠATI ZA NEKOLIKO TISUĆA FUNTI

Vlak se zaustavio na kolodvoru. Passepartout je prvi napustio vagon. Slijedio ga je g. Fogg, koji je pomogao svojoj mladoj suputnici da siđe na peron. Phileas Fogg se namjeravao istog trenutka zaputiti prema parobrodu za Hong Kong, kako bi se gospođa Aouda udobno smjestila. Nije je htio ostavljati samu, jer dok god je na indijskom tlu, njezin život je u opasnosti.

U trenutku kad je g. Fogg napuštao kolodvor, približi mu se policajac i reče:

»Gospodin Phileas Fogg?«

»Ja sam.«

»Ovaj čovjek je vaš sluga?« doda policajac pokazujući na Passepartouta.

»Da.«

»Molim vas, pođite za mnom.«

G. Fogg nije pokazao niti jedan znak iznenađenja. Ovaj čovjek je bio predstavnik zakona, a za Engleze zakon je svet. Passepartout je, kao tipičan Francuz, želio znati o čemu je riječ, ali policajac ga je dotaknuo palicom, nakon čega mu je Phileas Fogg dao znak da učini kako mu je rečeno.

»Ova mlada dama može s nama?« upita g. Fogg.

»Može«, odgovori policajac.

Policajac ih je odveo do palkigarija, vrste kola na četiri kotača u koja su bila upregnuta dva konja. Krenuli su. Nitko nije izustio niti riječ u dvadeset minuta koliko je trajala vožnja.

Kola su najprije prošla kroz »crni grad« i njegove uske uličice, opasane kolibicama koje su vrvjele od svakojakog svijeta, od svjetskih ljudi do sirotinje u prljavim dronjcima. Zatim su prošla kroz europski, sretniji, dio grada, s kućama od cigle, u sjeni kokosovih palmi i stupova. Unatoč ranom jutru, na ulicama se već moglo vidjeti elegantnu gospodu i prekrasne zaprege.

Palkigarij se zaustavio ispred, naizgled, skromne kuće, koja ničim nije odavala da netko u njoj živi. Policajac je izveo zarobljenike – taj im je naziv, s obzirom na situaciju, savršeno pristajao – te ih uveo u zamračenu sobu, rekavši:

»U osam sati i trideset minuta ćete biti izvedeni pred sudca Obadiaha.«

Zatim je izašao i zatvorio vrata za sobom.

»Pa, mi smo zatvorenici!« povikne Passepartout bacivši se u stolicu.

Gospođa Aouda se ubrzo obratila g. Fogg, pokušavajući uzaludno suspregnuti emocije u glasu:

»Gospodine, morate me ostaviti! Zbog mene ste tu! Zato što ste me spasili!«

Phileas Fogg je samo odgovorio kako to nije moguće. Da ih prate radi jednog slučaja »sati«! Nedopustivo! Kako bi se tužitelji to uopće usudili? Osjećao je prijezir. G. Fogg je dodao da, bez obzira na sve, neće napustiti mladu ženu, te da će je odvesti u Hong Kong.

»Ali brod isplovljava u dvanaest sati!« primijeti Passepartout.

»Bit ćemo na brodu prije podne«, odgovori kratko nepokolebljivi gospodin.

Ove je riječi izrekao s takvom sigurnošću da je Passepartout sam sebi rekao:

»Nema sumnje! Zaista ćemo se ukrcati na vrijeme!« Ali nije bio u potpunosti uvjeren.

U osam sati i trideset minuta vrata sobe su se otvorila. Pojavio se nanovo policajac, te ih uveo u susjednu sobu.

Bila je to sudnica, već prepuna ljudi, Europljana i Indijaca.

G. Fogg, gospođa Aouda i Passepartout su se smjestili na klupicu preko puta mjesta namijenjenih sucu i zapisničaru.

Ubrzo je sudac Obadiah ušao u sudnicu, a za njim i zapisničar. Bio je velik i okrugao čovjek. Uzeo je periku, koja je do tada visjela zataknuta na klin, te je u žurbi nabio na glavu.

»Prvi slučaj«, reče.

Ali tada stavi ruku na glavu: »Hej! Ovo nije moja perika!«

»Zapravo, gospodine Obadiah, ta je moja«, odgovori zapisničar.

»Dragi gospodine Oysterpuf, kako možete očekivati da jedan sudac donese dobru presudu s perikom jednog zapisničara na glavi!«

Usljedila je zamjena perika. Za vrijeme ovih priprema, Passepartout je izgarao od nestrpljenja, gledajući neobično brzu kazaljku na velikom zidnom satu.

»Prvi slučaj«, nastavi zatim sudac Obadiah.

»Phileas Fogg?« reče zapisničar Oysterpuf.

»Tu sam«, odgovori g. Fogg.

»Passepartout?«

»Prisutan!« odgovori Passepartout.

»Dobro!« reče sudac Obadiah. »Već dva dana vas tražimo po svim vlakovima koji idu iz Bombaya.«

»Ali, tko nas tuži?« povika nestrpljivo Passepartout.

»Saznat ćete«, odgovori sudac.

»Gospodine«, reče zatim g. Fogg, »ja sam engleski građanin i imam pravo...«

»Jesu li loše postupali s vama?« upita g. Obadiah.

»Ni na koji način.«

»Dobro! Neka uđu tužitelji.«

Na sučevu zapovijed, vrata sudnice su se otvorila, te su unutra ušla tri indijska svećenika predvođena sudskim činovnikom.

»Pa to je krasno!« promrmlja Passepartout. »To su nitkovi koji su htjeli spaliti našu mladu suputnicu!«

Svećenici su stali pred suca, a zatim je zapisničar na glas pročitao tužbu protiv Phileasa Foggga i njegovog sluge, u kojoj je stajalo da su oskvrnuli sveto mjesto brahmanske religije.

»Čuli ste optužnicu?« upita sudac Phileasa Fogga.

»Da, gospodine«, odgovori g. Fogg gledajući na sat, »i priznajem.«

»Ah! Priznajete?...«

»Priznajem i očekujem da ova tri svećenika isto tako priznaju što su radili u pagodi u Pillaji.«

Svećenici se pogledaju. Činili su se potpuno zbunjeni ovom izjavom optuženoga.

»Upravo tako!« uzvikne brzopleto Passepartout. »U toj pagodi u Pillaji ispred koje su namjeravali spaliti svoju žrtvu!«

Ponovno čuđenje svećenika i duboko iznenađenje sudca Obadiaha.

»Koju žrtvu?« upita on. »Spaliti koga? Usred samog Bombaya?«

»Bombay?« uzvikne Passepartout.

»Upravo tako. Ovdje se ne radi o pagodi u Pillaji, već o pagodi na Malabar Hillu, u Bombayu.«

»I kao dokaz, prilažu se cipele svetogrdnika«, doda zapisničar, položivši par cipela na svoj stol.

»Moje cipele!« uzvikne Passepartout, koji se u svom iznenađenju nije uspio suzdržati od ove nespretno izjave.

Možemo samo zamisliti zbunjenost koja je preplavila gospodara i njegovog slugu. Potpuno su bili zaboravili na pagodu u Bombayu, a upravo ih je ta nezgoda dovela pred suca u Kalkuti.

Zapravo je inspektor Fix bio taj koji je pokušao izvući svu moguću korist iz nesretnog incidenta. Produžio je svoj boravak u Bombayu za dvanaest sati kako bi nahuškao svećenike s Malabar Hilla. Obećao im je znatnu naknadu štete, znajući da engleska vlada vrlo strogo postupa u slučaju ovakvog delikta. Zatim je trojicu svećenika poslao vlakom za počiniteljima. Međutim, zbog vremena utrošenog na spašavanje mlade udovice, Fix i Indijci su stigli u Kalkutu prije Phileasa Fogg i njegovog slugu, a sud je bio obaviješten brzojavom da ih zaustavi pri izlasku iz vlaka. Možete zamisliti razočaranje koje je doživio Fix kad je shvatio da se Phileas Fogg još uvijek nije bio ukazao u indijskoj prijestolnici. Pomislio je da se njegov pljačkaš predomislio, sišao na jednoj od usputnih stanica Velelike indijske poluotočne željeznice, te se uputio u južne krajeve. Dvadeset i četiri sata, koliko je izgarao od silnog nestrpljenja, Fix je čekao na kolodvoru. Njegovoj sreći nije bilo kraja kada ih je, toga jutra, ugledao kako silaze iz vlaka – istina, u društvu mlade žene, čiju prisutnost nije znao objasniti. Istog je trena nahuškao na njega policajca. Pod tim su okolnostima g. Fogg, Passepartout i udovica radže od Bundelkunda dovedeni pred suca Obadiaha.

Da je Passepartout bio manje zauzet vlastitim brigama, bio bi u kutu sudnice zamijetio inspektora, koji je s razumljivom znatiželjom pratio parnicu – jer ni u Kalkuti, kao ni u Bombayu i u Suez, još uvijek nije imao nalog za uhićenje!

Za to je vrijeme sudac Obadiah uzeo u obzir čin priznanja koji se omakao Passepartoutu, koji bi u tom trenutku bio dao sve da je mogao povući te nepromišljene riječi.

»Priznajete krivnju?« reče sudac.

»Priznajemo«, reče hladno g. Fogg.

»Prema engleskom zakonu«, reče sudac, »koji štiti sve religije indijskog naroda i koje su pred njim jednake, s obzirom da je gospodin Passepartout, koji je svetogrdno stupio u

pagodu na Malabar Hillu u Bombayu, dana 20. listopada, zločin priznao, osuđujem vas na petnaest dana zatvora, te na novčanu kaznu od tristo funti.«

»Tristo funti?« usklikne Passepartout, koji nije bio svjestan kazne, osim one novčane.

»Tišina!« reče sudski činovnik prodornim glasom.

»I«, doda sudac Obadiah, »budući da nije materijalno dokazano da ne postoji suučesništvo njegovo gospodara, kojeg u svakom slučaju treba smatrati odgovornim za čin čovjeka u njegovoj službi, osuđujem dotičnog Phileasa Foggga na osam dana zatvora i sto pedeset funti novčane kazne. Zapisničaru, sljedeći slučaj!«

Fix je u svome kutu uživao od zadovoljstva. Phileas Fogg će osam dana bit zadržan u Kalkuti, što je bilo i više nego je potrebno da nalog za uhićenje stigne u njegove ruke.

Passepartout je bio zaprepašten. Ova je osuda uništila njegovog gospodara. Izgubio je okladu od dvadeset tisuća funti, a sve to zato što je u svojoj glupavoj znatiželji ušao u tu prokletu pagodu!

Phileas Fogg je u potpunosti vladao sobom, kao da se ova osuda nije ticala njega. Nije niti podigao obrve. Ali u trenutku kada je zapisničar prozivao sljedeći slučaj, ustane i reče:

»Nudim jamčevinu.«

»To je vaše pravo«, odgovori sudac.

Fix je osjetio hladan znoj na leđima, ali se brzo razuvjerio nakon što je čuo da je sudac, »uzimajući u obzir stanje stranaca Phileasa Foggga i njegovog sluge«, svakome od njih odredio enormnu jamčevinu od tisuću funti.

G. Fogg je morao platiti dvije tisuće funti ako nije želio odslužiti zatvorsku kaznu.

»Platit ću«, reče ovaj gospodin.

Zatim iz torbe koju je nosio Passepartout izvadi snop novčanica, te ih odloži na stol ispred zapisničara.

»Ova će vam suma biti vraćena po izlasku iz zatvora«, reče sudac. »U međuvremenu ste slobodni, obzirom da ste platili jamčevinu.«

»Dođite«, reče Phileas Fogg svome slugi.

»Neka mi barem vrate cipele!« uzvikne Passepartout bijesno.

Vratili su mu ih.

»Nismo mogli bolje proći!« promrmlja on. »Jedna cipela tisući funti! K tome me i žalja!«

Passepartout je pokorno krenuo za g. Foggom, koji je pružio ruku mladoj dami. Fix se još uvijek nadao da se njegov lopov ipak neće rastati od dvije tisuće funti, te da će odslužiti svojih osam dana zatvora. Nastavio je pratiti gospodina Foggga.

G. Fogg je uzeo kola te se popeo u njih skupa s gospođom Aoudom i Passepartoutom. Fix je trčao za njima dok se nisu zaustavili na jednom od dokova.

Nekih pola milje od obale bio je usidren *Rangoon*. Na vrhu jarbola nalazila se zastava koja je najavljivala isplovljavanje. Odzvonilo je jedanaest sati. Gospodin Fogg je uranio sat vremena. Fix ga je promatrao dok je silazio iz kola, te se ukrcavao u putnički brodić, kojim su se zatim on, gospođa Aouda i njegov sluga zaputili prema parobrodu. Inspektor je bijesno udario nogom o tlo.

»Bijednik ipak odlazi!« uzvikne. »Žrtvovao je dvije tisuće funti! Rasipan je za jednog lopova! Ah! Pratit ću ga na kraj svijeta ako budem morao, ali ako ovako nastavi, uskoro će potrošiti sav ukradeni novac!«

Policijski inspektor nije bio daleko od istine s ovim svojim zaključkom. Doista, nakon što je napustio London, što na troškove puta, što na kupnju slona, jamčevine i potrepštine, Phileas Fogg je do tada već potrošio više od pet tisuća funti. Time se svota koju je inspektor trebao dobiti kao nagradu za vraćeni novac sve više smanjivala.

POGLAVLJE XVI.

U KOJEMU SE INSPEKTOR FIX PRETVARA DA PRVI PUT ČUJE ZGODE I NEZGODE O KOJIMA MU SE PRIČA

Rangoon, jedan od parobroda Poluotočne istočne parobrodske kompanije, plovio je po kineskim i japanskim vodama. Bio je to željezni parobrod, težak tisuću sedamsto sedamdeset tona, snage četiristo konja. Postizao je istu brzinu kao i *Mongolia*, ali nije nudio i njezinu razinu udobnosti. Gospođa Aouda nije bila niti blizu onako udobno smještena kako je to priželjkivao Phileas Fogg. No, trebalo je preći samo tri tisuće petsto milja, za što je bilo potrebno jedanaest do dvanaest dana, a ova mlada žena nije bila zahtjevan putnik.

U prvim danim putovanja gospođa Aouda se imala priliku bolje upoznati s Phileasom Foggom. U svakoj mu je prilici iskazivala zahvalnost za sve što je učinio za nju. Flegmatični je gospodin slušao, tako se barem doimalo, potpuno hladan, bez da je ikakva intonacija ili gesta otkrila u njemu tračak emocije. Pažljivo se brinuo za njezinu udobnost. Ponekad bi je, ako ne bi pričao, samo slušao. Prema njoj je ispunjavao dužnost, te iskazivao najstrožu pristojnost, i to s blagošću i spontanošću automata čiji su pokreti upravo osmišljeni u tu svrhu. Gospođa Aouda nije znala što da točno misli o svemu tome. *Pas-partout* joj je, ipak, uspio objasniti ekscentričnu osobnost svojega gospodara. Ispričao joj je kako se njegov gospodar uputio na put oko svijeta. Gospođa Aouda se svemu tome smijala, ali mu je ipak dugovala svoj život, te je u svakom trenutku u njemu vidjela svoja spasitelja.

Potvrdila im je svoju dirljivu priču koju su već bili čuli od svog indijskog vodiča. Ona je pripadala najvišoj indijskoj rasi. Mnogi Parsi stekli su veliko bogatstvo u Indiji trgovinom pamuka. Jedan od njih, Sir James Jejeebhoy, od engleske je vlade primio plemićku titulu, a gospođa Aouda je bila u rodu s tom bogatom osobom koja je živjela u Bombay.¹²³ U Hong Kongu se upravo namjeravala pridružiti časnom Jejeehu, rođaku dotičnog Sir Jejeebhoyja. No, hoće li kod njega naći utočište i potrebnu pomoć? To nije mogla znati sa sigurnošću. Na to joj je g. Fogg odgovorio da se nema čega bojati, te da će se sve riješiti matematičkom točnošću! To je bila njegova omiljena riječ.

Je li mlada žena shvaćala taj pridjev? Ne možemo znati. Svakako, njezine su se velike oči, »bistre poput svetih jezera Himalaja«, zagledale u oči g. Fogg. No, nepokolebljivi Fogg, suzdržan više nego ikad, nije bio čovjek koji bi se bacio u ta jezera.

Rangoon je prvi dio puta prešao u odličnim uvjetima. Vrijeme je bilo mirno. Cijeli taj neizmjerni prostor, koji se naziva Bengalski zaljev, pokazao se prijateljski nastrojenim pre-

---

¹²³ Sir Jamsetjee Jeejeebhoy ili Sir Jameshedji Jijibhai (1783-1859), zaista je povijesna osoba, bogati Parsi koji se bavio trgovinom i pomogao Englezima pobijediti Francuze u ratu 1804. godine. Prvi je Indijac koji je proglašen engleskim vitezom.

ma parobrodu. *Rangoon* je ubrzo mimoišao Veliki Andaman,¹²⁴ najveći u nizu otoka arhipelaga, kojega pomorci mogu vidjeti iz daljine, s njegovom slikovitom planinom Saddle Peak, visokom dvije tisuće četiristo stopa.

Prošli su blizu obale. Nisu vidjeli divlje Papuance koji nastanjuju otoke. Ta se bića smatraju najnižima u ljudskoj hijerarhiji, jer im se pogrešno pripisuje prakticanje kanibalizma.

Prema otocima, dok su pored njih prolazili, pružao se veličanstven pogled. Guste šume palmi, areka,¹²⁵ bambusa, muškarnog oraščića, tikovog drva, divovskih mimoza, paprati prekrivale su podnožje elegantnih silueta planina u pozadini. Na obali se nalazilo mnoštvo ptica salanganki, čija su gnijezda jestiva i posebno cijenjena u kuhinji Nebeskog Carstva.¹²⁶ No, taj šaroliki prizor kojega su pružali Andamanski otoci uskoro je iščeznuo iz vida. *Rangoon* se brzo zaputio prema Malajskom prolazu¹²⁷ iza kojeg ga je čekalo Kinensko more.

Što je za to vrijeme radio inspektor Fix, koji se sada i sam nenadano našao na putu oko svijeta? Nakon što je napustio Kalkutu – u kojoj se pobrinuo da mu nalog za uhićenje bude poslan u Hong Kong, ako napokon stigne – ukrcao se na *Rangoon* pobrinuvši se da ga Passepartout ne primijeti, i nadajući se da će prikriti svoje prisustvo sve do kraja putovanja. Zapravo bi mu bilo jako teško objasniti pod kojim okolnostima se i on našao na parobrodu, a da Passepartout, koji je mislio da je inspektor ostao u Bombayu, ne postane sumnjičav. No, s obzirom na prilike, bio je primoran obnoviti kontakt s ovim čestitim mladićem. Kako? Vidjet ćemo!

Sve su se inspektorove nade i želje usredotočile na jedno jedino mjesto na svijetu – Hong Kong. Parobrod se prekratko zaustavljao u Singapuru da bi u njemu mogao nešto postići. Upravo je u Hong Kongu morao uhititi svoga lopova, ili će mu ovaj nepovratno pobjeći.

Naime, Hong Kong je još uvijek bio engleski teritorij, ali posljednji na njihovom putovanju. Nakon toga, Kina, Japan i Amerika bit će sigurno utočište gospodinu Foggu. Ako ga u Hong Kongu dočeka nalog za uhićenje, koji očito cijelo vrijeme za njim kasni, Fix će uhititi Fogga i predati ga u ruke lokalnim vlastima. Ništa lakše. Ali nakon Hong Konga običan nalog za uhićenje više neće biti dovoljan. Biti će potreban nalog za izručenje, a kradljivac bi to mogao iskoristiti da jednom zauvijek pobjegne. Ako ne uspije u Hong Kongu, bit će, ako već ne nemoguće, a onda barem jako teško uhititi lopova.

»Dakle«, ponavljao je sam sebi Fix u satima koji su u brodskoj kabini odmicali tako sporo. »Dakle, ili će me nalog za uhićenje dočekati u Hong Kongu gdje ću napokon uhvatiti moga čovjeka, ili neće. A ako ne bude, morat ću poduzeti sve što je u mojoj moći da odgodim njegov odlazak! Podbacio sam u Bombayu, podbacio sam u Kalkuti! Ako propustim svoju priliku u Hong Kong, to će biti kraj moje reputaciji! Što košta da košta, moram

---

¹²⁴ Najveći otok Andamanskih otoka, skupine otoka u južnom dijelu Bengalskog zaljeva. Otoci su danas pod upravom Indije. Naseljavaju ih domoroci australoidne rase koji su se tamo doselili prije oko 60.000 godina i spadaju među najprimitivnija plemena na svijetu.

¹²⁵ Vrsta palme.

¹²⁶ Kina. Juha od ptičjeg gnijezda kineska je poslastica.

¹²⁷ Tjesnac u jugoistočnoj Aziji koji spaja Andamansko more sa Južnokineskim i Javanskim morem, između Malajskog poluotoka i otoka Sumatre.

uspjeti. Ali kako da prisilim tog prokletog Fogga da se zadrži u Hong Kongu, ako budem morao?»

U krajnjem slučaju, Fix je bio spreman sve priznati Passepartoutu, reći mu sve o njegovom gospodararu, kojem je ovaj možda služio, ali mu sigurno nije bio suučesnik u zločinu. Passepartout će se, s tim novim saznanjima, zasigurno bojati umiješanosti, te stati na njegovu, Fixovu stranu. Ipak, bio bi to riskantan pothvat kojem je valjalo pribjeći samo ako ne uspije ništa drugo. Kad bi Passepartout rekao svome gospodararu jednu jedinu riječ, cijeli inspektorov plan bi propao.

Policijski je inspektor bio prilično iznenađen kada je shvatio da se na *Rangoonu* u društvu Phileasa Fogga nalazi gospođa Aouda. To mu je saznanje dalo novu ideju.

Tko je ta žena? Uslijed kakvih je događaja postala suputnik Foggu? Zasigurno su se sreli negdje na putu između Bombaya i Kalkute. Ali na kojem dijelu poluotoka? Da li je susret Phileasa Fogga i mlade žene bio slučajan? Nije li možda ovaj gospodin krenuo na put kroz Indiju upravo da bi se susreo s tom šarmantnom damom? Zbilja je bila šarmantna! Fix ju je jako dobro promotrio u sudnici u Kalkuti.

Možemo samo zamisliti u kojoj je mjeri to novo saznanje mučilo Fixa. Pitao se nisu li njih dvoje združeni u nekoj kriminalnoj radnji. Da! Mora da je to! Ta se ideja toliko urezala Fixu u misli da je odlučio, pod svaku cijenu, iz nje izvući korist. Bilo da je mlada žena udana ili ne, stvoriti će poteškoće gospodinu Foggu u Hong Kongu iz kojih ga nikakav novac neće moći izvući.

Ali nije trebalo čekati da parobrod stigne u Hong Kong. Taj je Fogg imao groznu naviku da skače iz jednog broda u drugi, i prije nego Fix ostvari svoj plan, on je već mogao biti daleko.

Fix je odlučio da mora upozoriti engleske vlasti prije nego što *Rangoon* stigne u Hong Kong. S tim ne bi trebalo biti poteškoća, obzirom da će se parobrod zaustaviti u Singapuru koji ima telegrafsku vezu s kineskom obalom.

Ipak, prije nego poduzme bilo što, Fix je htio biti siguran u svoj naum, pa je odlučio ispitati Passepartouta. Znao je da tog mladića neće biti problem zapričati, te je odlučio prestat putovati inkognito, kako je to činio do sada. Nije bilo vremena za gubljenje. Bio je 30. listopada, a sutradan je *Rangoon* trebao uploviti u Singapur.

Dakle, toga je dana Fix napustio svoju kabinu, popeo se na palubu, s namjerom da »prvi« presretne Passepartouta glumeći izuzetno iznenađenje. Passepartout se šetao, kada se inspektor zatrčao prema njemu uzvikujući:

»Vi! Na *Rangoonu*!?»

»Gospodin Fix na brodu!« odgovori Passepartout iskreno iznenađen, prepoznavši svog suputnika s *Mongolije*. »Kako, molim? Ostavim vas u Bombayu, da bih vas opet sreo na putu za Hong Kong! Niste li i vi možda na putu oko svijeta?»

»Ne, ne«, odgovori Fix, »namjeravam se zaustaviti u Hong Kongu, barem na nekoliko dana.«

»Ah!« odvrati Passepartout, na trenutak zbilja začuđen. »Kako to da vas još od Kalkute nisam sreo na brodu?»

»Ma, kažem vam, neka slabost... malo morska bolest... prespavao sam većinu puta u svojoj kabini... Bengalski zaljev mi nije baš po volji kao Indijski ocean. A vaš gospodar, g. Phileas Fogg?»

»Savršenog zdravlja, i još uvijek precizan kao i njegov plan puta! Niti jedan dan kašnjenja! Ah! Gospodine Fix, vi još to ni ne znate, ali mi imamo jednu mladu damu sa sobom.«

»Mladu damu?« pita detektiv, koji je djelovao savršeno iznenađen onime što mu njegov sugovornik pokušava reći.

Passepartout mu je ubrzo ispričavao što se dogodilo od njihovog rastanka. Ispričao mu je o nezgodi u pagodi u Bombayu, o kupnji slona od dvije tisuće funti, priču sa »sati«, o spašavanju Aoude, o suđenju u Kalkuti i o izlasku na slobodu uz jamčevinu. Fix je dobro poznao tu posljednju u nizu njihovih avantura, no pretvarao se da je prvi put čuje kao i ostale, a Passepartout je našao posebno zadovoljstvo u prepričavanju svojih avantura tako pozornom slušatelju.

»Ima li, na kraju«, upita Fix, »vaš gospodar namjeru odvesti mladu ženu u Europu?«

»Ne, gospodine, nikako! Jednostavno ćemo je ostaviti na brigu njezinom rođaku, bogatom trgovcu u Hong Kongu.«

»Tu se ništa ne može!« reče inspektor sam sebi sakrivajući razočaranje. »Jeste li za čašicu džina, gospodine Passepartout?«

»Vrlo rado, gospodine Fix! Red je da popijemo barem čašicu za naš ponovni susret na *Rangoonu*.

POGLAVLJE XVII.

U KOJEMU ĆEMO SAZNATI ŠTO SE DOGAĐALO NA PUTU OD SINGAPURA DO HONG KONGA

Nakon toga dana Passepartout i inspektor su se svakodnevno sastajali, ali se inspektor iz opreza nije više usudio ispitivati Passepartouta. Jednom ili dvaput je imao priliku vidjeti g. Fogga na *Rangoonu* – u velikom salonu u društvu gospođe Aoude ili kako igra whist, prema svojim nepromjenjivim navikama.

Passepartout je, s druge strane, posve ozbiljno stao razmišljati kako se Fix možda ipak nije još jednom našao posve slučajno na putu njegovom gospodaru. To ga je u najmanju ruku jako čudilo. Bilo je vrijedno razmisliti kako to da je ovaj simpatični, iznimno ljubazni gospodin, kojega je najprije sreo u Suez, našao na *Mongoliji*, koji se zatim iskrcao u Bombay u kojem je trebao i ostati, da bi ga sad opet sreo na *Rangoonu* na putu za Hong Kong, ukratko, slijedio korak po korak put g. Fogga, i tu činjenicu nije nikako trebalo zanemariti. Ovolika slučajnost bila bi zbilja krajnje neobična. Kojim je poslom Fix zaista bio tu? Passepartout je bio spreman kladiti se u svoje papuče – koje je pažljivo čuvao – da će Fix napustiti Hong Kong u isto vrijeme kad i oni, najvjerojatnije na istom parobrodu.

Passepartout je mogao razmišljati cijelu vječnost, ali nikad ne bi bio pogodio što je zapravo inspektorova misija. Nikad ne bi ni pomislio da bi Phileas Fogg mogao bježati po svijetu poput lopova. Ali, obzirom da je u ljudskoj prirodi da svemu nađe neko objašnjenje, evo kako je Passepartout, iznenada inspiriran, protumačio prisutnost inspektora Fixa. Njegovo je objašnjenje bilo jako uvjerljivo. Na tragu g. Fogga, Fix je očito bio istražitelj kojega su Foggovi kolege iz kluba Reform poslali za njim, kako bi se uvjerali da se put oko svijeta zbilja odvija prema dogovoru i planu puta.

»Tako je! Tako je!« ponavljao je sam sebi poštenu mladić, ponosan na vlastitu pronicljivost. »To je špijun kojega su ta gospoda poslala za nama! Našli su pravoga! G. Fogg, tako pravedan, tako častan! Poslati istražitelja da ga špijunira! Ah! Gospodo iz kluba Reform, ovo će vas skupo stajati!«

Passepartout je, oduševljen svojim otkrićem, ipak odlučio da ništa ne kaže svome gospodaru, bojeći se da ga jednostavno ne povrijedi ovo nepovjerenje koje su mu iskazali njegovi kolege. Odlučio se šaliti na Fixov račun, kad god mu se pruži prilika, igrajući se skrivenim značenjima, praveći se da ništa ne zna.

U srijedu 30. listopada poslijepodne *Rangoon* je uplovio u Malajski prolaz koji dijeli poluotok istog imena od Sumatre. Brežuljkasti, jako strmi i nadasve slikoviti otočići skrivali su putnicima pogled na taj veliki otok.

Sutradan je *Rangoon*, u četiri sata ujutro, čak pola dana prije predviđenog vremena, pristao u Singapuru kako bi obnovio svoje zalihe ugljena.

Phileas Fogg je zabilježio ovaj dobitak na vremenu u pripadajuću rubriku u svome planu puta. Ovaj se put iskrcao na kopno, prateći gospođu Aoudu, koja je izrazila želju da na nekoliko sati odu u šetnju.

Fix, kojemu je svaki Foggov pokret bio sumnjiv, ih je neprimjetno pratio. Passepartout se u sebi smijao Fixu i njegovom ponašanju, a zatim je otišao u svoju uobičajenu kupovinu.

Singapur je omanji otok koji ne plijeni pažnju svojim izgledom. Nedostaju mu planine, odnosno da tako kažemo – profil. Ipak je šarmantan tako mršav. To je jedan veliki park ispresijecan lijepim putovima. Lijepa zaprega s dva elegantna konja uvezena iz Nove Holandije¹²⁸ prevezla je gospođu Aoudu i Phileasa Foggga između velikih palmi, s divnim lišćem, te klinčića iz čijeg trnja rastu cvjetovi. Grmlje papra stoji tamo umjesto trnovite živice europskih krajolika; sago-palme, divovska paprat s prekrasnim krošnjama, čine izgled ovog tropskog predjela raznolikim; jak miris klinčića i njegovog blještavog lišća širi se zrakom. Iz džungle se čuju krici i uzvici majmuna, a možda i rika tigrova. Nije čudo da na ovome prilično malom otočiću ti strašni mesožderi još uvijek nisu istrijebljeni do posljednjeg, jer dolaze iz Malake¹²⁹ plivajući preko tjesnaca.

Nakon što su dva sata proveli u prirodi, gospođa Aouda i njen pratilac – koji je gledao, ali nije zbilja vidio – vratili su se u grad, veliku aglomeraciju masivnih i nejednakih kuća, okruženih šarmantnim vrtovima u kojima su rasli mango, ananas i ostala najukusnija voća na svijetu.

U deset su sati vratili na parobrod. Inspektor ih je, bez sumnje, slijedio, ali se zato morao upustiti u iste troškove kao i oni.

Passepartout ih je čekao na palubi *Rangoona*. Vrli je mladić kupio tucet manga, velikih poput jabuka srednje veličine, tamno-smeđih izvana i žarko-crvenih iznutra, čiji se bijela srž topi u ustima, pružajući radost bez premca pravim gurmanima. Passepartout je bio sretan što ih može ponuditi gospođi Aoudi, koja mu je ljubazno zahvalila.

U jedanaest sati *Rangoon*, pun ugljena, razvezao svoju užad, a nekoliko sati kasnije putnici izgubili iz vida visoke planine Malake, čije šume nastanjuju najljepši tigrovi na svijetu.

Tisuću tristo milja dijeli Singapur od otoka Hong Kong, malenog engleskog teritorija odvojenog od kineske obale. Phileas Fogg ih je trebao preći u najviše šest dana, da bi se zatim 6. studenog ukrcao na brod koji kreće iz Hong Konga za Yokohamu, jednu od najvažnijih japanskih luka.

Rangoon je bio pun ljudi. Brojni su se putnici ukrkali u Singapuru – Indijci, Cejlonci, Kinzi, Malezijci, Portugalci, od kojih je većina putovala drugim razredom.

Vrijeme je do tada bio pretežno lijepo, ali se promijenilo s posljednjom mjesecevom četvrti. More se uzburkalo. Vjetar je zavijao, te na trenutke udarao u jakim naletima, ali na sreću s jugoistoka, što je išlo u prilog parobrodu. Kad god je to bilo moguće, kapetan bi razvio jedra. *Rangoon*, s jedriljem poput brika,¹³⁰ plovio je često s dva svoja gornja jedra i jednim prednjim jedrom, te se njegova brzina povećala zajedničkim djelovanjem pare i vjetra. U vrlo su brzom, ali na trenutke i zamornom potezu, ostavili iza sebe obalu Anama¹³¹ i Košinšine¹³².

---

¹²⁸ Stari naziv za Australiju.

¹²⁹ Glavni grad istoimene države. Nalazi se u Malajskom prolazu, u današnjoj Maleziji.

¹³⁰ Brig ili brik je vrsta jedrenjaka s dva jarbola, koji na oba ima križna jedra.

¹³¹ Stari naziv za Vijetnam.

¹³² Cochinchina, regija koja obuhvaća otprilike južnu trećinu današnjeg Vijetnama, s glavnim gradom Saigonom. Nekoć je bila neovisna od Vijetnama.

Većina je putnika na brodu patila od morske bolesti, što je više bila krivica loše konstrukcije *Rangoona* nego nemirnog mora.

Zapravo su brodovi Poluotočne istočne parobrodske kompanije koji plove Kineskim morem imali velike konstrukcijske nedostatke. Odnos gaza, to jest dubine do koje je plovilo uronjeno u more, i visine broda, bio je loše izračunat. Uslijed toga ti brodovi nisu trpili nemirno more. Njihova zapremina, zatvorena i vodonepropusna, nije bila zadovoljavajuća. Pomorskim rječnikom rečeno, bili su »utopljeni«, a kao posljedica toga dovoljno je bilo da neznatna količina mora zapljusne palubu pa da brod mora znatno usporiti. Ti su brodovi dakle daleko lošiji – ako ne po motoru i mehanizmu za paru, a onda po svojoj konstrukciji – od brodova *Messageries françaises*¹³³ kao što su *Impératrice* i *Cambodge*. Dok, prema izračunima inženjera, ovi brodovi mogu primiti jednaku količinu vode kolika je i sama njihova težina prije nego potonu, brodovi Poluotočne kompanije, *Golgonda*, *Corea*, te na koncu i *Rangoon*, potonuli bi primivši tek šestinu svoje vlastite težine.

Stoga kada je vrijeme loše treba poduzeti mjere opreza. Ponekad je bilo potrebno smanjiti paru na pola snage. Bio je to gubitak vremena koji naizgled nije niti malo smetao Phileasu Foggu, ali zato je Passepartout bio očigledno uzrujan. Optuživao je kapetana, brodske strojara, kompaniju, te slao k vragu sve one koji imaju veze s prijevozom putnika. Možda je njegovom nestrpljenju pridonijela i svjetiljka koja je još uvijek gorila o njegovu trošku u kući u ulici Saville Row.

»Prilično vam se žuri u Hong Kong?« upitao ga je jednog dana detektiv.

»Prilično!« odgovori Passepartout.

»Mislite li da se g. Foggu žuri da stigne na parobrod za Yokohamu?«

»Jako mu se žuri.«

»Vi zbilja vjerujete u to putovanje oko svijeta?«

»Naravno. A vi, gospodine Fix?«

»Ja? Ne vjerujem.«

»Šaljivčino!« odgovori Passepartout namignuvši mu.

Na ovu se riječ detektiv trgnuo. Poprilično ga je uznemirila, a da ni sam nije točno znao zašto. Je li ga Francuz otkrio? Nije znao što da misli. Je li Passepartout otkrio da je Fix detektiv, tu tajnu znanu samo njemu? Svakako je morao imati neku primisao kad mu se na taj način obratio.

Jednog je dana odvažni mladić otišao i dalje, to je bilo jače od njega. Nije mogao držati jezik za zubima.

»Da vidimo, gospodine Fix«, upita drsko svoga prijatelja, »hoćemo li se u Hong Kongu zbilja, na našu žalost, rastati od vas?«

»Ali ja«, odgovori posramljeno Fix, »ja ne znam!... možda...«

»Ah!« reče Passepartout. »Ako nam budete pravili društvo, to će za mene zbilja biti zadovoljstvo! Da vidimo! Agent Poluotočne parobrodske kompanije koji se ne zna zaustaviti na svome putu! Trebali ste ostati u Bombayu, a eto vas ipak u Kini! Ni Amerika nije daleko, a od Amerike do Europe nas onda dijeli samo jedan korak!«

---

¹³³ Francuska brodarska tvrtka, poznata i kao *Messageries Maritimes*; održavala je brodarske linije po cijelom svijetu.

Fix je pozorno gledao svog sugovornika, koji je imao najljubazniji izraz lica na svijetu, a zatim su se zajedno nasmijali. Ali Passepartout nije odustajao, upitavši ga je li se već obogatio od tog svog posla?

»Da i ne«, odgovori Fix ovaj put bez grimase. »Bilo je dobrih i loših poslova. No, vi shvaćate da ne putujem o vlastitom trošku!«

»Oh! U to sam siguran!« uzviknu Passepartout, nasmijavši se od srca.

Razgovor je završio, Fix se vratio u svoju kabinu, te stao razmišljati. Očito je bio otkriven. Na ovaj ili onaj način, Francuz je sada znao da je on istražitelj. No, je li već upozorio svoga gospodara? I koja je njegova uloga u svemu ovome? Je li bio njegov suučesnik ili ne? Je li se do sada pretvarao? Fix je satima razmišljao o ovome. Na trenutke je pomišljao kako je sve izgubljeno, a na trenutke kako Fogg ipak ne zna ništa o njemu. Nije znao što da misli.

U međuvremenu se smirio, te odlučio iskreno popričati s Passepartoutom. Ako u Hong Kongu ne bude zgodne prilike da uhiti Fogg, i ako se Fogg ipak spremao ovaj put zauvijek napustiti engleski teritorij, on, Fix, odlučio je sve priznati Passepartoutu. Sluga je ili bio suučesnik u zločinu svome gospodaru – pa je ovaj sve doznao i u tom slučaju svi su njegovi planovi propali – ili nije znao ništa o krađi, a u tom slučaju će mu biti u interesu izdati lopova.

Takva je bila situacija u kojoj su se ova dva čovjeka našli, dok je Phileas Fogg lebdio iznad njih u svojoj veličanstvenoj ravnodušnosti. Racionalno je pratio svoju putanju oko Zemlje i nije se zamarao asteroidima koji su se vrtjeli oko njega.

Ali ipak je u njegovoj neposrednoj blizini postojao, astronomskim rječnikom rečeno,¹³⁴ remetilački zvjezdani aspekt koji je tek trebao doprijeti do srca ovoga gospodina. Ali ne! Ljupkost gospođe Aoude nije djelovala, na veliko Passepartoutovo iznenađenje, a ako su čak i postojali neki poremećaji, bilo ih je teže izračunati i od onih koji su utjecali na putanju Urana te tako dovele do otkrića Neptuna.¹³⁵

Da! Passepartout se tome čudio iz dana u dan, svjedočeći velikoj privrženosti mlade žene prema njegovom gospodaru! Phileas Fogg je očito imao srca za herojska djela, ali ne i za ljubav! Baš kao što niti poteškoće na putu nisu na njemu ostavljale nikakvoga traga. Ali Passepartout se i dalje uzbuđivao. Jednoga je dana, naslonjen na ogradu »engine rooma«¹³⁶, promatrao moćni stroj čije bi se lopatice na jak udar valova izdigle iznad razine mora. Para bi se nepotrebno gubila kroz ventile, što je strašno uzrujavalo mladića.

»Ovi ventili nisu dovoljno napunjeni!« vikao je. »Ne mičemo se! Eto vam Engleza! Ah! Da je ovo, kojim slučajem, američki brod, možda bismo odletjeli u zrak, ali zasigurno bismo išli brže!«

---

¹³⁴ Autor dakako misli na astrološki rječnik.

¹³⁵ Astronomi d'Arrest i J. Galle otkrili su 1846. godine planet Neptun tako što su njegov položaj izračunali na temelju minimalnih odstupanja orbite Urana od očekivane, što je izazvano Neptunovom gravitacijom.

¹³⁶ Strojarnica.

POGLAVLJE XVIII.

U KOJEMU ĆE PHILEAS FOGG, PASSEPARTOUT I FIX OTIĆI SVATKO NA SVOJU STRANU I ZA SVOJIM POSLOM

Posljednjih je nekoliko dana putovanja vrijeme bilo jako loše. Vjetar je postao vrlo jak. Puhao je sjeverozapadnjak, te usporavao parobrod u plovidbi. *Rangoon*, prilično nestabilan, jako se valjao, a putnici su s punim pravom bili bijesni na dugačke oštrice koje je vjetar podizao na moru.

Tijekom 3. i 4. studenog doživjeli su neku vrstu oluje. Nevrijeme je žestoko uznemirilo more. *Rangoon* je na pola dana morao znatno usporiti, i to na tek deset okretaja elise u minuti, dok su ga valovi udarali sa strane. Sva su jedra morala biti spuštena, ali je brodska oprema i dalje zviždala pod udarima vjetra.

Parobrod se kretao puno sporije nego što je predviđeno, a na dolazak u Hong Kong su mogli računati s dvadeset sati zakašnjenja, možda čak i više ako se nevrjeme ne smiri.

Phileas Fogg je promatrao s uobičajenom ravnodušnošću tu predstavu razbješnjelog mora, koje kao da se borilo protiv njega samoga. Njegovo se čelo ni jednom nije namrštilo, premda je zbog kašnjenja od dvadeset sati vrlo lako mogao propustiti brod za Yokohamu. Taj čovjek bez živaca nije osjećao ni nestrpljenje ni uznemirenost. Zaista se doimao kao da je i sama oluja predviđena kao dio njegovog plana. Gospođa Aouda, koja je nevrjeme provodila u društvu svog suputnika, također na njemu nije primijetila nikakav nemir.

Fix pak nije iz istog kuta gledao na ove okolnosti. Upravo suprotno. Oluja mu je odgovarala. Njegovom zadovoljstvu ne bi bilo kraja kad bi se *Rangoon* morao negdje skloniti od nevremena. Svako mu je kašnjenje odgovaralo, jer bi se g. Fogg morao nekoliko dana duže zadržati u Hong Kongu. Napokon mu je nebo, sa svojim udarima vjetra i olujama, bilo naklonjeno. Patio je od jake morske bolesti, ali koga briga! Na svoju mučninu nije niti obraćao pozornost, i dok je more mučilo njegovo tijelo, duh mu se ispunjavao ogromnim zadovoljstvom.

Što se tiče Passepartouta, možemo samo zamisliti koliko ga je cijela situacija razbjesnila. Do sada je sve išlo kako treba! I zemlja i voda su bile naklonjene njegovom gospodarstvu. Parobrodi i vlakovi bili su mu poslušni. Udruženi, vjetar i para pomagali su ovo putovanje. Je li napokon odzvonio sat kada će sve to doći na naplatu? Passepartout je bio izvan sebe, kao da će dvadeset tisuća funti koje će morati platiti izaći upravo iz njegove torbe. Ova ga je oluja tjerala u očaj, od udara vjetra je bjesnio, te bi najradije bičem bio natjerao na poslušnost ovo nemirno more!¹³⁷ Jadni mladići! Fix je pred njim pažljivo skrivao svoje

---

¹³⁷ Aluzija na perzijskog cara Kserksa, koji je dao izbičevati more kada je uništilo njegove brodove.

osobno zadovoljstvo, i dobro je učinio. Da je Passepartout shvatio njegovu radost, Fix ne bi dobro prošao!

Passepartout je cijelu oluju proveo na palubi *Rangoona*. Nije mogao stajati mirno u potpalublju. Zacrtao je sebi da mora pomoći posadi kako god može, uznemiren poput majmuna. Sto je puta ispitao kapetana, posadu i mornare, kojima je njegov očaj bio smiješan. Pod svaku je cijenu htio znati koliko će točno trajati oluja. Uputili bi ga na barometar, koji nije davao naznake da će vrijednosti u njemu porasti. Passepartout bi ga stresao, čak udario, ali ništa nije moglo nagnati neodgovorni instrument da promijeni svoje mišljenje. Napokon se nevjere primirilo. I more se promijenilo tijekom dana 4. studenog. Čak je i vjetar promijenio smjer, pušući iz smjera juga i pogodujući plovidbi.

Passepartout se razvedrio zajedno s vremenom. Gornja i prednja jedra mogla su se razviti, a *Rangoon* je nastavio svoj put iznenađujućom brzinom.

Ipak, nisu mogli nadoknaditi sve izgubljeno vrijeme. Trebalo se pomiriti s činjenicom da će kopno ugledati tek 6. studenog u pet sati ujutro. Plan puta Phileasa Fogg predviđao je dolazak parobroda petog, a oni će stići tek šestog. Kasnili su, dakle, dvadeset i četiri sata, i zasigurno se neće ukrcati na brod za Yokohamu.

U šest sati na *Rangoon* se popeo brodski pilot i zauzeo mjesto na mostu, kako bi brod proveo kroz kanale do luke Hong Kong.

Passepartout je umirao od želje da ispita tog čovjeka i da sazna je li parobrod za Yokohamu već napustio Hong Kong. Ali nije se usudio. Htio je zadržati do posljednjeg trenutka ono malo nade što mu je ostalo. Svoje je strahove povjerio Fixu – liscu prepredenom – koji ga je pokušao utješiti, uvjeravajući ga da će g. Fogg zasigurno krenuti već sljedećim parobrodom. Passepartouta je to neizmjerljivo ljutilo.

Ali ako se Passepartout nije usudio ništa pitati brodskog pilota, to je, nakon što se konzultirao sa svojim Bradshawom,¹³⁸ napravio upravo g. Fogg. Na svoj miran način upitao ga je zna li kada brod iz Hong Konga kreće za Yokohamu.

»Sutra, s jutarnjom plimom«, odgovori brodski pilot.

»Ah!« odahne g. Fogg, nimalo iznenađen.

Passepartout, koji je bio prisutan, bio je spreman zagrliti brodskog pilota, kojega bi Fix najradije bio zadavio.

»Kako se zove taj parobrod?« upita g. Fogg.

»*Carnatic*«, odgovori brodski pilot.

»Zar nije trebao isploviti jučer?«

»Da, gospodine, ali trebalo je popraviti jedan od kotlova pa je polazak odgođen za danas.«

»Hvala vam«, reče g. Fogg, te se svojim jednoličnim korakom spusti u salon *Rangoona*.

Passepartout je stisnuo ruku brodskom pilotu, te ga snažno zagrlio rekavši:

»Vi ste, gospodine, dobar čovjek!«

Brodski pilot, naravno, nije shvaćao zašto su njegovi odgovori doveli do takvog prijateljskog izljeva osjećaja. Na zvižduk sirene popeo se na komandni most te proveo brod kroz

---

¹³⁸ Na početku knjige već spomenuti engleski izdavač vodiča i vozni redova.

flotu džunki,¹³⁹ tanki,¹⁴⁰ ribarskih brodice i drugih brodova svih vrsta koji su u gomilama priječili prilaz luci.

U jedan je sat *Rangoon* pristao i putnici su se iskricali.

U ovoj situaciji, to treba priznati, sama je sreća pratila Phileasa Fogg. Da nije bilo tog kvara, *Carnatic* bi bio isplovio 5. studenog, a putnici bi morali čekati osam dana sljedeći parobrod za Japan. G. Fogg je kasnio cijela dvadeset i četiri sata, ali taj zaostatak nije mogao imati teže posljedice za ostatak putovanja.

Parobrod koji plovi Tihim oceanom od Yokohame do San Francisca čeka parobrod iz Hong Konga i ne može krenuti dok ovaj ne stigne. U Yokohamu će očitio stići s dvadeset i četiri sata zakašnjenja, ali za dvadeset i dva dana, koliko traje put preko Tihog oceana, bit će ih lako nadoknaditi. Phileas Fogg je, dakle, kasnio svega dvadeset i četiri sata, nakon trideset i pet dana na putu.

Carnatic je trebao isploviti tek sutradan u pet sati. G. Fogg je ispred sebe imao šesnaest sati da obavi što je naumio, to jest da se pobrine za gospođu Aoudu. Pri iskrcaju iz broda svoju je ruku pružio mladoj ženi, te je odveo do palankina. Nosačima je naložio da ih odvedu u hotel. Preporučeno im je Club Hotel. Palankin se pokrenuo, Passepartout ih je pratio, i dvadeset minuta kasnije su stigli na odredište.

Uzeli su sobu za mladu damu, a Phileas Fogg se pobrinuo da joj ništa ne manjka. Zatim je najavio gospođi Aoudi da odmah kreće u potragu za rođakom na čijoj bi je skrbi trebao ostaviti u Hong Kongu. Istodobno je naložio Passepartoutu da ostane u hotelu do njegovog povratka, kako mlada dama ne bi ostala sama.

Zatim se zaputio prema burzi. Smatrao je da će s lakoćom naći osobu koju traži, čestitog Jejeeha, jednoga od najbogatijih trgovaca u gradu.

Burzovni posrednik kojemu se g. Fogg obratio poznao je trgovca Parsija. Ali on već dvije godine nije živio u Kini. Nakon što se obogatio, preselio se u Europu – u Nizozemsku, kako je mislio taj burzovni posrednik – što je objasnio brojnim kontaktima koje je imao s tom zemljom dok je stvarao svoje bogatstvo.

Phileas Fogg se vratio u Club Hotel. Ubrzo zatim zamolio je dopuštenje od gospođe Aouda da joj se pridruži, kako bi joj bez odgađanja priopćio da časni Jejeeh više ne živi u Hong Kongu, već da se najvjerojatnije preselio u Nizozemsku.

Na to gospođa Aouda isprva nije ništa odgovorila. Položila je ruku na čelo, zamišljena na trenutak. Zatim reče svojim nježnim glasom:

»Što da radim, gospodine Fogg?«

»Vrlo je jednostavno«, odgovori džentlmen. »Dođite u Europu.«

»Ali ja ne želim iskorištavati vašu...«

»Ne iskorištavate vi ništa, a vaša prisutnost me ni najmanje ne smeta... Passepartout?«

»Gospodine?« upita Passepartout.

»Otiđite na *Carnatic* i rezervirajte tri kabine.«

---

¹³⁹ Kineski jedrenjak.

¹⁴⁰ Tanka su pripadnici jedne etničke skupine iz južne Kine, osobito oko Hong Konga i Makaa, koji žive na brodovima i bave se ribolovom i pomorstvom. Njihovi karakteristični brodovi također se zovu tanka.

Passepartout je bio oduševljen što će nastaviti putovanje u društvu ove mlade dame, čiji ga je šarm oduševljavao. Ubrzo je napustio Club Hotel.

POGLAVLJE XIX.

U KOJEMU PASSEPARTOUT STRASTVENO BRANI SVOGA GOSPODARA

Hong Kong je otok koji je Nankinškim sporazumom nakon rata 1842. godine¹⁴¹ pripao Engleskoj. U nekoliko je godina genijalni kolonizator, Velika Britanija, tu utemeljila važan grad i sagradila luku Victoria. Otok se nalazi na ušću rijeke Canton,¹⁴² i samo ga šezdeset milja dijeli od portugalskog grada Makaa¹⁴³ koji se nalazi na suprotnoj obali. Hong Kong je pobijedio Makao u trgovačkoj utrci i sada se najveći dio kineske trgovine odvija u ovom engleskom gradu. Dokovi, konačišta, pristaništa, skladišta, gotička katedrala, »government house«,¹⁴⁴ ceste od makadama, sve je izgledalo kao da se radi o nekom od trgovačkih gradova Kenta i Surreyja¹⁴⁵ koji je prešao zemaljsku kuglu i premjestio se u Kinu, blizu svojih antipoda.¹⁴⁶

Passepartout se, s rukama u džepovima, uputio u luku Victoria. Promatrao je palankine, kola sa jedrima kakva su se još uvijek koristila u Nebeskom Carstvu,¹⁴⁷ te cijelu gomilu Kineza, Japanaca i Europljana koji su se užurbano kretali po ulicama. Prema nekim odlikama ovaj je grad poštenog mladića podsjećao na Bombay, Kalkutu ili Singapur. Bio je to još jedan u nizu engleskih gradova kakvi su se mogli naći po cijelome svijetu.

Passepartout je stigao u luku Victoria. Tamo, na ušću rijeke Canton, bilo je svakakvih brodova: engleskih, francuskih, američkih, nizozemskih, trgovačkih i ratnih, japanskih i kineskih plovila, džunki, sampana,¹⁴⁸ tanki, brodova-cvjetova,¹⁴⁹ koji su vodu prekrivali poput lopoča. Passepartout je u šetnji primijetio da je većina starijih ljudi odjevena u žu-

---

¹⁴¹ Radi se o tzv. Prvom opijumskom ratu (1839-1842), u kojemu su udružene zapadne sile pobijedile Kinu i prisilili je na brojne ustupke.

¹⁴² Veliki kineski grad u delti Biserne rijeke, kojega europljani nazivaju Kanton, Kinezi zovu Guangzhou. Nalazi se nedaleko od Hong Konga. Do početka 20. stoljeća imenom Kanton se nazivala pokrajina čiji je Guangzhou glavni grad (a grad se zvao Panyu), a za Biseru rijeku također se koristio naziv rijeka Kanton.

¹⁴³ Kineska luka u kojoj su Portugalci, kao prvi Europljani, uspostavili svoju koloniju još 1535. godine. Ostao je pod vlašću Portugala do 1999. godine kada je vraćen Kini.

¹⁴⁴ Sjedište vlade.

¹⁴⁵ Grofovije u Velikoj Britaniji.

¹⁴⁶ Ljudi koji žive na suprotnoj strani zemaljske kugle.

¹⁴⁷ Radi se o kolima koja također mogu i ploviti i imaju jedra.

¹⁴⁸ Vrsta malog i niskog kineskog čamca; neki sampani također imaju natkriveni dio te se na njima i živi.

¹⁴⁹ Verne misli na ploveće bordele.

to. Ušao je u brijačnicu u želji da ga obriju »na kineski«, gdje su mu je lokalni Figaro¹⁵⁰ na svom vrlo dobrom engleskom objasnio da svi ti ljudi imaju najmanje osamdeset godina i da u toj dobi imaju privilegiju nositi žutu, carsku boju. Passepartoutu je to bilo smiješno, a da ni sam nije znao zašto.

Svježe obrijan, zaputio se na *Carnatic*, gdje je zamijetio Fixa kako šeta amo-tamo, što ga niti malo nije iznenadilo. No, policijski inspektor nije nimalo krio znakove dubokog razočaranja na svome licu.

»Dobro!« reče Passepartout, »ovo će loše završiti za gospodu iz kluba Reform.«

Zatim je, s osmijehom, prišao Fixu, praveći se da ne primjećuje njegovo razočaranje.

Inspektor je imao dobre razloge psovati zbog paklene nesreće koja ga je zatekla. Ni traga nalogu za uhićenje! Bilo je jasno da nalog još uvijek kasni i da bi morao ostati još nekoliko dana u ovom gradu ako ga želi dočekati. Hong Kong je bio posljednji engleski teritorij na njihovom putu, g. Fogg će mu ovaj put definitivno kliznuti kroz prste ako ga na neki način tu ne zadrži.

»Dobro, gospodine Fix, jeste li odlučili krenuti s nama u Ameriku?« upita Passepartout.

»Da«, procijedi Fix kroz zube.

»Hajdemo onda!« uzvikne Passepartout nasmijavši se glasno. »Znao sam da se nećete moći odvojiti od nas. Dođite rezervirati vaše mjesto, dođite!«

Zajedno su ušli u ured pomorskog prometa te rezervirali kabine za četiri osobe. Ali službenik ih je obavijestio da su radovi na *Carnaticu* gotovi i da će parobrod isploviti istoga dana u osam sati navečer, a ne sutradan ujutro, kako je bilo najavljeno.

»Odlično!« odgovori Passepartout. »To odgovara mome gospodaru. Moram ga obavijestiti.«

U tom se trenutku Fix odlučio za drastičan potez. Odlučio je sve priznati Passepartoutu. To je možda bio jedini način da zadrži Phileasa Foggga nekoliko dana u Hong Kongu.

Napustivši ured, Fix je ponudio svome prijatelju čašicu osvježenja u obližnjoj gostionici. Passepartout je imao dovoljno vremena i prihvatio je Fixov poziv.

Na doku je bila jedna otvorena gostionica. Izgledala je zanimljivo. Ušli su zajedno. Bila je to jedna velika, lijepo dekorirana sala, na dnu koje se nalazio dugački krevet s jastucima. Na njemu je nekolicina ljudi spavala.

Tridesetak je gostiju sjedilo za malenim, okruglim stolovima od pletene trske. Neki su ispijali pinte engleskog svijetlog i crnog piva, a drugi žestoka pića, džin ili rakiju. No, većina je pušila dugačke lule od crvene gline, ispunjene malenim kuglicama opijuma pomiješanim s mirisom ruže. S vremena na vrijeme, neki bi pušač omamljen dimom kliznuo pod stol, pa bi ga zatim konobari uzeli za noge, ruke i glavu, te odnijeli na veliki krevet pored njegovih kolega. Na krevetu se već nalazilo dvadesetak takvih luda, u posljednjoj fazi omamljenosti.

Fix i Passepartout su shvatili da su ušli u jednu od ukletih pušionica u kojima borave one jadne, ošamućene, mršave budale kojima uslužna Engleska svake godine proda milijun i četristo tisuća funti ove smrtonosne droge koja se zove opijum! Milijuni ovakvih jadnika propadaju pod utjecajem jednog od najstrašnijih ljudskih poroka.

---

¹⁵⁰ Figaro je glavni lik poznate talijanske opere *Seviljski brijač* skladatelja Gioacchina Rossinija iz 1775. godine.

Kineske vlasti su pokušale spriječiti ovu zloupotrebu strogim zakonima, ali uzalud. Opijum je najprije bio povlastica bogatih slojeva društva, da bi zatim postao dostupan i nižim slojevima. Posljedice se više nisu mogle izbjeći. Opijum se puši svuda i u svakom trenutku u Središnjem Carstvu.¹⁵¹ I muškarci i žene zapadaju u tu jednu ovisnost. Jednom kad se naviknu na dim, ne mogu prestati bez jezivih grčeva i bolova. Ozbiljni ovisnici mogu popušiti i do osam lula na dan, te umiru u roku od pet godina.

Upravo su u jednu od tih pušionica, kojima Hong Kong obiluje, ušli Fix i Passepartout s namjerom da se osvježe. Passepartout nije imao novaca, ali je vrlo rado prihvatio »ljubav-znost« svoga suputnika, nadajući se da će u dogledno vrijeme uzvratiti istom mjerom.

Naručili su dvije boce Porta, koje je Francuz nahvalio, dok ga je suzdržani Fix pažljivo promatrao. Časkali su o svemu i svačemu, a ponajviše o toj divnoj ideji da se i Fix ukrca na *Carnatic*. Na spomen parobroda čije je isplivljavanje ubrzano za nekoliko sati, Passepartout se, kad su boce bile prazne, ustao, s namjerom da ode obavijesti o svemu svoga gospodara.

Fix ga zaustavi.

»Trenutak«, reče.

»Što želite, gospodine Fix?«

»Želim s vama ozbiljno pričati.«

»Ozbiljno!« uzvikne Passepartout, iskapivši zadnji gutljaj vina s dna čaše. »Pričat ćemo o tome sutra. Sada nemam vremena.«

»Ostanite«, odgovori Fix, »radi se o vašem gospodaru.«

Passepartout je na ove riječi pažljivo promotrio svog sugovornika.

Fix je imao prilično ozbiljan izraz lica. Passepartout je opet sjeo na svoje mjesto.

»O čemu mi dakle želite pričati?« upita.

»Otkrili ste tko sam ja?« upita tiho Fix, položivši ruku na Passepartoutovo rame.

»Zaboga!« reče Passepartout nasmijan.

»Sve ću vam priznati...«

»Ja već sve znam, prijatelju moju! Ah! Pa to je sjajno! No, dajte, pričajte! Ali najprije dopustite da vam kažem da su se ta gospoda nepotrebno bacila u trošak!«

»Nepotrebno?« reče Fix. »Prilično to olako kažete! Očito niste svjesni o kojoj se svoti radi!«

»Naravno da sam svjestan«, odgovori Passepartout, »dvadeset tisuća funti!«

»Pedeset i pet tisuća!« nastavi Fix, stisnuvši ruku Francuzu.

»Molim!« uzvikne Passepartout. »G. Fogg se usudio!... Pedeset i pet tisuća! Pa dobro, to je razlog više da ne gubim ni trenutka«, doda ustajući se nanovo.

»Pedeset pet tisuća funti!« nastavi Fix, prisilivši Passepartouta da se vrati na svoje mjesto, nakon što je naručio bocu rakije. »I ako uspijem, dobit ću nagradu od dvije tisuće funti. Vaših je petsto ako mi pomognete.«

»Ja da vam pomognem?« uzvikne Passepartout širom otvorenih očiju.

»Da. Pomozite mi da zadržim gospodina Fogg nekoliko dana u Hong Kongu!«

---

¹⁵¹ Zhōnghó ili Središnje Carstvo naziv je kojim Kinezi sami nazivaju svoju zemlju.

»Molim!?« reče Passepartout. »O čemu vi pričate!? Gospodi nije dovoljno što su dali pratiti moga gospodara, što su sumnjali u njegovu čestitost, još mu žele stvoriti prepreke na putu! Sram ih bilo!«

»Što želite reći?« upita Fix.

»Želim reći da je to sramotno. Tako oguliti g. Fogga i uzeti mu novac iz džepa.«

»Upravo to i namjeravamo!«

»Pa to je klopka!« uzvikne Passepartout na kojeg je rakija sve više djelovala. Fix mu je točio, a on je nesvjesno pio sve više. »To je prava klopka! I to su mi neki džentlmeni i kolege!«

Fix ga više nije razumio.

»Kolege!« viknu Passepartout. »Članovi kluba Reform! Znajte, gospodine Fix, da je moj gospodar pošten čovjek, i sigurno će na pošten način pokušati dobiti okladu!«

»Što mislite, tko sam ja?« upita Fix pažljivo gledajući Passepartouta.

»Zaboga! Poslali su vas članovi kluba Reform da nadzirete put moga gospodara, što je zbilja ponižavajuće! Ja već neko vrijeme znam tko ste vi, ali sam pazio da to ne otkrijem g. Foggu!«

»On ne zna ništa?...« upita uzbuđeno Fix.

»Ništa«, odgovori Passepartout ispraznivši još jednom svoju čašu.

Policijski inspektor je položio ruku na čelo. Oklijevao je. Što da napravi? Passepartout se doimao iskren, ali je zabluda u kojoj se našao Fixu otežavala posao. Bilo je očito da mladić govori iskreno i da nije sudionik u zločinu svojega gospodara, kako je Fix pretpostavio.

»S obzirom da mu nije pomagač, pomoći će mi«, reče sam sebi.

Fix se opet ohrabrio. Nije više mogao čekati. Morao je pod svaku cijenu zaustaviti Fogga u Hong Kongu.

»Slušajte«, reče Fix kratko, »slušajte me dobro. Ja nisam onaj za koga me smatrate, to jest detektiv u službi članova kluba Reform...«

»Baš!« izusti Passepartout gledajući ga podrugljivo.

»Ja sam policijski inspektor na zadatku londonske policije...«

»Vi... policijski inspektor?...«

»Da, i to ću vam dokazati«, nastavi Fix. »Izvolite moje isprave.«

Detektiv je izvukao papir iz novčanika, te pružio Passepartoutu ispravu potpisanu od strane šefa londonske policije. Passepartout je zaprepašteno gledao Fixa, ostavši bez riječi.

»Oklada gospodina Fogga«, nastavi Fix, »samo je paravan na kojega ste nasjeli i vi i njegove kolege iz kluba Reform. Učinio vas je svojim suučesnikom, a da niste toga niti svjesni.«

»Ali zašto!?!...« viknu Passepartout.

»Slušajte. 28. rujna ukradeno je pedeset i pet tisuća funti iz Engleske banke. Imamo opis lopova, evo pogledajte, koji detaljno odgovara gospodinu Foggu.«

»Nečuveno!« vikne Passepartout, udarivši svojom teškom šakom o stol. »Moj je gospodar najpošteniji čovjek na svijetu!«

»Kako vi to možete znati?« reče Fix. »Jedva ga poznajete! Ušli ste u njegovu službu istog dana kad ste krenuli na put, i to u žurbi, pod besmislenom izlikom, bez kovčega, s ogromnom svotom novaca! I usuđujete se i dalje tvrditi da je to pošten čovjek!«

»Da! Da!« ponavljao je sam od sebe jadni mladić.

»Želite li biti optuženi kao njegov pomagač?«

Passepartout se s obje ruke uhvatio za glavu. Više ga se nije moglo prepoznati. Nije se usudio pogledati policijskog inspektora. Phileas Fogg – lopov! On, Aoudin spasitelj, darežljiv i hrabar čovjek! Ali ipak, toliko je toga govorilo protiv njega! Passepartout je pokušao odagnati sumnje koje su se u njemu pojavile. Nije htio vjerovati u krivnju svog gospodara.

»I, što želite od mene?« upita inspektora, suzdržavajući se s iznimnim naporom.

»Evo ovako«, odgovori Fix. »Pratio sam gospodina Foggga do ovdje, ali još uvijek nisam dobio nalog za uhićenje kojega sam tražio iz Londona. Trebam vašu pomoć da ga zadržim nekoliko dana u Hong Kongu...«

»Ja? Da zadržim...«

»Podijeliti ću s vama nagradu od dvije tisuće funti koju daje Engleska banka!«

»Nikad!« odgovori Passepartout koji pokuša ustati, ali padne na stolicu, osjećajući kako ga razum i snaga napuštaju.

»Gospodine Fix«, reče mrmljajući, »kad bi sve što ste mi rekli čak i bila istina... kad bi moj gospodar bio lopov kojeg tražite... s čime se ne slažem... ja sam bio... ja sam u njegovoj službi... ja sam se uvjerio u njegovu dobrotu i velikodušnost... izdati ga... nikad,... ne, ni za sve zlato ovoga svijeta.... U mom me selu nisu učili da jedem takav kruh!...«

»Odbijate?«

»Odbijam!«

»Pravimo se da vam nisam ništa rekao«, reče Fix, »i pijmo!«

»Da, pijmo.«

Passepartout je sve više padao pod utjecaj alkohola. Fix je znao da ga pod svaku cijenu mora odvojiti od njegovog gospodara. Odlučio je završiti stvar. Na stolu se nalazilo nekoliko lula s opijumom. Fix stavi jednu u ruku Passepartoutu, koji je uzme, primakne usnama, zapali, povuče nekoliko dimova, te padne potpuno pod utjecaj narkotika.

»Napokon«, reče Fix gledajući onesviještenog Passepartouta. »gospodin Fogg neće biti na vrijeme obaviješten o polasku *Carnatica*, a ako i sazna, barem će krenuti bez ovog prokletog Francuza!«

Zatim je platio račun i izašao van.

POGLAVLJE XX.

U KOJEMU SE FIX IZRAVNO SUOČAVA S PHILEASOM FOGGOM

Za vrijeme odigravanja ove scene u pušionici opijuma, koja će zasigurno imati teške posljedice za g. Fogg, on je pravio društvo gospođi Aoudi. Šetao se ulicama ovog engleskog grada. Nakon što je gospođa Aouda prihvatila njegovu ponudu da je odvede u Europu, trebalo se pobrinuti za sve što je potrebno za tako dugo putovanje. Da jedan Englez kao on putuje svijetom s jednom torbom pod rukom – to još nekako može proći. Ali jedna se dama nije mogla upustiti u sličan pothvat u takvim uvjetima. Morali su kupiti odjeću i ostale potrepštine za put. G. Fogg se tog posla prihvatio s uobičajenim mirom koji je bio svojstven samo njemu. Na sve primjedbe mlade udovice zbunjene takvom velikodušnošću odgovarao je jednako:

»To je u interesu mog putovanja, sve je to isplanirano.«

Nakon što su obavili kupnju, g. Fogg i mlada žena vratili su se u hotel i večerali u vrlo raskošnoj hotelskoj blagovaoni. Zatim se gospođa Aouda, »na engleski način« rukovala sa svojim nepokolebljivim spasiteljem, te se, pomalo umorna, povukla u svoju sobu.

Časni je džentlmen cijelu večer proveo u čitanju *Timesa* i *Illustrated London Newsa*.

Da je njegovoj prirodi bila svojstvena radoznalost, čudio bi se što se njegov sluga još nije vratio u hotel. No znajući da je parobrod za Yokohamu trebao krenuti iz Hong Konga tek sutradan rano ujutro, to ga nije zabrinjavalo. Sutradan se Passepartout nije odazvao na zvono svoga gospodara.

Nemoguće je pogoditi što je ovaj časni gospodin mislio o nestanku svoga sluge, ali nije imao drugog izbora nego da uzme svoju torbu, obavijesti gospođu Aoudu o polasku, te pošalje poslugu po palankin.

Bilo je već osam sati. Plima koja je trebala omogućiti *Carnaticu* da napusti luku očekivala se u devet sati i trideset minuta.

Palankin je stigao pred vrata hotela i gospodin Fogg i gospođa Aouda su se popeli u udobno vozilo. Njihova ih je prtljaga pratila na kolicima. Pola sata kasnije bili su na doku spremni za ukrcaj, kada je g. Fogg saznao da je brod isplovio večer prije.

G. Fogg je očekivao da će u luci naći parobrod i svoga slugu, ali je očigledno ostao bez jednog i drugog. Nikakav se trag razočaranja nije pojavio na njegovom licu, a Aoudi, koja ga je uznemireno gledala, odgovorio je:

»To je jedna obična nezgoda, gospođo, ništa više.«

U tom mu je trenutku prišao čovjek koji ga je cijelo vrijeme pažljivo promatrao. Bio je to inspektor Fix. Pozdravi ga, te reče:

»Niste li vi, gospodine, jedan od putnika koji je jučer stigao na *Rangoonu*, poput mene?«

»Da, gospodine«, odgovori hladno g. Fogg, »ali nisam imao čast...«

»Ispričavam se, ali mislio sam da ću tu pronaći vašeg slugu.«

»Znate li gdje je on, gospodine?« upita živahno mlada žena.

»Što!?« odgovori Fix glumeći iznenađenje. »Zar on nije s vama?«

»Ne!« odgovori gospođa Aouda. »Nismo ga vidjeli od jučer. Nije li se slučajno ukrcao na *Carnatic* bez nas?«

»Bez vas, gospođo?...« reče inspektor. »Oprostite mojoj znatizelji, ali vi ste se namjeravali ukrcati na ovaj parobrod?«

»Da, gospodine.«

»I ja, gospođo, i vjerujte da sam strašno razočaran. *Carnatic* je isplovio kad su popravci na njemu završeni. Napustio je Hong Kong dvanaest sati ranije od predviđenog vremena, a da nitko nije o tome bio obaviješten. Sada moramo čekati osam dana na sljedeći polazak!«

Dok je izgovarao ove riječi, »osam dana«, Fix je osjetio kako mu srce poskakuje od sreće. Osam dana! Fogg osam dana zadržan u Hong Kongu! Napokon će primiti nalog za uhićenje. Napokon se pojavila prilika da ovaj predstavnik zakona uspije u svome naumu.

Možemo samo zamisliti kakav je to udarac za njega bio kad je Phileas Fogg mirnim glasom rekao:

»*Carnatic*, čini mi se, nije jedini brod u Hong Kongu.«

Gospodin Fogg se, pruživši ruku gospođi Aoudi, uputio prema dokovima u potragu za brodom spremnim za isplovljavanje.

Fix ih je, zapanjen, slijedio. Kretao se kao da je konopcem vezan za tog čovjeka.

Ipak, ako ga je sve do sada tako dobro služila, sreća ga je ovaj put zaista napustila. Phileas Fogg je tri sata hodao po luci u svim smjerovima, odlučan u namjeri da čak iznajmi brod do Yokohame ako bude potrebno. No svi su brodovi nešto ukrcavali i iskrcavali, niti jedan se nije spremao isploviti. Fix je opet dobio nadu.

Ipak, g. Fogg se nije dao smesti. Bio je spreman nastaviti svoju potragu do Makaa, ako ne bi našao drugog izlaza. U tom trenutku mu je prišao neki mornar i upitao ga:

»Časni gospodin traži brod?«

»Imate brod spreman za polazak?« upita g. Fogg.

»Da, časni gospodine, pilotski brod broj četrdeset tri, najbolji u floti.«

»Koliko brzo ide?«

»Između osam i devet milja na sat. Tako negdje. Želite li ga vidjeti?«

»Da.«

»Časni gospodin će biti zadovoljan. Želite malo razgledati obalu?«

»Ne. Putujemo.«

»Putujete?«

»Jeste li spremni odvesti nas do Yokohame?«

Mornar, ujedno pilot i kapetan broda, na ove je riječi ostao umrtvljenih ruku i širom otvorenih očiju.

»Časni gospodin se šali?« reče on.

»Ne! Propustio sam polazak *Carnatica*. U Yokohami moram biti najkasnije 14. studenog kako bih se ukrcao na brod za San Francisco.«

»Žao mi je«, odgovori kapetan, »ali to nije moguće.«

»Nudim vam sto funti po danu, i nagradu od dvjesto funti ako stignemo na vrijeme.«

»Vi se ne šalite?« upita kapetan.

»Ne šalim se«, odgovori g. Fogg.

Kapetan se povukao na stranu. Gledao je more, rastrgan između želje da zaradi nevjerovatnu količinu novaca i straha da se upusti u avanturu koja će ga odvesti tako daleko. Fix je bio u smrtnom transu.

Za to se vrijeme g. Fogg obratio gospođi Aoudi:

»Neće vas biti strah, gospođo?« upita on.

»S vama? Ne, gospodine Fogg«, odgovori mlada dama.

Kapetan se nanovo zaputio prema džentlmenu čvrsto držeći mornarsku kapicu s dvije ruke.

»Dakle, mornaru?« reče g. Fogg.

»Časni gospodine«, odgovori kapetan, »ne mogu riskirati živote mojih ljudi, niti vlastiti život, niti vaš, u jednom tako dugom putovanju u brodu od jedva nekih dvadesetak tona, i još u ovo doba godine. Stići na vrijeme ionako nećemo, jer od Hong Konga do Yokohame ima tisuću šesto pedeset milja.«

»Tisuću šesto, zapravo.« reče g. Fogg.

»Svejedno je.«

Fix je zadovoljno uzdahnuo.

»Ali, možda postoji način da se organiziramo drugačije«, doda kapetan.

Fix je prestao disati.

»Kako?« upita Phileas Fogg.

»Mogao bih vas odvesti do Nagasakija, na krajnji jug Japana, tisuću sto milja, ili u Šangaj,¹⁵² osamsto milja od Hong Konga. Tako se ne bismo previše udaljili od kineske obale, što je velika prednost, pogotovo zato što morske struje idu u smjeru sjevera.«

»Mornaru«, odgovori Phileas Fogg, »ja se na brod moram ukrcati u Yokohami, a ne u Šangaju ili Nagasakiju.«

»Zašto ne?« odgovori kapetan. »Parobrod za San Francisco ne kreće iz Yokohame. Zauzima se u Yokohami i Nagasakiju, ali zapravo polazi iz Šangaja.«

»Sigurni ste u to što govorite?«

»Siguran.«

»A kada parobrod isplovjava iz Šangaja?«

»11. studenog, u sedam sati navečer. Imamo dakle četiri dana pred nama. Četiri dana, to je devedeset i šest sati. S prosječnom brzinom od osam milja na sat, ako sve bude u redu, vjetar s jugoistoka, a more mirno, možemo preći tih osamsto milja koje nas dijele od Šangaja.«

»Kada možemo isploviti?...«

»Za sat vremena, koliko nam treba da kupimo namirnice i razvežemo jedra.«

»Dogovoreno... Vi ste vlasnik broda?«

---

¹⁵² Jedan od najvećih kineskih gradova, te trgovačko središte na istočnoj obali Kine.

»Da, John Bunsby, vlasnik *Tankadere*.«

»Želite li akontaciju?«

»Ako ne smeta časnom gospodinu.«

»Izvolite, dvjesto funti... gospodine«, dodala Phileas Fogg obrativši se Fixu, »ako vam to odgovara...«

»Gospodine«, odgovori odlučno Fix, »upravo sam vas htio zamoliti istu stvar.«

»Dobro. Kroz pola sata moramo biti na brodu.«

»Ali, siroti mladić«, reče gospođa Aouda koju je nestanak Passepartouta strašno uznemirio.

»Napraviti ću za njega sve što je u mojoj moći«, odgovori Phileas Fogg.

Dok je Fix nervozan, grozničav i razdražljiv ulazio u pilotski brod, njih dvoje su se uputili prema policijskoj postaji u Hong Kongu. Tamo je Phileas Fogg ostavio Passepartoutov opis, te svotu novaca dovoljnu da se mladić sam vrati kući. Ista je formalnost obavljena i u francuskom konzulatu. Zatim su palankinom svratili do hotela gdje ih je čekala spremna prtljaga, te se vratili u luku.

Tri su sata odzvonila. Posada pilotskog broda broj 43 bila je spremna za polazak, a namirnice ukrcane.

Tankadera je bio šarmantan brodić od nekih dvadesetak tona, oštih i finih linija, okretno je i brzo rezao vodu. Izgledao je poput trkaće jedrilice. Njegova sjajna bakrena oplata, njegovo galvanizirano željezo, te paluba bijela poput bjelokosti ukazivali su na pažnju koju je svome brodu posvećivao John Bunsby. Njegova dva jarbola bili su pomalo nagnuti prema krmi. Bio je poput brigantina¹⁵³, imao je nekoliko različitih vrsta jedara, križno, trinket,¹⁵⁴ flokove,¹⁵⁵ kontraflokove,¹⁵⁶ i bio je dobro opremljen za sve smjerove vjetra. Divno je jedrio i zapravo je već bio osvojio nekoliko nagrada na regatama pilotskih brodova.

Posada *Tankadere* se, uz Johna Bunsbya, sastojala od još četiri čovjeka. Bili su to neustrašivi mornari, koji su služili na raznim brodovima i dobro su poznavali ova mora. John Bunsby, čovjek od nekih četrdeset i pet godina, snažan, opaljen suncem, živahnog pogleda, pun energije, dobrog držanja, dobar u svome poslu, ulijevao je povjerenje i najplašljivijima.

Phileas Fogg i gospođa Aouda su se ukrcali na brod. Fix je već bio tamo. Kroz stražnji otvor na škuneru sišli su u četvrtastu prostoriju, na čijim su se zidovima nalazili ležajevi, iznad okruglog divana. U sredini je stajao stol osvjetljen visećom lampom. Bilo je skućeno, ali uredno.

»Žao mi je što vam ne mogu ponuditi bolji smještaj«, reče g. Fogg Fixu, koji se nakloni bez riječi.

Policijski se inspektor osjećao ponižen što na ovakav način iskorištava ljubaznost gospodina Fogg.

---

¹⁵³ Vrsta jedrenjaka s dva jarbola. Za razliku od brika, koji ima oba jarbola s križnim jedriljem, brigantin križna jedra ima samo na prednjem jarbolu.

¹⁵⁴ Malo trokutasto jedro na prednjem jarbolu.

¹⁵⁵ Prečka, trokutasto jedro privezano na sošnik.

¹⁵⁶ Prečkica, malo trokutasto jedro.

»Vrlo je ljubazan taj nitkov«, mislio je u sebi Fix, »ali je ipak nitkov!«

U tri sata i deset minuta jedra su razapeta. Na jednom od jarbola vijorio se engleski barjak. Putnici su sjedili na palubi. G. Fogg i gđa. Aouda su gledali u dokove, u nadi da će se Passepartout pojaviti u zadnji čas.

Fix nije bio bezbrižan, jer u slučaju da se nesretni mladić, prema kojemu se tako ružno ponio, ipak pojavi, došlo bi do rasprave u kojoj detektiv nikako ne bi dobro prošao. Ali Francuz se nije pojavio, te je bez sumnje još uvijek bio pod utjecajem zatupljujućeg narkotika.

Napokon je John Bunsby dao znak da krenu. *Tankadera* je uhvatila vjetar svim svojim jedrima, te se poskakujući bacila na valove.

POGLAVLJE XXI.

U KOJEMU VLASNIK TANKADERE RISKIRA NAGRADU OD DVJESTO FUNTI

Plovidba od osamsto milja na brodiću od kojih dvadesetak tona, pogotovo u ovo doba godine, bila je pravi pustolovni pothvat. Kinesko more je u pravilu opasno, izloženo je snažnim vjetrovima, najviše oko ekvinocija,¹⁵⁷ a bili su tek prvi dani studenoga.

Za kapetana bi bila dobra prilika odvesti svoje putnike do Yokohame, obzirom da je bio plaćen po danu. No takvo bi putovanje bilo nepromišljeno. Čak je put do Šangaja sam po sebi bio herojski čin, ako ne puka ludost. No John Bunsby je imao povjerenja u svoju *Tankaderu*, koja je prkosila velikim valovima poput galeba. Možda je ipak bio u pravu.

Zadnjih nekoliko sati ovoga putovanja *Tankadera* je plovila prevrtljivim kanalima Hong Konga, ali u svim smjerovima, uz i niz vjetar, ponašala se upravo zadivljujuće.

»Nema potrebe, kapetane, da vam ponavljam u koliko sam žurbi«, reče Phileas Fogg u trenutku kada je jedrilica izlazila na otvoreno more.

»Uzdajte se u mene, časni gospodine«, odgovori John Bunsby. »Što se jedara tiče, razvili smo sve što nam ovaj vjetar dopušta. Prečke nam ne bi ništa pomogle, samo bi usporile napredovanje broda.«

»To je vaš posao, a ne moj, kapetane. Uzdam se u vas.«

Phileas Fogg je, uspravnog držanja, u širokom raskoraku, stabilan poput mornara, bez straha gledao uzburkano more. Mlada je žena, smještena iza njega, bila pod jakim dojmom, gledajući u ocean, sada u sumrak već taman, usred kojega se našla na tako krhkoj jedrilici. Iznad nje su se razvila bijela jedra koja su ih nosila poput krila. Doimalo se kao da jedrilica leti po zraku, toliko je vjetar bio jak.

Pala je noć. Mjesec je bio u svojoj prvoj četvrti, a njegova je blijeda svjetlost polako nestajala u izmaglici horizonta. Oblaci su brzo pristizali s istoka i već su zaklanjali veliki dio neba.

Kapetan je uključio navigacijska svjetla. Bila je to neophodna mjera opreza na ovim morima, poznatim po čestim brodolomima. Susreti s drugim brodovima tu nisu bili rijetkost, a s obzirom na brzinu kojom su se kretali, jedrilica bi se razbila od najmanjeg udara.

Fix je od ukrcaja stajao na pramcu. Držao se po strani, znajući da Fogg po svojoj prirodi nije čovjek od priče. Štoviše, bilo mu je nelagodno govoriti s tim čovjekom, čije je usluge prihvatio. Razmišljao je što će biti dalje. Bio je siguran da se gospodin Fogg neće zaustaviti u Yokohami, nego da će se vrlo brzo ukrcati na parobrod za San Francisco kako bi napokon stigao u Ameriku, to sigurno i nepregledno utočište. Plan Phileasa Fogg mu se zbilja doimao jednostavan i logičan.

---

¹⁵⁷ Ravnodnevnica, dan kada su noć i dan iste dužine, odnosno prvi dan proljeća i jeseni.

Umjesto da je iz Engleske krenuo ravno prema Sjedinjenim Američkim Državama, kao svaki običan lopov, ovaj je Fogg prešao tri četvrtine zemaljske kugle kako bi sa sigurnošću stigao na američki kontinent, na kojem će u miru uživati u ukradenim novcu nakon što zametne svaki trag policiji. No što će on, Fix, učiniti kada stignu u Ameriku? Hoće li napokon ostaviti ovog čovjeka na miru? Ne, sto puta ne! Sve dok ne dobije nalog za izručenje, neće ga puštati iz vida ni na tren. Bio je to njegov posao i obaviti će ga do kraja. U svakom slučaju, nazirala se jedna sretna okolnost. Passepartout više nije bio sa svojim gospodarom, i bilo bi najbolje da se više nikad niti ne sretnu – s obzirom da mu se Fix povjerio.

Ni Phileas Fogg nije zaboravio svojega slugu, koji je tako tajanstveno nestao. Od svih mogućih rješenja, nije mu se činilo nemogućim da se mladić zbog nesporazuma u posljednji trenutak ipak ukrcao na *Carnatic*. Tako je razmišljala i gospođa Aouda, kojoj je iskreno bilo žao ovog poštenog slugu kojemu je i sama toliko dugovala. Moglo bi se dogoditi da ga nađu u Yokohami. U slučaju da je zbilja otišao s *Carnaticom*, to neće biti teško doznati.

Oko deset sati vjetar je pojačao. Možda je bilo mudro spustiti jedra, no kapetan je pomno promotrio nebo, a zatim odlučio da ih ipak ne dira. *Tankadera* je ionako upravo zadivljujuće razvila jedra i jurila po površini mora, a sve je bilo spremno za skraćivanje jedara u slučaju još jačeg vjetra.

U ponoć su Phileas Fogg i gospođa Aouda sišli u kabinu. Fix ih je preduhitrio, ispruživši se na jednom od ležajeva. Kapetan je s ostalim članovima posade cijelu noć proveo na palubi.

Sutradan, 8. studenog, u osvit dana, jedrilica je već bila prešla više od sto milja. Često su mjerili brzinu, koja se kretala između osam i devet čvorova. *Tankadera* je još uvijek imala razvita sva svoja jedra i postizala je, u ovim uvjetima, svoju maksimalnu brzinu. Sreća će biti na njezinoj strani, ako vjetar ovako nastavi.

Tijekom cijelog tog dana nisu se značajnije udaljavali od obale, čije su im struje išle u korist. Plovili su na nekih pet milja ili više od te razvedene obale koja se na trenutke nazirala s lijevog boka. Vjetar je puhao s kopna, pa je i more bilo mirnije. Bila je to sretna okolnost, jer tako male brodove jak vjetar obično usporava, »ubija ih«, kako kažu mornari.

Oko podne vjetar je oslabio, te okrenuo na jugoistok. Kapetan je naredio da se poveća površina jedara, no nakon samo dva sata morali su ih skratiti jer je vjetar opet počeo jačati.

G. Fogg i mlada žena, na svu sreću, nisu patili od morske bolesti. Jeli su s tekom konzerviranu hranu i biskvite. Ponudili su i Fixa, koji nije mogao odbiti, znajući dobro da mu treba gorivo, kao što treba brodu. No, nije mu bilo svejedno! Putovati o trošku ovog čovjeka, jesti njegove namirnice, u tome je bilo nečeg izdajničkog. Ipak je jeo – istina, na silu – no jeo je.

Kad su završili s jelom, pozvao je g. Fogg na stranu.

»Gospodine...« reče.

Ovo »gospodine« je izgovorio s nelagodom, suzdržavajući se da ne zgrabi za vrat tog »gospodina«!

»Gospodine, napravili ste mi veliku uslugu što ste me pozvali da putujem s vama. No, obzirom da mi moja primanja ne dopuštaju ovakav trošak, namjeravam platiti svoj dio...«

»Nemojmo o tome, gospodine«, odgovori g. Fogg.

»Ali, ja smatram...«

»Ne, gospodine«, ponovi Fogg tonom kojim nije ostavljao mjesta za prigovor. »To je dio predviđenih troškova!«

Fix se naklonio, zakašljao, te se vratio u prednji dio broda. To su bile njegove posljednje riječi na ovoj plovidbi.

Za to su vrijeme brzo odmicali. John Bunsby je bio optimističan. Više je puta ponovio g. Foggu da će stići na vrijeme u Šangaj. G. Fogg je jednostavno odgovarao da na to računa. Doista, cijela se posada jedrilice strastveno trudila. Te hrabre ljude mamila je obećana nagrada. Nije bilo zapovjedi koja nije bila pažljivo ispunjena! Niti jednog slabo napetog jedra! Niti jedan krivi pokret nije se mogao zamjeriti kormilaru! Plovili su kao da se natječu u regati Kraljevskog jedriličarskog kluba.

Do večeri ih je od Hong Konga dijelilo već dvjesto dvadeset milja, a Phileas Fogg je mogao računati da po dolasku u Yokohamu u svoju evidenciju neće morati upisivati nikakvo kašnjenje, te da nekoliko ozbiljnih nezgoda koje su ga snašle otkako je krenuo iz Londona vjerojatno neće prouzročiti nikakvu štetu.

Tijekom noći, netom prije svitanja, *Tankadera* je ušla u tjesnac Fo-Kien koji odvaja veliki otok Formosu¹⁵⁸ od kineske obale, te je upravo presjekla Rakovu obratnicu.¹⁵⁹ More je u ovom tjesnacu bilo jezivo, puno vrtloga izazvanih protustrujama. Jedrilica se strašno mučila. Kratki su je valovi usporavali. Postalo je jako teško stajati na palubi.

S osvitom dana vjetar je pojačao. Nebo je izgledalo kao da se sprema oluja. Osim toga, i barometar je ukazivao na skorbu promjenu vremena. Njegova su dnevna kretanja bila nepravilna, a živa u njemu je hirovito oscilirala. Vidjelo se kako se more na jugoistoku podiže, a veliki su valovi najavljivali nevrijeme. Večer prije sunce je zašlo u crvenkastoj izmaglici, popraćenoj fosforescentnim svjetlucanjem oceana.

Kapetan je dugo promatrao ove zlokobne nagovještaje s neba, cijedeći kroz zube nerazumljive riječi. U jednom se trenutku našao u blizini svog putnika.

»Mogu li iskreno govoriti s vama, gospodine?« upita tiho.

»Naravno«, odgovori Phileas Fogg.

»Očekuje nas nevrijeme.«

»Sa sjevera ili juga?« upita kratko g. Fogg.

»S juga. Gledajte, udarit će nas tajfun¹⁶⁰!«

»Neka je s juga, barem puše iz dobrog smjera«, odgovori g. Fogg.

»Kad tako kažete«, reče kapetan, »nemam vam više što reći!«

John Bunsby se nije prevario u svojim predviđanjima. U ranije doba godine, prema riječima jednog slavnog meteorologa, tajfun bi prošao kraj njih poput svjetlosnog slapa električnih plamenova, no za vrijeme zimskog ekvinoxija trebalo je strahovali da se snažno ne obruši na njih.

---

¹⁵⁸ Današnji Taiwan.

¹⁵⁹ Zamišljena kružnica koja odvaja tropski od umjerenog pojasa na sjevernoj Zemljinoj polutci.

¹⁶⁰ Tropski ciklon s vjetrovima orkanske snage – na Atlantiku se zove uragan, a na Pacifiku tajfun.

Kapetan je unaprijed poduzeo sve mjere opreza. Sva jedra su svezana, a križevi spušteni na palubu. Čulo se kako mornari izmjenjuju mornarske izraze. Spustili su i kosnik.¹⁶¹ Svi su otvori pažljivo zatvoreni. Niti jedna kapljica vode nije dakle mogla ući u kabinu. Jedno je jedino trokutasto jedro, olujno od krutog platna, ostalo rašireno kao trinket, kako bi jedrilica mogla hvatati vjetar s krme. Čekali su.

John Bunsby je zamolio svoje putnike da se spuste u kabinu, no u tom uskom, zagušljivom prostoru, gdje su valovi strašno tresli, nije bilo ničeg privlačnog. Ni g. Fogg, ni gospođa Aouda, pa ni Fix, nisu napuštali palubu.

Oko osam sati pogodio ih je jak udar kiše i vjetra. Ni sa čim drugim osim s malim komadom platna *Tankadera* je letjela poput pera, nošena vjetrom kojega se teško može opisati kada puše takvom olujnom snagom. Usporediti njezinu brzinu s četverostrukom brzinom lokomotive koja juri pod punom parom još uvijek bi bilo nedovoljno.

Tijekom cijelog dana brod je tako letio prema sjeveru, nošen čudovišnim valovima, koji su na svu sreću imali istu brzinu kao i on. Dvadeset puta ih je poneka od tih vodenih planina koje su se podizale iza broda skoro poklopila. No, vještim okretom kormila kapetan je svaki put izbjegao katastrofu. Putnike je more više puta poprskalo, ali oni su to stoički¹⁶² podnosili. Fix je u sebi proklinjao situaciju u kojoj su se našli, u to nema sumnje, ali nepokolebljiva je Aouda zurila u svog pratioca i nije mogla ne diviti se njegovoj hladnokrvnosti. Pokazala se dostojnom suputnicom i strpljivo je pored njega podnosila oluju. Što se Phileasa Fogg tiče, doimao se kao da je i sam tajfun dio njegovog plana.

Do toga je trenutka *Tankadera* plovila prema sjeveru. No, kako se večer primicala, vjetar je promijenio smjer, te je sada puhao sjeverozapadnjak. Brod se strašno tresao od jakih valova koji su ga udarali bočno. More ga je udaralo tako jako i zastrašujuće da se činilo kako malo nedostaje da se sve raspadne.

Pala je noć, a nevjeme se još i više pogoršalo. Vidjevši da se smračuje, u tami koja je povećavala uznemirenost, John Bunsby se jako zabrinuo. Pomislio je da možda vrijeme da uspore i posavjetovao se sa svojom posadom.

Nakon što je konzultirao svoje ljude, John Bunsby je prišao g. Fogg, te rekao:

»Vjerujem, časni gospodine, da nećemo pogriješiti ako potražimo zaklon u nekoj od luka na obali.«

»Slažem se s vama«, odgovori Phileas Fogg.

»Ah«, odvrati kapetan, »ali u kojoj?«

»Ja poznajem samo jednu«, odgovori mirno g. Fogg.

»A to je...«

»Šangaj.«

Na ove riječi, kapetan je ostao na mjestu nekoliko trenutaka kao da ih nije razumio, nije mu bilo jasno odakle takva tvrdoglavost i odlučnost. Zatim reče:

»Da, dobro! Imate pravo! Za Šangaj!«

Tankadera je od tog trenutka ustrajno držala smjer sjevera.

---

¹⁶¹ Jarbol na samom vrhu pramca, položen koso u smjeru kretanja broda.

¹⁶² Stoici su starogrčki i starorimski filozofi koji su naučavali da sve životne nedaće treba mirno primati i strpljivo, hladnokrvno i čvrsto podnositi.

Noć je bila zaista strašna! Bilo je pravo čudo što se brodić nije prevrnuo. Dva puta umalo i jest. Sve bi bilo odneseno s palube da oputa¹⁶³ nije bila dobro svezana. Gđa Aouda je bila skršena, no iz njenih se usta nije čuo nijedan prigovor. Nekoliko je puta g. Fogg morao priskočiti u pomoć mladoj dami da je obrani od nasilnih valova.

Osvanuo je dan. Nevrijeme je još uvijek bjesnilo nevjerojatnom snagom. No, vjetar je okrenuo na jugoistok. Bila je to povoljna promjena. *Tankadera* je ponovno uhvatila dobar kurs po tom brdovitom moru, po valovima koji su se križali i sudarali s novima koje je izazvala promjena vjetra. Od šoka protuvalova neki lošije sagrađeni brod bi se skršio.

S vremena na vrijeme kroz izmaglicu se mogla vidjeti obala. Na vidiku nije bilo niti jednog broda. *Tankadera* je na moru bila sama.

Oko podneva pojavili su se znakovi smirivanja i oluja je sve više slabila kako se sunce spuštalo prema horizontu.

Bila je jednako strašna koliko i kratkotrajna. Putnici su, potpuno iscrpljeni, mogli napokon nešto pojesti i odahnuti.

Noć je prošla relativno mirno. Pilot je podigao još nekoliko jedara. Brod je postizao dobru brzinu. Sutradan, 11. studenog, u osvit dana, ugledali su obalu, a John Bunsby je ustanovio da se nalaze na ne više od sto milja od Šangaja.

Još sto milja trebali su preći toga dana! G. Fogg je u Šangaj trebao stići još iste te večeri ako nije htio propustiti parobrod za Yokohamu. Da nije bilo oluje, zbog koje su izgubili sate i sate, bili bi već na trideset milja od luke.

Vjetar se polako smirio. S njim se na sreću smirilo i more. Jedrilica je opet razvila sve svoje flokove, letna jedra, kontraflokove, a more se pjenilo pred pramcem.

U podne se *Tankadera* nalazila na ne više od četrdeset pet milja od Šangaja. Imala je još šest sati da stigne u luku prije polaska broda za Yokohamu.

Na brodu se osjećala zabrinutost. Htjeli su stići pod svaku cijenu. Svi su – naravno, osim Phileasa Fogg – osjećali kako im srce tuče od neizvjesnosti. Mala je jedrilica morala držati prosječnu brzinu od devet milja na sat, a vjetar je stalno slabio! Puhao je neujednačeni povjetarac, s hirovitim udarima vjetra iz smjera obale. Kad bi udar prošao, more bi se odmah umirilo.

No, ipak, tako lagan brod, s visoko razapetim jedrima od fine tkanine, jako je dobro hvatao te luckaste nalete vjetra, a i struja mu je išla u korist. U šest sati, John Bunsby je procijenio da im nedostaje još deset milja do rijeke na kojoj je ležao Šangaj,¹⁶⁴ a sam grad se nalazio još najmanje dvanaest milja uzvodno.

U sedam sati su još uvijek bili na tri milje od Šangaja. Kapetanu se s usana omakla strašna psovka... Nagrada od dvjesto funti će očitito biti izgubljena. Gledao je gospodina Fogg. Džentlmen je bio potpuno miran, a ipak u tom je trenutku cijelo njegovo bogatstvo bilo na kocki.

U tom su trenutku ugledali crni brodski dimnjak, okrunjen oblakom dima. Bio je to američki parobrod koji je isplovio po svom uobičajenom voznom redu.

»Prokletstvo!« uzvikne John Bunsby, odgurnuvši ljutito kormilo.

---

¹⁶³ Užad jarbola i jedara.

¹⁶⁴ Šangaj leži uz rijeku Huang-pu, koja se ulijeva veliku rijeku Jangce nedaleko od njezinog širokog deltastog ušća u Istočno kinesko more.

»Signalizirajte im!« reče kratko Phileas Fogg. Na pramcu *Tankadere* nalazio se mali brončani top. Služio je za signalizaciju u magli.

Top je napunjen do vrha, no u trenutku kad je pilot namjeravao komadom vrućeg ugljena zapaliti punjenje, g. Fogg ga je zaustavio: »Spustite zastavu na pola koplja!«

I zastava bi izdignuta na pola jarbola. To je bio znak za nepravilnosti. Mogli su se samo nadati da će je američki parobrod primijetiti, te promijeniti kurs kako bi pomogao brodu.

»Pali!« reče g. Fogg.

Detonacija malog brončanog topa je prasnula u zrak.

POGLAVLJE XXII.

U KOJEMU PASSEPARTOUT UVIĐA DA JE I U ANTIPODIMA PAMETNO IMATI NEŠTO NOVCA U DŽEPU

Carnatic je napustio Hong Kong 7. studenog u šest sati navečer, te je punom parom jurio prema Japanu. Prevezio je svu silu tereta i putnika. Dvije su kabine u krmi ostale neiskorištene. Bila su to mjesta rezervirana na račun g. Phileasa Fogga.

Jutro nakon isplovljavanja putnici su, prilično iznenađeni, imali priliku vidjeti na palubi čovjeka poluzatvorenih očiju, nesigurnog koraka, razbarušene kose, kako izlazi iz kabine, da bi se teturajući srušio na sjedalo.

Bio je to Passepartout, glavom i bradom. Evo što mu se dogodilo.

Nekoliko trenutaka nakon što je Fix napustio pušionicu opijuma, dva su konobara odnijela Passepartouta, koji je već bio u dubokom snu, na krevet rezerviran za pušače. Ali tri sata kasnije, Passepartout se, progonjen jednom fiks-idejom, probudio, te se pokušao oduprijeti omamljujućem djelovanju narkotika. Pomisao na neizvršeni zadatak odagnala je nemoć. Napustio je krevet pun omamljenih tijela, te je, spotičući se i hvatajući za zidove, padao i nanovo ustajao, u svakom trenutku vođen nekom vrstom instinkta, pa je izašao iz pušionice, izvikujući u polusnu: »*Carnatic! Carnatic!*«

Parobrod je izbacivao paru, spreman za polazak. Passepartout je trebao preći samo nekoliko koraka. Zaletio se prema mostiću koji se podizao, prešao ga i pao prema naprijed bez svijesti, u trenutku kada je *Carnatic* odvezivao svoje konopce.

Nekoliko je mornara, već naviklo na ovakve prizore, odnijelo jednog mladića u jednu od kabina drugog razreda. Passepartout se nije probudio sve do sljedećeg jutra, na sto pedeset milja od kineske obale.

Eto dakle zašto se toga jutra Passepartout našao na palubi *Carnatica*, udišući punim plućima svjež i čist morski zrak koji ga je trijeznio. Počeo je sabirati misli, što mu baš i nije uspijevalo. No, napokon se sjetio scene od večer prije, Fixove ispovjedi, pušionice i svega ostaloga.

»Očito sam bio mrtav pijan! Što će reći g. Fogg? U svakom slučaju nisam propustio brod, a to je najvažnije.«

Zatim je razmišljao o Fixu:

»Što se njega tiče, nadam se da smo ga se riješili i da se, nakon onoga što mi je predložio, nije usudio pratiti nas na *Carnatic*. Policijski istražitelj na tragu mog gospodara, optuženog za pljačku Engleske banke! Svašta! Gospodin Fogg je lopov kao što sam ja ubojica!«

Je li trebao podijeliti sve to sa svojim gospodarom? Je li trebalo raskrinkati Fixovu ulogu u cijeloj ovoj stvari? Ne bi li bilo bolje da pričeka njihov povratak u London, pa da mu kaže kako ga je na putu oko svijeta pratio inspektor engleske policije, te se dobro s njim nasmije? Da, bez sumnje. U svakom slučaju, o tome je još trebalo razmisliti. Važnije je bilo pronaći g. Fogga te mu se ispričati za ovo neoprostivo ponašanje.

Passepartout se ustao. More je bilo nemirno i parobrod se jako ljuljao. Poštenu je mladić stao na svoje dvije još klimave noge, te se zaputio, kako je znao i umio, prema krmi.

Na palubi nije bilo nikoga tko je nalikovao njegovom gospodaru ili gospođi Aoudi.

»Dobro«, reče, »Gospođa Aouda još uvijek spava u ovaj sat. Što se g. Fogg tiče, on je vjerojatno, prema navici, pronašao nekoga s kime igra whist...«

Rekavši to, Passepartout je sišao u salon. G. Fogg nije bio tamo. Passepartoutu je preostalo samo još jedno: mogao je pitati broskog blagajnika u kojoj je kabini smješten g. Fogg. Blagajnik mu je odgovorio da nemaju niti jednog putnika pod tim imenom.

»Oprostite mi«, reče Passepartout ne posustajući. »Radi se o jednom džentlmenu, velikom, hladnom, šutljivom, u pratnji jedne mlade dame...«

»Nemamo mladu damu na brodu«, odgovori blagajnik. »Na koncu, evo popisa putnika. Slobodno ga pogledajte.«

Passepartout je pregledao popis... no na njemu se nije nalazilo ime njegovog gospodara.

Odjednom se trznuo kao zaslijepljen. Jedna uznemirujuća misao proletjela je njegovom glavom.

»Oh! Ja sam na *Carnaticu*?« uzvikne.

»Jeste«, odgovori blagajnik.

»Na putu za Yokohamu?«

»Upravo tako.«

Passepartout je na tren pomislio da se ukrcao na krivi brod! Ali ako je bio na *Carnaticu*, uvjerio se da njegovog gospodara tu nema.

Bacio se na jednu od fotelja. Odjednom kao da ga je pogodila munja. Napokon mu se sve rasvijetlilo. Sjetio se da je *Carnatic* isplovio ranije i da je o tome morao obavijestiti svoga gospodara, ali to nije učinio! Ako se g. Fogg i gđa. Aouda nisu ukrkali na brod, bila je to dakle njegova krivica!

Njegova pogreška, da, no još više pogreška izdajnika koji ga je opio kako bi ga odvojio od njegovog gospodara, a njega zadržao u Hong Kongu! Napokon je razumio postupke policijskog inspektora. I eto, g. Fogg je sada zasigurno bio uništen, uhićen, možda i utamničen, njegova oklada izgubljena!... Razmišljajući tako, Passepartout si je čupao kosu. Ah! Ako mu taj Fix ikad padne šaka, kako će se s njim obračunati!

Napokon, nakon prvog trenutka malodušnosti, Passepartout se primirio i razmotrio situaciju. Bila je nezavidna. Bio je na putu za Japan. Sigurno će do tamo doći, no kako će dalje? Praznih džepova, ni šilinga, ni penija! Ipak, barem su njegov boravak i hrana na brodu bili unaprijed plaćeni. Imao je pred sobom pet ili šest dana da smisli što će dalje. Kako je jeo i pio tijekom ovog putovanja, teško se može opisati. Jeo je za svog gospodara, za gospođu Aoudu i za sebe. Jeo je kao da je Japan, gdje se trebao iskrcati, pusta zemlja, bez ičega jestivoga.

S jutarnjom plimom 13. studenog *Carnatic* je ušao u luku Yokohama.

To je vrlo važno čvorište na Tihom oceanu, gdje se zaustavljaju svi poštanski i putnički parobrodi koji plove između Sjeverne Amerike, Kine, Japana i otoka Malezije. Yokohama se nalazi u istom zaljevu Edo¹⁶⁵ kao i obližnji istoimeni veliki grad, druga prijestolnica

---

¹⁶⁵ Edo je stari naziv za današnji Tokyo.

japanskog carstva, nekoć rezidencija tajkuna,¹⁶⁶ u vrijeme dok je taj civilni car još postojao, te suparnik velikog grada Miyako,¹⁶⁷ prijestolnice u kojoj boravi mikado, nebeski car, potomak bogova.¹⁶⁸

Carnatic je pristao uz mol u Yokohami, pokraj lukobrana i carinskih skladišta, između gomile brodova iz svih država svijeta.

Passepartout je bez imalo entuzijazma stupio nogom na ovu toliko zanimljivu zemlju sinova Sunca. Nije mogao napraviti ništa pametnije nego se prepustiti sreći i uputiti se u pustolovinu po ulicama ovoga grada.

Passepartout se najprije našao u dijelu grada koji je izgledao potpuno europski, s kućama koje su imale niske fasade ukrašene verandama na kojima su se uzdizale elegantne kolonade, čije su se ulice, trgovi, dokovi, skladišta protezali sve od Rta Sporazuma¹⁶⁹ do rijeke. I tamo su se, kao i u Hong Kongu ili Kalkuti, miješali ljudi svih rasa, Amerikanci, Englezi, Kinezi, Nizozemci, trgovci spremni kupiti i prodati bilo što, među kojima se Francuz osjećao strancem kao da su ga bacili u zemlju Hotentota.¹⁷⁰

Passepartout je imao jednu mogućnost: obratiti se francuskom ili engleskom konzulu u Yokohami. No, nije želio pričati svoju priču, tako blisko isprepletenu s pričom njegovog gospodara. Odlučio se da će to napraviti tek ako iscrpi sve druge mogućnosti.

Dakle, nakon što je prošao europskim dijelom grada, u kojem mu se sreća nije osmjehnula, zašao je u japanski dio, odlučan da, ako treba, ode sve do Eda.

Taj japanski dio Yokohame zove se Benten po božici mora koja se štuje na obližnjim otocima. Razgledao je lijepe drvorede jela i cedra, sveta vrata u čudnom arhitektonskom stilu, mostove usred bambusa i trske, svetišta zaklonjena sjenama velikih, melankoličnih svjetovnih stabala cedra, bonzo¹⁷¹ hramove u kojima su vegetirali budistički svećenici i

---

¹⁶⁶ Riječ tajkun, koja danas ima posve drugo značenje, potječe zapravo iz japanskog jezika, znači "veliki gospodar" i bila je drugi naziv za šoguna. Šogun je bio vojskovođa koji je od 12. stoljeća do 1868. godine bio stvarni vladar i upravitelj Japana, moćniji od samog cara, premda ga je car formalno imenovao. Šogunova je vlast od 1600. godine bila nasljedna. Šogune iz porodice Tokugawa svrgnuo je i njihovu vlast 1868. godine ukinuo car Meiji, koji je sam preuzeo vlast, te Japan otvorio prema svijetu i modernizirao ga, pretvorivši ga iz zaostale feudalne zemlje u industrijsku i vojnu velesilu. Ta se velika promjena u Japanu dogodila svega nekoliko godina prije objavljivanja ovog Verneovog romana.

¹⁶⁷ Jedan od naziva za Kyoto, grad u kojemu su do 1869. godine stolovali japanski carevi, kada su svoju palaču preselili u Tokyo (tada Edo).

¹⁶⁸ Do Meiji restauracije godine 1868. car (mikado) imao je samo nominalnu i duhovnu vlast, a stvarni vladari bili su šoguni.

¹⁶⁹ Misli se na mjesto na kojemu je potpisan sporazum Kanagawa između Japana i SAD-a 1854. godine, kojime se Japan nakon stoljeća potpune izolacije otvorio za trgovinu s ostatkom svijeta. Prethodne godine je s flotom dobro naoružanih ratnih brodova do Japana došao američki admiral Mathew C. Perry i šogune prisilio na otvaranje japanskih luka strancima, nakon višestoljetne prisilne izolacije, kada je svaki kontakt Japanaca sa strancima bio najstrože zabranjen, te su čak i strane brodolomce kažnjavali smrću.

¹⁷⁰ Južnoafričko pleme srodno Sanima (Bušmanima).

¹⁷¹ Europski naziv za budističke svećenike i hramove u Japanu i Kini.

sljedbenici konfucijanizma¹⁷², beskrajne ulice na kojima su se igrala dječica rumene puti i obraza. Izgledala su kao da ih je netko preslikao s japanskih paravana. Igrala su se u društvu kratkonogih pudlica i lijelih, žućkastih mačaka bez repa koje su se mazile.

Ulice su bile mravinjak u neprestanom pokretu. Bonzo svećenici u procesiji koji udaraju jednolično o bubnjeve, jakunini, carinski ili policijski službenici sa šiljastim lakiranim kapama, opasani dvjema sabljama, naoružani vojnici u plavobijelim prugastim odorama, mikadovi vojnici u svilenim prslucima, oklopnim košuljama i tunikama od žice, te ostali vojni službenici svih vrsta – jer u Japanu se profesija vojnika cijeni onoliko koliko se u Kini prezire. Zatim svećenici, skupljači milostinje, hodočasnici u dugim haljama, obični građani sjajne i poput ebanovine crne kose, okruglih glava, izduženog tijela, tankih nogu, niska rasta, puti boje od tamne bronce pa sve do mat-bijeje, ali nikad žućkaste kao kod Kineza, od kojih se Japanci jako razlikuju. Nadalje, između kola, palankina, konja, nosača, ručnih kolica sa zastorima, norimona¹⁷³ s lakiranim stjenkama, krhkih kanga, pokretnih ležaljki od bambusa, vidjelo se kako se, radeći sitne korake svojim sitnim stopalima, obuvene u platnene cipele, kreću ne toliko lijepe žene, kosih očiju, ravnih prsa, zuba zacrnjenih prema tamošnjem ukusu i modi, koje su elegantno nosile nacionalnu nošnju »kirimon«¹⁷⁴, koji nalikuje na kućnu haljinu omotanu svilenim šalom koji se na leđima vezuje u ekstravagantni uzao – što su moderne Parižanke očito preuzele od Japanki.

Passepartout se nekoliko sati šetao kroz tu šaroliku svjetinu, razgledajući čudnovate i bogate dućane, bazare prepune svjetlucavog japanskog nakita, »restorane« ukrašene šarenim vrpcama i zastavicama, u koje mu je bilo zabranjeno ući, te čajane u kojima se ispijaju zdjelice vruće mirisne vode, sa »sakeom«, alkoholnim pićem koje se dobiva fermentacijom riže, zatim pušionice finog duhana, ali ne i opijuma koji je u Japanu potpuno nepoznat.

Passepartout se potom našao u nepreglednim poljima riže. Tu su cvjetali ne grmovi, već prekrasne krošnje kamelija, svojim posljednjim bojama i mirisima te sezone, te, ograđene bambusom, trešnje, šljive i jabuke, koje se uzgajaju ne toliko radi ploda, nego radi cvijeća koje daju. Strašila su ih štitila od kljunova vrabaca, golubova, gavrana i ostalih proždrljivih letača. Na veličanstvenim stablima cedra odmarao se pokoji veliki orao, tužna je vrba svojim lišćem zaklanjala melankoličnu čaplju koja se odmara na jednoj nozi. Posvuda je bilo vrana, pataka i kobaca, divljih gusaka, te nevjerojatan broj ždralova koje Japanci smatraju uzvišenim bićima i koji za njih simboliziraju dugovječnost i sreću.

Lutajući tako, Passepartout je primijetio nekoliko ljubičica u travi, te pomislio:

»Dobro! Evo mi večere!«

Pomirisao ih je, no nije osjećao nikakvog mirisa.

»Nemam sreće«, pomisli.

Dakako, poštenu je mladić na *Carnaticu* savjesno jeo sve što mu je došlo pod ruku, no nakon samo jednog dana šetnje osjetio je prazninu u želudcu. Primijetio je da se kod japan-

---

¹⁷² Filozofski, religijski i politički sustav prema učenjima kineskog filozofa Konfucija (o. 6.-5. st. pr. Kr.).

¹⁷³ Norimono je japanski palankin, zatvorena nosiljka koja se nosi na štapovima od bambusa. Služila je za prijevoz uglednika i bila bogato ukrašena.

¹⁷⁴ Kimono.

skih mesara ne mogu naći ni ovce, ni koze, ni svinje, a znajući da je svetogrđe ubiti vola, koji su se koristili samo u poljodjelskim radovima, zaključio je da se meso vrlo rijetko jede u Japanu. I nije se prevario. U nedostatku mesa, čeznuo je za veprovinom, srnetinom, jarebicama, prepelicama, peradi i ribom, koja je uz rižu u Japanu osnovna namirnica. No morao se ohrabriti, te odgoditi obrok za kojim je čeznuo za sljedeće jutro.

Pala je noć. Passepartout se vratio u japanski dio grada, lutajući po ulicama ukrašenim šarenim lampionima, gledajući ulične plesače i njihove neobične pokrete i poze, te astrologe koji su okupljali ljude oko svojih teleskopa. Zatim se vratio u luku prekrivenu svjetlima ribarskih brodova, koji su mamili ribu bakljama namočenima u smolu.

Napokon su ulice opustjele. Gomilu su zamijenili ophodnje jakunina u njihovim prekrasnim kostimima. Okruženi svojom pratnjom, doimali su se poput ambasadora. Passepartout se zabavljao, ponavljajući svaki put kada bi susreo takvu blještavu patrolu:

»Eto, dobro! Još jedna japanska ambadorska delegacija koja putuje za Europu!«

POGLAVLJE XXIII.

U KOJEMU ĆE PASSEPARTOUTOV NOS PREKOMJERNO NARASTI

Sutradan, iscrpljen i izgladnjen, Passepartout je odlučio da mora jesti pod svaku cijenu, i to što prije to bolje. Mogao je prodati sat, no radije bi umro od gladi. Sad ili nikad, bio je trenutak da vrli mladić iskoristi svoj snažni, melodiozni glas kojim ga je priroda nadarila.

Znao je nekoliko refrena na francuskom i engleskom, te je odlučio pokušati. Japanci su trebali biti ljubitelji glazbe, obzirom da se sve kod njih radi uz zvuke cimbala i bubnjeva. Takvi će slušaoci zacijelo znati cijeniti talent ovog europskog virtuozu.

No, možda je ipak bilo prerano za jedan takav koncert. Diletanti, trgnuti iz sna, možda ga neće za to biti spremni nagraditi valutom s likom mikada.

Passepartout je odlučio pričekati nekoliko sati. Pomislio je da je možda ipak predobro odjeven za jednog uličnog umjetnika, te da ne bi bilo na odmet da zamijeni svoju odjeću za nešto u skladu s njegovom situacijom. Od razlike u cijeni koju bi dobio za takvu razmjenu mogao bi trenutno zadovoljiti apetit.

Odluka je bila donesena, preostalo je samo izvršenje. Morao se upustiti u dugu potragu, da bi na kraju pronašao japanskog staretinara kojemu je objasnio svoj naum. Europska se odjeća svidjela staretinaru i uskoro je Passepartout izašao van u starom japanskom kaputu, s nekom vrstom nakrivljenog turbana na glavi, čiju je boju odavno nagrizlo vrijeme. No, u džepu mu je zveckalo nekoliko novčića.

»Dobro«, pomisli, »zamislit ću da sam na maskenbalu!«

Njegova je prva briga bila da tako »japaniziran« uđe u neku skromnu čajanu kako bi doručkovao nešto piletine s rižom, dok je večera bila problem kojega je tek trebalo riješiti.

»Sada«, reče sebi, obnovljen u svakom smislu te riječi, »treba ostati pribran. Ovo se odijelo zasigurno više ne može zamijeniti za neko još više japansko. Treba smisliti kako da što prije napustim ovu zemlju Sunca, iz koje neću ponijeti sretne uspomene!«

Passepartout je razmišljao o tome da ode do parobroda koji odlaze za Ameriku. Namjeravao je ponuditi svoje usluge kao kuhar ili sluga, a za uzvrat bi tražio samo prijevoz i hranu. Jednom kad stigne u San Francisco, pokušat će zaraditi nešto novaca. Najvažnije je bilo prijeći ovih četiri tisuće sedamsto milja Tihog oceana, koje dijele Japan od Novog Svijeta.

Passepartout, koji nije bio čovjek koji pušta da dobra ideja izblijedi, se zaputio prema luci. No na putu do tamo njegov mu se plan, koji je u trenutku kada ga je smislio djelovao tako jednostavan, počeo činiti sve manje izvediv. Zašto bi itko na američkom parobrodu imao potrebu za kuharom ili slugom, i tko bi ga uzeo tako odjevenog? Kakve preporuke ima, koje reference?

Dok je tako razmišljao, pogled mu se zaustavio na velikom plakatu kojeg je nekakav klaun nosio ulicama Yokohame. Na njemu je engleskim jezikom pisalo:

TRUPA JAPANSKIH AKROBATA
ČASNOG WILLIAMA BATULCARA

POSLJEDNJA IZVEDBA
Prije povratka trupe u Sjedinjene Američke Države

DUGONOSCI – DUGONOSCI
POD NEPOSREDNOM ZAŠTITOM BOGA TINGOUA¹⁷⁵

Velika atrakcija!

»Sjedinjene Američke Države!« uzvikne Passepartout, »To je stvar za mene!...«

Slijedio je čovjeka s plakatom, našavši se opet u japanskom dijelu grada. Četvrt sata kasnije zaustavio se pred velikim zdanjem ukrašenim brojnim trakama, čiji su vanjski zidovi bili oslikani žonglerima, bez perspektive, ali u žarkim bojama.

Bio je to cirkus časnog Batulcara – sličan američkom Barnumu¹⁷⁶ – ravnatelja trupe komedijaša, žonglera, klaunova, akrobata, ekvilibrista i gimnastičara koji, prema oglasu, daju svoju posljednju predstavu u Carstvu sunca, prije nego što se zapute prema Sjedinjenim Američkim Državama.

Passepartout je stupio na neku vrstu trga koji se nalazio ispred tog zdanja, te pitao za g. Batulcara. Pojavio se sam dotični gospodin, glavom i bradom.

»Što želite?« upita on Passepartouta, za kojeg je prvo pomislio da je Japanac.

»Trebali vam sluga?« upita Passepartout.

»Sluga?« uzvikne Batulcar milujući gustu sivu bradu koja mu je visjela na podbratku.

»Imam ih dvojicu. Poslušni su, vjerni, nikad ih ne bih napustio i služe mi besplatno, pod uvjetom da ih hranim... Evo ih!« doda on, pokazujući svoje dvije kršne ruke, prošarane venama debelim poput žica za kontrabas.

»Nikako vam ne mogu biti od koristi?«

»Nikako.«

»Dovraga! Jako bi mi odgovaralo da odem s vama.«

»Tako znači!« reče plemeniti Batulcar. »Vi ste Japanac kao što sam ja majmun! Zašto ste tako obučeni?«

»Svako se oblači prema svojim mogućnostima«

»To je istina. Vi ste Francuz?«

---

¹⁷⁵ Tengu, nadnaravno biće iz japanskog folklora i umjetnosti, te budizma, nalik ptici. Otima budističke svećenike i djecu, ali je zaštitnik umjetnika i cirkusanata.

¹⁷⁶ P. T. Barnum (1810-1891) je osnivač i vlasnik glasovitog golemog putujućeg cirkusa.

»Da, rođeni Parižanin.«

»Dakle, znate izvoditi grimase?«

»Eh, pa da«, odgovori Passepartout uvrijeđen što je njegova nacionalnost dovela do takvog pitanja, »mi Francuzi znamo izvoditi grimase, ali ništa bolje od Amerikanaca!«

»Pošteno! Pa, dobro, ako vas ne uzmem za slugu, mogao bih vas uzeti za klauna. Shvaćate, dragi moj. U Francuskoj se ismijavaju strani komedijaši, a u stranim zemljama Francuzi!«

»Ah!«

»No, vi ste i snažni?«

»Osobito kad sam sit.«

»Znate li pjevati?«

»Da«, odgovori Passepartout koji je nekoć sudjelovao u uličnim koncertima.

»Možete li pjevati dok dubite na glavi, na lijevoj nozi vrtite zvrk, a na desnoj sablju?«

»Bome da!« odgovori Passepartout prisjećajući se vježbi iz mladih dana.

»Eto vidite, sve je tu!« doda časni Batulcar.

Posao je time bio ugovoren *hic et nunc*¹⁷⁷.

Passepartout je napokon našao posao. Bio je zadužen za sve i svašta u slavnoj japanskoj trupi. Taj mu posao nije laskao, no za osam dana bit će na putu za San Francisco.

Spektakl, kojega je časni gospodin Batulcar najavio na sva zvona, trebao je početi u tri sata. Uskoro su čudesni instrumenti japanskog orkestra, bubnjevi i tam-tamovi zagrmjeli na ulazu. Jasno je da Passepartout nije imao vremena za pripremanje uloge, ali mogao je poslužiti kao potpora, svojim snažnim ramenima, u veličanstvenoj točki zvanj ljudska piramida, koju su izvodili Dugonosci boga Tingoua. Ta »great attraction«¹⁷⁸ bila je završna točka predstave.

Nešto prije tri sata prostor je već bio pun Europljana, Japanaca i Kineza, muškaraca, žena, djece, koji su hrlili prema klupicama i ložama ispred pozornice. Orkestar je već bio unutra, a snažni su se zvukovi gongova, tam-tamova, činela, frula, te bubnjeva svih veličina širili prostorom.

Bila je to akrobatska predstava kao i svaka druga. Ali treba priznati da su Japanci najbolji ekvilibristi na svijetu. Jedan od njih je svojom lepezom i sitnim papirićima izvodio dražesnu točku s leptirima i cvijećem. Drugi je pak svojom mirisnom lulom plavičastim slovima ispisivao po zraku komplimente na račun publike. Treći je žonglirao s upaljenim svijećama koje je redom gasio kako bi koju primakao usnama, da bi ih zatim opet palio a da ni na trenutak nije prekinuo svoje vješto žongliranje. Četvrti je izvodio nevjerojatne kombinacije vrteći zvrkove. Pod njegovim su rukama te čudnovate spravice brujale i poskakivale kao da su žive, neprekidno se vrteći po vrhu lule, po oštrici sablje, na žici tankoj poput vlasi kose koja se protezala s jednog kraja pozornice na drugi. Okretali su se po rubovima velikih kristalnih vaza, penjali su se po ljestvama od bambusa, razbježali su se po svim kutovima, proizvodeći čudnovatu harmoniju svaki u svome tonalitetu. Žongleri su se igrali s njima, vrtjeli su ih poput letjelica u zraku, s drvenim raketama, sakrili

---

¹⁷⁷ Latinski: ovdje i sada.

¹⁷⁸ Engleski: velika atrakcija.

bi ih u džepove a kada bi ih izvadili oni bi se još uvijek vrtjeli – sve do trenutka kad su opustili opruge a oni su se zapalili i pretvorili u vatromet!

Suvišno je ovdje opisivati nevjerojatne vještine koje su akrobati i gimnastičari pokazali. Izvodili su akrobacije na ljestvama, štapovima, loptama, bačvama, s nevjerojatnom preciznošću. No, glavna je atrakcija spektakla bila upravo točka s Dugonoscima, nevjerojatom ekvilibristima kakve Europa još nije vidjela.

Ti Dugonosci izvode posebnu formaciju pod zaštitom boga Tingoua. Obučeni poput srednjovjekovnih glasnika, na leđima nose par veličanstvenih krila. No, njihova su posebnost upravo dugački nosovi koje su privezali na lica, te njihova svrha. Ti su nosovi napravljeni od bambusa, dugački pet, šest, pa čak i deset stopa, jedni ravni, drugi zakrivljeni, neki glatki, neki kvrgavi. Upravo su se na tim čvrsto privezanim dodacima izvodile vježbe ravnoteže. Dvanaest sljedbenika boga Tingoua ležalo je na leđima, dok su njihovi kolege munjevito balansirali, skakali i letjeli s jednog vrha nosa na drugi, izvodeći nevjerojatne okrete.

Za kraj, posebno su publici najavili ljudsku piramidu u kojoj je pedesetak Dugonosaca trebalo predstavljati »Kola Jugernauta«. ¹⁷⁹ Umjetnici časnog Batulcara nisu se penjali jedni drugima na ramena, nego su tu točku izvodili na nosovima. No, jedan od onih koji su činili bazu piramide napustio je trupu, pa je, budući da je bio dovoljno snažan i spretn, Passepartout izabran da ga zamijeni.

Naravno, čestiti se mladić rastužio – sjetio se svoje tužne mladosti – kada je obukao na sebe srednjovjekovni kostim sa šarenim krilima i na glavu privezao nos dugačak šest stopa! Ali napokon, taj ga je nos prehranjivao, pa ga je i prihvatio.

Passepartout je stupio na pozornicu, zajedno s onim kolegama koji su trebali činiti bazu za Kola Jugernauta. Polijegali su na tlo s nosovima prema nebu. Druga grupa akrobata počela se namještati na samim vrhovima ovih dugačkih dodataka, treća se popela na njih, pa četvrta, te su, dotičući se samo vršaka nosova, na kraju sazdali pravu skulpturu od ljudskih tijela sve do vrha kazališta.

Dvoranu je ispunio pljesak, a orkestar je zagrmio svim svojim instrumentima, kada se odjednom piramida počela rušiti. Ravnoteža se narušila, jedan od nosova u samom dnu piramide napustio je svoju poziciju, te se cijela skulptura srušila poput kule od karata...

Kriv je bio Passepartout! Napustio je svoje mjesto, preskočio rasvjetu bez pomoći svojih krila, popeo se na desnu galeriju, te pao pred noge jednog od gledatelja uzviknuvši:

»Ah! Moj gospodar! Moj gospodar!«

»Vi ovdje?«

»Ja!

»E, pa u tom slučaju, put parobroda, moj mladiću!...«

G. Fogg, gospođa Aouda koja je bila s njim i Passepartout požurili su se prema izlazu. No, tamo ih je čekao časni Batulcar. Bio je bijesan i zahtijevao je naknadu štete. Phileas Fogg je stišao njegov bijes bacivši mu šaku novčanica. U šest i trideset, u trenutku isplovljavanja parobroda, g. Fogg i gospođa Aouda stupili su na palubu američkog parobroda. Slijedio ih je Passepartout, s krilima na leđima i s nosom od šest stopa na licu, koje još nije stigao skinuti!

---

¹⁷⁹ Kola Jugernauta (Krišne) spominju se u XII. poglavlju. Ona zapravo pripadaju indijskoj, hinduističkoj, a ne japanskoj tradiciji.

POGLAVLJE XXIV.

TIJEKOM KOJEG SU PREŠLI TIHI OCEAN

Što se dogodilo u Šangaju, jasno je. Parobrod za Yokohamu zamijetio je signale koje je poslala *Tankadera*. Kapetan je uočio zastavu na pola stijega, te se uputio prema jedrilici. Nekoliko je trenutaka kasnije Phileas Fogg platio put po dogovorenoj cijeni, gurnuvši u džep Johna Bunsbyja petsto pedeset funti. Zatim su se časni džentlmen, gospođa Aouda i Fix popeli na palubu parobroda koji je nastavio put za Nagasaki i Yokohamu.

Stigli su upravo tog jutra, 14. studenog, u predviđeno vrijeme. Phileas Fogg je ostavio Fixa da ide za svojim poslom, te otišao na *Carnatic* gdje je doznao – na veliku sreću gospođe Aoude, a možda i svoju, što naravno nije pokazao – da je Francuz Passepartout prethodne večeri stigao u Yokohamu.

Phileas Fogg, koji je te večeri trebao isploviti za San Francisco, istog se trenutka dao u potragu za svojim slugom. Uzalud je tražio pomoć francuskog i engleskog konzula, te tragao po ulicama Yokohame. Već je bio izgubio svaku nadu da će ga pronaći, kada je pukom srećom, ili možda čak vođen nekim predosjećajem, ušao u cirkus časnog Batulcara. Nije prepoznao svog slugu u čudnovatom glasnničkom kostimu, no zato je Passepartout, ispružen na leđima, ugledao svoga gospodara na galeriji. Nije se mogao suzdržati da ne pomakne svoj nos. Zato se ravnoteža poremetila pa se dogodilo što se dogodilo.

Passepartout je iz usta gospođe Aoude čuo priču kako su došli od Hong Konga do Yokohame u društvu stanovitog gospodina Fixa, na pilotskom brodu *Tankaderi*.

Na spomen imena Fix, Passepartout se nije začudio. Mislio je da još nije trenutak da svome gospodaru kaže što se događalo između policijskog inspektora i njega. U prepričavanju svojih avantura, Passepartout se ispričavao i krivnju prebacio na omamljenost opijumom koja ga je iznenadila u pušionici u Hong Kongu.

G. Fogg je hladno saslušao ovu priču na koju nije imao što dodati. Zatim je svome slugi otvorio račun, dovoljan da se na brodu pojavi prikladnije odjeven. Za manje od sat vremena poštenu je mladić odrezao nos i krila, te više ništa na njemu nije podsjećalo na sljedbenika boga Tingoua.

Parobrod koji je plovio od Yokohame do San Franciska, pripadao je kompaniji Pacific Mail Steam¹⁸⁰, a zvao se *General Grant*. Bio je to veliki parobrod s kotačima, od dvije tisuće petsto tona, zgodno uređen i prilično brz. Ispod i iznad palube spuštalo se i izdizalo ogromno klatno. Na jednom se kraju nalazio klip, a na drugom šipka koja je ravnoctrni pokret pretvarala u kružnu vrtnju osovine kotača. *General Grant* je imao tri jarbola, te velika jedra, koja su znatno pomagala parnom stroju. S brzinom od dvanaest milja na sat nije mu trebalo više od dvadeset jednog dana da pređe Tihi ocean. Phileas Fogg je računao da će, stignu li 2. prosinca u San Francisco, 11. biti u New Yorku, a 20. u Londonu, te tako dobiti nekoliko sati do sudbonosnog 21. prosinca.

---

¹⁸⁰ Parobrodska kompanija koja prevozi putnike i poštanske pošiljke.

Putnika je na parobrodu bilo zaista mnogo. Bili su tu Englezi, puno Amerikanaca, mnogobrojni kuliji¹⁸¹ koji emigriraju u Ameriku, te određeni broj časnika indijske vojske koji su koristili dopust kako bi putovali svijetom.

Nikakva ih pomorska nezgoda nije zadesila na ovom putu. Parobrod, pokretan svojim velikim kotačima, uz potporu snažnog jedrilja, plovio je mirno. Tih ocean je uistinu opravdao svoje ime. G. Fogg je bio miran, čak i šutljiviji nego inače. Njegovu su suputnicu, osim puke zahvalnosti, za njega su sve više vezivali i drugi osjećaji. Tih po prirodi, a neizmjerljivo velikodušan, impresionirao ju je više nego što je očekivala. Gotovo je nesvjesno pokleknula pred osjećajima, od kojih tajanstveni Fogg naizgled nije patio.

Osim toga, Aouda je pokazivala veliko zanimanje za planove ovoga gospodina. Uznemirivale su je nezgode koje su mogle ugroziti uspjeh njegovog putovanja. Često je časkala s Passepartoutom, koji je između redaka čitao njene osjećaje. Taj je vrli mladić sada u svojega gospodara slijepo vjerovao. Nije nedostajalo hvale na račun poštenja, velikodušnosti i odanosti Phileasa Fogg. Razuvjerio je gospođu Aoudu u sumnje o ishodu putovanja, ponavljajući kako je najgore prošlo. Iza sebe su ostavili egzotične zemlje Kinu i Japan, a sada se vraćaju u civilizirane krajeve, pa da bi završili ovo nemoguće putovanje oko svijeta u odgovarajućem roku, treba im još samo vlak iz San Francisca za New York, te preookeanski brod od New Yorka do Londona.

Devet dana nakon što je napustio Yokohamu, Phileas Fogg je prešao točno polovicu zemaljske kugle.

General Grant je 23. studenog prešao sto osamdeseti meridijan, isti onaj na kojem se na južnoj polutki nalazi antipod samog Londona. Od osamdeset dana koje je imao na raspolaganju, g. Fogg ih je već bio potrošio pedeset i dva, a ostalo mu još dvadeset i osam. No treba naglasiti da je taj gospodin, unatoč tome što po meridijanu ispada da su na polovici puta, zapravo već prešao više od dvije trećine cijeloga puta, jer je zapravo morao kružiti na dijelu puta od Londona do Adena, od Adena do Bombaya, od Kalkute do Singapura, te od Singapura do Yokohame! Da je putovao ravno po pedesetoj paraleli, onoj na kojoj se nalazi London, put ne bi bio duži od nekih dvanaest tisuća milja. No, Phileas Fogg je zbog nesavršenosti prijevoznih sredstava bio primoran preći put od dvadeset i šest tisuća milja, a do 23. studenog ih je prešao sedamnaest tisuća petsto. No sada je putanja bila ravna i više nije bilo Fixa da im stvara poteškoće!

Passepartout je toga dana, 23. studenog, doživio jednu veliku radost. Još uvijek je tvrdo glavo svoj obiteljski sat držao na londonskom vremenu, smatrajući vrijeme svih zemalja koje je do tada bio prošao pogrešnim. No, toga se dana njegov sat našao u skladu s brodskim satovima.

Njegovom zadovoljstvu nije bilo kraja. Htio je znati što bi mu na to rekao Fix, da je samo bio tamo.

»Taj mi je nitkov napričao svašta o meridijanima, Suncu i Mjesecu!« ponavljao je Passepartout. »Eh! Takvi ljudi! Kad bi ih čovjek slušao, samo bi pokvario stvari! Znao sam da će se prije ili kasnije Sunce uskladiti prema mome satu!...«

Passepartout nije znao da se ne bi imao čemu radovati da je kojim slučajem brojčanik bio podijeljen na dvadeset i četiri sata, kao na talijanskim satovima.¹⁸² Kazaljke bi tada umje-

---

¹⁸¹ Najniži sloj radnika u Aziji koji obavljaju najteže poslove).

¹⁸² Takvi se satovi mogu vidjeti i u nekim našim primorskim gradovima.

sto devet sati ujutro, koliko je u tome trenutku bilo na brodu, pokazivale devet sati navečer, to jest, dvadeset i jedan sat nakon ponoći – što je točna vremenska razlika između Londona i sto osamdesetog meridijana.

No, da je Fix i bio u stanju objasniti ovu fizičku pojavu, Passepartout mu, čak i ako bi je mogao razumjeti, ne bi bio dao za pravo. U svakom slučaju, da se u tome trenutku nekim čudom policijski inspektor neočekivano ukazao na brodu, Passepartout bi, s pravom ogorčen, s njim raspravljao o nekim potpuno drugim temama, te na sasvim drugačiji način.

No, gdje je uopće bio Fix u tome trenutku?...

Fix je bio upravo na brodu *General Grant*.

Doista, stigavši u Yokohamu, inspektor je napustio g. Fogg, kojeg je namjeravao naknadno presresti, te se zaputio ravno kod engleskog konzula. Tamo je konačno dobio nalog za uhićenje koji je kasnio za njim još od Bombaya, star već četrdeset dana – koji mu je iz Hong Konga poslan istim onim *Carnaticom* na kojemu se on sam trebao nalaziti. Njegovo je razočaranje bilo nezamislivo! Nalog za uhićenje bio je beskoristan! Gospodin Fogg se više nije nalazio na engleskom posjedu! Sada ga je mogao uhititi samo uz nalog za izručenje!

»Neka!« reče Fix nakon što ga je prošao prvi trenutak bijesa, »ako moj nalog ne vrijedi ovdje, iskoristiti ću ga u Engleskoj! Taj se nitkov najvjerojatnije namjerava vratiti u domovinu, nakon što navede policiju na krivi trag. Dobro. Pratit ću ga do tamo, a što se novca tiče, neka mi Bog pomogne! Moj je čovjek već potrošio pet tisuća funti samo na put, na kojekakve nagrade, suđenje, namirnice i odjeću, slona i druge troškove. Napokon, banka ima novaca i neće propasti!«

Odlučivši tako, ukrcao se na *General Grant*. Bio je na palubi kad su se g. Fogg i gospođa Aouda ukrcavali. Na svoje je veliko iznenađenje, prepoznao je Passepartouta u glasničkom kostimu. Brzo se sakrio u kabinu, kako bi izbjegao raspravu koja je mogla sve ugroziti – a zahvaljujući velikom broju putnika nadao se da ga njegov neprijatelj neće primijetiti, kada se upravo toga dana našao licem u lice s njim na pramcu broda.

Passepartout ga je zgrabio za vrat, bez ikakvog objašnjavanja, na veliko zadovoljstvo nekoliko Amerikanaca koji su se isti tren kladili na njega. Na nesretnom je inspektoru demonstrirao izuzetan udarac, kojim je dokazao nadmoć francuskog boksa nad engleskim.

Kad je završio, Passepartout je osjetio olakšanje. Fix se ustao u poprilično lošem stanju, te gledajući svoga protivnika, hladno reče:

»Jesmo li gotovi?«

»Da, za sada.«

»Pa, dobro, popričajte sa mnom...«

»Ja da...!?«

»U interesu vašeg gospodara.«

Passepartout je, kao da je savladan ovom hladnokrvnošću, krenuo za policijskim inspektorom. Zajedno su se smjestili na pramcu parobroda.

»Premlatili ste me«, reče Fix. »Dobro. A sada me slušajte. Do sada sam bio protivnik g. Fogg, no od sada želim sudjelovati u njegovoj igri.«

»Konačno!« usklikne Passepartout, »Shvaćate da je on pošten čovjek?«

»Ne«, odgovori hladno Fix, »mislim da je on hulja... Pst! Ne mrdajte i pustite me da pričam! Dok se g. Fogg nalazio na engleskom tlu, u mom je interesu bilo da ga zadržim čekajući nalog za uhićenje. I u tu sam svrhu poduzeo sve. Poslao sam za njim svećenike iz Bombaya, opio sam vas u Hong Kongu, razdvojio sam vas od vašeg gospodara, postigao da propusti parobrod za Yokohamu...«

Passepartout je slušao stisnutih šaka.

»Sada se čini«, nastavi Fix, »da se g. Fogg namjerava vratiti u Englesku? Neka mu bude, idem za njim. No, odsada ću se truditi da uklonim sve prepreke na njegovom putu istim žarom kojim sam ih do sada stvarao. Kao što vidite, promijenio sam igru, i to zato što je takva promjena u mom interesu. Naglašavam da sada dijelimo isti cilj, jer ćete se tek u Engleskoj uvjeriti jeste li u službi nitkova ili poštenog čovjeka!«

Passepartout je pažljivo slušao Fixa, vjerujući kako ovaj govori iskreno.

»Jesmo li prijatelji?« upita Fix.

»Prijatelji ne«, odgovori Passepartout. »Saveznici da, ako budete od koristi. Na najmanji ću vam znak izdaje slomiti vrat.«

»Dogovoreno«, reče mirno policijski inspektor.

Jedanaest dana kasnije *General Grant* je uplovio u zaljev Golden Gate,¹⁸³ te pristao u San Franciscu.

G. Fogg nije izgubio ni dobio niti jedan jedini dan.

---

¹⁸³ Zlatna vrata, morski prolaz koji spaja Tihi ocean i Zaljev San Francisco, gdje je 1937. godine sagrađen poznati viseći most.

POGLAVLJE XXV.

U KOJEMU ĆE PUTNICI VRLO KRATKO RAZGLEDATI SAN FRANCISCO NA DAN IZBORA

Bilo je sedam sati ujutro kad su Phileas Fogg, gospođa Aouda i Passepartout stupili nogom na američko tlo – ako se tako mogu nazvati plutajući molovi na koje su se iskricali, koji se spuštaju i podižu ovisno o izmjeni plime i oseke i tako olakšavaju ukrcaj i iskrcaj brodova. Bilo je tu klipera¹⁸⁴ svih veličina, parobroda svih nacionalnosti, te parnih brodova na više katova koji plove po rijeci Sacramento i njezinim pritocima. Tu se gomilaju proizvodi kojima se trguje do Meksika, Perua, Čilea, Brazila, Europe i Azije, te svih otoka Tihog oceana.

Passepartout je, sretan što će napokon stupiti na američko tlo, poželio obilježiti taj trenutak opasnim, ali lijepim skokom. No kad je skočio na mol od trulih dasaka, malo je nedostajalo da kroz njih propadne u more. Nezadovoljan načinom na koji je stupio na novi kontinent, hrabri je mladić ispustio nevjerojatan povik od kojeg su se uzdigla nebrojena jata kormorana i pelikana, tih uobičajenih gostiju pomičnih molova.

G. Fogg se odmah po izlasku iz broda raspitao kada kreće prvi vlak za New York. Kretao je u šest sati navečer. G. Fogg je dakle imao cijeli dan u glavnom gradu Kalifornije.¹⁸⁵ Pozvao je prijevoz za gospođu Aoudu i sebe. Passepartout se popeo na sjedalo, a kočija se, za tri dolara po vožnji, zaputila prema hotelu International.

S povišenog je sjedala Passepartout znatiželjno promatrao veliki američki grad, široke ulice, niske, uredno nanizane kuće, crkve i hramove u stilu anglosaksonske gotike, ogromne dokove, skladišta od drva ili cigle velika poput palača. Ulice su bile pune svakakvih vozila, omnibusa, tramvaja, a pločnici puni ne samo Amerikanaca i Europljana, već i Kinca i Indijaca – kako drugačije doći do broja od dvjesto tisuća stanovnika.

Passepartout je bio jako iznenađen time što je vidio. On je još uvijek bio u legendarnom gradu iz 1849. godine,¹⁸⁶ gradu razbojnika, palikuća i ubojica koje je tu dovela zlatna groznica, nepreglednom kafarnaumu¹⁸⁷ svih propalica, u kojem se za zlatni prah kockalo s revolverom u jednoj ruci i nožem u drugoj. No, ta su »lijepa vremena« prošla. San Francisco je sada bio veliki trgovački grad. Visoki toranj gradske vijećnice, s kojega je najbolji pogled na grad, izdizao se iznad svih ulica i avenija koje se sijeku pod pravim kutom, a

---

¹⁸⁴ Prostrani i brzi jedrenjaci.

¹⁸⁵ San Francisco zapravo nikada nije bio glavni grad Kalifornije. Od 1854. godine to je nedaleki grad Sacramento, što koje poglavlje kasnije zna i sam Verne.

¹⁸⁶ Te je godine u Kaliforniji pronađeno zlato i otpočela je čuvena »zlatna groznica«. Broj stanovnika San Francisca u samo godinu dana narastao je s 1.000 na 25.000.

¹⁸⁷ Kafarnaum je bio ribarski grad na Galilejskom jezeru u kojemu je propovijedao Isus. Isus je tamo istjerivao đavole iz opsjednutih, pa zato riječ u prenesenom značenju znači gužva, metež, zbrka.

između kojih se prostiru zeleni trgovi, zatim kineska četvrt, koja se doimala kao da su je donijeli iz Nebeskog Carstva u kutiji igračaka. Nema više sombrera, crvenih košulja ko pača zlata i indijanskih perjanica. Zamijenili su ih svileni šeširi i crna odijela brojnih džentlmena koji su hitro trčali za svojim poslom. Pojedine su ulice, prije svega Montgomery Street – koja je San Franciscu isto što i Regent Street Londonu, Boulevard des Italiens Parizu, a Broadway New Yorku – nudile na policama svojih sjajnih dućana proizvode iz cijeloga svijeta.

Na putu do hotela International Passepartout se osjećao kao da nikad nije napustio Englesku.

U predvorju hotela nalazio se ogroman bar, neka vrsta zakuske koja je *gratis* za sve prolaznike. Suhomesnati proizvodi, juha od kamenica, čajni kolačići i sir chester dijelili su se, a da nitko za njih nije morao odriješiti kesu. Plaćalo se samo piće, pivo, porto ili prošek, kada bi takvo obilje pobudilo želju za osvježanjem. Sve se to Passepartoutu činilo »previše američki«.

Hotelski je restoran odisao udobnošću. G. Fogg i gospođa Aouda smjestili su se za stol, gdje ih je posluga najljepše crne puti ubrzo bogato uslužila raznim jelima, na tanjurima sitnima kao za liliputance.

Nakon objeda, Phileas Fogg je u društvu gospođe Aoude napustio hotel, te se uputio u ured engleskog konzula po svoju vizu. Na pločniku je susreo svojega slugu, koji ga je upitao ne bi li možda, prije nego se ukrcaju na Pacifičku željeznicu, trebali nabaviti puške Enfeld ili revolvere Colt, kao mjeru opreza. Passepartout je čuo priče o Sioux i Pawnie Indijancima, koji zaustavljaju vlakove kao španjolski razbojnici. G. Fogg mu je odgovorio da je takva mjera opreza nepotrebna, no ipak mu je dao slobodu da se ravna po vlastitom nahođenju. Zatim se zaputio prema uredu konzularnog agenta.

Phileas Fogg nije napravio niti dvjesto koraka, kad je, »najvećom slučajnošću na svijetu«, susreo Fixa. Inspektor se doimao jako iznenađen. Kako molim! G. Fogg i on su zajedno prešli Tihi ocean, a da se nisu sreli na brodu! U svakom slučaju, Fix je bio jako počašćen što se opet susreće s džentlmenom kojem toliko duguje, a s obzirom da ga posao vodi u Europu, bit će mu zadovoljstvo putovati u tako ugodnom društvu.

G. Fogg mu je odgovorio da je čast njegova, a Fix, koji ga ni na tren nije namjeravao izgubiti iz vida, zamolio ga je za dopuštenje da zajedno razgledaju ovaj zanimljivi grad. Tako je i bilo.

Potom su gospođa Aouda, Phileas Fogg i Fix lutali ulicama. Uskoro su se našli u ulici Montgomery, po kojoj se kretala nevjerojatna količina ljudi. Na pločnicima, nasred ceste, na tramvajskim tračnicama, između kočija i omnibusa,¹⁸⁸ na pragovima trgovina, na prozorima svake kuće, čak i na krovovima, nalazila se nebrojena gomila. Između grupica provlačili su se ljudi s plakatima. Šarene vrpce i zastavice vijorile su se na vjetru. Sa svih strana su se čuli povici.

»Hura za Kamerfielda!«

»Hura za Mandiboyja!«

Bio je to politički skup. Tako je barem pomislio Fix, te svoje mišljenje podijelio s g. Foggom, dodavši:

»Možda ne bi bilo na odmet, gospodine, da se klonimo ove gužve. Moglo bi biti opasno.«

---

¹⁸⁸ Kola s velikim brojem sjedala, nalik autobusu.

»U pravu ste«, odgovori Phileas Fogg, »udarac šakom, čak i iz političkih razloga, je ipak udarac šakom!«

Fix se na ove riječi nasmiješio, pa su se, kako bi izbjegli tučnjavu, gospođa Aouda, Phileas Fogg i Fix smjestili na suprotnom kraju ulice, na međukat nekog stubišta koji je poput terase gledao na ulicu. Preko puta njih, s druge strane ulice, između doka za istovar ugljena i skladišta nekog trgovca petrolejem, nalazio se veliki ured na otvorenom prema kojemu su se slijevale rijeke ljudi.

Kakav je to skup bio? U koju se svrhu održavao? Phileas Fogg nije mario. Možda je trebalo izabrati nekog visokog vojnog ili civilnog službenika, guvernera države ili člana Kongresa?¹⁸⁹ Tako se moglo pretpostaviti, s obzirom na nevjerojatno uzbuđenje koje je obuzelo čitav grad.

U tom se trenutku gomila pokrenula. Sve su se ruke podigle u zrak. Neke su se stisnute šake dizale i spuštale, uz povike – upečatljiv način da se izjasni kome se daje glas. Masa se komešala i uzmicala. Vijorile su se zastave, koje bi nestale u masi, a trenutak kasnije su već bile pretvorene u krpe. Lelujanje gomile proširilo se sve do dna stubišta. Iz nje su izvirivale glave poput mora koje je iznenada uzburkao jak vjetar. Crni šeširi su na očigled nestajali, a njihovi su vlasnici bez njih postajali niži.

»To je očigledno politički skup«, reče Fix, »a pitanje radi kojeg se održava mora da je jako osjetljivo. Ne bi me čudilo da se još uvijek raspravlja o aferi Alabama, iako je ta stvar već riješena.«

»Možda«, odvrati g. Fogg.

»U svakom slučaju«, nastavi Fix, »dva suparnika su tu, jedan protiv drugoga, časni Kamerfield i časni Mandiboy.«

Gospođa Aouda, primivši Phileasa Foggga ispod ruke, iznenađeno je gledala ovaj nesvakidašnji prizor. Fix je namjeravao pitati jednog od svojih susjeda za uzrok svemu tome. No, prije nego mu je čovjek odgovorio, gomila se opet počela kretati. Pojačali su se uzvici »hura« ispresijecani psovkama. Stjegovi su se pretvorili u oružje. Ruke i šake bile su posvuda. Iz zaustavljenih kola i omnibusa pljuštali su udarci. Stvari su letjele uokolo. Boce i cipele su opisivale duge lukove u zraku, čak se u galami gomile čula i pucnjava revolvera.

Gužva se primakla stubištu, prekrivši nekoliko prvih stepenica. Dio gomile je očito bio izguran, no čak ni oni koji su sve to promatrali sa strane nisu mogli procijeniti tko je bio u prednosti, Mandiboy ili Kamerfield.

»Mislim da bi bilo pametno da se povučemo«, rekao je Fix, kojemu nije bilo u interesu da se njegov čovjek ozlijedi ili upadne u nevolju. »Možda je ovdje riječ o Engleskoj. Loše nam se piše ako nas otkriju!«

»Engleski građanin...« odgovori Phileas Fogg.

No, džentlmen nije uspio završiti rečenicu. Iza njega su se u dnu stuba začuli strašni povici: »Hura! Hip! Hip! Hura! Za Mandiboyja!« Bila je to grupa glasača koja je pristigla u pomoć svojim istomišljenicima, te s boka napala pristaše Kamerfielda.

G. Fogg, gospođa Aouda i Fix našli su se između dvije vatre. Više nisu mogli pobjeći, niti se oduprijeti rijekama ljudi naoružanih štapovima. Gomila je snažno pritisnula Phileasa Foggga i Fixa koji su pokušavali zaštititi mladu ženu. G. Fogg, ništa manje flegmatičan od

---

¹⁸⁹ Zakonodavno tijelo savezne vlasti Sjedinjenih Američkih Država.

uobičajenog, pokušavao se obraniti šakama koje je priroda dala svim Englezima, no bezuspješno. Ogromna ljudina crvenkaste brade, rumenog lica, širokih ramena, očito šef grupe, zamahnuo je svojom snažnom šakom prema g. Foggu. Ovaj bi mu udarac bio nanio veliku ozljedu da ga, po sudbini, umjesto njega nije primio Fix. Ispod detektivovog svilenog šešira, koji je bio potpuno uništen, isti se tren pojavila ogromna modrica.

»Jenki!« reče g. Fogg bacivši u smjeru svoga protivnika pogled pun prijezira.

»Englishman!« uzvikne ovaj. »Srest ćemo se mi!«

»Kad god vam odgovara. Vaše ime?«

»Phileas Fogg. Vaše?«

»Pukovnik Stamp W. Proctor.«

Nakon tih riječi plima se spustila. Fix je završio na podu. Ustao je, njegova je odjeća bila uništena, no nije zadobio nikakvih ozbiljnijih ozljeda. Njegov se putni kaput sada sastojao od dva nejednaka dijela, a hlače su više nalikovale na gaće koje neki Indijanci – prema svojoj modi – ne vole nositi a da im prethodno ne uklone donji dio. No, gospođa Aouda na kraju je bila pošteđena, a samo je Fix primio udarac.

»Hvala«, reče g. Fogg inspektoru, kad su izašli iz gomile.

»Nema na čemu«, odgovori Fix. »No, dođite!«

»Gdje?«

»U trgovinu odijelima.«

To je zaista bilo neophodno. Odjeća Phileasa Fogg i Fixa bila je uništena, kao da su se ova dva džentlmena potukla za stvar časnog Kamerfielda i Mandiboyja.

Sat vremena kasnije bili su prigodno obučeni i počešljani. Potom su se vratili u hotel International.

Tamo je Passepartout čekao svog gospodara, naoružan s pola tuceta revolvera s iglom, s bubnjem sa šest metaka i središnjim paljenjem. Namrštio se primijetivši Fixa u društvu g. Fogg. No gospođa Aouda je u nekoliko riječi ispričala što se dogodilo, a Passepartout se oraspoložio. Fix očito više nije bio neprijatelj, već saveznik. Držao se svoje riječi.

Kad je večera završila, pozvali su kola koja su ih, skupa s prtljagom, trebala odvesti na kolodvor. U trenutku kada su se penjali u vozilo, g. Fogg se obratio Fixu:

»Niste opet vidjeli tog pukovnika Proctora?«

»Ne«, odgovori Fix.

»Vratiti ću se u Ameriku po njega«, reče hladno Phileas Fogg. »Engleski građanin ne može dopustiti da se netko tako prema njemu ponaša.«

Inspektor se nasmijao i nije ništa odgovorio. Bilo je jasno da je g. Fogg jedan od onih ljudi engleske rase kojima nije stalo do časti u vlastitoj domovini, ali se zato tuku za nju po svijetu.

U petnaest minuta do šest putnici su stigli na kolodvor, te našli vlak spreman za polazak. U trenutku kada se namjeravao ukrcati, g. Fogg primijeti službenika, te mu se obrati:

»Prijatelju«, reče mu, »nije li danas bilo nekih problema u San Franciscu?«

»Bio je to politički skup, gospodine«, odgovori zaposlenik.

»Primijetio sam veliki nemir na ulicama.«

»Bio je to najobičniji skup organiziran uoči izbora.«

»Izbor nekog visokog vladinog dužnosnika, očito?« upita g. Fogg.

»Ne, gospodine, za mirovnog suca.«

Na ovaj se odgovor Phileas Fogg popeo u vagon, a vlak je pojurio punom parom.

POGLAVLJE XXVI.

U KOJEMU SE PUTUJE EKSPRESNIM VLAKOM PACIFIČKOM ŽELJEZNICOM

»Ocean to Ocean«¹⁹⁰ – tako kažu Amerikanci – ove su tri riječi još jedan naziv za »Grand Trunk«¹⁹¹ koji vozi s jednog kraja Sjedinjenih Američkih Država na drugi. No, u stvarnosti se »Pacific Railroad«¹⁹² sastoji od dva dijela: »Central Pacific«, između San Francisca i Ogdena,¹⁹³ te »Union Pacific« između Ogdena i Omaha.¹⁹⁴ Tamo se nalazi sjecište pet različitih linija, zbog čega je Omaha dobro povezana s New Yorkom.

New York i San Francisco su sada povezani neprekinutom metalnom vrpcom koja nema manje od tri tisuće sedamsto osamdeset šest milja. Između Omaha i Tihog oceana pruga ide preko područja na kojem još uvijek ima Indijanaca i divljih zvijeri. To je ogroman teritorij kojeg su mormoni¹⁹⁵ počeli kolonizirati 1845. godine, kada su protjerani iz Illinoisa.

Nekoć se, u najboljem slučaju, od New Yorka do San Francisca putovalo šest mjeseci. Danas se isti taj put pređe u sedam dana.

Godine 1862, unatoč protivljenju zastupnika u Kongresu s Juga koji su htjeli da pruga prolazi južnije, odlučeno je da će trasa pruge ići između četrdeset prve i četrdeset druge paralele. Neprežaljeni predsjednik Lincoln sam je odredio da pruga počinje u državi Nebraska u gradu Omaha. Radovi su uskoro počeli, te su izvedeni na američki način, bez puno papirologije i birokracije. Brzina rada nije ni na koji način naštetila kvaliteti samih radova. U preriji pruga je rasla milju i pol na dan. Lokomotiva, koja je vozila po tračnicama postavljenima jučer, donosila je nove tračnice koje su se postavljale taj dan, da bi nastavila voziti onako kako su postavljane.

Pacific Railroad ima nekoliko ogranaka, prema državama Iowi, Kansasu, Coloradu i Oregonu¹⁹⁶. Na izlasku iz Omaha prati južnu obalu Platte Rivera do spoja s ogrankom prema sjeveru, nastavlja prema jugu, prelazi predio Laramie i planine Wahsatch, obilazi Veliko slano jezero, te stiže u Salt Lake City, glavni grad mormona, spušta se u dolinu

---

¹⁹⁰ Engl. Od oceana do oceana.

¹⁹¹ Engl. Veliki trupac, u ovom kontekstu glavni komunikacijski kanal, glavna pruga.

¹⁹² Engl. Pacifička željeznica.

¹⁹³ Grad u Državi Utah.

¹⁹⁴ Glavni grad države Nebraske.

¹⁹⁵ Pripadnici Crkve Isusa Krista svetaca posljednjih dana, koju je 1830. godine osnovao Joseph Smith. Zbog neprihvatanja i predrasuda okoline zajednica se u više navrata selila prema zapadu SAD-a, da bi se končano naselila u državi Utah, gdje je i danas njihovo središte. Više o mormonima kaže se u poglavlju XXVII.

¹⁹⁶ Države SAD-a.

Tuilla, prelazi preko američke pustinje, planina Cedar i Humboldt, rijeke Humboldt, Sierra Nevade, te izlazi na Tihi ocean preko Sacramenta.¹⁹⁷ Uspon niti na jednom mjestu nije veći od sto dvanaest stopa na milju, čak ni pri prelasku Stjenjaka.¹⁹⁸

Bila je to prometna žila koju vlakovi pređu u sedam dana, što plemenitom Phileasu Foggu omogućava da – tako se barem nada – 11. prosinca bude u New Yorku, gdje će se ukrucati na parobrod za Liverpool.

Vagon u kojem se nalazio Phileas Fogg bio je neka vrsta dugačkog omnibusa iz dva dijela, od kojih je svaki počivao na četiri kotača, te se mogao savijati u oštrim zavojima. U unutrašnjosti nije bilo odjeljaka, već dva reda sjedala sa svake strane, okomito na os vagona, između kojih se nalazi prolaz koji vodi do toaleta na svakom kraju vagona. Cijelom dužinom vlaka vagoni su međusobno povezani malim mostićima, pa se putnici mogu kretati od jednog kraja kompozicije do drugog, a na raspolaganju su im vagon salon, vagon terasa, vagon restoran i vagon bar. Nedostajalo je još samo vagon kazalište. No bit će i toga jednoga dana.

Duž vlaka su neprestano prolazili prodavači knjiga, novina, hrane, pića i cigareta, a kupaca nije manjkalo.

Putnici su krenuli iz stanice u Oaklandu¹⁹⁹ u šest sati poslije podne. Već je pala noć, hladna i mračna, s oblacima koji su prijetili snijegom. Vlak se nije kretao jako brzo. Računajući stajanja, kretao se nekih dvadeset milja na sat, no ta mu je brzina dozvoljavala da pređe Sjedinjene Američke Države u predviđenom vremenu.

U vagonu se malo pričalo. Većinu je putnika savladao san. Passepartout se smjestio pokraj policijskog inspektora, no nisu razgovarali. Nakon posljednjih događaja zahladili su odnose. Više nije bilo simpatije i povjerenja. Fix nije bio ništa promijenio u svom ponašanju, no Passepartout se držao poprilično suzdržano, spreman da zadavi svog nekadašnjeg prijatelja na najmanji znak izdaje.

Sat vremena nakon što je vlak krenuo, počeo je padati snijeg, sitan snijeg koji na sreću nije usporavao kompoziciju. Kroz prozore se sada vidjela samo velika bijela zavjesa na kojoj je dim lokomotive izgledao sivkasto.

U osam sati u vagon je ušao stjuard, te putnicima najavio vrijeme za spavanje. Vagoni su ujedno bili i spavaća kola, i u nekoliko su se minuta pretvorili u spavaonice. Nasloni sjedala spuštali su se prema natrag, a pažljivo spremljeni ležajevi su se odmotavali domišljatim sistemom. U nekoliko su se trenutaka podigle i pregrade, pa je svaki putnik ubrzo imao na raspolaganju udoban krevet, zaštićen od indiskretnih pogleda debelom zavjesom. Posteljina je bila bijela, jastuci mekani. Nije bilo druge nego spavati, što su i napravili, kao da se nalaze u udobnoj kabini nekog parobroda, dok je vlak punom parom jurio preko države Kalifornije.

Taj dio između San Francisca i Sacramenta nije brdovit. Dio pruge koji se zove Central Pacific Railroad za polaznu točku ima Sacramento, odakle kreće prema istoku gdje se susreće s dijelom pruge kojemu je polazište Omaha. Od San Francisca do glavnog grada Kalifornije pruga vodi ravno prema sjeveroistoku uz rijeku American River, koja se uli-

---

¹⁹⁷ Glavni grad Kalifornije.

¹⁹⁸ Planinski lanac u Sjevernoj Americi koji se pruža od Aljaske na sjeveru do Meksika na jugu. Poznat je po svojim prirodnim ljepotama i nacionalnim parkovima.

¹⁹⁹ Grad u Zaljevu San Francisca.

jeva u zaljev San Pablo. Vlak je sto dvadeset milja koje dijele ova dva grada prešao za šest sati. Oko ponoći putnici su već spavali, a vlak je prošao kroz Sacramento. Nisu vidjeli ništa od tog važnog grada koji je sjedište zakonodavstva države Kalifornije, njegove lijepe dokove, široke ulice, prekrasne zgrade, trgove i crkve.

Nakon što je napustio Sacramento, te za sobom ostavio Junction, Roclin, Auburn i Colfax, zašao je u područje Sierra Nevade.²⁰⁰ Bilo je sedam sati ujutro kada su prošli Cisco. Sat vremena kasnije spavaonica je opet pretvorena u običan vagon, a putnici su mogli uživati u pogledu na brdovite i slikovite predjele. Željeznička se pruga pokoravala hirovima Sierra Nevade, čas se usijecala u obronke planine, čas visjela iznad ponora, izbjegavala je oštre kutove hrabrim zavojima, te se provlačila kroz klance tako uske da bi netko pomislio kako s druge strane nema izlaza. Lokomotiva, blještava poput svetišta, s velikim dimnjakom koji je bacao zlačane odsjaje, sa srebrnastim zvonom, sa svojim odbojnikom za stoku koji je stršao poput mamuze, svoje je zvižduke i uzdisaje miješala sa šumom potoka i slapova, a dim ovijala oko crnih krošnja borova.

Na ovoj je dionici tunela i mostova bilo malo ili ništa. Pruga je pratila obronke planine, ne tražeći pravocrtni i najkraći put od jedne točke do druge, ne čineći nasilje prema prirodi.

Okolo devet sati vlak je kroz dolinu Carson ušao u državu Nevadu, nastavljajući svoju putovanje u smjeru sjeveroistoka. U podne je napustio Reno, u kojem su putnici imali dvadeset minuta za objed.

Nakon toga, pruga se susrela s rijekom Humboldt, te nastavila nekoliko milja prema sjeveru duž njezinog toka. Zatim je nastavila pratiti rijeku prema istoku sve do njezinog izvora na planini Humboldt Range, na samom istoku države Nevade.

Nakon objeda, g. Fogg, gospođa Aouda i njihovi suputnici ponovo su se smjestili u vlatku. Phileas Fogg, mlada žena, Fix i Passepartout su, udobno smješteni, promatrali raznoliki krajobraz koji im je promicao pred očima – široku preriju, planine koje se naziru na horizontu, »creeks«²⁰¹ u kojima se pjenuša voda. Povremeno bi se u daljini vidjela krda bizona koja podsjećaju na pomičnu branu. Nebrojene vojske ovih preživača često su vlakovima bila nepremostiva prepreka. Tisuće bi životinja satima prelazile prugu u zbijenoj formaciji. U takvoj se situaciji lokomotiva mora zaustaviti i pričekati da se pruga oslobodi.

Upravo se to dogodilo i sada. Oko tri sata popodne krdo od nekih deset do dvanaest tisuća grla zapriječilo je put. Lokomotiva se, nakon što je smanjila brzinu, pokušala svojim kljunom probiti kroz beskrajnu kolonu, no na kraju se morala zaustaviti pred neprobojnom masom.

Ti su se preživači – buffalos, kako ih zovu Amerikanci – kretali sporo. Povremeno bi zamukali nevjerojatnom snagom. Veći su od europskih bikova, kratkih nogu i vrata, ispupčenog hrpta koji nalikuje mišićavoj kvrgi, široko postavljenih rogova, te glave, šije i pleća pokrivenih dugom grivom. Ovu seobu nije bilo moguće zaustaviti ni u snu. Kada se bizoni odluče za neki pravac, ništa ih ne može omesti niti s njega skrenuti. To je potok živog mesa kojega nikakva brana ne može zadržati.

---

²⁰⁰ Planinski lanac na zapadu Kalifornije.

²⁰¹ Engleski: potok.

Putnici su izašli na terase kako bi gledali ovaj neobični spektakl. No, onaj kojemu se od svijetu najviše žurilo, Phileas Fogg, ostao je sjediti na svome mjestu spokojno čekajući da se bizoni odluče osloboditi mu put. Passepartout je bio bijesan zbog kašnjenja koje je proizvela ova životinjska aglomeracija. Htio je prema njima isprazniti svoju kolekciju oružja.

»Kakva zemlja!« uzvikne. »Najobičnija goveda zaustavljaju vlakove! Idu tuda kao u procesiji i nimalo im se ne žuri, kao da ne zaustavljaju promet! Zaboga! Da mi je znati je li g. Fogg u svome planu predvidio i ovu nezgodu! I taj strojovođa koji se ne usuđuje krenuti kroz ovu nezgrapnu stoku!«

Strojovođa nije niti pokušao riješiti ovaj problem, i to je bilo mudro. Zgnječio bi nekoliko prvih bizona kljunom, no, koliko god da je moćna, lokomotiva bi se uskoro zaustavila i iskočila iz tračnica, a tek bi onda bili u nevolji.

Najpametnije je bilo strpljivo pričekati, te zatim nadoknaditi izgubljeno vrijeme bržom vožnjom. Povorka bizona trajala je tri duga sata, a kad se put oslobodio već je bio mrak. U tome trenutku posljednji su redovi još prelazili tračnice, a prvi su već iščezavali na južnom horizontu.

Bilo je dakle osam sati kad je vlak prešao planinu Humboldt Range, te devet i trideset kad je ušao na teritorij Utaha, državu Velikog slanog jezera, neobičnu zemlju mormona.

POGLAVLJE XXVII.

U KOJEMU PASSEPARTOUT, BRZINOM OD DVADESET MILJA NA SAT, PRATI PREDAVANJE IZ MORMONSKE POVIJESTI

Tijekom noći s 5. na 6. prosinca vlak je jurio nekih pedeset milja prema jugoistoku, te potom opet skrenuo prema sjeveroistoku približavajući se Velikom slanom jezeru.

Passepartout je oko devet sati ujutro izašao udahnuti malo svježeg zraka. Bilo je hladno, nebo je bilo sivo, no barem nije više sniježilo. Sunčev disk se kroz maglu doimao poput velikog zlatnika. Passepartout je bio našao zanimaciju: pokušavao je preračunati vrijednost tog velikog zlatnika u sterlinge, kad ga je iznenadio dolazak jedne zanimljive osobe.

Na stanici u Elkou na vlak se ukrcao visok, smeđ čovjek, s crnim brkovima, crnim čarapama, crnim svilenim šeširo, crnim prslukom, crnim hlačama, bijelom kravatom, te rukavicama od pasje kože. Izgledao je kao svećenik. Prošao je s jednog kraja vlaka na drugi, a na vrata svakoga vagona naljepio je jednu rukom ispisanu obavijest.

Passepartout se približio, te pročitao kako će časni »elder« William Hitch, mormonski misionar, iskoristiti svoju prisutnost u vlaku broj četrdeset osam kako bi od jedanaest sati do podneva u vagonu broj sto sedamnaest održao predavanje o učenju mormona, pozivajući svu gospodu željnu znanja o misterijima religije »Crkve svetaca posljednjih dana«.

»Svakako ću poći«, rekao je Passepartout sam sebi, koji o mormonima nije znao ništa osim da se njihovo društvo zasniva na poligamiji.²⁰²

Vijest se brzo proširila vlakom koji je vozio nekih stotinjak putnika. Privučeni obaviješću o ovom izlaganju, trideset od tog broja ih se u jedanaest sati našlo u vagonu broj 117. Passepartout se nalazio u prvim redovima vjernika. Njegov gospodar i Fix nisu se time zamarali.

U predviđeno vrijeme William Hitch se ustao, te nervoznim glasom, kao da ga je netko upravo naljutio, počeo govoriti:

»Kažem vam da je Joe Smith mučenik, da je njegov brat Hiram mučenik, i da će progoni vlade Sjedinjenih Američkih Država isto tako napraviti mučenika od Brigham Younga! Tko se usuđuje tvrditi suprotno?«

Nitko se nije usudio proturječiti misionaru, čiji je zanos odskakivao od njegove mirne vanjštine. No, nema sumnje da je njegov bijes imao opravdanja, zbog teških kušnji u kojima su se mormoni nalazili. Zapravo je vlada Sjedinjenih Američkih Država, s puno muke, smanjila broj ovih neovisnih fanatika. Proglasila je Utah jednom od svojih država koju je podvrgla svojim zakonima, te zatvorila Brigham Younga pod optužbom za pobunu i poligamiju. Nakon toga, prorokovi učenici su udvostručili svoj trud, te se strastveno odupiru nastojanjima Kongresa, barem riječima.

---

²⁰² Mnogoženstvo.

William Hitch je, kao što vidimo, pokušavao pridobiti nove sljedbenike u samom vlaku. Zatim je, strastvenim i snažnim povicima i gestama, ispričao priču o mormonima od biblijskih vremena: »kako je u Izraelu jedan mormonski prorok iz Josipova plemena objavio zakone nove religije, te ih predao svom sinu Moromu; kako je mnogo stoljeća poslije tu vrijednu knjigu s egipatskog preveo Joseph Smith junior, farmer iz države Vermont, koji se pojavio kao mistični prorok 1825. godine; kako mu se ukazao nebeski glasnik u jednoj svjetlećoj šumi te mu predao zakone Gospodinove.«

U tom je trenutku nekoliko slušatelja, ne previše zainteresiranih za misionarovo povijesno izlaganje, napustilo vagon. No, William Hitch je nastavio, te ispričao kako je »Smith junior okupio svog oca, svoja dva brata i nekoliko učenika, te osnovao Crkvu Isusa Krista svetaca posljednjih dana, religiju prihvaćenu ne samo u Americi, već i u Engleskoj, Skandinaviji i Njemačkoj, koja među svojim sljedbenicima ima obrtnika, ali i priličan broj ljudi koji se bave slobodnim zvanjima; kako je stvorena kolonija u državi Ohio, sagrađena crkva za dvjesto tisuća dolara, te izgrađen cijeli jedan grad u Kirklandu; kako je Smith postao odvažan bankar i od jednog jednostavnog čovjeka koji putnicima pokazuje mušije na papirusu dobio priču koju su svojom rukom ispisali Abraham i drugi slavni Egipćani.«²⁰³

Izlaganje se odužilo, a publika se prorijedila, te ga je sada slušalo tek nekih dvadesetak ljudi.

No, propovjednik se nije dao pokolebati ovim pražnjenjem, te je detaljno ispričao kako je »Joe Smith 1837. godine bankrotirao; kako su ga njegovi dioničari premazali katranom te ga uvaljali u perje; kako se opet pojavio častan i poštivan više nego ikad, nekoliko godina kasnije u Independanceu u Missouriju, kao vođa zajednice u porastu koju je sačinjavalo barem tri tisuće ljudi, te kako je, progonjen mržnjom pogana, morao bježati na američki Far West.«²⁰⁴

Desetak ljudi ga je još uvijek slušalo, a među njima i poštenu Passepartout koji se sav pretvorio u uho. Tako je saznao da se »nakon dugih progona Smith opet pojavio u Illinoisu, te 1839. osnovao novu zajednicu Nauvoo-la-Belle, na obalama rijeke Mississippi, čije je stanovništvo brojalo dvadeset i pet tisuća duša; kako je Smith postao gradonačelnik, vrhovni sudac, te glavni zapovjednik; kako se 1843. kandidirao za predsjednika Sjedinjenih Američkih Država, te kako je na kraju dočekan u zasjedi u Carthagi, te bačen u zatvor gdje ga je ubila grupa maskiranih ljudi.«

U tom je trenutku Passepartout bio potpuno sam u vagonu. Propovjednik ga je, gledajući ga u lice, očaravao svojim riječima. Ispričao mu je kako je dvije godine nakon Smithovog ubojstva njegov nasljednik, nadahnuti prorok Brigham Young, napustio Nauvoo, te se naselio na obalama Velikog slanog jezera. Na toj izvanrednoj i plodnoj zemlji koja se nalazi na putu iseljenicima koji prolaze kroz državu Utah na putu do Kalifornije, osnovao je novu koloniju koja je, zahvaljujući mormonskoj poligamiji, u kratkom vremenu doživjela nevjerojatan rast.

»Eto«, doda William Hitch, »eto zašto je Kongres ljubomoran na nas! Eto zašto su vojnici Unije zauzeli teritorij države Utah! Eto zašto je naš vođa, prorok Brigham Young, zatvoren protiv svake pravde! Hoćemo li popustiti pred silom? Nikad! Istjerani iz Vermonta,

---

²⁰³ Abraham dakako nije bio Egipćanin. Možda se radi o namjernoj pogrešci koju Verne stavlja u usta Williama Hitcha.

²⁰⁴ Engl. Daleki Zapad.

istjerani iz Illinoisa, istjerani iz države Ohio, istjerani iz Missourija, istjerani iz Utaha, opet ćemo pronaći neku slobodnu zemlju na kojoj ćemo nastaviti svoju misiju... A vi, moj vjerni«, doda propovjednik gledajući svojeg jedinog slušaoca ljutitim pogledom, »hoćete li vi započeti svoju pod našom zastavom?«

»Ne«, odgovori hrabro Passepartout, te pobježe ostavivši strastvenog propovjednika samog sa sobom.

No, tijekom ovog izlaganja vlak je brzo odmicao, te je oko dvanaest i trideset došao do sjeverozapadne točke Velikog slanog jezera. Odatle se pogledom mogao obgrliti veliki dio ovog unutrašnjeg mora, kojega zovu i Mrtvo more, i u kojega utječe američka rijeka Jordan. Prekrasno je jezero okruženo divljim liticama okovanim korom od bijele soli. Nekoć je taj divni vodeni pokrov bio puno veći, no s vremenom su se njegovi rubovi polako izdigli, smanjujući tako njegovu površinu, a povećavajući dubinu.

Veliko slano jezero dugo je nekih sedamdeset milja, široko trideset i pet, te smješteno na tri tisuće osamsto stopa nadmorske visine. Potpuno je različito od Mrtvog mora koje se nalazi dvjesto stopa ispod razine mora. Ima veliki salinitet, a četvrtinu njegove vode sačinjavaju krute tvari. Njegova specifična težina iznosi tisuću sto sedamdeset, dok je ona destilirane vode tisuću kilograma po metru kubnom. U jezeru nema ribe. One koje dospiju u jezero rijekom Jordan, potokom Weber i ostalim potocima, brzo uginu. No, nije istina da je njegova gustoća tolika da se u njega ne može zaroniti.

Oko jezera zemlja je dobro obrađena, jer se mormoni bave zemljoradnjom. Šest mjeseci kasnije ovdje bi se mogli vidjeti rančevi i torovi za stoku, polja pšenice, kukuruza, sirka, bujne livade, te posvuda živice divljih ruža, bagremi i mlječike. No, sada je tanki snježni pokrov prikrivao tlo.

U dva su sata putnici sišli na stanici u Ogdenu. Vlak je kretao dalje tek u šest sati. G. Fogg, gospođa Aouda i njihova dva pratitelja imali su vremena za posjet Gradu Sveta-ca²⁰⁵ lokalnim vlakom. Dva su sata bila dovoljna da se obiđe ovaj potpuno američki grad, izgrađen po uzoru na sve ostale američke gradove – te velike šahovske table dugih, hladnih linija, te, riječima Victora Hugoa, »sumorne tuge pravih kutova«. ²⁰⁶ Utemeljitelj ovog grada nije mogao izbjeći simetriju po kojoj se prepoznaju Anglosaksonci. U ovoj čudnoj zemlji, u kojoj ljudi očito ne poštuju institucije, sve se radi »četvrtasto«: gradovi, kuće i ludosti.

U tri sata, putnici su se šetali ulicama grada između rijeke Jordan i prvih grebena planine Wahsatch. Nisu primijetili niti jednu crkvu, glavni su spomenici bili prorokova kuća, court-house²⁰⁷ i arsenal, zatim kuće od plavkaste cigle, s trjemovima i terasama, okružene vrtovima s bagremima, palmama i rogačem. Grad je bio opasan zidom od ilovače i kamena, koji je podignut 1853. U glavnoj ulici, u kojoj se nalazi tržnica, zgrade su bile okićene zastavicama, a među njima i Salt Lake House.²⁰⁸

G. Fogg i njegovim prijateljima se grad nije doimao pretjerano napućen. Ulice su bile gotovo puste, osim dijela oko crkve, do kojeg su stigli prolazeći kroz četvrti s ogradama od drvenih kolaca. Žena je bilo mnogo, što se može objasniti specifičnim mormonskim

---

²⁰⁵ Salt Lake City.

²⁰⁶ Victor Hugo (1802-1885), francuski romanopisac.

²⁰⁷ Engl. Zgrada suda.

²⁰⁸ Engl. Kuća Velikog slanog jezera.

domaćinstvima. Ipak, nije za vjerovati da su svi mormoni poligamni. To je stvar izbora, no treba primijetiti da su upravo građanke Utaha te koje streme udaji, jer prema njihovoj religiji blaženstva mormonskog raja nedostupna su neudanim osobama ženskog spola. Ova se jadna stvorenja ne doimaju niti blagoslovljenima niti sretnima. Neke od njih, po svemu sudeći one bogatije, nose jakne od crne svile odrezane u struku, vrlo skroman šal ili kapicu. Ostale su obučene još skromnije, gotovo kao Indijanke.

Passepartout je s određenim strahom promatrao ove žene koje su zajedno usrećivale jednog mormona. Prema svojoj zdravoj logici, Passepartout je najviše žalio muža. Užasavala ga je pomisao da mora voditi toliko žena kroz vrtlog života, a zatim i u mormonskome raju u kojem bi ih trebao sresti u vječnom životu zajedno sa slavnim Smithom, koji je nesumnjivo bio najljepši ukras na tom mjestu užitaka. Odlučno je odbijao takvu ideju, te se osjećao uznemiren – a tu se možda i varao – nepriličnim pogledima kojima su mu stanovnice Salt Lake Cityja upućivale.

Na svu sreću, njihovom se posjetu Gradu Svetaca približavao kraj. Nekoliko minuta prije četiri sata putnici su se vratili na kolodvor, te se smjestili na svoja mjesta u vlaku.

Zviždaljka vlaka najavila je polazak, a kotači lokomotive su sve brže počeli kliziti po tračnicama. Odjednom su se začuli povici: »Stanite! Stanite!«

Kad vlak krene, ne može ga se zaustaviti. Gospodin koji je zakasnio, te čiji su se uzvici čuli, očito je bio mormon. Trčao je iz petnih žila. Na njegovu sreću, kolodvor nije imao ni vrata, ni ograde. Trčao je uz tračnice, bacio se na stepenice posljednjeg vagona, te pao zadihan na jedno od slobodnih mjesta u vagonu.

Passepartout je sa suosjećanjem i velikim zanimanjem pratio nezgodu ovog zakašnjelog gimnastičara, te saznao da je taj stanovnik Utaha pobjegao nakon obiteljske svađe.

Dok je mormon hvatao dah, Passepartout ga se usudio pristojno upitati koliko ima žena, a po načinu na koji je bježao, pretpostavljao je – najmanje dvadesetak.

»Jednu, gospodine!« odgovori mormon pružajući ruke prema nebu. »I ta mi je bila previše!«

POGLAVLJE XXVIII.

U KOJEMU PASSEPARTOUT NE USPIJEVA NIKOGA UVJERITI DA SASLUŠA GLAS RAZUMA

Vlak je, napustivši Veliko slano jezero te stanicu u Ogdenu, sat vremena jurio prema sjeveru do rijeke Weber, prešavši od San Francisca do tog trenutka devet stotina milja. Od te se točke nanovo zaputio na istok preko neravnog planinskog masiva Wahsatch. Upravo su se na tom dijelu teritorija, između ovih planina i Stjenjaka, američki inženjeri suočili s najvećim poteškoćama. Na tom se dijelu subvencija vlade Sjedinjenih Američkih Država popela na četrdeset osam tisuća dolara po milji, dok je u ravnici iznosila tek šesnaest tisuća dolara. No, inženjeri, kao što je već rečeno, nisu provodili nasilje nad prirodom, nadmudrili su je i zaobišli njezine izazove, te je do Velikog Bazena²⁰⁹ na cijeloj trasi željeznice probijen samo jedan jedini tunel od četrnaest tisuća stopa.

Upravo je na Velikom slanom jezeru pruga dosegla svoju najvišu nadmorsku visinu. Zatim se u velikom luku spušta prema dolini Bitter Creeka, da bi se opet popela do točke razvodnice, odakle se vode slijevaju prema Tihom oceanu i Atlantiku. Ovo planinsko područje obiluje potocima. Valjalo je prijeći Muddy Creek, Green Creek, i ostale. Passepartoutovo je nestrpljenje raslo kako su se približavali cilju, dok je Fix priželjkivao da napokon izađu iz tog područja. Bojao se kašnjenja i nezgoda, žurilo mu se više nego samom Phileasu Foggu da već jednom stupi nogom na englesko tlo!

U deset sati navečer vlak se zaustavio na stanici u Fort Bridgeru, koju je ubrzo i napustio, da bi dvadeset milja kasnije ušao u državu Wyoming, nekadašnju Dakotu, prateći dolinu Bitter Creeka cijelom njezinom dužinom. Iz nje dolazi dio voda koje čine hidrografsku mrežu rijeke Colorada.

Sutradan, 7. prosinca, zaustavili su se četvrt sata na stanici Green River. Tijekom noći je napadalo puno snijega, no pomiješan s kišom i napola rastopljen, nije mogao ozbiljno omesti vlak. Ipak, ovakvo loše vrijeme nije prestalo zabrinjavati Passepartouta, koji je bio uvjeren da će nakupine snijega usporiti lokomotivu i ugroziti putovanje.

»Koja ideja!« govorio je sam sebi. »Mome se gospodaru baš prohtjelo putovati zimi! Zar nije mogao pričekati ljepše godišnje doba i sam sebi poboljšati izgled?«

No, u trenucima u kojima se pošteni mladić zabrinjavao za stanje neba i pad temperature, gospođa Aouda je proživljavala strahove potpuno druge prirode.

Nekoliko je putnika izašlo van da protegne noge po kolodvoru u Green Riveru, čekajući polazak vlaka. Mlada je žena kroz prozor prepoznala pukovnika Stamp W. Proctora, onog Amerikanca koji se bio onako ružno ponio prema Phileasu Foggu za vrijeme poli-

---

²⁰⁹ Great Basin, naziv za područje između Sierra Nevade i planina Wahsatch, koje obuhvaća dijelove država Oregon, Idaho, Kalifornija, Utah i veći dio Nevade, te je većim dijelom pustinjski ili polupustinjski. To je najveće područje u SAD-u čije se rijeke ne ulijevaju u neko more ili ocean, nego poniru ili isparavaju.

tičkog skupa u San Franciscu. Gospođa Aouda nije htjela da je on vidi, te se odmaknula unatrag.

Ovo je saznanje jako uznemirilo mladu ženu. Bila je privržena čovjeku koji joj je, unatoč svojoj hladnoj suzdržanosti, svaki dan dokazivao svoju potpunu odanost. Očito nije shvaćala svu dubinu osjećaja koje je u njoj budio njen spasilac. Misleći da prema njemu osjeća samo zahvalnost, nesvjesno je za njega osjeća mnogo više. Srce joj se stisnulo kad je prepoznala nasilnika s kojim je g. Fogg, prije ili kasnije, namjeravao raščistiti razloge njegovog nedoličnog ponašanja. Pukovnik Stamp W. Proctor se na ovome vlaku očito našao pukim slučajem i sada je trebalo na bilo koji način spriječiti Phileasa Foggga da primijeti svoga suparnika.

Gospođa Aouda je iskoristila trenutak kada je vlak kretao, a g. Fogg drijemao, da upozori Fixa i Passepartouta na opasnost.

»Taj je Proctor u vlaku!« uzviknuo je Fix. »Budite sigurni, gospođo, prije nego dođe do gdina... gospodina Foggga, imati će posla sa mnom! Čini mi se da sam upravo ja u cijeloj ovoj situaciji primio najveću uvredu!«

»Štoviše«, doda Passepartout, »ja ću se pobrinuti za njega, pa bio on pukovnik ili ne.«

»Gospodine Fix«, doda Aouda, »gospodin Fogg neće nikome dopustiti da se sveti u njegovo ime. On je u stanju, kao što je rekao, vratiti se u Ameriku, samo da izravna račune s tim izazivačem. Ako primijeti pukovnika Proctora, mi nećemo moći spriječiti njihov susret, koji bi mogao imati strašne posljedice. Stoga ga ni pod koju cijenu ne smije vidjeti.«

»U pravu ste, gospođo«, odvrati Fix, »njihov bi susret mogao sve upropastiti. Pobjednik ili ne, g. Fogg će biti u zakašnjenju, i...«

»I«, doda Passepartout, »time će gospoda iz kluba Reform pobijediti. Za četiri dana bit ćemo u New Yorku! E pa ako u ta četiri dana moj gospodar ne napusti ovaj vagon, možemo se nadati da ga sudbina neće staviti licem u lice s ovim prokletim Amerikancem, Bog ga zbunio! U protivnom, mi ćemo ga morati spriječiti...«

Razgovor se prekinuo. G. Fogg se probudio i gledao kroz prozor krajolik prošaran snježnim pahuljama. Nešto kasnije, pazeći da ga njegov gospodar i gospođa Aouda ne čuju, Passepartout upita policijskog inspektora:

»Vi biste se zaista potukli za njega?«

»Učinio bih sve da se živ vrati u Europu!« odgovori jednostavno Fix, tonom u kojem se osjećala nepokolebljiva volja.

Passepartouta je na trenutak prošla jeza, no njegova se uvjerenost u pravednost njegovog gospodara nije pokolebala.

No, kako su mogli spriječiti da g. Fogg napusti vagon, te izbjegne susret s pukovnikom? To nije trebalo biti teško, s obzirom da je ovaj gospodin po prirodi bio miran i krajnje neznačajan. U svakom slučaju, policijski inspektor je vjerovao da je pronašao pravi način, jer se trenutak kasnije obratio Phileasu Fogggu:

»Ovo su dugi i spori sati, gospodine, ovi koje provodimo u vlaku.«

»Upravo tako«, odgovori gospodin, »no, ipak prolaze.«

»Na parobrodu ste«, nastavi inspektor, »imali običaj igrati whist?«

»Da«, odgovori Phileas Fogg, »no, ovdje je drugačije. Nemam ni karte, ni partnere.«

»Oh! Karte ćemo kupiti. U američkim se vlakovima prodaje sve. Što se partnera tiče, možda bi gospođa...«

»Naravno, gospodine«, odgovori živahno mlada žena, »ja znam igrati whist. I to je bio dio moj engleskog obrazovanja.«

»A ja«, nastavi Fix, »imam razloga vjerovati da sam dobar u toj igri. Već nas je troje, i ovaj tu...«

»Kako vi kažete, gospodine«, odgovori Phileas Fogg oduševljen što opet može zaigrati svoju omiljenu igru, čak i u vlaku.

Passepartout je pohitao u potragu za stjuardom, vrativši se ubrzo s dva špila karata, papirom, žetonima i presvučenim stolićem. Ništa nije nedostajalo. Igra je započela. Gospođa Aouda je dobro poznavala whist. Strogi gospodin Fogg joj je čak uputio nekoliko komplimenata. Što se tiče inspektora, njegova je igra bila prvoklasna, dostojna njegovog suparnika.

»Sada ga imamo«, reče Passepartout sam sebi. »Više se neće pomaknuti!«

U jedanaest sati navečer vlak je stigao na pola puta između dva oceana. Bio je to prijevoj Bridger, na visini od sedam tisuća petsto osamdeset engleskih stopa nadmorske visine, što je jedna od najviših točaka Stjenjaka do kojih se pruga penje. Nakon dvije tisuće milja putnici su se napokon našli u velikim ravninama koje se prostiru sve do Atlantika, koje je sama priroda napravila pogodnima za postavljanje željezničke pruge.

Sa strane atlantskog slijeva već su susretali prve rijeke pritoke North Platte Rivera. Cijeli je horizont na sjeveru i istoku bio zaklonjen polukružnom zavjesom planina koje čine sjeverni dio Stjenjaka, kojime dominira vrh Laramie. Između te krivulje i pruge prostiru se nepregledne, plodne ravnice. S desne strane se izdižu padine planinskog masiva koji skreće prema jugu, sve do izvora rijeke Arkansas, jednog od većih pritoka Missourija.

U podne i trideset putnici su na trenutak ugledali tvrđavu Halleck koja dominira ovim krajem. Još je nekoliko sati trebalo da za sobom ostave Stjenjak. Mogli su se sada nadati da ih na putu više neće zadesiti nikakva neznagoda, nakon što su prešli ovaj teški teren. Snijeg je prestao padati. Bilo je hladno, ali suho. Velike su se ptice, prestrašene lokomotivom, gubile u daljini. Na ravnici se nije mogla vidjeti niti jedna jedina zvijer, ni medvjed, ni vuk. Bila je to prava pustoš u svojoj neizmjerljivoj ogoljenosti.

Nakon obilnog doručka, koji im je bio poslužen u njihovom vagonu, g. Fogg i njegovi partneri nastavili su svoju beskrajnu igru whista, kad se začuo snažan zvižduk. Vlak se zaustavio.

Passepartout je provirio kroz vrata, no nije vidio ništa što je izazvalo ovo zaustavljanje. Nikakve stanice nije bilo na vidiku.

Gospođa Aouda i Fix se pobojaše da će g. Fogg htjeti izaći iz vagona. No, gospodin se samo obratio svome slugi:

»Pogledajte o čemu je riječ.«

Passepartout je iskočio van. Četrdesetak je putnika već bilo napustilo svoja mjesta, a među njima i pukovnik Stamp W. Proctor.

Vlak se zaustavio pred crvenim znakom koji je zabranjivao prolazak. Strojovođa i kondukter su sišli s vlaka, te živo raspravljali s čuvarom pruge kojega je šef kolodvora u Medicine Bowu,²¹⁰ sljedećoj stanici, poslao ususret vlaku. Putnici su se približili, te uključili

---

²¹⁰ Gradić u državi Wyoming.

u razgovor, a među njima i pukovnik Proctor sa svojim snažnim glasom i pretjeranim gestama.

Passepartout se priključio grupi, te čuo čuvara pruge kako govori:

»Ne! Nema načina da prođete! Most u Medicine Bowu se klima i neće izdržati težinu vlaka.«

Bila je riječ o visećem mostu koji je prelazio preko nekakve bujice, milju daleko od mjesta na kojem se kompozicija zaustavila. Prema riječima čuvara pruge, prijetilo mu je urušavanje, nekoliko je žica puklo, pa nije bilo moguće riskirati. Čuvar pruge nije niti malo pretjerivao tvrdeći da vlak ne može proći. Kad je riječ o nepažljivim Amerikancima, može se reći da im samo luđak ne bi povjerovao kada u nečemu zahtijevaju oprez.

Passepartout je, ne usuđujući se prenijeti obavijest svome gospodaru, slušao stisnutih zuba, nepomičan kao kip.

»Ah, tako!« viknu pukovnik Proctor, »Nećemo valjda ostati ovdje puštati korijenje usred snijega!«

»Pukovniče«, odgovori konduker, »poslali smo telegram kolodvoru u Omahi da pošalju drugi vlak, no malo je vjerojatno da će stići u Medicine Bow prije šest.«

»Šest sati!« uzvikne Passepartout.

»U to nema sumnje«, odgovori konduker, »to nam je vrijeme ionako potrebno da dođemo pješke do stanice.«

»Pješke!« začuše se povici putnika.

»Koliko je daleko ta stanica?« upita jedan od putnika.

»Dvanaest milja, s druge strane rijeke.«

»Dvanaest milja po snijegu!« vikne Stamp W. Proctor.

Pukovnik je izgovorio mnoštvo psovki na račun kompanije, obrušivši se na konduktera, a Passepartout mu se, bijesan, umalo pridružio. Pred njima je bila prepreka kojoj, ovaj put, sve novčanice njegovog gospodara nisu mogle doskočiti.

Štoviše, razočaranje su s njima dijelili i ostali putnici, koji su, pored kašnjenja, morali hodati petnaestak milja po ravnicu prekrivenoj snijegom. Čula se graja, uskluci i vika koji bi sigurno bili privukli pažnju Phileasa Foggda da taj gospodin nije bio zaokupljen svojom igrom.

Passepartout ga je morao obavijestiti, te se pognute glave zaputio prema vagonu, kad je strojovođa, pravi Jenki po imenu Forster, povikao:

»Gospodo, možda postoji način da pređemo.«

»Preko mosta?« začu se glas nekog putnika.

»Preko mosta.«

»Našim vlakom?« upita pukovnik.

»Našim vlakom.«

Passepartout se zaustavio, pažljivo slušajući svaku riječ koju je mogao čuti od strojovođe.

»Ali most će se urušiti!« nastavi konduker.

»Nije važno«, odgovori Forster. »Mislim da bismo mogli proći ako se zaletimo najvećom mogućom brzinom.«

»Dovraga!« reče Passepartout.

No, dobar je broj putnika odmah prihvatio prijedlog. Posebno se sviđao pukovniku Proctoru. Ovaj je spaljeni mozak pomislio odmah da je stvar lako izvediva. Podsjetio je prisutne kako su neki inženjeri imali ideju o krutim vlakovima koji će u punoj brzini preletjeti rijeku bez mosta, i slično. Na kraju se većina složila s mišljenjem strojovođe.

»Imamo pedeset posto šanse da pređemo«, rekao je netko.

»Šezdeset«, ispravio ga je netko drugi.

»Osamdeset!... Devedeset posto!«

Passepartout je bio zburjen. Iako je bio spreman na bilo što, samo da pređu Medicine Creek, ovo mu se rješenje doimalo malo suviše »američkim«.

»Ipak«, pomisli on, »postoji i jednostavnije rješenje na koje nitko nije ni pomislio!...«

»Gospodine«, reče on nekom putniku, »rješenje koje je predložio strojovođa mi se čini malo preopasno, ali...«

»Osamdeset posto!« odgovori putnik, te mu okrene leđa.

»Znam, znam«, odgovori Passepartout obraćajući se nekom drugom džentlmenu, »ali ima jedna jednostavna misao...«

»Nema se tu što misliti, nepotrebno je! Tako je kako kaže strojovođa!« odgovori Amerikanac slegnuvši ramenima.

»Ne sumnjam da ćemo proći«, nastavi Passepartout, »no bilo bi možda ipak sigurnije...«

»Što sigurnije?!« viknu pukovnik Proctor, iznerviram ovim riječima koje je slučajno našao. »U velikoj brzini! Shvaćate li? U velikoj brzini!«

»Znam,... shvaćam...« ponavljao je Passepartout kojem nitko nije dopuštao da dovrši rečenicu, »no, bilo bi možda ipak opreznije, iako vam je ta riječ toliko odbojna, ili barem prirodno...«

»Tko? Što? Kako? Što hoće ovaj sa svojom prirodom?...« začuše se povici sa svih strana.

Jadni mladić nije znao kako da dođe do riječi.

»Strah vas je?« upita ga pukovnik Proctor.

»Mene strah?« viknu Passepartout. »E, pa neka im bude! Pokazat ću ja njima da jedan Francuz može bit Amerikanac kao i oni!«

»U vlak! U vlak!« viknu kondukter.

»Da! U vlak«, ponovi Passepartout, »U vlak! I to odmah! No, nitko me ne može razuvjeriti da ne bi trebalo prvo preći most pješke, a onda pokušati vlakom!...«

No, nitko nije čuo ovaj pametni prijedlog, niti mu je htio dati za pravo.

Putnici su se opet našli u svojim vagonima. Passepartout se vratio na mjesto, ne izustivši ni riječi o onome što se dogodilo. Igrači su bili potpuno posvećeni svome whistu.

Lokomotiva je snažno zazviždala. Strojovođa je vratio vlak unatrag skoro jednu milju, uzmičući poput skakača koji hvata zalet.

Zatim, nakon drugog zvižduka, vlak je krenuo prema naprijed. Ubrzavao je. Uskoro je brzina postala zastrašujuća. Nije se čulo ništa osim jednoličnog rzanja lokomotive. Klipovi su se okretali dvadeset puta u sekundi. Kotači su se pušili. Izgledalo je, da tako kažemo, kao da se vlak kreće brzinom od sto milja na sat ne dotičući tračnice. Brzina je po-jela težinu.

I prošli su! Poput bljeska. Most nisu ni vidjeli. Kompozicija je skočila, može se tako reći, s jedne strane na drugu, a strojovođa je vlak uspio zaustaviti tek pet milja iza stanice.

Tek što je vlak prešao rijeku, most se za njim, definitivno uništen, bučno urušio u Medicine Creek.

POGLAVLJE XXIX.

U KOJEMU SE PRIČA O RAZLIČITIM NEZGODAMA KOJE SE MOGU DOŽIVJETI SAMO NA AMERIČKIM ŽELJEZNICAMA

Iste je večeri vlak nastavio svoje putovanje bez poteškoća. Prošao je utvrdu Saunders, prešao preko prijevoja Cheyenne te stigao do prijevoja Evans. Na tom mjestu pruga je prolazila kroz najvišu točku na svome putu, to jest osam tisuća devedeset jednu stopu nadmorske visine. Putnicima je još preostalo samo spuštanje do Atlantika kroz beskrajne ravnice, koje je sama priroda izravnala.

Tu se od »Grand Trunka«²¹¹ odvajao odvojak pruge za Denver, glavni grad Colorada. Ta je zemlja bila bogata rudnicima zlata i srebra, pa se tu već naselilo više od pedeset tisuća stanovnika.

U tom su trenutku, nakon tri dana i tri noći na pruzi, prošli tisuću tristo osamdeset i dvije milje od San Francisca. Do New Yorka im je, prema predviđanjima, trebalo četiri dana i četiri noći. Phileas Fogg je dakle računao sa svim kašnjenjima.

Tijekom noći su s lijeve strane ostavili Camp Walbach. Lodge Pole Creek je tekao paralelno s prugom i ravnom granicom između Wyominga i Colorada. U jedanaest su sati ušli u Nebrasku, prošli kraj Sedgwicka, te stigli do Julesburga na južnom rukavcu Platte Rivera.

Upravo se na tom mjestu 23. listopada 1867. održalo svečano otvorenje Union Pacific Railroada, čiji je glavni inženjer general J. M. Dodge. Tu su se susrele dvije lokomotive, vučući devet putničkih vagona s uzvanicima, među kojima se nalazio i potpredsjednik željeznice g. Thomas C. Durant.²¹² Uz burno klicanje i vatromet, Siouxi i Pawnies su rekonstruirali indijansku bitku, te je otisnut prvi primjerak novina *Railway Pioneer*. Tako je proslavljeno otvaranje ove velike željeznice, sredstva napretka i civilizacije, bačenog posred pustoši s ciljem da međusobno poveže gradove, kako one postojeće i tako one koji će se tek izgraditi. Na zvižduk lokomotive, moćniji od Amfionove lire,²¹³ oni će uskoro niknuti iz američkog tla.

U osam sati ujutro prošli su Fort McPherson. Ostalo im je još tri stotine pedeset i sedam milja do Omaha. Željeznička je pruga sa svoje desne strane pratila nestašne krivine južnog ogranka Platte Rivera. U devet su sati stigli u važan grad North Platte, sagrađen između dva rukavca te velike rijeke koji se pokraj njega spajaju u jedan tok, koji se malo nizvodno od Omaha miješa s tokom Missourijske rijeke.

---

²¹¹ Engl. Veliki trupac ili Velika surla, jedna od željezničkih kompanija.

²¹² Thomas Clark Durant (1820-1885), američki poduzetnik, financijaš, investitor u tvrtku Union Pacific.

²¹³ Prema grčkoj mitologiji Amfion je sviranjem u svoju zlatnu liru pomicao kamene blokove dok su on i njegov brat Zetus gradili Tebu.

Prešli su sto prvi meridijan.

G. Fogg i njegovi partneri su nastavili igru. Nitko se nije žalio na dužinu puta, čak ni Passepartout. Fix je na samom početku osvojio nekoliko gvineja, koje će sada, po svemu sudeći, izgubiti, no nije se ničim pokazao kao manje strastven igrač od g. Fogg, kojemu je tog jutra sreća bila posebno naklonjena. Imao je pune ruke aduta. U jednom je trenutku odigrao smion potez. Namjeravao je igrati pik, kada se iza sjedala začuo glas:

»Ja bih igrao karo...«

G. Fogg, gospođa Aouda i Fix su podigli poglede. Ispred njih je stajao pukovnik Proctor. Stamp W. Proctor i Phileas Fogg su se u isti mah prepoznali.

»Ah! To ste vi, gospodin Englez!« viknu pukovnik. »I vi biste igrali pik!«

»Upravo tako«, odgovori hladno Phileas Fogg, bacivši na stol desetku pika.

»Pa dobro, rekao sam vam da mi se sviđa karo«, odvrati ljutito pukovnik Proctor, zgrabi odigranu kartu, te doda:

»Nemate pojma o ovoj igri.«

»Možda ću biti bolji u nekoj drugoj«, reče Phileas Fogg ustavši se.

»Probajte, sine John Bulla!«²¹⁴ odgovori ta nepristojna osoba.

Gospođa Aouda je problijedila. Srce joj je snažno kucalo. Uхватила je za ruku Phileasa Fogg, koji ju je nježno odgurnuo. Passepartout je bio spreman baciti se na Amerikanca koji je podrugljivo gledao svoga suparnika. Međutim, Fix se ustao i prišao pukovniku Proctoru:

»Zaboravili ste da sa mnom imate neriješena posla, gospodine. Ne samo da ste me uvrijedili, već ste me i udarili!«

»Gospodine Fix«, reče g. Fogg, »primite moju ispriku, ali ovo se tiče samo mene. Tvrdeći da nisam trebao igrati pik, nanovo me uvrijedio, i zato tražim zadovoljštinu.«

»Kad god poželite, gdje god poželite«, odgovori Amerikanac, »i s kojim god oružjem želite!«

Gospođa Aouda je uzalud pokušavala zadržati g. Fogg. Inspektor je uzalud pokušavao okrenuti svađu sebi na štetu. Passepartout je htio izbaciti pukovnika kroz vrata, no njegov gospodar ga je znakom zaustavio. Phileas Fogg je napustio vagon, a Amerikanac ga je slijedio na most.

»Gospodine«, reče g. Fogg svom protivniku, »žuri mi se natrag u Europu, i bilo kakvo kašnjenje bi mi moglo nanijeti štetu.«

»Što se to mene tiče?« odvrati pukovnik Proctor.

»Gospodine«, nastavi pristojno g. Fogg, »nakon našeg susreta u San Franciscu, odlučio sam se vratiti u Ameriku i pronaći vas, čim završim s poslovima koji me obvezuju na starom kontinentu.«

»Zaista!«

»Da li vam odgovara za nekih šest mjeseci?«

»Zašto ne za šest godina?«

»Rekao sam šest mjeseci«, odgovori g. Fogg, »računajte da ću biti točan.«

---

²¹⁴ Nacionalna personifikacija Britanije, posebno Engleske, tipičan Englez. Odgovarajući izraz za Amerikanca je Uncle Sam.

»Izvlačite se!« uzviknu Stamp W. Proctor. »Sad ili nikad.«

»Kako hoćete«, odgovori g. Fogg. »Idete u New York?«

»Ne.«

»Chicago?«

»Ne.«

»Omahu?«

»Što vas se to tiče! Jeste li čuli za Plum Creek?«

»Ne«, odgovori g. Fogg.

»To je sljedeća stanica. Vlak tamo stiže za sat vremena. Zadržat će se deset minuta. To je dovoljno da izmijenimo koji pucanj iz pištolja.«

»Dogovoreno«, odgovori g. Fogg. »Sići ćemo u Plum Creeku.«

»Vjerujem da ćete tamo i ostati!« doda drsko Amerikanac.

»Tko zna, gospodine?« odgovori g. Fogg, te se vrati u vagon, smiren kao i obično.

Tješio je gospođu Aoudu da se hvalisavaca nikada ne treba bojati. Zatim je zamolio Fixa da mu bude svjedok. Fix nije mogao odbiti, a Phileas Fogg je mirno nastavio prekinutu igru, odigravši pik savršeno mirno.

U jedanaest je sati zvižduk lokomotive najavio skori dolazak u Plum Creek. G. Fogg se ustao, te zajedno s Fixom izašao na most. Passepartout ih je pratio noseći par revolvera. Gospođa Aouda je ostala u vagonu, blijeda poput mrtvaca.

U tom su se trenutku otvorila vrata susjednog vagona te se na njima pojavio pukovnik Proctor, skupa sa svojim svjedokom, nekakvim Jenkijem njegovog kalibra. No, u času kada su namjeravali napustiti vlak, dotrčao je kondukter.

»Nema silaženja!« viknu.

»Zašto?« upita pukovnik.

»Nećemo se zaustavljati jer kasnimo dvadeset minuta.«

»Ali, očekuje me borba s ovim gospodinom.«

»Žao mi je«, odgovori zaposlenik, »ali odmah krećemo dalje. Evo zvonala!«

Začula se zvonjava, a vlak je krenuo.

»Zaista mi je žao, gospodo«, reče kondukter. »Pod bilo kojim drugim okolnostima napravio bih vam uslugu. No, kad se već nećete moći boriti tu, zašto se ne biste borili u vožnji?«

»To možda neće odgovarati gospodinu!« reče pukovnik Proctor.

»Savršeno mi odgovara«, odgovori Phileas Fogg.

»Zbilja smo u Americi! A kondukter je prvoklasni gospodin!« pomisli Passepartout, te krene za svojim gospodarom.

Dva protivnika i njihovi svjedoci, predvođeni kondukterom, krenu kroz vlak prema posljednjem vagonu. U njemu je bilo tek dvanaest putnika. Kondukter ih je zamolio da na nekoliko trenutaka napuste vagon kako bi ova gospoda riješila jednu stvar časti.

Naravno! Putnici su bili sretni što mogu ugoditi ovoj dvojici džentlmena, te se povukoše na most.

Vagon je bio dug nekih pedesetak stopa, te prilično svrsishodan za ovu namjenu. Dvojica su se protivnika mogla kretati između sjedala, te pucati do mile volje. Nikad nije bilo

lakše dogovoriti dvoboj. G. Fogg i pukovnik Proctor su ušli u vagon, svaki s dva revolvera s po šest metaka. Njihovi su svjedoci ostali vani, te za njima zatvorili vrata. Na prvi zvižduk lokomotive, trebali su otvoriti vatru... deset minuta poslije, iz vagona je trebalo izvući ono što je ostalo od dva džentlmena.

Uistinu, ništa nije bilo jednostavnije od toga. Bilo je to toliko jednostavno da su Fixu i Passepartoutu srca skoro stala od uzbuđenja.

Čekali su, dakle, zvižduk, kad su se odjednom začuli divlji povici. Uslijedila je pucnjava, no ona nije dolazila iz vagona u kojem se održavao dvoboj. Pucnjava su čula cijelom dužinom vlaka. Stravični krici začuli su se iz ostalih vagona.

Pukovnik Proctor i g. Fogg su s revolverima u ruci brzo izašli iz vagona. Trčali su prema prednjem dijelu vlaka iz kojeg su sve jače dopirali krici i eksplozije.

Shvatili su da je vlak napalo indijansko pleme Siouxi.

Ovo nije bio prvi put da ti drski Indijanci napadaju vlak, već su ih nekoliko puta bili zaustavljali kompozicije. Nisu imali običaj čekati da se vlak zaustavi. Stotinjak ih se bacilo na stepenice i vagone, s lakoćom kakvom se cirkusanti bacaju s konja u galopu.

Siouxi su bili naoružani puškama. Na pucnje pušaka, putnici su, naoružani do zuba, odgovorili svojim revolverima. Indijanci su se odmah bacili na lokomotivu. Strojovođa i vozač omamljeni su udarcima u glavu. Poglavica je htio zaustaviti vlak, no nije znao kako se rukuje glavnim ventilom. Umjesto da zatvori dotok pare, on ga je povećao, a lokomotiva je pojurila zastrašujućom brzinom.

Istovremeno su Siouxi zauzeli vagone. Trčali su poput bijesnih majmuna po krovovima, razbijali su vrata, tukli se s putnicima. Opljačkali su vagon s prtljagom, koju su pobacali van iz vlaka. Krici i pucnjava su se nastavili.

Putnici su se, međutim, hrabro branili. U nekim su vagonima postavili barikade koje su odolijevale napadima kao prave putujuće utvrde, nošene brzinom od sto milja na sat.

Od početka napada gospođa se Aouda hrabro držala. Hrabro se borila s revolverom u ruci, pucajući kroz razbijene prozore na divljake koje bi ugledala. Dvadesetak je Siouxa palo smrtno ranjeno, a vlak je poput crva zgazio one koji su s mostova padali na tračnice. Mnogo je putnika, ranjeno ili onesviješteno, ležalo po sjedalima.

Trebalo je završiti borbu koja je trajala već deset minuta. Siouxi će pobijediti ako se vlak uskoro ne zaustavi. Dvije milje ispred njih nalazila se stanica Fort Kearney. U njoj je američka vojska imala svoju postaju, no ako se vlak tamo ne zaustavi Siouxi će zasigurno pobijediti.

Konduktar se borio uz g. Fogg, kad ga je pogodio metak. U padu je uzviknuo:

»Gotovi smo ako se vlak u pet minuta ne zaustavi!«

»Zaustavit će se!« reče Phileas Fogg pokušavajući se probiti izvan vagona.

»Ostanite ovdje, gospodine!« viknu Passepartout. »To je moja stvar!«

Phileas Fogg nije imao vremena zaustaviti hrabrog mladića, koji se otvorivši vrata uspio neopažen sakriti ispod vagona. I potom, dok se borba nastavljala, nekoliko je metaka projurilo Passepartoutu kraj glave, no to ga nije spriječilo da iskoristi svoje akrobatske vještine. S nevjerojatnom se gipkošću pomicao prema naprijed, držeći se za lance, kočnice, za rubove podvozja. Prelazio je iz jednog vagona na drugi sve dok nije došao do lokomotive. Nitko ga nije opazio. Nije ni mogao.

Jednom je rukom visio između vagona za prtljagu i spremišta, a s drugom je otpustio sigurnosne lance. Lokomotiva je snažno vukla naprijed i on nikad ne bi uspio razdvojiti dva vagona da mu u tome nije pomogao jedan snažan trzaj lokomotive. Vagoni su se odvojili, te malo po malo počeli zaustavljati iza lokomotive, koja je jurila brže nego ikad.

I dalje nošen dobivenim zamahom, vlak se nastavio gibati još nekoliko minuta, ali pošto su aktivirane kočnice u vagonima, kompozicija se konačno zaustavila stotinjak koraka od postaje Kearney.

Vojnici iz utvrde su, privučeni pucnjavom, brzo priskočili u pomoć. Siouxi ih nisu čekali. Pobjegli su i prije nego što se vlak zaustavio.

No kad su se putnici prebrojali na stanici, nekoliko ih se nije odazvalo, pored ostalih i hrabri Francuz kojemu su dugovali svoj život.

POGLAVLJE XXX.

U KOJEMU PHILEAS FOGG JEDNOSTAVNO ISPUNJAVA SVOJE OBAVEZE

Tri su putnika nestala, uključujući Passepartouta. Jesu li poginuli u borbi ili su zarobljenici Siouxa? Još se nije moglo znati.

Ranjenih je bilo podosta, no nitko nije bio smrtno ranjen. Jedan od najteže ranjenih bio je pukovnik Proctor, koji se hrabro borio, te primio metak u područje prepona. Prenesen je na kolodvor s drugim putnicima čije je stanje zahtijevalo hitnu pomoć.

Gospođa Aouda je bila pošteđena. Phileas Fogg, koji se nije štedio u borbi, nije imao niti jednu jedinu ogrebotinu. Fix je bio ranjen u ruku, no ozljeda nije bila ozbiljna. Nedostajao je Passepartout, a mlada žena nije mogla suspregnuti suze.

Svi su putnici već napustili vlak. Kotači vagona su bili umrljani krvlju. S glavina i žbica kotača visjeli su komadi mesa. Krvave pruge protezale su se po ravnici dokle god je sezao pogled. Posljednji pripadnici Siouxa iščezli su iz vida na jugu kraj obala Republican Rivera.

G. Fogg je stajao mirno, prekrivenih ruku. Morao je donijeti tešku odluku. Gospođa Aouda je stajala kraj njega i gledala ga bez riječi... Shvatio je što znači taj pogled. Ako je njegov sluga pao u ruke Indijancima, ne bi li trebao poduzeti sve što je u njegovoj moći da ga izbavi?...

»Pronaći ću ga, mrtvog ili živog«, rekao je kratko gospođi Aoudi.

»Ah! Gospodine... gospodine Fogg!« uzviknu mlada žena oslonivši se na prijateljske ruke po kojima su kapale njene suze.

»Živoga!« doda g. Fogg. »Ako odmah krenem!«

Ovom je odlukom Phileas Fogg stavio svoj život na kocku. Najavio je vlastitu propast. Jedan jedini dan kašnjenja i propustit će parobrod za New York, a oklada će nepovratno biti izgubljena! No vođen mišlju da je to njegova obaveza, nije oklijevao ni trenutka.

Kapetan zapovjednik utvrde Kearney bio je tamo. Njegovi su vojnici, njih stotinjak, bili spremni za obranu u slučaju da Siouxi napadnu željezničku postaju.

»Gospodine«, reče g. Fogg kapetanu, »tri su putnika nestala.«

»Mrtvi?« upita kapetan.

»Mrtvi ili zarobljeni«, odgovori Phileas Fogg. »To je neizvjesnost koja se mora riješiti. Namjeravate li krenuti za Siouxima?«

»Teško, gospodine«, reče kapetan. »Ti Indijanci mogu bježati sve do Arkansasa, a ja ne smijem napustiti utvrdu koja mi je dana na čuvanje.«

»Gospodine«, nastavi Phileas Fogg, »u pitanju su životi trojice ljudi.«

»Naravno... ali mogu li riskirati živote pedesetorice da bih spasio trojicu?«

»Ne znam da li možete, ali to je vaša dužnost.«

»Gospodine«, odgovori kapetan, »nitko mi nema pravo govoriti što je moja dužnost.«

»Kako vam drago«, reče mirno Phileas Fogg. »Idem sam!«

»Vi, gospodine!« uzvikne Fix. »Idete sami za Indijancima!«

»Želite li da ostavim nesretnika kojemu svi ovdje prisutni duguju život? Idem.«

»E, pa nećete sami!« uzvikne kapetan dirnut ovim riječima unatoč svome ponosu. »Ne! Vi ste hrabar čovjek!... Trideset dobrovoljaca!« viknu okrenuvši se prema vojnicima.

Svi se u isti mah približiše. Kapetan je samo morao izabrati među tim hrabrim ljudima. Izabrano je trideset vojnika na čelu s jednim starijim vodnikom.

»Hvala, kapetane!« reče g. Fogg.

»Dopustite da krenem s vama«, reče Fix tim džentlmenima.

»Kako vam je po volji, gospodine«, odgovori mu Phileas Fogg. »No, ako mi želite napraviti uslugu, ostat ćete s gospođom Aoudom. U slučaju da mi se nešto dogodi...«

Policijski je inspektor u trenutku problijedio. Odvojiti se od čovjeka kojega je slijedio u korak s tolikom upornošću! Pustiti ga da odluta u ovu pustinju! Fix ga je pažljivo gledao, s obzirom na situaciju, usprkos vlastitim uvjerenjima i borbi koja se vodila u njemu, po-sustao je pred iskrenim i mirnim pogledom Phileasa Fogg.

»Ostajem«, reče.

Nekoliko je trenutaka kasnije g. Fogg stisnuo ruku mladoj dami, dao joj svoju dragocjenu torbu, te krenuo sa zapovjednikom i njegovom malom trupom.

No, prije nego što su krenuli, obratio se vojnicima:

»Prijatelji, očekuje vas tisuću funti nagrade ako spasimo zarobljenike!«

Bilo je nekoliko minuta poslije podneva.

Gospođa Aouda se povukla u jednu od prostorija na kolodvoru i tamo je u samoći čekala i bdjela misleći na Phileasa Fogg, na njegovu jednostavnu i neizmjernu velikodušnost, na njegovu postojanu hrabrost. G. Fogg je žrtvovao svoje bogatstvo, a sada i svoj život, bez oklijevanja, po dužnosti i bez mnogo priče. Phileas Fogg je u njenim očima bio heroj.

Inspektor Fix nije dijelio njeno mišljenje, niti je mogao sakriti svoj nemir. Grozničavo se prešetavao po stanici, no ubrzo je zauzeo svoj uobičajeni stav. Uvidio je svoju glupost što je pustio Fogg da ode. Što! Dopustio je da se taj čovjek, kojega prati po cijelome svijetu, od njega odvoji! U svojoj je teškoj naravi optuživao i krivio sam sebe poput načelnika engleske policije koji opominje svog podređenog zbog naivnosti.

»Baš sam nesposoban!« pomislio je. »Netko drugi mu je otkrio tko sam! Otišao je i neće se vratiti! Kako ću ga sada pronaći? Kako sam mogao biti tako slijep, ja, Fix, i to s nalogom za uhićenje u džepu! Koja sam ja budala!«

Tako je razmišljao policijski inspektor dok su sati polako odmicali. Nije znao što učiniti. S vremena na vrijeme pomislio je kako bi sve trebao priznati gospođi Aoudi. No znao je da mlada žena to ne bi dobro primila. Koju će stranu zauzeti? Bio je u napasti da se zaputi preko bijelih ravnica u potragu za tim Foggom! Pomišljao je kako bi ga još i mogao naći. U snijegu su se još uvijek nazirali njihovi tragovi!... No uskoro su, s novim snijegom, i oni izbljedjeli.

Fix je stao očajavati. Osjetio je neodoljivu želju da sve ostavi. Jer upravo je ovo bila prilika da napusti postaju Fort Kearney i nastaviti s ovim putovanjem, koje je donijelo toliko razočaranja.

No, oko dva sata poslije podne, dok je snijeg padao u velikim pahuljama, začuo se zvižduk s istoka. Kroz maglu se polako približavala ogromna sjena, prethođena jakim svjetlom. Prizor je izgledao nestvarno.

No, nikakav se vlak s istoka nije očekivao. Pomoć najavljena telegramom nije još mogla stići, a vlak iz Omahe za San Francisco je trebao proći tek sutradan. – Misterija je uskoro bila riješena.

Lokomotiva koja se polako primicala ispuštajući snažne zvižduke bila je zapravo ona koja se odvojila od ostatka vlaka i nastavila se kretati zastrašujućom brzinom, odnoseći onesviještenog vozača i strojovođu. Jurila je po tračnicama još nekoliko milja, a zatim je vatra oslabila, a s njom i para. Sat vremena kasnije počela je usporavati, a ubrzo se potpuno zaustavila, dvadesetak milja od stanice Kearney.

Ni strojovođa, ni vozač nisu podlegli ozljedama. Nakon poduže nesvjestice polako su došli k sebi.

Lokomotiva je stajala. Kad su se ogledali oko sebe usred ničega, bez vagona, strojovođa je shvatio što se dogodilo. Nije mogao odgonetnuti kako se lokomotiva odvojila od ostatka vlaka, no bio je siguran da je vlak iza njih bio u nevolji.

Strojovođa nije ni na trenutak posumnjao u svoju dužnost. Nastaviti put u smjeru Omahe bilo bi oprezno, a vratiti se za vlakom kojega Indijanci možda još pljačkaju – opasno... Nebitno! Nabacali su ugljena i drva u peć kotlovnice, te, čim se vatra rasplamsala a tlak narastao, krenuli unatrag prema stanici Kearney. Zvižduci te iste lokomotive sada su se probijali kroz maglu.

Putnici su sa zadovoljstvom gledali kako se vagoni spajaju na lokomotivu. Moći će nastaviti ovo nesretno prekinuto putovanje.

Po dolasku lokomotive, gospođa Aouda je izašla van, te se obratila kondukeru:

»Namjeravate krenuti?« upita ona.

»Istog trena, gospođo.«

»Ali zarobljenici... naši nesretni suputnici...«

»Ne mogu mijenjati vozni red«, odgovori konduker. »Već smo tri sata u zakašnjenju.«

»Kada će proći sljedeći vlak iz San Francisca?«

»Sutra uvečer, gospođo.«

»Sutra uvečer! To je prekasno! Pričekajte...«

»To nije moguće!« odgovori konduker. »Ako želite krenuti, uđite u vlak.«

»Neću«, odgovori mlada žena.

Fix je čuo ovaj razgovor. Nekoliko trenutaka prije toga, kad nikakvog prijevoznog sredstva nije bilo na vidiku, namjeravao je napustiti stanicu Kearney. No, sada kad je pred njim stajao cijeli vlak spreman za pokret, te je trebalo samo zauzeti svoje mjesto u njemu, nešto ga je držalo prikovanoga za tlo. Stajao je kao ukopan. Njegova unutrašnja borba se nastavljala. Gušio ga je bijes od neuspjeha. Htio se boriti do kraja.

Za to su vrijeme putnici i ranjenici, među kojima je bio i teško ranjeni pukovnik Proctor, zauzeli svoja mjesta u vlaku. Čulo se brujanje pregrijanog kotla, te pare koja je izlazila kroz ventile. Strojovođa je zazviždao, vlak je krenuo i uskoro nestao u oblaku bijelog dima i susnježice.

Fix je gledao za njim.

Prošlo je još nekoliko sati. Vrijeme se pogoršalo, postalo je hladnije. Fix je nepomično sjedio na klupici. Izgledao je kao da spava. Gospođa Aouda je unatoč snijegu povremeno izlazila iz sobice koja joj je bila ustupljena. Hodala je do kraja stanice, pokušavajući vidjeti što dalje kroz mećavu, sa željom da odgonetne što se nalazi s druge strane magle koja joj je zaklanjala vidik. Slušala je svaki šum. Ništa. Zatim bi se vratila, sva promrzla, da bi nekoliko trenutaka kasnije opet izašla, uvijek uzalud.

Smračilo se. Grupa se još nije vratila. Gdje su bili u tom trenutku? Jesu li uspjeli dostići Indijance? Jesu li se opet borili ili su izgubljeni lutali u magli? Kapetan utvrde Kearney bio je jako uznemiren, iako je to pokušavao vješto sakriti.

Pala je noć. Snijeg je obilno padao, a s njim je rasla i hladnoća. Ni najhrabrije oči nisu gledale bez straha u beskrajnu tamu. Ravnicom je vladala savršena tišina. Taj savršeni mir nije omela ni jedna ptica u letu, ni jedna divlja zvijer.

Cijelu je noć gospođa Aouda, puna tužnih predosjećaja i srca ispunjenog tjeskobom, lutala po rubu prerije. Mašta ju je nosila daleko, gdje je vrebalo tisuću opasnosti. Ne može se opisati ono što je pretrpjela u tim dugim satima.

Fix je i dalje stajao nepomično na istom mjestu, no ni on nije spavao. U jednom trenutku mu se obratio neki čovjek, no inspektor ga je poslao natrag, odmahnuvši u znak neodobravanja.

Tako je prošla noć. U zoru je slabašno sunce provirilo kroz maglu na horizontu. Ipak, pogled je sada sezao i do dvije milje u daljinu. Phileas Fogg se s vojnicima bio zaputio prema jugu... Ali jug je bio apsolutno pust. Bilo je već sedam sati ujutro.

Kapetan je bio strašno zabrinut i nije znao što da radi. Je li trebao poslati još ljudi u pomoć ostalima? Je li trebao žrtvovati još ljudi kako bi pomogao onima koji su već bili žrtvovani? Nije dugo oklijevao, jednom je jednostavnom gestom dozvao jednog od svojih poručnika, te mu naredio da pošalje izvidnicu na jug. U tom se trenutku začula pucnjava. Je li to bio znak? Vojnici su pohitali van utvrde. Na pola milje od njih nalazila se mala trupa u pravilnom poretku.

Na čelu je hodao g. Fogg, a kraj njega Passepartout s još dva putnika spašena iz ruku Siouxa.

Borili su se deset milja južno od Kearneyja. Nekoliko trenutaka prije nego što je pristiglo pojačanje, Passepartout se s preostala dva putnika borio protiv svojih otmičara. Francuz se borio s trojicom golim rukama u trenutku kad su njegov gospodar i vojnici pristigli u pomoć.

Spasitelji i spašeni dočekani su radosnim povicima, a Phileas Fogg je razdijelio vojnicima nagradu koju im je bio obećao. Passepartout je s razlogom ponavljao:

»Morate priznati da skupo koštam svoga gospodara!«

Fix je bez riječi promatrao g. Fogg i bilo je iznimno teško razlučiti kakvi se dojmovi u njemu bore. Gospođa Aouda je primila džentlmena za ruku stisnuvši je u svojoj ruci, nemoćna da progovori jednu jedinu riječ!

Passepartout je gledao gdje je vlak. Bio je siguran da će ga tu čekati, spreman da krene za Omahu i u nadi da još uvijek mogu stići na vrijeme.

»Vlak, vlak!« vikao je.

»Otišao«, odgovori Fix.

»Kada stiže sljedeći vlak?« upita Phileas Fogg.

»Večeras.«

»Ah!« izusti kratko suzdržani džentlmen.

POGLAVLJE XXXI.

U KOJEMU INSPEKTOR FIX OZBILJNO RAZMIŠLJA O INTERESIMA PHILEASA FOGGA

Phileas Fogg je kasnio dvadeset sati. Passepartout, uzrok kašnjenja bez svoje volje, bio je očajan. Ovaj je put sigurno uništio svog gospodara!

U tom trenutku inspektor pristupi g. Foggu gledajući ga ravno u lice:

»Vama se zaista žuri, gospodine?«, upita ga.

»Zaista«, odgovori Phileas Fogg.

»Inzistiram«, nastavi Fix. »Vi zaista morate biti u New Yorku, 11. prosinca, prije devet sati uvečer, kada kreće parobrod za Liverpool?«

»To je u mom najvećem interesu.«

»Da vaše putovanje nije bilo prekinuto ovim napadom Indijanaca, stigli biste u New York ujutro 11. prosinca?«

»Da, dvanaest sati prije isplovljavanja parobroda.«

»Dobro. Kasnite dvadeset sati. Između dvadeset i dvanaest, razlika je osam. Treba nadoknaditi osam sati. Hoćete li pokušati?«

»Pješke?« upita g. Fogg.

»Ne, na saonicama«, odgovori Fix, »na saonicama s jedrom. Jedan čovjek mi je predložio to prijevozno sredstvo.«

Bio je to čovjek koji se u noći obratio policijskom inspektoru i čiju je ponudu Fix bio odbio.

Phileas Fogg mu na to ništa nije odgovorio. Ali Fix mu je pokazao dotičnog čovjeka koji se u tom trenutku šetao po stanici. Džentlmen mu se približio. Trenutak kasnije, Phileas Fogg i Amerikanac imenom Mudge ušli su u brvnaru sagrađenu u podnožju utvrde Kearney.

Tamo je g. Fogg razgledao zanimljivo vozilo, neku vrstu podvozja s dvjema dugim gredama izdignutima s prednje strane poput sanjki, na kojemu je bilo mjesta za pet ili šest ljudi. Na prednjoj trećini podvozja izdizao se veliki jarbol, a na njemu i oveće jedro. Taj jarbol, pričvršćen metalnim sajlama, držao je željeznu žicu po kojoj se podizao flok, veliko trokutasto jedro. Sa stražnje je strane neka vrsta kormila-vesla služila za usmjeravanje vozila.

Bile su to, kako vidimo, sanjke opremljene poput slupa.²¹⁵ Zimi, na zaleđenoj ravnici, kad snijeg onemogućuje kretanje vlakova, ova vozila velikom brzinom prevoze putnike od jedne stanice na drugu. Imaju nevjerojatno jedrilje, bolje od sportskih jedrenjaka, te s vjetrom u leđa jure prijemom brzo poput vlaka, ako ne i brže.

---

²¹⁵ Slup (engl. *sloop*) je manja jedrilica s jednim jarbolom i dva jedra.

U nekoliko je trenutaka posao između g. Fogg i vlasnika te kopnene jedrilice dogovoren. Vjetar je bio povoljan, puhao je jaki zapadnjak. Snijeg je očvrstnuo, a Mudge je preuzeo odgovornost za nekoliko sati prevesti g. Fogg na stanicu u Omahi. Tamo vlakovi prolaze često, a veza za Chicago i New York je mnogo. Nadoknaditi izgubljeno vrijeme bilo je moguće. Nije bilo druge nego se odmah zaputiti u ovu avanturu.

G. Fogg nije htio izložiti gospođu Aoudu mukama putovanja na otvorenom, po hladnom zraku koji je u brzini bio upravo nepodnošljiv, te joj je predložio da ostane na stanici Kearney zajedno s Passepartoutom. Pošteni se mladić obvezao da će odvesti mladu damu u Europu nekim boljim putovima i u prihvatljivijim uvjetima.

Gospođa Aouda odbila se odvojiti od g. Fogg, a Passepartouta je njena odlučnost jako razveselila. Zapravo se ni za što na svijetu nije htio odvojiti od svojega gospodara i ostaviti ga u Fixovom društvu.

Što je u tome trenutku mislio policijski inspektor, teško je reći. Je li ga povratak Phileasa Fogg napokon razuvjerio, ili ga je smatrao još većim lukavcem koji je računao da će, kad završi svoj put oko svijeta, naći sigurnost u Engleskoj? Možda se Fixovo mišljenje o Phileasu Foggi promijenilo. No, to ga nije pokolebalo u odluci da svoju dužnost izvrši do kraja. Nestrpljiv više od ikoga, bio je spreman učiniti sve što je u njegovoj moći da se što prije vrate u Englesku.

U osam su sati sanjke bile spremne za polazak. Putnici su se smjestili jedan uz drugog, omotani u putne prekrivače. Razapeta su dva velika jedra i pod naletom vjetra vozilo je pojurilo preko tvrdog snijega brzinom od četrdeset milja na sat.

Udaljenost od utvrde Kearney do Omaha zračnom linijom – u letu pčele, kako kažu Amerikanci – iznosi najviše dvjesto milja. Ako vjetar ne oslabi, taj je put moguće prijeći za pet sati. Ako sve bude u redu, u jedan sat popodne saonice će stići u Omahu.

Kakvo putovanje! Putnici, stisnuti jedni uz druge, nisu mogli razgovarati. Hladnoća, povećana brzinom, to im nije dopuštala. Saonice su jurile površinom ravnice s lakoćom kojom se kreću jedrilice po površini vode, ali bez valova. Kad bi vjetar zapuhao uza samu površinu ravnice, imali su osjećaj kao da se golemim krilima odvajaju od tla. Mudge je stajao uspravno za kormilom, saonice su povremeno prijetile zanošenjem, no on je to jednostavnim pokretom kormila izbjegavao. Sva su jedra bila razapeta. Flok je podešen tako da ne zaklanja krmeno jedro. Na jarbol je postavljen dodatak na kojemu je razapeta prečkica, malo trokutasto jedro, koje je pojačalo snagu drugih jedara. Ne možemo matematičkom točnošću utvrditi koju su brzinu saonice postizale, no možemo procijeniti da su se kretale prosječnom brzinom od nekih četrdeset milja na sat.

»Stići ćemo, ako se ništa ne razbije!« reče Mudge.

Mudgeu je bilo u interesu da stignu na vrijeme, jer ga je g. Fogg, vjeran svojoj navici, motivirao bogatom nagradom.

Prerija kojom su sanjke jurile u ravnoj liniji bila je ravna poput površine mora, poput beskrajnog zaleđenog jezera. Željeznica se ovim krajem spuštala s jugozapada prema sjeverozapadu, do Grand Islanda, Columbusa, važnog grada u državi Nebraska, zatim preko Schuylera i Fremonta do Omaha. Cijelim je putem slijedila Platte Rriver. Saonice su skratile luk koji kojim se kreće pruga, prateći ravnu liniju. Mudge se nije bojao preći preko Platte Rrivera, na malom zavoju kojega rijeka radi ispred Fremonta, jer su njezine vode bile zaleđene. Na putu, dakle, nije bilo nikakvih prepreka, a Phileas Fogg se mogao brinuti samo zbog dviju stvari: kvara na opremi ili slabljenja vjetra.

No vjetar nije slabio. Naprotiv. Bio je dovoljno jak da savije jarbol, da ga nisu čvrsto držale metalne sajle. Te su metalne niti, poput žica nekog instrumenta, odzvanjale kao da po njima netko svira gudalom. Saonice su nastavljale svoj put uz tužne zvuke te neobične melodije.

»Ove žice sviraju kvinte i oktave«, reče g. Fogg.

Bile su to jedine riječi koje je progovorio tijekom cijelog puta. Gospođa Aouda je, pažljivo umotana u krzna i pokrivače, bila zaštićena od hladnoće koliko je to bilo moguće.

Passepartout je, crven u licu poput sunca na zalasku kroz maglu, duboko udisao ovaj hladni zrak. Njegova mu je nepokolebljiva samouvjerenost dopustila da se opet počne nadati. Umjesto da u New Yorku budu ujutro, doći će navečer, no postojali su određeni izgledi da će stići prije nego što parobrod za Liverpool isplovi.

Passepartout je čak zaželio stisnuti ruku svome savezniku Fixu. Nije zaboravio da je upravo inspektor omogućio vožnju saonicama na jedra, jedinim prijevoznim sredstvom kojim je bilo moguće stići do Omahe na vrijeme. No, neki ga je predosjećaj u tome zaustavio, pa se držao suzdržano kao i do sada.

U svakom slučaju, jednu stvar Passepartout neće nikada zaboraviti, a to žrtva koju je g. Fogg napravio bez oklijevanja kako bi ga spasio iz ruku Siouxa. G. Fogg je tako riskirao svoje bogatstvo i život... Ne! Njegov sluga mu to nikada neće zaboraviti!

Putnici su bili poneseni različitim mislima, a saonice vjetrom po beskrajnom snježnom tepihu. Nisu primjećivali potoke i pritoke Little Blue Rivera preko kojih su prelazili. Polja i vodeni tokovi nestali su ispod jednolične bjeline. Ravnica je bila potpuno pusta. Smještena između Union Pacific Railoada i pruge koja spaja Kearney i Saint Joseph, doimala se poput velikog pustog otoka. Niti jednog sela, stanice ili utvrde. S vremena na vrijeme proletjeli bi kraj nekog iskrivljenog stabla, čiji se bijeli kostur savijao na vjetru. Povremeno bi uz saonice proletjela jata divljih ptica. Čak bi se i veliki čopori mršavih i izgladnjelih prerijskih vukova, tjeranih strašnom potrebom, povremeno također zaletjeli za njima prkoseći brzini. Passepartout je u rukama stiskao revolvere, spreman da zapuca na one koji bi se opasno približili. Da je neka nezgoda zaustavila saonice, putnici bi bili u velikoj opasnosti od ovih divljih mesojeda. No, saonice su se dobro držale. Išle su brže od glasnih vukova, ostavivši ih pozadi.

U podne je Mudge po nekim znakovima prepoznao zaleđeni Platte River. Ništa nije govorio, no bio je siguran da će dvadeset milja dalje biti na stanici u Omahi.

I doista, nije prošlo ni sat vremena i ovaj je vrlo sposobni vodič ostavio kormilo po strani, te spustio jedra, a saonice su nošene nevjerojatnim zaletom nastavile juriti bez jedara još pola milje. Napokon su se zaustavili, a Mudge je pokazao na krovove prekrivene snijegom:

»Stigli smo«, reče.

Stigli! Stigli su na stanicu koja je svakodnevno povezana brojnim vlakovima s istokom Sjedinjenih Američkih Država!

Passepartout i Fix su skočili na tlo, protresavši svoje ukočene udove. Pomogli su g. Foggu i mladoj ženi da siđu sa saonica. Phileas Fogg je velikodušno podmirio račun prema Mudgeu, kojemu je Passepartout prijateljski stisnuo ruku, a zatim su se svi zajedno zaputili na željeznički kolodvor u Omahi.

Upravo u tom važnom gradu u Nebraski prestaje Pacific Railroad u pravom smislu riječi. On povezuje dolinu Mississippija i Tih ocean. Od Omahe do Chicaga vodi željeznica

pod imenom »Chicago – Rock Island Railroad«, koja vozi ravno na istok, te prolazi kroz pedeset stanica.

Jedan je direktni vlak bio spreman za polazak. Phileas Fogg i njegovi pratitelji imali su točno toliko vremena da zauzmu svoja mjesta u vagonu. Ništa od Omaha nisu vidjeli, no Passepartout je sam sebi priznao da nema mjesta žaljenju i da im cilj nije bio razgledavanje.

Vlak je iznimnom brzinom projurio kroz državu Iowu, kroz Council Bluffs, Des Moines i Iowa City. Tijekom noći prešli su Mississippi u Davenportu, a kroz Rock Island su ušli u državu Illinois. Sutradan, desetog, u četiri sata popodne, stigli su u Chicago, već izdignut iz ruševina i ponosan na obalama lijepog jezera Michigan.²¹⁶

Devetsto milja dijeli Chicago od New Yorka. Vlakova u Chicagu nije nedostajalo. G. Fogg je samo presjeo iz jednoga u drugi. Poletna lokomotiva linije »Pittsburg – Fort Wayne – Chicago« krenula je punom brzinom, kao da je znala da ovaj časni gospodin nema vremena za gubljenje. Poput bljeska je projurila kroz Indianu, Ohio, Pennsylvaniju i New Jersey, prolazeći kroz gradove s dobro poznatim, starim imenima. Neki od njih su već imali ulice i tramvajske linije, ali niti jedne jedine kuće. Napokon su ugledali i Hudson River, a 11. prosinca, u jedanaest sati i petnaest minuta navečer, vlak se zaustavio na kolodvoru na sjevernoj obali rijeke, ispred samog »piera«²¹⁷ kompanije Cunard, poznate i kao The British and North American Royal Mail Steam Packet Co.²¹⁸

Parobrod *China* za Liverpool isplovio je prije četrdeset i pet minuta!

---

²¹⁶ Godine 1871. Chicago je uništen u velikom požaru, no u sljedećih je par godina bio ponovo izgrađen, a njegova je arhitektura postala utjecajna diljem svijeta.

²¹⁷ Engl. dok.

²¹⁸ Glasovita britansko-američka privatna kompanija za linijski prijevoz i prijevoz poštanskih pošiljki. Svojim brzim parobrodima duže od sto godina bila je vodeći prijevoznik preko Atlantika, ali i u drugim dijelovima svijeta.

POGLAVLJE XXXII.

U KOJEMU SE PHILEAS FOGG IZRAVNO BORI S LOŠOM SREĆOM

Činilo se da je *China* sa sobom odnijela posljednju nadu Phileasa Fogg.

Doista, niti jedan od drugih parobroda koji održavaju izravnu vezu između Amerike i Europe, ni francuski preookeanski brodovi, niti brodovi kompanije »White-Star Line«, ni parobrodi kompanije Imman, ni oni Hamburške linije, nisu bili trenutno od pomoći ovom džentlmenu.

Parobrod *Pereire* Francuske preookeanske kompanije – koja svojom elegancijom, brzinom i udobnošću nadmašuje sve druge brodove, bez iznimke – polazio je tek dva dana kasnije, 14. prosinca. Osim toga, isto kao i onaj Hamburške kompanije, nije išao izravno do Liverpoola ili Londona, već u Havre, a prelazak iz Havrea u Southampton prouzročio bi dodatno kašnjenje zbog kojeg bi sav trud Phileasa Fogg bio uzaludan.

Što se parobroda kompanije Imman tiče, jedan od njih, *City of Paris*, isplovljavao je sutradan, no na njih nije trebalo računati. Ti brodovi isključivo služe za prijevoz useljenika, njihov je motor slab, te se zapravo podjednako pokreću jedrima i parom, a brzina im je osrednja. Od New Yorka do Engleske putuju sporo i treba im puno više vremena nego što je g. Foggu preostalo.

Džentlmen je svega toga bio potpuno svjestan nakon što se konzultirao sa svojim Bradshawom, u kojem su detaljno po danima bile zapisane sve preookeanske vožnje.

Passepartout je bio slomljen. Ubijala ga je činjenica da su za samo četrdeset pet minuta propustili parobrod. Bila je to njegova krivica, jer umjesto da pomaže svom gospodaru, on mu nije prestao stvarati nove prepreke na putu! Prisjećao se u mislima svih nezgoda s putovanja, zbrajao je sav uzalud utrošen novac, i onaj koji je potrošen na njega, a još k tome i troškove ovog beskorisnog putovanja i veliku okladu koja će biti kraj g. Fogg. To je bilo nepodnošljivo.

G. Fogg mu, naravno, ništa nije zamjerao. Kada su napuštali dokove za preookeanske parobrode, rekao je samo:

»Vidjeti ćemo sutra. Dođite!«

G. Fogg, gđa. Aouda, Fix i Passepartout su prešli rijeku Hudson u Jersey City ferry-boat²¹⁹. Popeli su se u kočiju koja ih je odvela do hotela Saint Nicolas na Broadwayju. Dobili su sobe i noć je za Phileasa Fogg koji je spavao savršenim snom, prošla brzo, ali je trajala dugo za gospođu Aoudu i njene prijatelje koji se nisu mogli opustiti od nemira.

Sutradan je bio 12. prosinca. Od 12. u sedam sati ujutro, do 21. u osam sati i četrdeset i pet minuta navečer, ostalo je devet dana, trinaest sati i četrdeset i pet minuta. Da je Phi-

---

²¹⁹ Engl. riječni brod, trajekt.

leas Fogg krenuo večer prije sa *Chinom*, jednim od najboljih parobroda kompanije Cunnard, bio bi u Liverpoolu, a zatim i u Londonu, u predviđenom vremenu!

G. Fogg je sam napustio hotel, nakon što je naredio svome slugi da čeka i da upozori gospođu Aoudu da u svakom trenutku bude spremna za polazak.

G. Fogg se vratio na obale rijeke Hudson. Među privezanim i usidrenim brodovima pažljivo je tražio one koji isplovljavaju. Nekoliko je brodova izvjesilo zastavu za isplovljavanje, te su se pripremali isploviti s jutarnjom plimom, jer u ogromnoj, zadivljujućoj njujorškoj luci svaki dan barem stotinjak brodova spaja taj grad s ostalim dijelovima svijeta. No većina brodova su bile jedrilice i kao takve nisu mogle poslužiti Phileasu Foggu.

Taj gospodin je bio spreman odustati od svega, kada je u jednom trenutku zamijetio brod usidren nedaleko od obale, najviše dvjestotinjak metara. Bio je to trgovački brod s elisom, lijepih linija, čiji je dimnjak izbacivao velike oblake dima, očito spreman za polazak.

Phileas Fogg je dozvao nekakav brodić, ukrcao se na njega, te se nedugo zatim našao na palubi *Henriette*, parobroda s željeznim trupom i drvenom palubom.

Kapetan *Henriette* bio je na brodu. Phileas Fogg se popeo na most i zamolio da odu po njega. Kapetan se ukazao nekoliko trenutaka kasnije.

Bio je to čovjek od nekih pedesetak godina, svojevrsni morski vuk, svojeglav, i s njim je trebalo znati izaći na kraj. Velike oči, put oksidiranog bakra, crvena kosa, jak vrat, ništa nije ukazivao na svjetskog čovjeka.

»Vi ste kapetan?« upita g. Fogg.

»Ja sam.«

»Ja sam Phileas Fogg, iz Londona.«

»Andrew Speedy, iz Cardifa.«

»Isplovljavate?...«

»Za sat vremena.«

»Idete za...?«

»Bordeaux²²⁰.«

»Što prevozite?«

»Zrak. Nemamo tereta. Plovimo u balastu²²¹.«

»Imate li putnika?«

»Nemamo. Nikad ne prevozimo putnike. Samo ozbiljnu i unosnu robu.«

»Ovo je brz brod?«

»Ovo je čuvena *Henrietta*. Postiže između jedanaest i dvanaest čvorova.«

»Možete li me prevesti do Liverpoola, mene i još tri osobe?«

»Do Liverpoola? Zašto ne do Kine?«

»Kažem vam, do Liverpoola.«

»Ne!«

»Ne?«

---

²²⁰ Grad na Atlantiku, na jugozapadu Francuske.

²²¹ Prazan teretni brod se opterećuje balastom kako bi bio u ravnoteži.

»Ne. Spremam se isploviti za Bordeaux, i u Bordeaux i idem.«

»Bez obzira na cijenu?«

»Bez obzira na cijenu.«

Kapetan je odgovorio tonom koji nije ostavljao prostora za pregovore.

»Možda bi vlasnici *Henriette*...« nastavi Phileas Fogg.

»Ja sam vlasnik.« odgovori kapetan. »Ovaj brod pripada meni.«

»Iznajmit ću ga.«

»Ne.«

»Onda ću ga kupiti.«

»Ne.«

Phileas Fogg nije okom trepnuo. Ipak, situacija nije bila jednostavna. New York nije bio za usporedbu s Hong Kongom, isto kao i kapetan *Henriette* s vlasnikom *Tankadere*. Sve do sada novac je uvijek rješavao sve probleme. No sada je i novac podbacio.

Međutim, trebalo je naći brod kojim će se preći Atlantik, osim ako bi bili voljni putovati u letećem balonu, što je bilo opasno i zapravo nemoguće.

No, Phileas Fogg je imao ideju koju nije oklijevao podijeliti s kapetanom:

»Pa, dobro, biste li me prevezli do Bordeauxa?«

»Ni da mi platite dvjesto dolara!«

»Nudim vam dvije tisuće.«

»Po osobi?«

»Po osobi.«

»Četvero vas je?«

»Četvero.«

Kapetan Speedy se stao češkati po čelu kao da ga nešto smeta. Osam tisuća dolara, bez ikakve promjene rute. Za to je zaista vrijedilo preći preko odbojnosti prema bilo kakvim putnicima. Dvije tisuće dolara po putniku. To ionako nisu putnici, to je dragocjena roba.

»Krećem u devet sati«, reče kratko kapetan Speedy, »ako budete tu, vi i vaši...«

»Bit ćemo na brodu u devet sati!« odgovori g. Fogg ništa manje suhoparno od kapetana.

Bilo je osam sati i trideset minuta. Doći do obale, naći prijevoz, doći do hotela Saint Nicolas, vratiti se s gospođom Aoudom, Passepartoutom i nerazdvojnim Fixom kojemu je velikodušno nudio prijevoz – sve je to ovaj džentlmen obavio s mirom koji ga niti u jednom trenutku nije izdao.

Henrietta je isplivala, a svo četvero su bili na njoj.

Kad je Passepartout saznao koliko košta ovo posljednje putovanje, ispustio je svoj uobičajeni, dugački »Oh!«, koji je prolazio cijelom silaznom kromatskom ljestvicom²²²!

Što se inspektora Fixa tiče, sam je sebi rekao kako Engleska banka iz svega ovoga neće izaći neoštećena. Kad stignu u Englesku, u torbi s novcima nedostajat će još sedam tisuća funti, ako gospodin Fogg ne baci još koju šaku novčanica u more!

---

²²² Vrstu glazbene ljestvice, mola, dura, itd., karakteriziraju specifični odnosi među njihovim tonovima, a to su cijeli stepeni i polustepeni. Kromatska se ljestvica sastoji od samih polustepena.

POGLAVLJE XXXIII.

U KOJEMU PHILEAS FOGG POKAZUJE DA JE NA VISINI ZADATKA

Sat vremena kasnije, *Henrietta* je prošla pokraj plutajućeg svjetionika koji označava početak Hudson Rivera, zaobišla je vrh Sandy Hooka,²²³ te zaplovila otvorenim morem. Tokom dana plovila je duž Long Islanda, do svjetionika na Fire Islandu,²²⁴ te zaplovila prema zapadu.

Sutradan, 13. prosinca, u podne, netko se popeo na most kako bi odredio točan položaj broda. Pomislili biste da je to bio kapetan Speedy! Ni govora. Bio je to upravo Phileas Fogg, esq.

Što se kapetana Speedyja tiče, bio je zaključan u svojoj kabini, iz koje se čula ljutita galama, naravno potpuno opravdana, ali pretjerana.

Dogodio se jedan jako jednostavan obrat. Phileas Fogg je htio ići u Liverpool, ali ga kapetan tamo nije htio odvesti. Tako je Phileas Fogg prihvatio da ga povede u Bordeaux, da bi tridesetak sati nakon isplovljavanja, zahvaljujući mudrom baratanju novčanicama, pridobio na svoju stranu i mornare i strojara – tu sumnjivu posadu koja se, uostalom, nije dobro slagala s kapetanom. Eto zašto je Phileas Fogg zapovijedao umjesto kapetana Speedyja, zašto je kapetan bio zatvoren u svojoj kabini i zašto je *Henrietta* plovila za Liverpool. Samo, po postupcima g. Fogga bilo je jasno da je on nekoć morao biti mornar.

No, kako je završila ova avantura, saznat ćemo kasnije. Za to vrijeme gospođa Aouda se nije uspjela smiriti, iako o tome nije govorila. Fix je pak isprva bio zaprepašten. Što se tiče Passepartouta, on je uživao u ovakvom raspletu situacije.

»Između jedanaest i dvanaest čvorova«, bio je rekao kapetan Speedy, i *Henrietta* je zbilja plovila upravo tom prosječnom brzinom.

Ako, dakle – ali samo »ako« – ako, dakle, more ne bude previše nemirno i ako ne zapuše istočnjak, ako se ništa loše ne dogodi samom brodu, nikakav kvar motora, *Henrietta* će u devet dana, od 12. do 21. prosinca, preći tri tisuće milja koje dijele New York od Liverpoola. Istina je da bi skandal s *Henriettom*, uz onaj vezan za Englesku banku, po dolasku mogao džentlmenu prouzročiti velike probleme.

Prvih nekoliko dana plovili su u odličnim uvjetima. More je bilo prilično povoljno. Vjetar je puhao sa sjeveroistoka. Razvijena su jedra, a sa svojim je goletama, velikim četvrtastim jedrima, *Henrietta* plovila poput pravog preookeanskog broda.

---

²²³ Pješčani sprud koji zatvara Lower New York Bay, vanjski zaljev pred New Yorkom između Brooklyna, Staten Islanda i New Jerseyja.

²²⁴ Jedan od otoka uz vanjsku obalu Long Islanda. Na njemu je poznati svjetionik sagrađen 1825. godine.

Passepartout je bio oduševljen posljednjim podvigom svojega gospodara, o čijim posljedicama nije htio razmišljati. Posada se još nije susrela s tako veselim i spretnim mladićem. Sprijateljio se s mornarima, zadivivši ih svojim akrobatskim vještinama. Hvalio je njihovu sposobnost i nudio ih najfinijim pićima. Za njega, upravljali su brodom kao pravi džentlmeni, a ložači su ložili upravo herojski. Njegovo se dobro raspoloženje i pristupačnost svima uvukla pod kožu. Zaboravio je na prošle probleme i opasnosti. Razmišljao je samo o cilju koji je bio nadohvat ruke, gorio je od nestrpljenja kao da ga je grijala sama kotlovnica broda. Često bi se vrijedni momak vrtio oko Fixa, ali gledao ga je s pogledom koji je »mnogo govorio«. No, s njim nikad nije razgovarao, jer je povjerenje između dva stara prijatelja odavno bilo izgubljeno.

Fixu ionako, to treba naglasiti, više ništa nije bilo jasno! Osvajanje *Henriette*, potkupljivanje njene posade, taj Fogg koji upravlja brodom kao iskusni moreplovac, sve ga je to skupa zbunjivalo. Više nije znao što da misli! Naposljetku, džentlmen koji je ukrao pedeset pet tisuća funti iz banke može isto tako ukrasti i brod. Tako je Fix naravno vjerovao kako *Henrietta*, pod Foggovim vodstvom, uopće ne ide u Liverpool, već u neki zabačeni kutak svijeta gdje će ovaj lopov postati gusar, te lako pronaći sigurnost! Ova je pretpostavka, treba to priznati, mogla biti vrlo vjerojatna, a detektiv je ozbiljno počeo žaliti što se upustio u sve ovo.

Što se tiče kapetana Speedyja, nastavio je urlati zaključan u svojoj kabini. Passepartout mu je donosio obroke, i koliko god je bio snažan, činio je to s iznimnim oprezom. G. Fogg se ponašao kao da i ne zna da na brodu postoji nekakav kapetan.

13. prosinca prošli su uz vrh obale Newfoundlanda.²²⁵ To su opasni krajevi. Pogotovo zimi kada su magle učestale, a udarci vjetra zastrašujući. Još je večer prije barometar pokazivao iznimno niske vrijednosti, najavljujući skoru promjenu vremena. Već se tijekom noći temperatura promijenila, zahladnjelo je, a vjetar je zapuhao s jugoistoka.

Dogodilo se to u zao čas. G. Fogg je, kako ne bi skrenuo s putanje, morao spustiti jedra i povećati jačinu pare. Ipak, plovidba se usporila jer se more uzburkalo, a dugi su se valovi razbijali o trup broda. Brod je posrtao i kretao se sve teže. Puhao je gotovo orkanski vjetar, a *Henrietta* je jedva odolijevala valovima. Kada bi morali mijenjati smjer i potražiti utočište, ne bi ni znali kamo u takvoj situaciji krenuti.

Passepartoutu se smračilo zajedno s nebom. Dva je dana ovaj poštenu mladić bio u neprestanom stanju smrtne uznemirenosti. No, Phileas Fogg je bio smion mornar i znao je kako se nositi s morem. Uporno se držao svojeg kursa i nije smanjivao paru. Gdjekad bi veliki val poklopio *Henriettu* i dobro oprao palubu, no ona bi se svaki put nanovo izdigla iznad valova. Kadšto bi i elisa izronila vani, vrteći ljutito svojim lopaticama po zraku, dok bi se vodena planina izdizala ispod krme, no brod je ipak išao naprijed.

Ipak, vjetar nije bio toliko hladan koliko se moglo očekivati. To nije bio jedan od onih uragana koji prođu nevjerojatnom brzinom od devedeset milja na sat. Bio je to doduše ipak hladan vjetar, koji je nažalost neprestano puhao s jugoistoka, zbog čega su jedra morala biti skraćena. Ipak, kao što ćemo tek vidjeti, bilo bi jako korisno da su mogli koristiti i jedra!

16. prosinca bio je sedamdeset peti dan putovanja otkako su napustili London. *Henrietta*, sve u svemu, još nije ni malo kasnila. Prešlo se već pola puta, a iza sebe su ostavili i naj-

---

²²⁵ U to vrijeme samostalna engleska kolonija, danas dio Kanade.

opasnije dijelove. Ljeti ne bi imali problema, no zima je nemilosrdna. Passepartout nije ništa govorio. Potiho se nadao, a ako vjetar podbaci, bar imaju paru.

Tog se dana strojar popeo na palubu, te presreo g. Fogg, s kojim se upustio u živahnu raspravu.

Nije znao zašto, ali vođen nekim predosjećajem Passepartout je osjetio nemir. Dao bi jedno svoje uho da je mogao čuti o čemu su razgovarali. Ipak je uhvatio nekoliko riječi iz usta svog gospodara:

»Jeste li sigurni u to što tvrdite?«

»Siguran, gospodine«, odgovori strojar. »Ne zaboravite da od polaska sve peći gore na najjačemu. Ako imamo goriva za put od New Yorka do Bordeauxa umjerenom brzinom, zasigurno nemamo od New Yorka do Liverpoola punom brzinom!«

»Imat ću to na umu«, odgovori g. Fogg.

Passepartout je shvatio. Obuzeo ga je smrtni strah. Neće biti dovoljno ugljena!

»Ah! Ako se moj gospodar izvuče iz ovoga, bit će to pravo čudo!«

Sreo je Fixa. Nije se mogao suzdržati da mu ne kaže što se događa.

»Vi, dakle, zaista vjerujete da idemo u Liverpool!« odvrati inspektor kroz stisnute zube.

»Zaboga!«

»Budalo!« reče detektiv, te ode slegnuvši ramenima.

Passepartout je bio na rubu da uzvрати na ovu uvredu čiji mu je povod bio nepoznat, no smatrao je da je nesretni Fix morao biti jako razočaran, ponižen i poljuljanog samopouzdanja, nakon što je tako nespretno slijedio krivi trag po cijelom svijetu. Zato ga je, ipak, pošteditio.

Što će Phileas Fogg učiniti sada? To je bilo teško zamisliti. No, izgledao je kao da se flegmatični gospodin nečega dosjetio, jer je iste večeri pozvao strojara.

»Ložite na najjače, sve dok ne ostanemo bez goriva!«

Nekoliko trenutaka kasnije iz *Henriettinog* dimnjaka sukljao je gusti dim.

Brod je nastavio punom parom. No, kao što je predvidio, strojar je 18. prosinca najavio da će tijekom dana nestati ugljena.

»Nemojte dopustiti da se vatra smanji!« odgovorio mu je g. Fogg. »Naprotiv, pritegnite sigurnosne ventile!«

Toga dana, oko podne, nakon što su odredili položaj broda, Phileas Fogg je poslao Passepartouta po kapetana Speedyja. Mladić se osjećao kao da su mu naredili da odveže divljeg tigra. Sišao je u potpalublje govoreći sam sebi:

»Biti će lud od bijesa!«

Doista, nekoliko minuta kasnije na palubu je, uz viku i psovke, pristigla bomba. Ta je bomba bio kapetan Speedy, spreman da eksplodira.

»Gdje smo?« bile su to prve riječi koje je izgovorio usred bijesa od kojeg se gušio. Da ga je kojim slučajem udarila kap, više nikad se ne bi oporavio.

»Gdje smo?« ponovio je iskrivljenog lica.

»Sedamsto sedamdeset milja od Liverpoola«, odgovori g. Fogg savršeno mirno.

»Gusar!« uzvikne Andrew Speedy.

»Poslao sam po vas, gospodine...«

»Morski razbojnik!«

»... gospodine«, nastavi Phileas Fogg, »da vas zamolim da mi prodate svoj brod.«

»Ne! Do đavola, neću!«

»Jer ću ga morati spaliti.«

»Spaliti moj brod!«

»Da, barem drvenariju. Jer ostali smo bez ugljena.«

»Spaliti moj brod!« uzvikne kapetan Speedy, koji više nije mogao govoriti. »Brod koji vrijedi pedeset tisuća dolara.«

»Izvolite šezdeset tisuća!« Odgovori Phileas Fogg, nudeći mu svežanj novčanica.

Taj je čin imao nevjerojatan učinak na Andrewa Speedyja. Niste pravi Amerikanac ako vas pogled na šezdeset tisuća dolara ne dirne. Kapetan je u trenu zaboravio na bijes, na zatvaranje u kabinu i na sve ostalo što je zamjerao svome putniku. Brod je bio dvadeset godina star. Bila je to zlatna prilika!... Bomba više nije mogla eksplodirati. Gospodin Fogg joj je iščupao fitilj.

»Željezni trup ostaje meni«, reče kapetan malo blažim tonom.

»Trup i stroj, gospodine. Jesmo li se dogovorili?«

»Jesmo.«

I Andrew Speedy je uzeo snop novčanica, prebrojio ih i spremio u džep.

Passepartout je blijedo gledao što se upravo dogodilo. Fixa je skoro udarila kap. Potrošilo se približno dvadeset tisuća funti, a ovaj Fogg ostavlja prodavaču trup i motor broda koji vrijede skoro kao cijeli brod! No dobro, istina je da je od banke ukrao pedeset i pet tisuća funti!

Kada je Andrew Speedy spremio novac u džep, g. Fogg mu reče:

»Gospodine, nemojte da vas sve ovo iznenadi. Znajte da ću izgubiti dvadeset tisuća funti ako se ne vratim u London do 21. prosinca, u osam sati i četrdeset pet minuta uvečer. Nisam stigao na parobrod u New Yorku, a s obzirom da me vi odbijate odvesti u Liverpool...«

»Dobro sam postupio! Za pedeset tisuća paklenih vragova!« uzvikne Andrew Speedy.

»Zaradio sam bar četrdeset tisuća dolara.«

A zatim je nešto mirnije dodao:

»Znate li, kapetane...«

»Fogg.«

»Kapetane Fogg, imate i vi nešto Jenkija u sebi.«

Nakon što je svome putniku dao ono što je po njemu bio kompliment, okrene se, a Phileas Fogg mu reče:

»Sada ovaj brod pripada meni?«

»Naravno, od kobilice, do vrha jarbola, sve što je od drva, naravno!«

»Dobro. Zapovjedite da se uništi unutrašnjost i time naložite vatru.«

Jasno je koliko je suhog drva trebalo naložiti da bi se para držala pod odgovarajućim pritiskom. Toga je dana spaljeno sve, krma, paluba, kabine, ležajevi, komandni most.

Sutradan, 19. prosinca, spaljeni su jarboli sa svim svojim pomoćnim dijelovima, te splavi. Jarboli su oboreni sjekirom i nacijepani na manje dijelove. Posada je u to uložila nevjero-

jatan trud. Passepartout je cijepao, sjekao, pilio za desetoricu. Bilo je to razbijačko bijesnilo.

Sutradan, dvadesetog, spaljene su ograde, oprema, dobar dio palube i komandnog mosta. *Henrietta* je sada bila ravna poput splavi.

No, tog su dana ugledali obalu Irske i svjetionik Fastnet.²²⁶

Ipak, u deset sati navečer, brod je tek prolazio kraj Queenstowna.²²⁷ Phileas Fogg je imao još samo dvadeset i četiri sata da stigne do Londona! No, to je bilo vrijeme koje je *Henrietti* trebalo da stigne do Liverpoola, čak i kad bi išla punom brzinom, što je bilo nemoguće!

»Gospodine«, reče mu kapetan Speedy, koji se na kraju počeo zanimati za njegove poslove, »uistinu vas žalim. Sve se okrenulo protiv vas! Tek smo kod Queenstowna.«

»Ah! Ova svjetla koja vidimo su Queenstown?« reče g. Fogg.

»Da.«

»Možemo li ući u luku?«

»Ne za manje od tri sata. Samo kad je plima.«

»Pričekajmo!« reče mirno Phileas Fogg, ne dopustivši da se na njegovom licu pokaže nadnaravna inspiracija kojom će još jednom pokušati pobijediti zlu kob!

Queenstown je zapravo luka na irskoj obali u kojoj preoceanski brodovi iz Sjedinjenih Američkih Država ostavljaju poštu. Ona se zatim nosi u Dublin vlakovima koji su uvijek spremni za polazak. Iz Dublina ide u Liverpool brzim parobrodima koji stižu dvanaest sati ranije od velikih parobroda bilo koje linijske kompanije.

Tih dvanaest sati koje na putu uštedi pošta iz Amerike vrijeme je koje je i Phileas Fogg namjeravao uštedjeti. Umjesto da stigne na *Henrietti* sutradan uvečer, u Liverpoolu će biti u podne i imat će vremena stići u London prije osam sati i četrdeset pet minuta navečer.

Oko jedan sat ujutro, *Henrietta* je s plimom uplovila u luku Queenstown, a Phileas Fogg je, nakon što mu je ovaj čvrsto stisnuo ruku, ostavio kapetana Speedyja na onome što je ostalo od tog plovila, a što je vrijedilo polovicu onoga što je kupio!

Putnici su se ubrzo iskrkali. Fix je u tom trenutku imao neodoljivu želju da uhiti gospodina Fogg, ali to ipak nije učinio!

Zašto? Kakva se to bitka odvijala u njemu? Je li se predomislio u vezi g. Fogg? Je li napokon uvidio svoju pogrešku? Ipak, Fix se nije odvajao od g. Fogg. Zajedno s njim, gospođom Aoudom i Passepartoutom, koji više nije imao vremena ni disati, ukrcao se na vlak u jedan sat i trideset ujutro. U Dublin su stigli u osvit dana, da bi se odmah zatim ukrkali na jedan od parobroda, tih čeličnih vretena od strojeva, koji nisu marili za valove, nego su se probijali ravno kroz njih.

U jedanaest sati i četrdeset minuta, 21. prosinca, Phileas Fogg se napokon iskrcao u Liverpoolu. Do Londona mu je trebalo još samo šest sati.

No, u tom mu je trenutku prišao Fix, stavio mu ruku na rame, te izvadio svoj nalog za uhićenje:

---

²²⁶ Otočić koji je najjužnija točka Irske.

²²⁷ Grad na južnoj obali Irske, danas se zove Cobh.

»Vi ste gospodin Phileas Fogg?« reče.

»Da, gospodine.«

»U ime kraljice, uhićeni ste!«

POGLAVLJE XXXIV.

U KOJEMU SE PASSEPARTOUT OPASNO IGRA RIJEČIMA, KAKO JOŠ NITKO DO SADA NIJE

Phileas Fogg je bio u zatvoru. Zatvoren je u Custom House, liverpulsku carinu gdje je trebao provesti noć čekajući da ga sutradan prebace u London.

U trenutku uhićenja, Passepartout se htio zaletjeti na detektiva, no policajci su ga zaustavili. Gospođa Aouda, uplašena brutalnošću situacije, ne znajući ništa, nije ništa mogla razumjeti. Passepartout joj je sve objasnio. G. Fogg, pošten i hrabar džentlmen kojemu je dugovala svoj život, uhićen je radi pljačke. Mlada je žena bila ogorčena, protestirala je protiv takve optužbe. Srce joj se stisnulo, a suze potekle kad je shvatila da ništa ne može učiniti, pa niti pokušati, da spasi svog spasitelja.

Fix je uhitio džentlmena jer mu je dužnost tako nalagala, bio on kriv ili ne, što će se utvrditi pred licem pravde. No, Passepartout se nečega sjetio – one iste strašne misli da je upravo on uzrok svih nevolja svome gospodaru! Zašto je zapravo skrivao ovu činjenicu od g. Fogg? Kad mu je Fix otkrio svoju detektivsku dužnost i misiju za koju je bio zadužen, zašto je Passepartout odlučio sve to prešutjeti svome gospodaru?

Da je to učinio, g. Fogg bi bez sumnje već našao načina da dokaže inspektoru svoju nevinnost, pokazao bi mu da griješi, u svakom slučaju, ne bi o svom trošku i šteti vukao sa sobom tog nesretnog agenta čija je glavna zadaća bila da ga zaustavi čim stupi nogom na tlo Ujedinjenog Kraljevstva. Razmišljajući o svojim pogreškama i nesmotrenosti, ubijao se od grižnje savjesti. Plakao je, htio je tući glavom o zid. Bila ga je muka gledati.

Gospođa Aouda i on su ostali, unatoč hladnoći, na trgu ispred carine. Ni jedno ni drugo nisu htjeli otići. Htjeli su još jednom vidjeti g. Fogg.

Što se tog džentlmena tiče, sada je zaista bio potpuno uništen – tik prije nego što je došao do cilja. Ovim je uhićenjem bio nepovratno izgubljen. U Liverpool je stigao u jedanaest sati i četrdeset minuta, 21. prosinca, a imao je do osam sati i četrdeset pet minuta kada se trebao pojaviti u klubu Reform, još devet sati i petnaest minuta. Do Londona mu je trebalo samo šest sati.

Da je u tom trenutku netko ušao u carinu, našao bi g. Fogg nepomičnog kako sjedi na drvenoj klupici, bez ikakve ljutnje, miran. Pomiren, netko bi rekao, no ovaj posljednji udarac se na njemu nije mogao vidjeti, ne golim okom. Možda se u njemu stvorio onaj tajni bijes najgore vrste koji se drži u sebi, te se oslobađa u posljednjem trenutku s nevjerovatnom silinom? To ne možemo znati. No, Phileas Fogg je bio tamo, miran, čekao je... što? Je li sačuvao nadu? Je li iza zatvorenih zatvorskih vrata još uvijek vjerovao u uspjeh? Što god da je bilo na stvari, g. Fogg je pažljivo odložio svoj sat na stol gledajući kako se pomiču njegove kazaljke. Niti jedna riječ nije pobjegla s njegovih usana, no njegove su oči bile posebno usredotočene.

U svakom slučaju, situacija je bila teška i mogla se opisati ovako:

Ako je bio pošten čovjek, Phileas Fogg bio je uništen.

Ako je bio nepošten, bio je uhvaćen.

Je li pomišljao da se spasi? Je li namjeravao potražiti nekakav izlaz iz tog zatvora? Je li pomišljao na bijeg? Moguće, jer se u jednom trenutku ustao i prošetao po sobi. No, vrata su bila čvrsto zatvorena, a prozor okovan rešetkama. Ponovo je sjeo, izvadio iz svog novčanika plan puta. U retku u kojem je pisalo »21. prosinca, subota, Liverpool«, dodao je »osamdeseti dan, jedanaest sati četrdeset minuta ujutro«, te čekao.

Jedan je sat odzvonio na velikom satu Custom Housea. G. Fogg je ustanovio da njegov sat ide dvije minute unaprijed.

Dva sata! Da se u tom trenutku ukrcao u vlak, stigao bi u London i u klub Reform prije osam sati i četrdeset pet minuta uvečer. Njegovo se čelo lagano namrštilo...

U dva sata i trideset i tri minute izvana se začula buka. Bio je to zvuk vrata koja su se otvarala. Začuo se Passepartoutov glas, a zatim i Fixov.

Na trenutak su oči Phileasa Foggja zasjale.

Otvorila su se vrata ćelije, a gospođa Aouda, Passepartout i Fix požurili su prema njemu.

Fix je bio bez daha, čupave kose... Nije mogao govoriti!

»Gospodine«, promrmljao je, »gospodine... oprostite... nevjerojatna sličnost... lopov uhvaćen prije tri dana... vi... slobodni!...«

Phileas Fogg je bio slobodan! Prišao je inspektoru. Dobro se zagledao u njega, te napravio vjerojatno jedini brzi pokret koji je ikad napravio i koji je ikad trebao napraviti. Zamahnuo je unatrag objema rukama, te preciznošću automata dvjema šakama udario nesretnog inspektora.

»Dobro ga je sašio!« uzvikne Passepartout, te doda: »Zaboga, to ja zovem dobrom primjenom engleskog boda!«²²⁸

Fix je, oboren, šutio. Dobio je ono što je zaslužio. Neposredno nakon toga g. Fogg, gospođa Aouda i Passepartout su napustili carinu. Brzo su uskočili u kočiju. Nekoliko minuta kasnije bili su na liverpulskom željezničkom kolodvoru. Phileas Fogg se raspitao postoji li vlak za London spreman za polazak...

Bilo je to u dva sata i četrdeset... ekspresni je vlak otišao trideset i pet minuta prije toga.

Phileas Fogg je odmah naručio poseban vlak.

Bilo je tu više brzih parnih lokomotiva. No, zbog servisnih razloga posebni vlak nije mogao napustiti kolodvor prije tri sata.

U tri sata Phileas Fogg je, nakon što je strojovođa rekao nekoliko riječi o nagradi, već jurio prema Londonu u društvu mlade dame i svog vjernog slugu.

Put od Liverpoola do Londona trebalo je preći za pet i pol sati, što je sasvim izvedivo ako je cijela pruga slobodna. No, bilo je prisilnih stajanja na putu i kada su stigli u London, svi su satovi pokazivali osam sati i pedeset minuta.

Phileas Fogg je, nakon što je završio svoj put oko svijeta, stigao sa zakašnjenjem od pet minuta!...

Izgubio je.

---

²²⁸ Igra riječi u francuskome: *poings d'Angleterre* znači engleske šake, ali i engleski bod, što je vrsta boda kod pletenja (zove se i patent-bod).

POGLAVLJE XXXV.

U KOJEMU PASSEPARTOUTU GOSPODAR NE MORA DVA PUTA PONAVLJATI ŠTO MU JE ČINITI

Sutradan bi stanovnici ulice Saville Row bili jako iznenađeni da im je netko rekao da se g. Fogg vratio kući. Vrata i prozori – sve je bilo zatvoreno. Nikakva promjena nije bila vidljiva izvana.

Zapravo, nakon što je napustio kolodvor, Phileas Fogg je naredio Passepartoutu da kupi namirnice, te se vratio kući.

Taj je džentlmen primio nevolju koja ga je snašla uobičajeno mirno. Upropašten! I to pogreškom ovog nespretnog policijskog inspektora! Nakon što je svojim sigurnim hodom prešao toliki put, nakon što je prešao tisuću prepreka, gledao u tisuću opasnosti, te putem našao vremena i za pokoje dobro djelo, izgubiti u samoj luci zbog te grozne činjenice koju nije mogao predvidjeti, protiv koje je bio bespomoćan – to je bilo strašno! Od pozamašne svote koju je sa sobom ponio na put ostalo je beznačajno malo. Svo se njegovo bogatstvo sastojalo od dvadeset tisuća funti koje je imao kod braće Baring, a koje je dugovao svojim kolegama iz kluba Reform. Nakon toliko troškova od ove se oklade zasigurno ne bi obogatilo, što mu vjerojatno i nije bio cilj. Bio je to častan čovjek koji se kladio samo radi časti, no izgubljena oklada ga je potpuno uništila. Štoviše, njegova je sudbina bila odlučena. Znao je što mu je činiti.

Jedna je soba u kući u Saville Rowu bila namijenjena gospođi Aoudi. Mlada je žena očajavala. Prema nekim riječima g. Fogg razumjela je da se sprema nešto loše.

Poznato je kakvim rješenjima znaju pribjeći Englezi pod pritiskom bolesne zaokupljenosti jednom jedinom idejom. Passepartout je radi toga neprimjetno nadzirao svoga gospodara.

No najprije se poštenu mladić popeo u svoju sobu, te ugasio svjetiljku koja je gorila već osamdeset dana. U poštanskom je sandučiću pronašao obavijest od plinare i pomislio kako je krajnje vrijeme da stane na kraj tom trošku koji je bio njegova krivica.

Prošla je noć. G. Fogg je otišao na spavanje, no je li zbilja spavao? Što se gospođe Aoude tiče, nije imala ni trenutka odmora. Passepartout je poput psa bdio pokraj vrata svoga gospodara.

Sutradan ga je g. Fogg pozvao te mu naložio da se pobrine za objed gospođe Aoude. Za sebe je zatražio šalicu čaja i tost. Zamolio je Aoudu da ga ispriča što joj se neće pridružiti za ručkom i večerom, jer će mu trebati vremena da riješi sve svoje poslove. Neće silaziti. Samo će navečer upitati gospođu Aoudu za dopuštenje da nakratko priča s njom.

Passepartout je dobio zaduženja za taj dan. Nije preostalo drugo nego da ih izvrši. Promatrao je svog vječno mirnog gospodara. Jedva se natjerao da ga ostavi u miru. Srce mu je bilo puno tuge, a savjest ispaćena od kajanja jer je, više nego ikad, sebe krivio za ovu nepopravljivu katastrofu. Da! Da je upozorio g. Fogg, da je razotkrio namjere inspek-

tora Fixa, g. Fogg ne bi zasigurno vukao sa sobom inspektora Fixa sve do Liverpoola, i tako...

Passepartout više tako nije mogao.

»Moj gospodaru, gospodine Fogg!« poviče, »Ubijte me! Mojom ste krivnjom...«

»Nikoga ne okrivljujem«, odgovori Phileas Fogg mirnim tonom. »Idite.«

Passepartout je napustio sobu, te potražio mladu ženu kako bi joj prenio namjere svoga gospodara.

»Gospođo«, doda on, »ja tu ništa ne mogu sam, ništa! Nemam nikakav utjecaj na svoga gospodara. Vi, možda...«

»Kakav bih utjecaj ja imala?« reče gospođa Aouda. »Na g. Fogg nitko ne može utjecati! Da li je ikada shvatio da je zahvalnost najmanje što osjećam za njega! Da li je ikada pogledao što skrivam u srcu!.. Moj prijatelju, nemojte ga ostavljati nasamo niti na trenutak. Vi kažete da večeras namjerava pričati sa mnom?«

»Da, gospođo. Vjerojatno se radi o vašem ostanku u Engleskoj.«

»Vidjet ćemo«, odgovori mlada žena zamišljeno.

Tog se nedjeljnog dana kuća u ulici Saville Row doimala pustom. Po prvi puta otkada tu živi g. Fogg nije otišao u klub Reform kad je sat na Westminsterskoj palači otkucao jedanaest sati.

Zašto bi išao u klub Reform? Njegovi ga kolege više tamo nisu čekali. S obzirom da se večer prije, tog kobnog datuma, 21. prosinca u osam sati i četrdeset pet minuta, Phileas Fogg nije pojavio u salonu kluba Reform, njegova je oklada bila izgubljena. Nije čak morao otići do svojih bankara i uzeti tih dvadeset tisuća funti. Njegovi su protivnici imali u rukama ček s njegovim potpisom. Bilo je dovoljno poslati pismeni nalog braći Baring, pa da ta suma bude prenesena na račune njegovih kolega.

G. Fogg nije, dakle, imao razloga izlaziti, i zato je ostao kod kuće. Ostao je u svojoj sobi rješavati poslove. Passepartout se neprestano penjao gore-dolje po stepenicama u kući u Saville Rowu. Vrijeme je za ovog jadnog mladića stalo. Osluškiavao je iza vrata sobe svoga gospodara, ni ne pomišljajući da radi nešto loše! Gledao je kroz ključanicu, misleći da na to ima pravo! Passepartout se u svakom trenutku pribojavao da će uslijediti kakva strahota. Gdjekad bi pomislio na Fixa, no njegovo se razmišljanje o njemu bilo promijenilo. Više se nije ljutio na policijskog inspektora. Fix se bio prevario u vezi Phileasa Fogg. Svatko bi na njegovom mjestu. Pratio ga je i uhitio jer je to bio njegov posao, dok je on... Ta ga je misao mučila, sebe je smatrao posljednjim među bijednicima.

Napokon mu je prisjela samoća. Pokucao je na vrata gospođi Aoudi, ušao je u njezinu sobu, sjeo je u kut bez riječi, te promatrao zamišljenu mladu ženu.

Okolo sedam sati i trideset minuta uvečer, g. Fogg je upitao gospođu Aoudu može li joj se pridružiti. Nekoliko trenutaka kasnije bili su sami u njezinoj sobi.

Phileas Fogg je uzeo stolicu, te sjeo kraj kamina preko puta gospođe Aoude. Na njegovom se licu nisu nazirale emocije. Fogg koji se vratio bio je isti onaj Fogg koji je krenuo na put. Ista mirnoća, ista sabranost.

Pet je minuta stajao tako. Zatim je podigao pogled prema gospođi Aoudi:

»Gospođo«, reče, »oprašate li mi što sam vas doveo u Englesku?«

»Ja, gospodine Fogg!...« odgovori gospođa Aouda, pokušavajući zatomiti svoje ustreptalo srce.

»Dopustite mi da završim«, nastavi g. Fogg. »Dok sam razmišljao o tome da vas udaljim od mjesta koje je postalo tako opasno za vas, bio sam bogat i namjeravao sam vam staviti na raspolaganje dio svojega bogatstva. Bili biste sretni i slobodni. Sada sam upropašten.«

»Znam, gospodine Fogg«, odgovori mlada žena, »ja bih vas isto tako mogla pitati: opraštate li mi što sam vas slijedila i, tko zna, možda vas usporila i tako pridonijela vašoj propasti?«

»Gospođo, vi niste mogli ostati u Indiji, vaš je život bio u opasnosti sve dok se niste udaljili dovoljno da vas oni fanatici više nikada ne nađu.«

»Isto tako, gospodine Fogg«, nastavi gospođa Aouda, »ne samo što ste me spasili od strašne smrti, vi se još osjećate obaveznim osigurati moju egzistenciju u stranoj zemlji?«

»Da, gospođo«, odgovori Fogg, »no situacija se okrenula protiv mene. Ipak, molim vas da prihvatite ovo malo što vam još mogu dati.«

»Ali vi, gospodine Fogg, što će biti s vama?« upita gospođa Aouda.

»Meni, gospođo, ne treba ništa«, odgovori hladno džentlmen.

»Ali, gospodine, kako zamišljate sudbinu koja vas očekuje?«

»Onako kako priliči«, odgovori g. Fogg.

»U svakom slučaju«, nastavi gospođa Aouda, »bijeda ne zna za ljude poput vas. Vaši prijatelji...«

»Ja nemam prijatelja, gospođo.«

»Vaša obitelj...«

»Nemam obitelji.«

»Ja vas žalim, gospodine Fogg, samoća je tužna stvar. Zaista! Niti jednog srca koje bi ublažilo vašu nevolju? Ipak, kažu da se bijeda lakše podnosi u dvoje!«

»Tako kažu, gospođo.«

»Gospodine Fogg«, reče gospođa Aouda, ustane se i pruži svoju ruku džentlmenu, »želite li obitelj i prijateljicu? Hoćete li me uzeti za ženu?«

G. Fogg se na ove riječi ustao. U njegovim se očima pojavio neuobičajeni sjaj, a na usnama drhtaj. Gospođa Aouda ga je gledala. Iskrenost, pravednost, odlučnost i ljupkost lije-pog pogleda plemenite žene koja je spremna na sve kako bi spasila onoga kojemu duguje sve isprva su ga začudile, a zatim dirnule. Na trenutak je zatvorio oči, kao da se boji nje-nog pogleda... a zatim ih je opet otvorio.

»Volim vas«, reče on jednostavno. »Da, zbilja, u ime svega onoga što je sveto na ovome svijetu, volim vas i u potpunosti sam vaš!«

»Ah!« usklikne gospođa Aouda, položivši ruku na srce.

Pozvonili su Passepartoutu. Ubrzo je bio tu. G. Fogg je držao ruku gospođe Aoude. Passepartoutu je sve bilo jasno, a njegovo se široko lice ozarilo poput tropskog sunca u zenitu.

G. Fogg ga je upitao nije li kasno da obavijeste velečasnog Samuela Wilsona iz župe Mary le Bone.

Passepartout se od nasmijao od sreće.

»Nikad nije kasno«, reče.

Bilo je to u osam sati i pet minuta.

»Za sutra, ponedjeljak«, reče.

»Za sutra, ponedjeljak?« upita G. Fogg gledajući u mladu ženu.

»Za sutra, ponedjeljak!« reče gospođa Aouda.

Passepartout je izašao trkom.

POGLAVLJE XXXVI.

U KOJEMU PHILEAS FOGG OPET KOTIRA NA BURZI

Ovdje treba reći kakav se obrat u javnom mnijenju dogodio u Ujedinjenom Kraljevstvu kada je 17. prosinca u Edinburghu uhićen pravi pljačkaš banke, izvjesni James Strand.

Tri dana ranije Phileas Fogg je bio kriminalac kojega je policija tražila svim svojim silama, a sada je bio najpošteniji džentlmen koji je matematički točno privodio kraju svoj ekscentrični put oko svijeta.

Koja senzacija! Koja vijest u novinama! Svi koji su se kladili za ili protiv i već zaboravili na ovu priču su kao nekom čarolijom živnuli. Sve su transakcije ponovno postale valjane. Oživjele su i oklade, te se nanovo počele sklapati. Phileas Fogg je opet postigao visoku vrijednost na burzi.

Petorica džentlmenovih kolega iz kluba Reform proveli su ova posljednja tri dana u nekom nemiru. Taj se Phileas Fogg, na kojeg su već bili zaboravili, pojavio pred njihovim očima! Gdje je bio u tom trenutku? 17. prosinca, onoga dana kad je James Strand uhićen, sedamdeset šest dana od polaska Phileasa Foggga, niti jedne jedine vijesti od njega! Je li odustao? Je li se prestao boriti ili je nastavio svoj put prema planu? Hoće li se u subotu, 21. prosinca, u osam sati i četrdeset pet minuta uvečer, pojaviti, poput boga točnosti, na pragu salona u klubu Reform?

Ne može se opisati tjeskoba koju je cijelo englesko društvo proživljavalo ta posljednja tri dana. Slali su se telegrami u Ameriku, u Aziju, tražile su se novosti o Phileasu Fogggu! Dan i noć netko je promatrao kuću u ulici Saville Row... Ništa. Sama policija više nije znala što se dogodilo inspektoru Fixu, koji se bio tako nesretno bacio na krivi trag. No to nije spriječilo ljude da se klade više nego ikad. Phileas Fogg se, poput trkaćeg konja, približavao posljednjoj okuci. Dionice više nisu bile na stotini svoje vrijednosti, nego na dvadesetini, desetini, petini, a stari ih je paralizirao Lord Albermale uzimao po nominalnoj vrijednosti.

U subotu se uvečer pred burzom i okolnim ulicama skupila gomila. Reklo bi se, gomila brokera koji su se trajno smjestili oko kluba Reform. Promet je bio obustavljen. Razglabalo se i raspravljalo, izvikivale su se vrijednosti dionica »Phileas Fogg«, emocije su dosegle nevjerovatan intenzitet.

Te je večeri pet kolega i džentlmena bilo na okupu od sedam sati u velikom salonu kluba Reform. Dva bankara, John Sullivan i Samuel Fallentin, inženjer Andrew Stuart, Gauthier Ralph, direktor Engleske banke, pivar Thomas Flanagan, svi su nestrpljivo čekali.

U trenutku kad je veliki sat pokazao osam sati i dvadeset pet minuta, Andrew Stuart se ustao.

»Gospodo, za dvadeset minuta ističe rok koji smo dogovorili s Phileasom Foggom«, reče.

»Kad je stigao posljednji vlak iz Liverpoola?« upita Thomas Flanagan.

»U sedam sati i dvadeset i tri minute«, odgovori Gauthier Ralph, »a sljedeći stiže tek u ponoć i deset.«

»Pa dobro, gospodo«, nastavi Andrew Stuart, »da je Phileas Fogg došao vlakom u sedam sati i dvadeset tri, već bi bio ovdje. Možemo smatrati da samo dobili okladu.«

»Pričekajmo, nemojmo još ništa zaključivati«, odgovori Samuel Fallentin. »Vidite da je naš kolega prvoklasni ekscentrik. Njegova je točnost u svemu neprikosnovena. On nika da ne stiže ni kasno ni rano, i ne bi me čudilo da se ovdje pojavi u posljednjem trenutku.«

»A ja, koji sam kao i uvijek nervozan, ne bih vjerovao ni da ga stvarno vidim«, reče Andrew Stuart.

»Zapravo je plan Phileasa Fogg bio nepromišljen«, dodala Thomas Flanagan. »Bez obzira na njegovu točnost, nije mogao izbjeći kašnjenja. Bilo je dovoljno da zakasni dva, tri dana pa da putovanje propadne.«

»Nije li čudno što nismo primili baš nikakvih vijesti od našeg kolege?« dodala John Sullivan. »Ipak je na njegovom putu bilo telegrafa.«

»Izgubio je, gospodo, izgubio je sto puta!« nastavi Andrew Stuart.

»Znate da je *China*, jedini parobrod iz New Yorka kojim je mogao stići do Liverpoola na vrijeme, stigla još jučer. Evo liste putnika koja je izašla u *Shipping Gazette*. Nigdje se ne spominje Phileas Fogg. U najboljem slučaju naš kolega možda još nije ni stigao do Amerike! Procjenjujem da će mi trebati najmanje dvadeset dana više od predviđenog, a stari Lord Albermale će izgubiti svojih pet tisuća funti!«

»Očito je«, odgovori Gauthier Ralph, »a sutra trebamo samo predati ček g. Fogg kod braće Baring.«

U tom je trenutku salonski sat odzvonio osam sati i četrdeset minuta.

»Još pet minuta«, reče Andrew Stuart.

Pet kolega se pogledalo. Možemo pretpostaviti da su njihova srca pretrpjela manje ubrzanje, jer ipak, čak i za tako dobre igrače, to nije bila mala stvar! No, nisu htjeli odati svoje uzbuđenje, tako da su na prijedlog Samuela Fallentina zauzeli svoje pozicije za igraćim stolom.

»Ne bih sada dao svoj dio od četiri tisuće funti iz ove oklade«, reče Andrew Stuart dok je sjedao, »ni kada bi mi netko ponudio tri tisuće devetsto devedeset i devet funti!«

Kazaljka je u tom trenutku pokazala osam sati i četrdeset dvije minute.

Igrači su uzeli karte. Svaki su trenutak pogledavali na sat. Možemo reći – koliko god da su se osjećali sigurnima, nikada im se minute nisu doimale tako dugima!

»Osam sati četrdeset tri«, reče presjekavši špil koji mu je pružio Gauthier Ralph.

Nastao je trenutak tišine. U velikom je salonu vladao mir. Izvana se čula vika svjetine koju bi s vremena na vrijeme nadglasao kakav prodoran povik. Satno je njihalo otkucavalo sekunde s matematičkom točnošću. Svaki je igrač mogao brojati šezdesetine koje su odzvanjale u njihovim ušima.

»Osam sati četrdeset i četiri!« reče John Sullivan glasom koji više nije mogao skrivati uzbuđenje.

Za jednu minutu oklada će biti gotova. Andrew Stuart i njegovi kolege više nisu igrali. Odložili su karte! Brojali su sekunde!

U četrdesetoj sekundi, ništa. U pedesetoj, još ništa!

U pedeset i petoj, začuli su se poput groma izvana pljesak, uzvici »hura«, pa i psovke, koji su se pretvorile u kontinuiranu tutnjavu.

Igrači su ustali.

U pedeset i sedmoj sekundi vrata salona su se otvorila, a sat se zaustavio na šezdesetoj sekundi, kada se pojavio Phileas Fogg u pratnji razdražene gomile koja je nasilno ušla u klub.

»Tu sam, gospodo«, reče svojim mirnim glasom.

POGLAVLJE XXXVII.

U KOJEMU SE POKAZALO DA PHILEAS FOGG NA OVOM PUTU OKO SVIJETA NIJE ZARADIO NIŠTA OSIM SREĆE

Da! Phileas Fogg glavom i bradom.

Prisjetimo se da je u osam sati i pet minuta uvečer, otprilike dvadeset i pet sati nakon što su putnici stigli u London, Passepartout već bio zadužen da obavijesti velečasnog Samuela Wilsona o braku koji je trebao biti sklopljen već sutradan.

Passepartout je izašao oduševljen. Brzim je hodom stigao kod velečasnog Samuela Wilsona, koji se još nije bio vratio. Naravno, Passepartout je čekao, no čekao je dvadeset dobrih minuta.

Ukratko, bilo je osam sati i trideset i pet kad je napustio velečasnog. Ali u kakvom stanju! Raščupane kose, bez šešira, trčao je, trčao, trkom koji ljudsko oko još nije vidjelo, zapinjao je za prolaznike jureći pločnikom poput vjetra!

U tri se minute vratio u kuću u Saville Rowu, te pao posred sobe g. Fogg.

Nije mogao govoriti.

»Što je?« upita g. Fogg.

»Moj gospodaru...« promrmlja Passepartout, »... brak... nemoguće.«

»Nemoguće?«

»Nemoguće... sutra.«

»Zašto?«

»Jer je sutra nedjelja!«

»Ponedjeljak«, doda g. Fogg.

»Ne... danas je... subota.«

»Subota? Nemoguće!«

»Da, da, da, da!« povika Passepartout, »Pogriješili ste dan! Stigli smo dvadeset i četiri sata ranije... imamo još deset minuta!«

Passepartout je zgrabio svog gospodara za ovratnik, te ga počeo vući nevjerojatnom snagom!

Phileas Fogg je, tako odvučen, bez i jednog trenutka za razmišljanje, napustio svoju sobu, svoju kuću, uskočio u kočiju, obećao sto funti kočijašu, te je nakon što je pregazio dva psa te oštetio pet kočija stigao u klub Reform.

Sat je otkucao osam sati i četrdeset i pet minuta kad se pojavio u velikom salonu...

Phileas Fogg je završio put oko svijeta u osamdeset dana!...

Phileas Fogg je osvojio okladu od dvadeset tisuća funti!

A sada: kako je moguće da jedan tako točan i precizan čovjek počini takvu pogrešku? Kako je mogao misliti da je kada je stigao u London subota uvečer, 21. prosinca, a bio je zapravo petak, 20. prosinca, sedamdeset i deveti dan od početka putovanja?

Evo objašnjenja. Vrlo je jednostavno.

Phileas Fogg je dobio jedan dan na putu, i to samo zato što je putovao prema *istoku*, a da je putovao prema *zapadu*, taj bi dan bio izgubio.

Zapravo je putujući prema istoku Phileas Fogg išao ususret suncu, i dani su za njega postajali kraći za četiri minute svaki put kada bi prešao jedan meridijan. Ako izračunamo da je zemlja podijeljena na tristo šezdeset meridijana, tih tristo šezdeset pomnoženih s četiri daju točno dvadeset i četiri sata, to jest jedan dan koji su, ne znajući, dobili. Drugim riječima, dok je Phileas Fogg putovao na istok, gledajući kako sunce zalazi osamdeset puta, njegovi su kolege u Londonu vidjeli tek sedamdeset i devet zalazaka. Upravo su ga zato toga dana, u subotu a ne u nedjelju, kako je mislio g. Fogg, čekali u salonu kluba Reform.

I upravo bi to slavni Passepartoutov sat, koji je uvijek bio na londonskom vremenu, pokazao, da je osim minuta i sati pokazivao i dane!

Phileas Fogg je dakle osvojio dvadeset tisuća funti. No, s obzirom da je na putu potrošio oko devetnaest tisuća, dobit je bila zanemariva. Ali ekscentrični džentlmen nije u ovoj okladi tražio bogatstvo, već izazov.

Preostalih je dvadeset tisuća potrošio s Passepartoutom i nesretnim Fixom, na koje se nije mogao ljutiti. No, iz principa je svome slugi zaračunao cijenu plina koji je njegovom krivicom gorio tisuću devetsto dvadeset sati.

Te je iste večeri, g. Fogg, miran i flegmatičan kao i uvijek, rekao gospođi Aoudi:

»Da li vam brak još uvijek odgovara, gospođo?«

»Gospodine Fogg«, odgovori gospođa Aouda, »to bih ja trebala pitati vas. Bili ste uništeni, sad ste bogati...«

»Oprostite mi, gospođo, ali to bogatstvo pripada vama. Da niste pomislili na vjenčanje, moj sluga ne bi otišao kod velečasnog Samuela Wilsona, ne bi upozorio na moju grešku, i...«

»Dragi gospodine Fogg...«, reče mlada žena.

»Draga Aouda«, odgovori Phileas Fogg.

Naravno da je četrdeset i osam sati kasnije sklopljen brak, a Passepartout je, ponosan, sretan i radostan, bio svjedok mladoj ženi. Nije li on bio njezin spasitelj i nije li zaslužio takvu čast?

Ali, sutradan u zoru, Passepartout je snažno lupao na vrata svome gospodaru.

Vrata su se otvorila i na njima se pojavio nepokolebljivi gospodin.

»Što je, Passepartout?«

»Pa, gospodine! To je da sam upravo saznao da...«

»Što je, zaboga?«

»Da je moguće proputovati svijet u sedamdeset dana.«

»U to nema sumnje«, reče g. Fogg, »ako ne idete preko Indije. Ali da nisam išao kroz Indiju, ne bih spasio gospođu Aoudu, i ona sada ne bi bila moja žena...«

G. Fogg je mirno zatvorio vrata.

Tako je Phileas Fogg dobio svoju okladu. Obišao je Zemlju u osamdeset dana! Koristio je sva prijevozna sredstva, parobrode, vlakove, kočije, jedrilice, trgovačke brodove, sanjke, slona. Ekscentrični je džentlmen pri tom zadatku pokazao nevjerojatnu hladnokrvnost i točnost. Ali osim toga? Što je zapravo dobio? Što je donio s ovog putovanja?

Rekli biste, ništa? Ništa, neka bude tako - da nema jedne šarmantne žene, koja ga je, koliko god to zvučalo nevjerojatno, učinila najsretnijim čovjekom na svijetu!

Zaista, ne bi li i za manje od toga čovjek proputovao svijet?

Kraj